

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

ІНТЕГРАЦІЯ СВІТОВИХ НАУКОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ОСНОВА СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

*24–25 листопада 2017 р.
м. Київ*

Київ
Інститут інноваційної освіти
2017

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
І73

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

*Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого
Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.*

І73 **Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу :**
Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24—25 листопада
2017 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної
інформатики НАН України. — Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017. — 200 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам
вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *І.В. Козак*
Коректор: *П.А. Нємкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2017
© Інститут інноваційної освіти, 2017
© Друк ФОП Москвін А.А., 2017

Підписано до друку 30.11.2017. Формат 60х84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 12,55.
Зам. № 3011-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ.

Виготовник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».
69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-067-259-11-89.
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Н.М. Вовненко,

викладач математики Вінницького коледжу будівництва і архітектури
Київського національного університету будівництва і архітектури

РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ПРИ ВИВЧЕННІ СТЕРЕОМЕТРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ GEOGEBRA

Просторове мислення відіграє важливу роль в пізнанні людиною навколишньої дійсності, в оволодінні нею різними професіями, зокрема професією архітектора. Уміння оперувати просторовими образами геометричних тіл формується у студентів під час вивчення стереометрії, що сприяє успішним оволодінням науково-технічною та образотворчо-художньою діяльністю.

Професор М.Ф. Четверухін зазначав: «Однією з найважливіших задач використання геометрії у школі є формування і розвиток в учнів просторової уяви, а також здібності і вміння проводити операції над просторовими об'єктами» [2, с. 19]. Особливо це стосується майбутніх архітекторів, адже в своїй професійній діяльності їм необхідно володіти розвинутим просторовим мисленням та відчуттям пропорцій і перспективи в архітектурному просторі.

Як показує досвід, рівень просторового мислення залежить від своєчасного використання пізнавальних можливостей студентів, вміння забезпечити позитивні емоції, інтерес до вивчення стереометрії, якісної наочності та виконання практичних робіт евристичного характеру.

Велике значення під час вивчення стереометрії мають рисунки просторових фігур, адже наочний рисунок дає можливість студентам правильно розв'язати задачу, зробити певні висновки щодо властивостей тих чи інших просторових об'єктів. Саме за допомогою якісних рисунків в студентів формується правильне просторове уявлення про вивченні геометричних форм. Проте розвивати просторову уяву лише за допомогою статичних рисунків, фізичних моделей, таблиць в сучасному інформаційному суспільстві — учорашній день. Сьогодні на перший план виступає комп'ютерне моделювання з елементами дослідницької діяльності.

Одним з програмних продуктів, що дозволяє активізувати навчальний процес, зробити його наочним і цікавим, є комп'ютерна програма Geogebra, що вільно розповсюджується, має зрозумілий інтерфейс, постійно оновлюється, дозволяє створювати і динамічно змінювати просторові об'єкти.

Її використання на заняттях сприяє розвитку творчої та дослідницької діяльності студентів, їх абстрактного і логічного мислення, робить вивчення геометрії привабливим, і, що важливо, дає можливість високого естетичного рівня оформлення робіт [3, с. 163]. Студенти мають змогу не лише споглядати фігури, а й отримувати просторові координати точок, вимірювати кути, відстані між точками, точкою і площиною, між двома мимобіжними прямими.

GeoGebra підтримує 3d-формат, який можна викликати через меню *Вид/Полотно 3D*. У середовищі 3d можна будувати базові просторові фігури (точка, пряма, площина, піраміда, призма, конус, циліндр, куб, розгортка, сфера та ін.), динамічно змінювати ракурс зображення (ефект обертання). Розробниками передбачено можливість правильного зображення видимих і невидимих елементів («розумні» ребра), встановлення властивостей об'єктів через контекстне меню та можливість використання перспективи.

Одна з головних переваг програмного продукту GeoGebra — можливість змінювати параметри об'єктів, що створює передумови для розвитку комп'ютерного експерименту, адже будь-які такі креслення, на відміну від накреслених на папері або дошці, відносяться не до окремої геометричної фігури, а до сімейства фігур.

Виключно важливу роль у формуванні просторового, алгоритмічного і логічного мислення студентів відіграють завдання на побудову перерізів многогранників. Водночас виконання таких завдань потребує значних витрат навчального часу, необхідного для їх вирішення, та супроводжується громіздкістю побудов, внаслідок чого втрачається їх наочність і, як результат, формується негативне ставлення до цього розділу курсу стереометрії як студентів, так і викладачів.

Дуже вдалими, на нашу думку, є запрограмовані у *GeoGebra* стереометричні конфігурації для вивчення теми «Побудова перерізів многогранників»: просторові об'єкти можна повертати і нахиляти, будувати і досліджувати перерізи. Розв'язання задач вирізняється тим, що «поворотний механізм», вбудований у динамічне креслення, дозволяє легко знаходити потрібну послідовність побудов.

Отже, використання програмного продукту *GeoGebra* для 3d-моделювання забезпечує швидке і якісне засвоєння складного стереометричного матеріалу. Підвищення рівня пізнавальної активності студентів, поглиблення професійного та особистісного інтересу до стереометрії сприяє формуванню належних вмінь та навичок майбутніх архітекторів.

Література

1. GeoGebra. Матеріали. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tube.geogebra.org>.
2. Четверухін М.Ф. Рисунки просторових фігур у курсі геометрії. /Посібник для вчителів середньої школи. — К.: Радянська школа, 1963. — 188 с.
3. Гриб'юк О.О. Система динамічної математики GeoGebra як засіб активізації дослідницької діяльності учнів / О. О. Гриб'юк, В. Л. Юнчик // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. — К.-Л., 2015. - Вип.4. — Ч.1. — С. 163—167.

С.В. Дорошенко,
студентка педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ – НЕОБХІДНА УМОВА СВІДОМОГО ЗАСВОЄННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ МАТЕМАТИКИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі психолого-педагогічних особливостей застосування методу моделювання для ефективного вивчення початкового курсу математики.

Ключові слова: моделювання, модель, молодші школярі, мислення, принцип наочності.

Постановка проблеми. Ефективність навчання в сучасній школі залежить від уміння вчителя обрати метод чи прийом навчання в конкретних умовах для кожного уроку. Сьогодні школа висуває свої вимоги до методів навчання.

Введення в практику початкового навчання різноманітних форм і методів математичного розвитку потребує сучасних підходів в початковій освіті. Одним із пріоритетних методів розвитку математичних здібностей дітей молодшого шкільного віку є метод моделювання.

Метод моделювання використовується в будь-якій науці, на всіх етапах наукового пізнання. Він володіє великою евристичною силою, яка визначається тим, що з його допомогою вдається звести вивчення складного матеріалу до простого, невидимого і невідчутного до видимого і відчутного, тобто модель може зробити будь-який об'єкт доступним для сприйняття.

Запропонований підхід до вивчення математики дозволяє ефективно формувати у дитини такі прийоми розумової діяльності як класифікація, порівняння, аналіз і синтез, узагальнення, абстрагування, індуктивні і дедуктивні способи міркування, що в свою чергу стимулює в перспективі інтенсивний розвиток словесно-логічного мислення. Фактично такий підхід якраз і забезпечить формування і розвиток того, що називається математичним стилем мислення.

У зв'язку з цим проблема використання моделювання в процесі початкового навчання математики є достатньо актуальною.

Стан дослідження. В сучасній педагогіці над цією темою працює багато вчених-педагогів, психологів і математиків, таких як А.Г. Бондар, В.В. Павелко, Г. Рєпина, Т.Д. Садова та інші.

Виклад основного матеріалу. Сучасна школа ставить за мету формування особистості здатної мислити. І одним із основних принципів навчання є принцип наочності.

Розробка цього принципу бере свої початки у роботах Яна Амоса Коменського ще у XVII ст. Він вважав, що будь-яке пізнання і навчання повинне ґрунтуватися на чуттєвому досвіді. Вчений проголосив «золоте правило» дидактики: “Хай буде для учнів золотим правилом: все, що тільки можна надавати для відчуття, а саме: видиме — для сприйняття зором, чутне — слухом, запахи - нюхом, смак — смаком, доступне на дотик — шляхом дотику. Якщо які-небудь предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу охоплюються кількома відчуттями”. В подальшому історичному розвитку

найбільший внесок у визначення сутності і дидактичної ролі наочності в процесі навчання зробили такі науковці, як Дістерверг, К.Д. Ушинський і Й.Г. Песталоцці.

Метод моделювання виступає ефективним засобом реалізації принципу наочності.

У дітей молодшого шкільного віку переважає наочно-образне мислення. Тобто, під час розв'язування задач вони спираються на реальні предмети або їх зображення. Але в той же час школяр вже може мисленнєво співставляти окремі факти, об'єднувати їх у цілісну картину і навіть формувати для себе абстрактні знання, відділені від їх джерел.

Процес навчання стимулює розвиток абстрактного мислення, особливо на уроках математики, оскільки від дій з конкретними предметами школяр переходить до розумових операцій з абстрактними числами. Але для того, щоб даний перехід відбувся свідомо потрібно застосовувати метод моделювання.

Поряд із визначенням терміну «моделювання» варто розглядати також поняття про «модель». Тому складність становить також проблема визначення моделі.

Термін «модель» широко використовується в різних сферах людської діяльності і має безліч змістових значень.

В Українському педагогічному словнику навчальні моделі визначаються як «навчальні посібники, які є умовним образом (зображення, схема, опис тощо) якогось об'єкта (або системи об'єктів), який зберігає зовнішню схожість і пропорції частин, при певній схематизації й умовності засобів зображення».

Можна виділити такі суттєві характеристики моделі:

- вона виступає заміноміком реально існуючого предмета;
- модель несе в собі інформацію про суттєві сторони і властивості об'єкта-оригіналу;

Моделі класифікують виходячи з найбільш істотних ознак об'єктів. У літературі, присвяченій філософським аспектам моделювання, представлені різні класифікаційні ознаки, за якими виділено різні типи моделей. Розглянемо деякі з них:

- за способом одержання моделі поділяються на теоретичні та емпіричні.
- за способом побудови розрізняють матеріальні й ідеальні моделі.

Метод моделювання використовується там і тоді, коли з якихось причин неможливо досліджувати об'єкт безпосередньо. Тоді замість нього виступає його аналог — модель, яку досліджують як імітацію оригіналу (об'єкта). На моделі вивчають властивості об'єкта, а потім нагромаджені знання переносять на оригінал. В основі такого перенесення лежить схожість, подібність моделі та оригіналу.

Педагогічна енциклопедія містить таке визначення поняття «моделювання»:

«Моделювання — приблизне відтворення будь-яких об'єктів, які за своєю складністю і розмірами не підлягають або погано піддаються дослідженню. Об'єкти, що моделюються, повинні відображати у своїй тематиці дослідження науки, відповідати віковим особливостям» [3].

У математиці найчастіше використовують такі види моделювання:

- моделювання за допомогою геометричних фігур;
- моделювання за допомогою відрізка;
- скорочений запис задачі (схематичний і табличний);
- блок-схеми;
- предметне моделювання — ілюстрація змісту задачі;
- рівняння і нерівності тощо.

Існують можливості для застосування методу моделювання під час вивчення будь-якої теми початкового курсу математики.

Метод моделювання широко використовується під час вивчення нумерації чисел. За допомогою моделей лічильних одиниць (палички, пучки паличок, гудзики тощо) діти усвідомлюють поняття про число і його утворення. Тут широко використовується арифметичний ящик, творцем якого є Й.Г. Песталоцці. У підручниках з математики 1—4 класів міститься багато вправ, в яких для моделювання чисельності множини використовуються зображення будь-яких об'єктів навколишньої дійсності (морквинки, яблука, бусинки тощо).

Дуже важливо створити можливості для усвідомлення учнями утворення числа, його назву і запис, а не просто механічного його запам'ятовування, оскільки це є основою, від якої залежатиме подальше вивчення всього курсу математики.

Крім того, вже в першому класі передбачено розпочинати ознайомлення дітей з арифметичним діями додавання і віднімання, числовими рівностями і нерівностями, математичними виразами. Ця робота проводиться також з використанням моделювання.

Користуючись предметними картинками, шкалою лінійки, малюнками підручника, учні складають приклади на додавання і віднімання, читають і знаходять їх числове значення. Моделювання використовується для демонстрації прийомів виконання дій додавання і віднімання.

Ознайомлення з дією множення і ділення проводиться також із широким застосуванням моделювання.

На сучасному етапі пріоритетним має бути питання формування і розвитку в школярів загальних умінь розв'язування будь-яких математичних сюжетних задач.

Ефективним методом роботи над задачами є моделювання.

Моделювання сюжетних задач — це відтворення практично описаної у задачі ситуації за допомогою специфічних предметів або їх зображень, схем, таблиць чи креслення, де відображаються зв'язки і залежності між даними і шуканими величинами.

Для того, щоб учень зумів правильно розв'язати задачу, необхідно, щоб він її розумів. Під час початкового розгляду задачі для усвідомлення значення її слів та зв'язків між величинами необхідно відтворити ту реальну ситуацію, моделлю якої є задача. При тому для наближення ситуації, яка описується в задачі до реального життя використовуються різні способи ілюстрації. Найчастіше використовують предметну ілюстрацію, яка здійснюється за допомогою предметів або їх зображень.

Дуже поширеною формою моделювання змісту задачі є її скорочений запис. Він може бути схематичним і табличним.

Вже в першому класі діти починають ознайомлюватися із величинами. Під час вивчення цього матеріалу також доцільно використовувати метод моделювання. В підручнику для кращого усвідомлення даного матеріалу використовується моделювання величин.

Щоб сформувати правильні уявлення про частини треба використати достатню кількість різних наочних посібників. Найзручнішими посібниками є геометричні фігури, вирізані з паперу; можна використати рисунки фігур, виконані на папері або в діапозитивах (круги, прямокутники, трикутники, бруски, відрізки тощо). Дуже важливо, щоб посібники були не тільки в учителя, а й у кожного учня. Правильні уявлення про частини, а пізніше про дробі будуть сформовані тоді, коли учні своїми руками діставатимуть, наприклад, половину круга, квадрата тощо, чверть відрізка тощо.

Основним завданням вивчення геометричного матеріалу в 1–4 класах є формування в учнів чітких уявлень і понять про такі геометричні фігури, як точка, пряма лінія, відрізок прямої, ламана лінія, кут, багатокутник, круг.

При цьому система вправ і задач геометричного змісту і методика роботи над ними повинні сприяти розвитку просторових уявлень у дітей, умінь спостерігати, порівнювати, абстрагувати й узагальнювати.

Найефективнішими прийомами вивчення геометричного матеріалу є лабораторно-практичні: моделювання фігур з паперу, з паличок, з дроту.

У початкових класах діти починають вивчення елементів алгебри, під час якого також доцільно застосовувати моделі. Умовно можна виділити такі види моделей, які застосовуються під час вивчення алгебраїчного матеріалу:

- моделі-рівняння;
- моделі-нерівності;
- використання буквених записів виразів.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що для того, щоб модель була максимально ефективною вчитель повинен дотримуватись певних рекомендацій щодо її застосування:

- 1) на кожному конкретному уроці потрібно застосовувати такі моделі, які максимально сприятимуть досягненню мети даного уроку.
- 2) під час побудови моделей потрібно враховувати вікові, психологічні і індивідуальні особливості учнів класу;
- 3) побудова моделі обов'язково повинна супроводжуватися словесними методами навчання;
- 4) вчитель повинен організовувати роботу з моделями таким чином, щоб діти усвідомлювали алгоритм її побудови, її роль при розв'язанні кожного конкретного завдання;
- 5) моделі повинні застосовуватися систематично, а не в окремих поодиноких випадках.

Дотримання даних правил сприяє досягнення високих успіхів у навчанні математики молодших школярів.

Література

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах: навч. пос. / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. — Тернопіль.: Навчальна книга — Богдан, 2006. — 336 с.
2. Павелко В. В. Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання / В. В. Павелко : дис. канд. наук. — Київ : Б. в., 2009 . — 19 с.
3. Педагогическая энциклопедия. Том 1 / за ред. А.И. Каиров, Ф.Н. Петров. — М.: Советская Энциклопедия, 1964.
4. Фадеева Т. О. Інноваційні технології навчання математики в початкових класах / Т.О. Фадеева. — Кіровоград: Авангард, 2011. — 95 с.

Н.С. Дразан,

викладач української мови і літератури, зарубіжної літератури II категорії
Черкаського державного бізнес-коледжу

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Навчання у вищих навчальних закладах України II рівня акредитації є двостороннім процесом, який включає в себе як викладацьку діяльність (викладач керує процесом сприйняття, розуміння та запам'ятовування студентом навчального матеріалу), так і студентську (осмислення та запам'ятовування студентом навчального матеріалу, застосування набутих знань на практиці).

Передумовою активної пізнавальної діяльності студентів є створення спеціальних умов для сприйняття навчального матеріалу. Опорою для якісного засвоєння ними нових знань можуть бути лише виразні уявлення. Тому для успішного навчання у вищому навчальному закладі II рівня акредитації важливе значення набуває формування в студентів конкретних образів, чуттєвого досвіду та уявлень. Провідне місце у відповідному процесі традиційно належить наочності, яку вважають дієвим методом викладання.

Мета дослідження полягає у визначенні сучасних способів використання комп'ютерної наочності на уроках літератури у вищих навчальних закладах України II рівня акредитації.

Об'єктом вивчення стала наочність у процесі навчання.

Предметом пізнання є художньо-образотворча і графічна комп'ютерна наочність на уроках літератури у вищих навчальних закладах України II рівня акредитації.

Аналізуючи **історіографію** зазначеної проблеми було з'ясовано, що вона недостатньо детально розкрита у працях вітчизняних дослідників, при тому, що неодноразово привертало до себе увагу науковців. Цінний внесок у її вивчення здійснили Бабійчук Т., Дружок С., Жила С., Журавель О., Коржупова А., Кулінська Л., Машенко М., Токмань Г. [1–9] та інші. Водночас у фаховій

літературі практично відсутнє комплексне відображення досліджуваної проблеми, тому відповідна наукова розвідка покликана подолати цю прогалину.

Серед науковців-педагогів, які вивчали роль наочності в навчанні був всесвітньовідомий польський освітній діяч — Ян Амос Коменський. Він був одним із тих, хто першим вказав на наочність як на основу успішності навчання. Зокрема, у своєму відомому «золотому правилі» дидактики вчений дав чітке формулювання цьому принципу: «Все, що можливо, надавати для сприйняття відчуттям: видиме — сприйняття зором, чутне — слухом..., підлягаюче смаку — смаком, доступне дотику — шляхом дотику» [5, с. 143—144].

Інший, не менш відомий його колега, — Іоган Генріх Песталоцці, наголошував на необхідності застосування наочності в поєднанні зі спеціальним уявним формуванням понять [9, с. 39]. Тобто, шведський педагог охарактеризував принцип наочності як основний засіб навчання.

Значним кроком уперед у розробці наочності навчання вважається науково-навчальний доробок Костянтина Дмитровича Ушинського, який надав психологічне обґрунтування даному принципу. Так, зазначаючи про результати своїх досліджень у відповідній площині, він вказував на те, що для тих, хто навчається характерне конкретне мислення, тому під час навчання необхідно робити акцент саме на їх чуттєве пізнання [5, с. 145].

Гідне викладання літератури у вищих навчальних закладах України II рівня акредитації залежить не лише від особистості викладача, а й від тих навчальних засобів, якими він самостійно користується [8, с. 74]. Проте їх відсутність або відсутність у викладача навиків у їх застосуванні унеможливлюють задоволення багатьох педагогічних вимог [6, с. 32]. Тож, якість засвоєння інформації студентом, отриманої ним в усній формі на уроці літератури, зростає при використанні викладачем під час заняття наочного матеріалу.

На сьогоднішній день існує достатньо можливостей для поєднання слова та наочності на уроках літератури. Скажімо, не останню роль у цьому плані відіграють замальовки, які науковці відносять до опорних сигналів, що відповідають за образно-символічні форми відображення головного сенсу певного факту або явища [3, с. 61].

В основному фахівці зазначають про три види наочності: словесно-образну, художньо-образотворчу та графічну. Щодо першої з них, то йдеться про вміле декламування віршів та уривків із художньої прози, виразне читання, наприклад, мемуарів і художніх розповідей. Другий вид наочності, це демонстрація викладачем літератури у відповідності з заявленою темою уроку знімків, картин, портретів і т. п. При даних обставинах у викладача з'являється кілька можливих варіантів ознайомити студентів із мальованими та фотографічними зображеннями. Зокрема, принести їх на урок, або організувати екскурсію всієї групи до художнього музею. Для графічної наочності характерним є запис на дошці словесного матеріалу, створення та показ викладачем схеми, при активній участі у цьому процесі студентів [8, с. 115].

Відповідна класифікація наочних засобів на уроці літератури не втратила своєї актуальності до цього часу. Однак поряд із традиційними видами наочності у

практику викладання літератури у вищих навчальних закладів II рівня акредитації оперативно впроваджуються новітні інформаційні технології. Мова йде про різні види роботи з комп'ютером, які забезпечують появу нових форм, методів і прийомів. Тому досить логічним виглядає прагнення сучасних дослідників цього питання: привнести в літературне навчання саме комп'ютерний вид наочності [1, с. 19; 2, с. 4].

Можливості, які отримує викладач літератури опанувавши комп'ютер, допомагають йому стати більш мобільним у своїй професійній діяльності. Приміром, самотійно створювати необхідні презентації до уроку [5, с. 163].

Хотілося б звернути увагу ще й на такий факт: найчастіше на уроках літератури у вищих навчальних закладах України II рівня акредитації використовуються словесно-образна і художньо образотворча комп'ютерна наочність. Так, словесно-образна наочність може застосовуватися на всіх етапах вивчення творчості письменника: його біографії, аналізу твору та на заключному етапі [9, с. 40]. Наприклад, при вивченні повісті «Земля» буде доцільним використовувати презентацію, складену з уривків листів О. Кобилянської, в яких письменниця ділиться враженням про роботу над твором. Для того, щоб студенти змогли більш повно усвідомити авторський задум митця, його ставлення до героїв повісті, у презентації необхідно розмістити відгуки Ольги Юліанівни про головних героїв повісті. Створюючи відповідну презентацію, викладач літератури може використовувати елементи художньо-образотворчої наочності, включивши в неї малюнки пов'язані з сюжетом твору.

При вивченні життя і творчості письменника можна також використовувати презентацію, складену з уривків його літературознавчих робіт [2, с. 5]. Зокрема, при розгляді поглядів Панаса Мирного необхідно використовувати презентацію-цитатник, складену на основі першого в українській літературі соціально-психологічного роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?». У разі відсутності на уроці презентації, зростає вірогідність того, що при роботі з самим джерелом увага студентів буде розсіюватись і викладачу буде складно керувати процесом роботи над цитатами [1, с. 83].

Не менша роль на уроках літератури у вищих навчальних закладах II рівня акредитації відводиться виразному читанню, яке передує розбору твору і є ключем до розуміння його змісту. Виразне читання більшість дослідників вважають головною наочністю на уроці літератури [5, с. 167]. Разом з тим, при використанні комп'ютерної наочності не тільки мова викладача буде прикладом виразного читання, але і різні аудіо-фрагменти читання творів майстрами художнього слова. Зокрема, у презентації можна використати, скажімо, два аудіофрагмента вірша у виконанні провідних майстрів художнього слова та запропонувати студентам зіставити їх і визначити специфіку виконання читачами даного твору [1, с. 24].

Крім цього, на уроці літератури також можна використовувати презентації з аудіо-вставками музичних творів, створених на сюжети або слова досліджуваного тексту [6, с. 50]. Наприклад, прослуховування музичних заставок написаних Миколою Віталійовичем Лисенком до повісті Михайла Петровича Старицького «Оборона Буші» справляє величезний емоційний вплив на студентів і допомагає

їм зрозуміти не лише зміст, але й досягнути весь драматизм історико-пригодницького твору.

У той же час, вищезазначеним, можливості комп'ютерної наочності не обмежуються. Так, персональний комп'ютер дозволяє викладачу літератури управляти процесом прослуховування літературного твору, роблячи паузи для озвучування коментарів і проводячи уточнюючі бесіди зі студентами [8, с. 123]. Проте, створюючи презентації з різними аудіовставками викладачу слід пам'ятати, що велику роль тут відіграє якість запису, так як прослуховування неякісного запису стомлює і не дає можливості студентам у повній мірі сприйняти художній текст (те ж саме стосується й тривалості аудіофрагментів) [9, с. 42]. Єдиним винятком можна вважати авторські записи виконані на ранніх етапах розвитку інформаційних технологій, що дозволяють записувати звук. Їх застосування під час уроку обов'язково супроводжується поясненням студентам, що такого роду матеріали є раритетними, тому їх цінність ні в якій мірі не залежить від якості звучання [5, с. 176].

Наступним видом комп'ютерної наочності є художньо-образотворча наочність. Скажімо, при вивченні біографії письменника викладач літератури може використовувати віртуальні екскурсії, які представляють собою презентації з фотографіями предметів і речей, які колись оточували письменника і на даний момент знаходяться в експозиціях музеїв [4, с. 56]. Також під віртуальною екскурсією розуміють добірку картин і фотографій місць, пов'язаних з життям і творчою діяльністю письменника, поета чи драматурга. Так, при вивченні біографії Івана Яковича Франка можна провести віртуальну екскурсію «По улюбленим місцям І. Франка», в якій будуть використані фотографії місць, де жив і працював видатний український культурний діяч та людей, що його оточували. У цьому плані, досить доречним буде використання на уроці літератури портретної презентації, де зібрані репродукції портретів Івана Яковича, написаних різними художниками-портретистами [9, с. 43].

Безсумнівна ефективність є від презентацій порівняльного характеру, в яких використовуються матеріали для зіставлення творів літератури та живопису [7, с. 182]. Художньо-зображальні презентації ілюстративного характеру на уроці дозволяють активізувати увагу студентів. Вони так само як і словесно-образні презентації, використовуються на різних етапах вивчення твору [8, с. 121]. На вступному занятті, перед початком вивчення повісті Михайла Михайловича Коцюбинського «Тіні забутих предків», бесіду можна супроводжувати показом ілюстративної презентації з репродукцій картин на тему «Західноукраїнські землі на початку XX століття», приміром, художніми шедеврами Івана Івановича Труша «Літо», «Ставок», «Вечірнє сонце», «Тримбітарі», «Гуцулки», які були створені українським митцем в II половині XIX — на початку XX століття. Дані картини послугують для викладача реальним, побутовим та історичним коментарем до тексту повісті. Разом з тим, при вивченні драматичних творів гарною підмогою для нього може стати й використання презентацій з фотографіями сцен із вистав [3, с. 164].

Найчастіше презентації ілюстративного характеру використовують при аналізі літературного твору. Скажімо, в роботі над окремим епізодом або уривком твору можна спиратися на ілюстрації, близькі до тексту. Даний вид комп'ютерної наочності допоможе викладачу літератури не лише привернути увагу до художнього твору, а й поступово підвести студентів до його аналізу шляхом зіставлення зорового і текстового образів [2, с. 5] (наприклад, добірка ілюстрацій українського художника-графіста Василя Євдокимовича Перевальського, що прикрасила поетичну збірку Івана Федоровича Драча, видану в 1991 році).

Використовувати комп'ютерні презентації на уроках літератури найбільш ефективно при навчанні студентів складати характеристики персонажів творів. У даному випадку можна застосовувати презентації з ілюстраціями одного художника-ілюстратора до одного твору чи з добіркою робіт різних авторів, що зображують одного і того ж літературного героя [9, с. 44]

Крім того, використання комп'ютерної наочності у вигляді ілюстративних презентацій на заключних заняттях є однією з форм повторення і систематизації вивченого матеріалу. На відповідному етапі можна запропонувати студентам створити власні електронні альбоми ілюстрацій до творів, підібрати цитати з тексту до ілюстрацій, або ж зробити порівняльний аналіз ілюстрацій різних авторів [1, с. 82].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що досвід застосування комп'ютерної наочності у вищих навчальних закладах України Прієня акредитації свідчить про підвищення емоційного фону уроку, більшу ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу, формування у них стійкого інтересу до літератури, практичну реалізацію диференційованого підходу викладача літератури до студентів із різним рівнем підготовки та створення умов для колективної проектної діяльності студентів.

Література

1. Бабійчук Т. Методика створення відеозаписів художніх творів української літератури / Т. Бабійчук. — Бердичів, 2004. — 99 с.
2. Дружок С. Шість запитань і відповідей з приводу зорових опор // Українська мова та література / С. Дружок. — 2006. — № 39. — С. 3—6.
3. Жила С. Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом: Посібник для вчителя / С. Жила. — Чернівці, 2000. — 176 с.
4. Журавель О. Використання пейзажного живопису під час вивчення прозового твору / О. Журавель. // Українська мова і література в школі. — 1973. — № 10. — С. 52—58.
5. Коржупова А. Наочність на уроках літератури: навч. посіб. / А. Коржупова. — Київ, 1973. — 236 с.
6. Кулінська Л. Екранні та звукові посібники на уроках літератури: навч. посіб. / Л. Кулінська. — Київ, 1979. — 187 с.
7. Машенко М. Музика і живопис на уроках літератури / М. Машенко. — Київ, 1971. — 232 с.
8. Машенко М. Слово, музика, образ / М. Машенко. — Київ : Рад. шк., 1982. — 196 с.
9. Токмань Г. Використання наочності на уроках літератури / Г. Токмань // Урок української. — 2006. — № 5—6. — С. 38—44.

О.М. Дутко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та управління навчальним закладом
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ОСОБИСТІСТЬ ПЕДАГОГА І ВИКЛАДАЧА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ М. І. КОСТОМАРОВА (1817–1885)

Анотація. У статті на основі аналізу педагогічної діяльності, педагогічної спадщини М. Костомарова, спогадів про нього сучасників, конкретизовано погляди вченого щодо постаті педагога, викладача.

Ключові слова: М. Костомаров, педагогічна діяльність, педагогічні погляди, педагог, викладач.

Постановка проблеми. Серед діячів епохи відродження українського просвітництва ХІХ ст. у Наддніпрянській Україні чільне місце займав Микола Іванович Костомаров. Він залишив по собі пам'ять як один з організаторів та активний учасник Кирило-Мефодіївського товариства, член Петербурзької громади, як відомий дослідник історії українців і громадський діяч. Водночас понад 30 років життя М. Костомаров вів плідну наукову та викладацьку діяльність у середніх і вищих навчальних закладах імперської Росії, а головне — докладав чимало зусиль для активізації руху за просвіту народу. Спадщина видатного діяча репрезентує його внесок у розвиток української літератури, етнографії, історіографії, педагогіки.

Стан дослідження. Аналіз літератури про життя і діяльність М. Костомарова свідчить, що його біографію і творчий шлях почали висвітлювати ще сучасники вченого (М. Барсуков, Н. Білозерська, В. Беренштам, Г. Вашкевич, М. Ге, Є. Гвоздилов, П. Куліш, Д. Мордовцев, М. Сухомлинов). Педагогічній та викладацькій діяльності Миколи Івановича присвятили свої публікації О. Багалій, Є. Бобров, О. Попов, І. Ремезов, В. Семевський, Н. Стороженко. Про ученого як активного учасника національно-просвітницького руху ХІХ ст. згадується в дослідженнях таких науковців як О. Барвінський, В. Батуринський, Д. Дорошенко, С. Єфремов, В. Міяковський, Л. Сокальський та ін.

Науково-історичний доробок М. Костомарова вивчають й сучасні вчені О. Гончар, О. Кіян, Ю. Пінчук, В. Сарбей, В. Смолій. Художня та науково-публіцистична творчість просвітителя була предметом студій Н. Буторіна, О. Горленко, Я. Козачка, Л. Підгорної, В. Скуратівського, В. Смілянської, О. Яся. Етнографічна діяльність вченого розглядали В. Качкан, Б. Литвак, П. Попов, В. Терлецький, Т. Шамберко, І. Шульга. Його історико-філософські ідеї досліджували І. Огороднік, А. Сініцина, політичні погляди діяча вивчали Н. Фокіна, Т. Чалая.

Однак викладацькій роботі діяча, його педагогічним поглядам, зокрема поглядам ученого на особистість педагога та викладача, присвячено лише окремі фрагменти зазначених досліджень, що й зумовило вибір теми наукової статті.

Виклад основного матеріалу. Протягом життя М. Костомаров активно публікував численні публіцистичні, культурологічні, просвітницькі дописи у тогочасних періодичних виданнях. Установлено, що в своїх працях Микола Іванович поряд з науковими проблемами розглядав коло педагогічних питань, які турбували вченого. Серед них можна виділити кілька провідних, а саме: необхідність запровадження широкої просвіти українського народу, розвиток української мови та введення її у практику народної школи, творення та ширення рідномовної навчальної літератури, загальні проблеми середньої ланки освіти. Зокрема, на сторінках мемуарних і художніх творів, у публіцистичних статтях вчений у контексті загальних підходів покращення освіти пропонував посилення вимогливості до особистості учителя і викладача.

З недоліками шкільної освіти М. Костомаров зіткнувся ще навчаючись у приватному Воронезькому пансіоні та у Воронезькій чоловічій гімназії (1831—1833). Вже тоді юний М. Костомаров пов'язував ефективність навчання з постаттю вчителя, викладача. У спогадах про навчання у Воронезькій чоловічій гімназії автор акцентував увагу на професійній підготовці педагогів і їхньому вмінні навчати дітей. Приміром, вчителя латинської мови він характеризував так: “Вихований за старою бурсацькою метою, він не в змозі був ні пояснити належним чином правила мови, ні тим більше викликати любов до навчального предмета” [3, с. 433]. Низький рівень професійної підготовки не вирізняв й інших вчителів гімназії, які за словами вченого “... мало представляли собою педагогічних зразків” [там само]. М. Костомаров критично оцінював відсутність методичних знань у вчителів, викривав їхню педагогічну лінивість і небажання шукати більш ефективні способи викладу навчального матеріалу, недостатній рівень знань з предметів самих учителів, неповагу до учнів, застосування фізичних покарань. З прикрістю згадував учений вчителя математики П. Федорова, який “...був лінивим до невимовності та, приходячи у клас, викладав (матеріал — прим. О.Д.), закинувши ноги на стіл...” [там само]. Учителя всесвітньої історії М. Костомаров критикував за нездатність пояснити навчальний предмет, за небажання доповнити його додатковими позапідручковими фактами, а також за відсутність власних поглядів на історичні події. На думку вченого, такий вчитель міг лише “схилити своїх вихованців до ліні і повної байдужості до науки” [там само, с. 434]. Варто зауважити, що критикований М. Костомаровим низький професійний рівень вчителів був наслідком не лише недостатньої підготовки спеціалістів, а й результатом освітньої політики за царювання Миколи I (1825—1855), яка, за словами С. Сірополка “визначалася повним пригніченням особистості вчителя і учня” [5, с. 306].

У публіцистичній праці «Зауваження про наші університети (З приводу надрукованої в №1 газеті “День” статті Хом’якова)» (1861), де М. Костомаров виклав свої думки щодо влаштування середніх навчальних закладів і вищої школи, також віднаходимо думки вченого про особистість педагога. Саме учителю вчений відводив роль керівника навчальним процесом, від таланту і праці якого, на переконання Миколи Івановича, залежала успішність навчання. Учений визнавав педагогічну значущість доцільних учительських настанов, напучень як методу

впливу на учнів. Він проголошував, що вчительська майстерність має досягати такого рівня, аби учні довіряли учителю, керувалися б його порадами, розвивалися під його наглядом. З такими побажаннями вчений звертався лише до тих вчителів, які любили і знали свій фах. Водночас він критикував і засуджував бездар, негідних вчителів, які сприяли не розвитку дітей, а вели до “отупіння” своїх вихованців [2, с. 1305].

Аналіз джерел дає підстави стверджувати, що за життя М. Костомаров не лише ставив вимоги до вчителів, викладачів, а й сам прагнув відповідати зазначеним критеріям. Як стверджують його учні, колеги, друзі він мав непересічний педагогічний талант, його лекції вирізнялися глибокою науковістю, матеріал викладався у логічній послідовності, підкріплювався широким спектром конкретних фактів і подій з літописів та інших документів, більшість яких учений вперше ввів до наукового обігу.

У спогадах учня Харківського шляхетного пансіону де-Роберті Є. Гвоздиков зазначається, що педагогічну діяльність М. Костомаров розпочав у 1837 р. на посаді вчителя російської історії. За свідченням автора мемуарів, Микола Іванович “за короткий час приніс багато користі своїм учням” [1, с. 208]. Педагогічний талант, високоморальні людські якості допомогли молодому М. Костомарову завоювати повагу своїх вихованців та викликати інтерес до предмета, який він викладав, тобто до вітчизняної історії. Є. Гвоздиков писав: “Цей розумний педагог вмів так заохотити своїх юних вихованців до серйозних старанних занять зі свого сухого предмета, що кожен із нас старався якнайкраще знати свій урок — і незнайок у нього в класі не було. Гуманна доступність і лагідне, щире ставлення до учнів робили Миколу Івановича нашим кумиром, словом, ми його боготворили” [там само, с. 208].

Стиль викладання М. Костомарова Є. Гвоздиков порівнював з манерою викладання І. Срезневського, який працював у тому ж пансіоні, тільки в інших класах. Автор мемуарів зазначив, що М. Костомаров, так само як і І. Срезневський, зі свого “двогодинного уроку щоразу обов’язково присвячуючи півгодини дружній бесіді з учнями, розповідав їм різні смішні історичні анекдоти, переважно з малоруського побуту” [там само, с. 209]. Наступними словами Є. Гвоздиков, на наш погляд, високо оцінив педагогічний талант М. Костомарова, зокрема здатність позитивно впливати на своїх учнів: “Він, крім нашого розумового розвитку, мав цілющий вплив і на нашу моральну сторону, за що добра пам’ять про нього буде вічно жити в серцях його вдячних учнів” [там само].

Щодо педагогічної діяльності М. Костомарова у Рівненській гімназії для хлопчиків (1844 р.) в архівних документах Інституту рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського віднаходимо спогади про Костомарова-вчителя його колеги К. Яновського, який викладав у тому ж навчальному закладі математику. Характеризуючи Миколу Івановича, автор наголошує, що він “не був схожий на інших вчителів історії: своєю палкою, живою та ясною мовою він захоплював учнів, не дивлячись на те, що викладав свій предмет значно ширше, ніж у підручниках того часу” [7, арк. 1—2].

Ще один учень М. Костомарова Л. Пантелєєв на сторінках своїх спогадів розкрив особливості суспільно-політичного життя царської Росії в 60-70-і рр. XIX ст., настрої різних груп професури, студентської молоді, окреслив деякі сторони навчального процесу тодішніх університетів. Не проминув описом і лекції М. Костомарова. Характеризуючи їх зміст, своєрідність, змальовуючи манеру викладання Миколи Івановича, Л. Пантелєєв, зокрема, писав: "...надзвичайне уміння розгортати матеріал, підкріплювати і змальовувати свою думку характерними цитатами з літописів чи документів, непідробне мистецтво передавати слова сучасників їхнім тоном, надавали викладу особливої гостроти й інтересу; ми чули часом владну промову боярина, часом щирі слова простолюдина, — все це настільки захоплювало слухачів, що на лекціях Миколи Івановича можна було чути, як муха летить. Годинна лекція проходила як десять хвилин" [4, с. 192].

Окремі риси характеру та якості особистості викладача і вченого знайшли відображення в спогадах монографічного характеру російської художниці К. Юнге. Вона приятелювала з М. Костомаровим, захоплювалася його талантом історика та викладача. "Його різнобічна освіченість, його дивовижна сором'язливість, правдивість, — писала про Миколу Івановича авторка, — його тепле ставлення до людей, чуйність до всього доброго та прекрасного, мальовничість його мови, здібність переходити від серйозних наукових розмов до дитячої веселості, все у ньому пробуджувало в мені почуття палкого захоплення" [6, с. 221—222].

Художньо описала К. Юнге уміння вченого вести наукові дискусії, бесіди, які мали користь для слухачів, завжди навчали чогось, після них було над чим замислитися, про що подумати. "Микола Іванович вислуховував кожного, вислуховував до кінця, намагався у словах сперечальника відшукати не слабкі сторони, до яких можна придертися, а будь-який вияв істини. Коли він (сперечальник — прим. О.Д.) суперечив, Костомаров, не залишав жодного із наймізерніших доказів супротивника без відповіді; він не прагнув перемогти опонента, а чогось домогтися, і ніщо не здавалося йому дріб'язковим, що могло б підвести до роз'яснення істини" [там само, с. 225].

Як колишня слухачка Костомарівських лекцій в університеті, К. Юнге у спогадах описала умови, в яких працював педагог, своєрідність його лекцій, розкрила викладацький талант вченого. Зокрема промовистими є рядки, які дають уявлення про методику викладання ним історії в університеті: "Костомаров не читав, не викладав, а просто бесідував, доводив свою думку... Вам здавалося, що він сам, перед вами, переконався в тому, що казав... Він не давав готових висновків, він досліджував з вами, — і висновки самі складалися у вашому розумі і ставали вашими власними" [там само, с. 217]. Цінним, хоча й суб'єктивним, є відображення К. Юнге почуттів, що виникали у студентів від лекції вченого: "...він примушував вас і сміятися, і сумувати, і хвилюватися... Молоді душі на лекціях Костомарова розгоралися захоплюючою любов'ю до людей, до добра, до істини... Людину, яка зуміла викликати ці почуття, виносили на руках, під гучні оплески, від яких дрижали шибки!... А він посеред цих овацій залишався простим,

скромним, вимогливим до себе, тільки відчувалося, що він щасливий” [там само, с. 218]. Характеризуючи М. Костомарова як викладача, К. Юнге зауважувала, що вчений засуджував професорів, які викладали лекції за написаним, він вважав, що не можна вимагати від студентів того, чим сам не володієш, тому читав все на пам'ять, навіть тоді, коли цитував повні тексти з літописів.

Висновки. Вивчення мемуарної спадщини, присвяченої М. Костомарову його сучасниками, свідчить, що педагогічній та викладацькій діяльності вченого була притаманна яскраво виражена гуманістична спрямованість: повага до учнів, студентів, увага до їхніх пізнавальних успіхів, створення позитивного емоційного фону на уроках і лекціях. Навчаючи історії, М. Костомаров використовував різноманітний фактологічний матеріал, чітко і послідовно висловлював думки, підкріплював викладений матеріал автентичними фрагментами літописів, архівних документів і свідчень, поєднував наукові поняття та живу розмовну мову, що полегшувало сприйняття його лекцій; вводив таку історичну інформацію, яка давала слухачам підстави для роздумів і спонукала до формування самостійних висновків.

Отже, аналіз публіцистичної та мемуарної спадщини вченого, а також спогадів про нього дав змогу схарактеризувати й узагальнити суть його поглядів щодо особистості педагога і викладача, провідними серед яких були: наявність педагогічного оптимізму, гуманістична спрямованість, професійна компетентність, методична культура, творчий підхід до викладу навчального матеріалу. На наш погляд, зазначені висновки дають можливість реконструювати постать видатного діяча і створити у тих, хто її вивчає, відчуття занурення у педагогічну майстерню особистості.

Література

1. Гвозди́ков Е.Г. Николай Иванович Костомаров в воспоминаниях одного из его учеников / Е.Гр. Гвозди́ков // Русская старина. — 1890. — № 4. — С. 207—209.
2. Костомаров Н. Замечание о наших университетах. (По-поводу напечатанной в №1 газеты “День” статьи Хомякова) / Н. Костомаров // Санкт-Петербургские ведомости. — 1861. — № 237. — С. 1305—1306.
3. Костомаров Н.И. Исторические произведения. Автобиография / Н.И. Костомаров [сост. В.А. Замлинский; примеч. И.Л. Бутича]. — 2-е изд. — К. : Лыбидь, 1990. — 735 с.
4. Пантелеев Л.Ф. Воспоминания / Л.Ф. Пантелеев. — М. : Гослитиздат, 1958. — 848 с.
5. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. — К. : Наук. думка, 2001. — 912 с.
6. Юнге Е.Ф. Воспоминания о Н.И. Костомарове / Е.Ф. Юнге // Вестник Европы. — 1910. — № 11. — С. 152—157.
7. Яновский К.П. Воспоминания о Н.И. Костомарове // Институт рукописів Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (ІР НБУ ім. І. Вернадського). — Ф.ХХІІ, спр. 441, 4 арк.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В сучасному світі все частіше і частіше мова заходить про невідповідність звичних методів викладання, що їх використовують у вищих навчальних закладах, і мети вивчення того чи іншого предмету. Це не дивно, адже ми живемо в інформаційну добу, час, коли постійно і до того ж із неймовірною швидкістю розвиваються цифрові технології, і не можемо ігнорувати зміни, що відбуваються у суспільстві.

Тому окрім оволодіння традиційними методами, метою викладача сучасної вищої школи також є підбір таких методів, які не лише дозволять активізувати у студентів процеси пізнання, а і сприятимуть розвитку особистісно-орієнтованого підходу, диференційованого та індивідуалізованого навчання. Викладання курсу «Латинська мова та медична термінологія» суттєво відрізняється від викладання інших іноземних мов. Тому що, по-перше, у студентів немає ані лексичної, ані граматичної бази, отриманої зі школи, по-друге, акцент в курсі з мови як такої зміщено на медичну термінологію, і по-третє, при вивченні мертвої мови комунікативний аспект дещо трансформується.

Проте, не зважаючи на це, використовувати сучасні педагогічні технології у викладанні курсу «Латинська мова та медична термінологія» можна і потрібно. Одними з найважливіших серед цих технологій, на нашу думку, є ті, що базуються на основі використання новітніх інформаційних засобів, адже життя сучасного студента неможливо уявити без комп'ютера, смартфона й Інтернету. Працюючи самостійно з комп'ютером, студент почувається психологічно вільніше, ніж, скажімо, відповідаючи біля дошки перед однокласниками і до того ж, сучасне покоління студентів набагато краще орієнтується у технічних засобах, ніж в роботі з текстом чи підручником.

Саме тому за допомогою спеціалізованих платформ, які дають можливість створювати тематичні модулі-підбірки лексики, можна вирішувати великий спектр дидактичних задач. Таких, як: формування лексичної бази — режим вивчення слів і роботи з картками дозволяє студенту повторювати певні слова необхідну кількість разів, програма дає доступ до статистики помилок і виробляє алгоритми повторення слів, з вивченням яких виникають труднощі; навички правильного письма — кожен студент має можливість самостійно контролювати свій процес навчання, приділяючи особливу увагу найскладнішим особисто для нього словам; поглиблення мотивації — учасники модулів можуть ознайомитися із статистикою найкращих результатів виконання різних видів завдань і бачити своє місце у цій статистиці, окрім цього можна відслідковувати власний прогрес; закріплення отриманих знань — численні режими тестування не лише дозволяють самостійно і швидко модифікувати шаблони тестів за індивідуально підібраними

параметрами з кожної окремої теми, а і в зручній формі демонструють статистику помилок. Значним плюсом також є можливість користуватися такими платформами з мобільних пристроїв — зазвичай вони мають зручні версії мобільних додатків, які можна безкоштовно скачати і інсталиувати й використовувати в будь-який вільний час в будь-якому місці.

Удосконалення й осучаснення методів і технологій навчання — надзвичайно важливий елемент розвитку вищої освіти в Україні. Ми вважаємо, що вивчення будь-якої мови в сучасному світі неможливе без залучення інноваційних технологій, адже вони дають можливість не просто комбінувати і тренувати різні види діяльності студента, а і зробити їх індивідуально важливими, розкрити творчий потенціал кожного. Інноваційні технології дозволяють студентів самостійно об'єктивно оцінити свій рівень підготовки і, залежно від нього, працювати у певному напрямку.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. / Н. П. Волкова — К.: Академвидав, 2007. — 616 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології :навч. посіб. / І. М. Дичківська. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с
3. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: Підручник, 3-тє вид., випр. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко — К.: Знання-Прес, 2008. — 447 с.

С.В. Єфремов,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов
Харківського національного фармацевтичного університету

ВПЛИВ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ НА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Англійська мова відіграє величезну роль у сучасному середовищі. Вивчення англійської мови впливає на молодь та інших людей тому що вміння читати, перекладати, писати, розмовляти англійською мовою стало першоступовим значення у сучасному середовищі. Ці навички дуже міцно впливають на людину. Людина проходить декілька етапів — років навчаючись у школі, у вищому навчальному закладі де студента навчають англійської мови або людина самостійно вивчає англійську мову щоб навчитися розмовляти. Вивчаючи англійську мову самостійно людина зіткається з декількома аспектами. Одним з таких аспектів є словниковий запас. Словниковий запас займає важливе місце, це у своєму роді основа, на якому базується спілкування.

Знання величезної кількості слів дає можливість студентів будувати речення та питання у усній формі. Для оволодіння величезної кількості слів варто створити можливості та умови збільшення словникового запасу, а саме:

1. Введення словникового зошита (запис 5 слів та їх повторення, складання речень зі словами);
2. Щоденне вивчення однієї фрази на пам'ять;

3. Щоденне вивчення одного слова на пам'ять;
4. Пере телевізійних програм та передач англійською мовою (з субтитрами упродовж 30 хвилин кожного дня);
5. Читання підручників та періодичних видань [1, с. 23–25].

Розширення словникового запасу людини відіграє величезну роль у вивчення англійської мови де засоби навчання є першим чинником створення цієї умови, а саме:

- картки (написання слова на одній сторінці з транскрипцією щоб правильно вимовляти, на іншій сторінці переклад на російську або українську мови, після вивчення слова відкладаємо карточку та повторюємо з новими словами теж саме);
- фільми (перегляд фільмів декілька разів на англійській мові не один а декілька разів та випис незнайомих слів для вивчення);
- кольорові стікери (розвішування кольорових стікерів з англійськими словами по всій кімнаті);
- опис малюнків та життєвих ситуацій (використання процесу пошуку потрібних слів у словнику та допомога викладача) [2, с. 30–33].

Слід зазначити, що запам'ятовування англійських слів важливо у подальшому спілкуванні, а саме:

1. слова які пов'язані з тим що нам подобається;
2. повторення лексики постійно;
3. використання слова у реченні та питанні;

Під час вивчення англійської мови варто використовувати засоби засвоєння словникової лексики, а саме:

- вивчення більшої кількості фраз (заздалегідь використання підготовлених фраз);

- використання мнемоніки (створення яскравих асоціацій з кожним словом);

Пасивна лексика мови, що вивчається здійснює величезний вплив на вивчення словникового запасу, де вона може стати активною завдяки використанню спеціальних джерел, а саме:

1. заучування слів у правильній формі (вимова слів в усній формі та складання речень та питань, використання різноманітних ситуацій зі словами);
2. Читання літератури;
3. Увага до розмов людей з якими ви спілкуєтесь (запам'ятовування необхідних слів);
4. Написання постів в Інтернеті своїм знайомим;
5. Вивчення пісень на пам'ять;
6. корисні ігри (кресворди, пошук нових синонімів для слів);
7. повторення знайомих слів постійно [3, с. 43–45].

Таким чином, словниковий запас відіграє величезну роль у спілкуванні завдяки можливостям та умовам (Введення словникового зошита, щоденне вивчення однієї фрази та одного слова на пам'ять, перегляд телевізійних програм, читання підручників та періодичних видань англійської мови) ; засобам навчання (карточки, опис малюнків, фільми, кольорові стікери); засоби запам'ятовування словникової лексики (вивчення фраз та використання мнемоніки) ; використання

спеціальних джерел для створення активної лексики (заучування слів, читання літератури, написання постів в інтернеті, вивчення пісень, корисні ігри, постійне повторення вивченого матеріалу).

Література

1. Монжелей Е.П. Тести в вивченні англійської мови. Збірник наукових праць Study.ua. Київ. — 2015. — 88 с.
2. Мовний центр IQ Consultancy : Курси англійської мови. Як збільшити словниковий запас англійської мови. Київ. — 2016. — 65 с.
3. Куликова Ю. А. Скільки слів потрібно вивчити щоб розмовляти англійською мовою. Збірник наукових праць Центра мовних мов Accent Language Center. - № 4. — Київ. 2016. — 100 с.

А.В. Кордонська,

голова циклової комісії суспільно-гуманітарних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу ВНАУ

Т.В. Асмоловська,

голова циклової комісії обліково-економічних дисциплін, спеціаліст II категорії
Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу ВНАУ

Л.Б. Галушак,

спеціаліст вищої категорії
Могилів-Подільського технологічно-економічного коледжу ВНАУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

Значна роль у особистісному розвитку майбутнього спеціаліста належить куратору академічної групи. Саме від організаторських та особистісно-професійних якостей куратора залежить вектор їх професійного та особистісного становлення.

Складний процес виховання здійснюється за допомогою різноманітних методів та форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи. Основними формами виховної роботи в коледжі є: інформаційно-масові (дискусії, диспути, аукціони, альманахи, подорожі до джерел рідної культури), діяльнісно-практичні (групові: екскурсії, свята, творчі групи, театр-експромт, ігри-драматизації; індивідуальні: творчі завдання, звіт, доручення, проект), інтегративні (КВК, фестивалі, клуби, гуртки), діалогічні (бесіда, міжрольове спілкування); наочні (відвідування музеїв, виставок, створення тематичних стендів).

У своїй роботі практикуємо використання таких форм виховної роботи:

Аукціон — форма проведення виховного заходу, під час проведення якого відбувається продаж з аукціону ідей, пропозицій, творчих наробок студентів за установлену, вигадану валюту. Творчі групи планують роботу та пишуть сценарій

аукціону, розподіляють ролі, обирають ведучого, об'єднуються в малі творчі об'єднання та набирають банк ідей, висувають пропозиції. Ідеї та пропозиції продані на аукціоні становлять основу послідовних творчих дій колективу, матеріалом для створення проєктів, заходів тощо.

Благодійна акція — форма виховної діяльності академічної групи, спрямована на проведення певних заходів на надання корисної допомоги тим, хто її потребує.

Брейн-ринг — форма проведення виховного заходу за прикладом телевізійної гри, в основі якої полягає змагання, де стартом є складне цікаве запитання, а фінішом — вірна відповідь. Необхідною умовою проведення є наявність декількох команд, які швидко реагують на запитання і за невеликий час приймають рішення і подають свою відповідь. Куратор пропонує проведення заходу та разом із студентами обирає тему брейн-рингу, формує команди, обирає капітанів і проводить збір запитань до рингу, назначає ведучого. Після проведення рингу відбиваються підсумки гри, нагороджуються учасники і призери.

Ведення літопису групи — форма довготривалого виховного заходу, який проводиться протягом років у коледжі. Куратор організовує ведення літопису, керує процесом регулярного його заповнення, оцінює особистісний внесок у роботу кожного учасника. Студенти виконують завдання, записують до літопису визначні події, презентують перед одногрупниками свої напрацювання.

Велике коло (Мале коло) — це модифікація вчорашніх зборів групи. Воно має всі характерні ознаки зборів, виключаючи офіційну частину, але доповнюється теплом дружнього, турботи про справу. Справа — предмет розгляду і обговорення в «колі»: підводяться підсумки, накреслюються плани, вимальовуються перспективи, визначаються виконавці. Велике коло — це збір всієї групи, мале коло — збір мікрогрупи, яка обговорюватиме актуальні питання.

Вернісаж — форма проведення виховного заходу, в ході якого складають виставку творчих робіт студентів у вигляді вернісажу за видами і жанрами мистецтва.

Вікторина — форма проведення виховного заходу у вигляді вікторини.

Куратор готує завдання для проведення вікторини (у вигляді тестів, запитань, невеликих завдань). Студенти беруть участь у проведенні вікторини, подають відповіді. Вікторина може бути тематичною (за певною темою, загальною (з різних областей знань) або з виховної тематики.

Десант — форма колективного заходу, який проводиться із метою термінової допомоги або певних творчих заходів, що створюється у обмежений час. Куратор наголошує про термінову допомогу (ветеранам, людям похилого віку) або термінової трудової справи у колективі (суботник, прибирання). Студенти складають план проведення десанту, обговорюють проблеми участі кожного, об'єм робіт, терміни виконання, рекламують захід, запрошують до участі представників підприємств, організацій. Після проведення десанту підводять підсумки, визначають активістів.

Екскурсія — форма проведення колективного виховного заходу з метою ознайомлення студентів із визначними історичними місцями регіону, країни,

краєзнавчими особливостями місцевості, пам'ятками культури і мистецтва тощо. Студенти обирають маршрут, складають список речей, які необхідні при організації екскурсії, вирішують термінові організаційні питання. Після проведення екскурсії випускають газету чи оформляють фотоколлаж.

«Жива газета» – форма виховної роботи, яку можна використовувати під час проведення зборів, вечорів, зльотів, лінійок. Весь матеріал оформлюється з допомогою різноманітних засобів: переключка, сценки, карикатури, дружні шаржі, інтерв'ю, частівки, пісні. «Живу газету» можна випускати епізодично та регулярно.

Захист проектів – форма проведення виховної роботи, в ході якої відбувається захист підготовлених проектів (або і створення творчих студентських проектів).

Інсценізація – форма виховної роботи, яка допомагає студентам набувати акторської майстерності та проявляти творчість, талант.

Колаж – форма проведення колективного творчого заходу, ознайомлення з проблемою (охорона довкілля, збереження здоров'я, збереження чистоти мови, культура спілкування) шляхом створення з студентами плакатів з дібраних малюнків, віршків, ілюстрацій, цитат...

Колективна творча справа – форма виховної роботи, спрямована на вирішення життєво важливих завдань, яка проводиться спільно студентами, під час яких відбувається розвиток колективістських, демократичних основ життя, самостійності та ініціативи дітей, самоуправління, активного відношення до оточуючого середовища.

«Конверт дружніх спілкувань» або «конверт життєвих ситуацій» – це дружнє запрошення до обговорення життєвих проблем, поведінкових або тих, що пов'язані з міжособистісними відносинами. Куратор заздалегідь готує конверт із картками, які вміщують недописані фрази або запитання, що відображають яку-небудь ситуацію: «Якщо в мене поганий настрій я ...», «Якщо в мене поганий настрій, а до мене завітав однокласник...». «Коли мені буває сумно, я, як правило...», «Я щасливий, коли...», «Я нещасливий, коли...»

Конкурсна програма – форма проведення виховного заходу у вигляді програми, яка складається із низки конкурсів (однотипних, різнопланових, розважальних, інтелектуальних тощо).

Тренінг – форма групової роботи, що розвиває навички співпраці і знаходження компромісу. Тематика тренінгів: «Правила спілкування», «Твоє спілкування з однокласниками», «Вчимося толерантності», «Як уникнути конфлікту?», «Поривання до успіху або страх невдачі».

Фоторепортаж – форма проведення виховного заходу, який організовується із метою огляду, фотозвіту важливої події із життя групи. Студенти збирають інформацію, готують відгуки, переглядають фото, беруть інтерв'ю, обговорюють форму представлення події у вигляді репортажу із журналу, газети.

Школа етикету – форма проведення одного або серії виховних заходів,

спрямованих на вироблення норм, правил поведінки студентів у громадських місцях, коледжі, музеї, транспорті, дискотеці, святі тощо. Школа етикету навчає студентів етичним нормам поведінки людей у суспільстві.

Отже, роль куратора полягає в створенні таких умов, які б допомогли студентам знайти себе і своє місце в студентському колективі і в соціальному житті. Головне в діяльності куратора — сприяння саморозвитку особистості, реалізації її творчого потенціалу, забезпечення активного соціального захисту студента, створення необхідних і достатніх умов для активізації зусиль студентів для вирішення навчальних і життєвих проблем.

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Метод. посіб. / С.С. Вітвицька // Київ: Центр навчальної літератури, 2003. — 316 с.
2. Дубасенюк О.А. Методичні рекомендації керівнику академічної групи з виховної роботи педуніверситету / О.А. Дубасенюк // Житомир, 2000. — С. 4—16. — № 3.
3. Козілковська Н.Я. Позааудиторна робота студентів ВНЗ як чинник підвищення якості освіти / Н. Я. Козілковська // Наука і вища освіта в Україні. — 2008.
4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський // К.: Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.

О.С. Куца,

вчитель географії вищої категорії, вчитель-методист
Черкаської загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів № 25
Черкаської міської ради Черкаської області, керівник гуртка

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ТА В ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

Суспільна інформатизація є ознакою нового етапу розвитку людства. Зокрема, український соціум, у цьому плані, відзначився як соціальними, економічними та геополітичними змінами, так і інтенсивним застосуванням новітніх наукомістких технологій. Разом із цим змінилося в Україні й ставлення до освіти, яку почали розглядати не як «освіту на все життя», а як «освіту протягом усього життя». Відповідно до цієї парадигми в системі освіти України відбувається активне впровадження в навчальні заклади сучасних освітніх технологій та методик, способів передачі знань, а також мотивацій до навчання.

Інтенсивне застосування мультимедійних технологій у шкільному та позашкільному навчанні в Україні стає одним із пріоритетних завдань освітян, у тому числі вчителів географії та керівників гуртків, оскільки допомагає останнім під час навчального процесу розвивати інтелектуальні можливості учнів, їх інтерес і творчі здібності. Більш того, сприяє розв'язанню відповідного завдання наявність підвищеного інтересу учнів до мультимедійних програм. У відповідності з цим, як для вчителя географії, так і керівника гуртка досить важливим стає організація саме нового типу інтелектуального заняття.

Метою наукової роботи є комплексне дослідження та висвітлення питання стосовно використання мультимедійних технологій на уроках географії та в гуртковій роботі.

Об'єктом вивчення стали мультимедійні технології навчання.

Предметом дослідження виступають інтерактивні та аудіовізуальні засоби навчання учнів на уроках географії та в гуртковій роботі.

Окреслене проблемне питання, свого часу отримало як часткове, так і комплексне висвітлення в наукових працях Варакути О. [1], Гриценко Н. [2], Дуженко І. [3], Зубченко О. [4], Капіруліни С. [5], Коберніка С. [6], Корнеєва В. [7–8], Пометуна О. [9], Шульгіної О. [10] та інших. Однак, внаслідок регулярних інновацій у сфері мультимедійних технологій навчання, існує об'єктивна необхідність постійного поповнення української історіографічної бази науковими роботами присвяченими використанню у навчанні останніх досягнень техніки, у нашому випадку тих інтерактивних і аудіовізуальних засобів навчання, які сьогодні застосовуються на уроках географії та в гуртковій роботі. Саме прагнення долучитися до вирішення цієї ситуації й спонукало автора даної наукової розвідки до відновлення дослідження у цьому напрямку та відображення його результатів.

Наявність мультимедійних технологій на уроках географії та в гуртковій роботі, представляють собою інтерактивні та аудіовізуальні засоби навчання, які варто використовувати під час вивчення нового та закріплення пройденого матеріалу. Перш за все, це пояснюється необхідністю в ілюстрації закономірностей розвитку природи та суспільства на конкретному прикладі регіонального змісту [2, с. 113]. Крім того, значення відповідних технологій на порядок зростає при виконанні учнями самостійної роботи під час інтегрованого уроку, насамперед, використовуючи комп'ютер для виконання програмної практичної роботи [6, с. 11].

Як показує практика застосування на уроках географії та в гуртковій роботі комп'ютерної техніки, остання дає позитивний ефект, оскільки формує в учнів не тільки знання і вміння, але й сприяє набуванню ними досвіду творчої діяльності [3, с. 25].

Не дивлячись на всі вищезазначені можливості уроку географії та гурткової роботи, під час їх проведення з використанням мультимедійних технологій, вчителю та керівнику гуртка ще на етапі підготовки уроку та позашкільного заняття, необхідно врахувати рівень технічних навичок учнів, спланувати темп уроку та об'єм нового матеріалу [8, с. 34].

Отже, сучасний процес отримання інформації на уроці географії та в гуртку складається не просто з викладу нового матеріалу учителем та керівником гуртка, а з репрезентації ними даних через технічні та аудіовізуальні засоби навчання. Для прикладу, під час моделювання, вчитель і керівник гуртка за допомогою комп'ютера можуть створювати якісні, кількісні та ілюстровані моделі, які посилюють розуміння учнями сутності протікання природних процесів [1, с. 5]. До того ж, можливість досягнути високих результатів у засвоєнні останніми нового матеріалу зростає, завдяки об'єднанню процесу вже згаданого моделювання на

комп'ютері з проведенням експерименту на реальному прикладі [10, с. 67]. Все це, в підсумку, спрощує учнівську діяльність, оскільки програми обробки даних звільняють учнів від трудомісткого процесу отримання кінцевих результатів дослідження, завдяки чому останнім залишається лише інтерпретувати дані, які видає комп'ютер.

Програмні засоби навчального пізнання покликані допомогти учневі наблизитися до наукового світу. Зокрема, дозволити «побачити» процеси, які відбуваються всередині земної кулі та на її поверхні, або ж наочно провести навчальні досліди на екрані дисплея [4, с. 65]. Більш того, вже саме застосування мультимедійних технологій вчителем географії на уроках та керівником гуртка на позашкільних заняттях сприяє вирішенню ряду методологічних завдань, виявленню логіки експерименту, активізації процесу формулювання гіпотез, інтерпретації результатів і т. п. [7, с. 28].

Якщо дивитися на процес використання на уроці географії та в гуртку мультимедійних технологій через призму формування ключових компетентностей учнів, то варто наголосити, що відповідні технології зумовлюють:

- удосконалення їх світоглядних засад;
- сприяють формуванню загальної картини світу;
- допомагають усвідомити взаємозалежність природних явищ і процесів, зрозуміти сутність антропогенезу та соціогенезу, тенденції змін кліматичних умов у світі та в Україні зокрема [5, с. 63].

Так як комп'ютер вважається одним із провідних засобів, який підвищує ефективність навчального процесу, то виникає необхідність у висвітленні вигідних особливостей його застосування у шкільній та позашкільній навчальній діяльності учнів. Отже, завдяки використанню мультимедійних технологій на уроках географії та під час позашкільних занять у гуртках:

- відбувається значне скорочення часу для вироблення технічних навичок учнів та відповідно його збільшення на виконання тренувальних завдань;
- досягаються оптимальні темпи роботи учнів, вирішується проблема стосовно диференціації навчання;
- учень перетворюється з об'єкта в суб'єкт навчання;
- в навчальну діяльність входить комп'ютерне моделювання реальних процесів у природі, скажімо, рух повітряних мас, круговорот води у природі тощо;
- виникає можливість, користуючись засобами телекомунікації, забезпечувати інформатизацію навчання шляхом значного розширення бази даних. У першу чергу, йдеться про фізичну та економічну географію;
- діалог між вчителем чи керівником гуртка з учнем набуває характеру навчальної гри, а це, зі свого боку, сприяє підвищенню мотивації останнього до навчальної діяльності, наприклад, допомагає запам'ятовувати географічні назви та об'єкти [2, с. 114; 10, с. 69].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що ефективність впливу змісту навчального матеріалу на учня багато в чому залежить від ступеня та рівня його ілюстративності. Так, сучасні вимоги до підготовки з географії дозволяють вчителю та керівнику гуртка застосовувати новий підхід у поданні навчального

матеріалу [8, с. 93]. Йдеться, насамперед, про створення слайд-фільмів, де на кольорових картинках-слайдах розміщено красиву графічну та текстову інформацію на певну географічну тему. Крім того, мультимедійні апаратні засоби дозволяють вчителю географії та керівнику гуртка створювати та використовувати в навчальному процесі комп'ютерні імітації та мікросвіти, і, на їх базі, дидактичні та розвиваючі ігри, що викликають величезний інтерес у учнів до географії [1, с. 6].

У контексті зазначеного, варто згадати і про застосування в сучасній навчальній практиці вчителя географії та керівника гуртка, під час викладання ними нового матеріалу, мультимедійних презентацій, що, у свою чергу, призводить до інтенсифікації засвоєння учнями навчального матеріалу й виводить навчання географії на якісно новий рівень [3, с. 29].

Одним із провідних засобів мультимедійних технологій в навчанні географії вважається інтерактивна дошка. Зокрема, її застосування на уроці дозволяє вчителю географії набагато ефективніше управляти демонстрацією візуального матеріалу, організовувати групову роботу і створювати власні інноваційні розробки, при цьому не порушуючи звичний ритм і стиль своєї роботи [6, с. 13].

Технічний прогрес в освітній галузі України не міг обійти стороною важливу складову навчального процесу, у плані пояснення матеріалу, — шкільну дошку. Можна сміливо стверджувати, що остання давно вже еволюціонувала в напрямку електронної інтерактивної дошки, головною особливістю якої стало поєднання унікальних можливостей виведення на неї будь-якої інформації з комп'ютера шляхом проєкції зображення за допомогою звичайного медіа проєктора [2, с. 115]. Більш того, застосування інтерактивної дошки в навчанні створює такі можливості як:

- довільне доповнення виведеного на ній зображення ручними нотатками, коментарями і примітками;
- акцентування уваги учнів «обведенням» важливих фрагментів тексту і графіки;
- організації інтерактивної роботи з проєктованого зображення так само, як на екрані дисплея за допомогою збереження всіх створених записів і начерків на комп'ютері [9, с. 81].

Ефект від застосування електронної інтерактивної дошки під час уроку географії чи позашкільній гурткової роботи дійсно значимий, адже робота з нею підтримує у колективі атмосферу жвавого спілкування та викликає дискусії, які істотно допомагають вчителю географії та керівнику гуртка при ознайомленні учнів із новим матеріалом [3, с. 30].

На сьогоднішній день доведено, що всі учні, незалежно від успішності, з появою інтерактивної дошки виявляють більше бажання участі в навчальному процесі, скажімо, демонстративно проявляючи пізнавальну активність. На думку більшості учнів та їхніх батьків, освітній процес «заграв новими фарбами», ставши значно веселішим, цікавішим і більш захоплюючим [6, с. 13]. Крім того, він знайшов новий темп і глибину. Наприклад, учні самі часом напрошуються на перевірку своїх знань із географії, щоб зайвий раз попрацювати з дошкою [4,

с. 68]. До того ж, спираючись саме на педагогічні спостереження, можна стверджувати, що використання електронної інтерактивної дошки на уроці та під час гурткової роботи спонукає учнів проявляти значно більше уваги, захоплення та зацікавленості в навчанні, ніж під час їхньої роботи на звичайній шкільній дошці [1, с. 7].

Необхідно підкреслити наступний принциповий момент: використання програмного забезпечення на великому екрані інтерактивної дошки в освітніх цілях дуже корисно. По-перше, це допомагає швидко сконцентрувати увагу учнів та утримувати її протягом всього уроку чи позаурочного заняття. По-друге, — останні демонструють на уроці активність і справжню захопленість навчанням, коли працюють з електронною інтерактивною дошкою [5, с. 65]. З цього випливає, що новий інструмент викликає в учнів бажання брати участь у роботі і відгукуватися на дії вчителя та керівника гуртка. Тож, можна з упевненістю стверджувати, що для учнів інтерактивна дошка є вагомим стимулом у навчанні.

Узагальнюючи представлені вище міркування необхідно відзначити, що при використанні сучасних технічних та аудіовізуальних засобів на уроках географії та в гуртковій роботі відбувається збільшення пізнавального інтересу учнів до предмету та поліпшується якість навчання.

Література

1. Варакута О., Заболоцький Б. Система роботи з географічними картами // Краєзнавство, географія, туризм. — 2006. — № 16 (453). — С. 4–7.
2. Гриценко Н. Використання комп'ютерних технологій як ознака гуманізації навчання на уроках географії / Н. Гриценко // Гуманізація підготовки студентів Інституту природничо-географічної освіти та екології в контексті Педагогічної Конституції Європи : матеріали науково-практичної конференції, 28–30 квітня 2014 р. — Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. — С. 113–115.
3. Дуженко І. Метод проектів як альтернатива класно-урочної системи / І. Дуженко // Географія та основи економіки в школі. — Київ : «Педагогічна преса», 2005. — С. 25–31.
4. Зубченко О. Особливості сучасного етапу розвитку західноєвропейських педагогічних технологій / О. Зубченко // Рідна школа. — 2004. — серпень. — С. 65–68.
5. Капіруліна С. Інформаційно-комунікативні технології у процесі підвищення кваліфікації вчителів географії / С. Капіруліна // Шкільна географічна освіта: інформаційно-комунікативні технології у навчально-виховному процесі : зб. наук. праць. — Київ : Картографія, 2008. — С. 62–66.
6. Кобернік С. Сучасний стан і перспективи комп'ютерного навчання географії / С. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. — 2002. — № 3. — С. 10–13.
7. Корнеєв В. Дидактичні вимоги до комп'ютерних програм з географії / В. Корнеєв // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 2003. — № 8 (32). — С. 26–32.
8. Корнеєв В. Технології в навчанні географії / В. Корнеєв. — Харків : Видавнича група «Основа», 2004. — 105 с.
9. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко. — Київ : «Видавництво А.С.К.», 2004. — 236 с.
10. Шульгіна О. Можливості та проблеми використання комп'ютерних технологій у викладанні географії / О. Шульгіна // Краєзнавство. Географія. Туризм. — 2004. — № 25–28. — С. 67–70.

ВПРОВАДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТУ СЬОГОДЕННЯ

Анотація: статтю призначено проблемі впровадження гуманістичного підходу в сучасну освіту, визначення соціальної значимості гуманістичних принципів управління сучасною загальноосвітньою школою.

Ключові слова: гуманізм, освіта, гуманістичний підхід.

Постановка проблеми. Зміни в суспільній свідомості та в напрямках розвитку освіти передбачають реформування всієї системи освіти. Такі зміни національної системи освіти базуються на гуманістичних засадах та вимагають переходу до спрямування до особистісно-орієнтовної освіти.

Головна мета гуманізації освіти повинна спиратись на формування такої всебічно розвиненої людини, яка б гармонійно поєднувала свої інтереси з загальними цінностями та інтересами. «Справжній гуманізм передбачає зрушення пріоритетів з матеріальних цінностей до духовних, спрямування на увагу до кожної особистості, до внутрішнього світу людини.»

Український дослідник Г. Балл вбачає сутність гуманізації освіти у перетворенні освіти на таку, що створює найкращі умови для саморозвитку всіх психічних, фізичних, моральних можливостей дитини, для формування в неї гуманних рис особистості. [1, с. 52].

В основі навчально-виховного процесу має бути особистісно-зорієнтований, гуманістичний принцип навчання, виховання та міжособистісних стосунків педагогів і учнів. Педагогічна діяльність учителя спрямована, в першу чергу, на дитину, формування та розвиток у стосунках між учителем та учнями гуманістичних засад: любові до людини, глибокої поваги до людської гідності, позитивного сприйняття індивідуальних особливостей іншої людини, визнання її прав і свобод, бажання співчувати та допомагати іншим.

С.У. Гончаренко говорить: «Гуманізація освіти означає повагу школи й педагогів до особистості дитини, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів та інтересів; створення максимально сприятливих умов для розкриття та розвитку здібностей дитини, для її повноцінного життя.» [4, с. 107]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гуманістичний напрям виник у другій половині ХХ століття і своїми ідеями він був близький до педагогіки педоцентризму, нового виховання і прогресивізму.

Варто зазначити, що основними принципами, якими керуються зарубіжні школи, є принципи гуманізму та демократизму, які продукувалися педагогами-реформаторами кінця ХІХ — початку ХХ століття.

Серед дослідників і вчених, що займалися історико-педагогічним аспектом даної проблеми, слід назвати Б. М. Бім-Бада, Н. М. Воскресенську, А. Н. Джуринського, В. П. Кравця, З. А. Малькову, С. Л. Мендліну, К. І. Салімову. Проблемою розвитку ідеї реформаторської педагогіки в різних країнах займалися

О. Н. Арініна, Н. В. Вейкшан, Б. Л. Вульфсон, Л. Н. Гончаров, О. А. Кузнецова, А. І. Піскунов, О. Ю. Рогачова, Л. Б. Шуліндіна. Персоналії окремих педагогів-реформаторів та їх основні ідеї досліджували А. В. Гурєєва, Б. І. Єсіпов, Д. М. Луканов. Проблему безпосередньої організації навчально-виховного процесу досліджував М. В. Кларін.

Значний внесок у розробку теорії гуманізму зробили М. Бердяєв, І. Борзенко, А. Горєлов, І. Зайченко, В. Кувакін, А. Кудішина, А. Рибін та ін. Проблема гуманізму у філософському аспекті репрезентована в наукових працях В. Гузенко, А. Здравомислова, Н. Кіяшко, А. Круглова, В. Кувакіна, П. Куртца, К. Ламонта, В. Лейбіка, О. Рогової, Ю. Хоменко, В. Широкової, В. Ядова та ін.

Новий етап у розвитку гуманістичної педагогіки визначився запровадженням особистісно-зорієнтованого навчання і виховання (Ш. Амонашвілі, І. Бех, В. Білоусова, С. Гончаренко, О. Савченко, І. Якиманська).

Виділення невирішених раніше питань загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Важливо звернути увагу на питання визначення основоположних ідей, принципів, що зумовлюють сутність гуманістичного спрямування досвіду педагогів-реформаторів і на ті, що можуть мати значне практичне значення для подальшого реформування сучасної освіти в Україні на засадах гуманізму.

У зарубіжній та вітчизняній науці проводяться активні дослідження питання гуманізму та гуманістичних аспектів. Проте існує цілий ряд питань, які потребують подальшого розгляду та конкретизації щодо визначення та впровадження гуманізму в освіту.

Формування цілей статті. Таким чином, метою даної статті є дослідження сутності гуманізму, його аналіз та визначення шляхів впровадження гуманізму в освіту сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день аналіз наукової літератури дає змогу говорити про те, що «гуманізм» попри велику кількість трактувань цього поняття, розглядається в основному як комплекс ідей, що пов'язані з визнанням людини як найвищої цінності, із захистом її основних прав і свобод.

Можна стверджувати, що гуманізм розглядається нами як педагогічна стратегія діяльності всіх ланок освіти, що базується на знаннях, поглядах, ідеях, переконаннях і проголошують дитину як найвищу цінність, практично спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості з відповідними притаманними їй індивідуальними якостями й проявами, що технологічно реалізується через відносини, побудовані на повазі, любові, рівності, людяності в системі розумового, морального, трудового, фізичного та інших видів виховання.

Гуманізація освіти — і як процес, і як конкретика навчання та виховання — існувала фактично завжди, з часу появи людського суспільства.

Російський вчений М. Берулава трактує гуманізацію освіти як «перехід від авторитарної педагогіки — педагогіки тиску на дитину, що заперечує загальногуманістичну цінність свободи, як можливість самоактуалізації і

творчості, ігнорує проблему міжособистісних стосунків між учителем і учнем, — до особистісно орієнтованої педагогіки, яка абсолютного значення надає свободі й умінню індивіда прогнозувати і контролювати свою діяльність, вчинки, особисте життя, утвердженню гуманних стосунків між учасниками навчально-виховного процесу». [2].

Окрім того, видатний італійський гуманіст Л. Бруні визначав гуманізм як “пізнання тих речей, які стосуються життя і звичаїв, які вдосконалюють та прикрашають людину”. Головною є здатність людини робити вибір між добром і злом і творити добро [3, с.127].

Провідною тенденцією сучасної педагогіки є звернення до світоглядних основ, “звернення” до особистості. Ця тенденція характеризує сучасну педагогічну практику. Переорієнтація педагогіки і практики на особистість та її розвиток, відродження гуманістичних традицій, саме у цьому полягає найважливіше завдання поставлене самим життям. Його вирішення в першу чергу вимагає розробки гуманістичної філософії освіти, що виступатиме в якості методології педагогіки.

У якості компонентів гуманності дослідники виокремлюють повагу, доброту, почуття справедливості, співчуття, самокритичність. Ці якості визначають змістову сторону гуманності, які необхідно формувати та виховувати у процесі навчання.

Цілі при гуманістичному підході повніше співпадають з цілями особистості у підлітковому і юному віці, якому властиві: специфічна соціальна активність, засвоєння норм і цінностей дорослого світу, самоусвідомлення себе в суспільстві, самовизначення, врахування своїх можливостей, формування світоглядних позицій і оціночних суджень про навколишній світ і людей. Головна мета процесу навчання при гуманістичному підході — розвиток особистості — змінює погляд на учня, сприяє збереженню його статусу, дати йому відчуття самотійного прийняття рішень, значимості його ролі, вплив його особистості на процес навчання.

Нова ідеологія виховання дозволяє відновити ціннісні пріоритети у вихованні, подолати відношення до дитини, як складника виховної системи, підвищити її активність як особистості, розширити межі свободи та життєтворчості.

Розвиток реформ у системі освіти повинен здійснюватись на основі добре розроблених і інтегрованих світоглядних, концептуальних та методологічних основ.

Виходячи із завдання переорієнтації сучасних навчальних закладів на ідеї гуманізації навчання і виховання підростаючої особистості, організації гуманістичної за змістом педагогічної діяльності, управління в системі середньої освіти також повинно здійснюватися на гуманістичних засадах.

Розвиваючись паралельно та взаємодоповнюючи один одного, принцип гуманізації управління та людиноцентристський підхід до управління спрямовані на забезпечення, поряд з реалізацією цілей освітньої організації, реалізацію цілей конкретного працівника, самореалізації, самоствердження тощо.

Необхідно також вказати, що принцип гуманізації управління системою середньої освіти тісно пов'язаний з принципом демократизації управління, про який так багато говориться у контексті реформування освіти. Взаємодоповнюючи один одного і тісно взаємодіючи між собою, ці принципи мають свою специфіку і самостійне значення.

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, аналіз історичної і сучасної літератури дає можливість сформулювати основні пріоритети модернізації освіти, які полягають у забезпеченні всебічного розвитку особистості на основі гуманістичних ідеалів. Таким чином, в центрі гуманістичної парадигми освіти є унікальна цілісна особистість, а провідною концепцією є переорієнтація педагогіки на особистість та її розвиток в системі традиційного гуманістичного виховання.

На сучасному етапі розвитку суспільства нову освітню парадигму покликана сформувати філософія освіти. Гуманізм являє собою цілісну концепцію людини як найвищої цінності на світовому рівні.

Гуманістична педагогіка представляє цілу систему наукових теорій, яка визначає вихованця як свідомого, рівноправного, активного учасника навчально-виховного процесу, котрий розвивається відповідно до своїх можливостей.

Література

1. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта. Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. — Рівне, Листа-М, 2003.
2. Берулава М. Н. Гуманизация образования: проблемы и перспективы. — Бийск, 1995.
3. Брагина Л. М. Итальянский гуманизм. Этические учения XIV — XV веков. — М.: Высшая школа, 1977. — 254 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. — 2-ге вид., доповнене й виправлене/ С. У. Гончаренко. — Видавництво “Волинські Обереги”, 2011. — 519 с.
5. Лузан П. Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : навчальний посібник /Лузан П. Г., Васюк О. В. — [2-ге вид., допов і перероб.]. — К.:ДАКККіМ, 2010.— 296 с.
6. Петрова Т. М. До визначення поняття “гуманізм навчально-виховного процесу” // Гуманізація навчально-виховного процесу у вищій школі: Наукові праці міжнародної науково-практичної конференції /27-29 вересня 1999 року/ — Слов'янськ, 1999. — С. 56—60.

О.В. Музичук,
студентка педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету

ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Стаття розкриває особливості технології особистісно орієнтованого навчання. Визначає вимоги до особистісно орієнтованих технологій та головні ознаки особистісно орієнтованих технологій виховання молодших школярів.

Ключові слова: особистісно орієнтований підхід, особистісно орієнтовані технології, особистісно орієнтоване навчання.

Постановка проблеми. Особливої актуальності набувають проблеми формування інтелектуально-творчої особистості, виховання молодшої людини як громадянина на основі оволодіння гуманістичними цінностями, нормами демократичної культури. Особистісно орієнтоване навчання сприяє залученню учня до активної діяльності. Тому вчитель у своїй роботі повинен урахувати індивідуальні можливості учнів, використовувати диференційований підхід, особистісно орієнтовану педагогічну ситуацію, тим самим сприяти розвитку їх пізнавальної активності, самодіяльності, формування здатності до управління своєю діяльністю. У посібнику «Освітні технології» О. Пехоти зазначається: «Одним із провідних завдань повинно стати створення такого освітньо-розвивального середовища, у результаті взаємодії з яким у майбутнього вчителя формується готовність до роботи на основі знання сучасних педагогічних технологій, розуміння ним своєї індивідуальної сутності, на основі якої виробляється особистісна педагогічна концепція і персонал-технологія [4, с. 3]». Особистісно орієнтовані технології навчання сприяють життєвому самовизначенню та становленню особистості. Особистісно орієнтоване навчання стало логічним продовженням одного з найважливіших дидактичних принципів — принципу врахування індивідуальних особливостей учнів.

Стан дослідження. Окремі аспекти особистісного підходу відображені у працях, присвячених дослідженням особистості як у зарубіжних, так і у вітчизняних вчених. З-поміж авторів можна назвати К. Абульханову-Славську, Б. Ананьєва, О. Асмолова, П. Блонського, Л. Божович, Й. Боришевського, Л. Виготського, В. Давидова, У. Джеймса, П. Жане, Г. Костюка, М. Ланге, О. Леонтєва, Ф. Лерша, А. Маслоу, В. Мерліна, В. Моляко, Г. Олпорта, П. Пелеха, К. Платонова, В. Рибалка, К. Роджерса, С. Рубінштейна, І. Сікорського, В.О. Сухомлинського, К. Ушинського, Е. Шпрангера, В. Штерна, І. Якиманську та ін.

Мета написання статті полягає в розкритті способів використання технології особистісно орієнтованого виховання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Під особистісно-орієнтованим навчанням І. Якиманська розуміє органічне поєднання навчання як нормативно побудованого процесу та учіння як індивідуальної значущої пізнавальної діяльності окремого суб'єкта, в якій реалізується досвід його життєдіяльності. Пізнавальна діяльність

учня в процесі учіння сприяє розвитку особистості [9, с. 35].

У свою чергу, І. Якиманська, розробляючи концепцію особистісно орієнтованої освіти, наполягає на уявленні про особистість як про мету та фактор освітнього досвіду під час навчання. Теоретичне призначення її концепції особистісно орієнтованого навчання полягає в розкритті природи та умов реалізації особистісно розвивальних функцій освітнього процесу. І. Якиманська розрізняє процеси навчання й учіння, розуміючи останнє як індивідуально значущу діяльність окремого суб'єкта, в якій реалізується його особистісний досвід. Дослідниця підкреслює, що учень не стає суб'єктом навчання, а є ним спочатку як носій суб'єктного досвіду, такого досвіду, який отримується дитиною поза навчальним процесом, самостійно. Основною формою навчання в концепції виступає особистісно орієнтований урок, у побудові якого необхідним є: використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, яка сприяє розкриттю суб'єктного досвіду учня; спонукання учнів до невимушеної активності, виконання завдань різними способами без боязні помилки; оцінка діяльності учня за процесом його досягнення; заохочення учнів до аналізу способів роботи інших учнів в ході уроку, до вибору й освоєння найраціональніших; створення педагогічних ситуацій спілкування, які дозволять кожному проявити ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи [8].

І. Якиманська виокремлює три моделі особистісно орієнтованої педагогіки:

- соціально-педагогічну, в якій педагогічна діяльність орієнтується на виховання особистості з попередньо заданими якостями — носія масової культури;
- предметно-дидактичну — педагогіка пов'язана з предметною диференціацією, яка забезпечує індивідуальний підхід у навчанні. Технологія предметної диференціації будується на урахуванні складності та обсягу навчального матеріалу (завдання підвищеної та пониженої складності);
- психологічну модель — характеризується особистісно орієнтованою педагогікою, яка визнає відмінності в пізнавальних здібностях учнів, які в реальному освітньому процесі проявляються в здібності до навчання (індивідуальна здібність до засвоєння знань). При цьому метою освітнього процесу є корекція здібності до навчання як пізнавальної здібності [8].

Особистісно-діяльнісний підхід означає перегляд традиційних уявлень про те, що процес навчання — це переважно як повідомлення знань, формування умінь, навичок, і перехід до більш продуктивної форми взаємодії педагога й учня — суб'єкт-суб'єктної, діалогічної [2, с. 117].

Теоретико-методологічні засади особистісно-орієнтованого навчання і виховання глибоко розкриваються у працях І. Д. Беха, який виділив ряд наукових вимог до реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання і виховання учнів, визначив психологічні закономірності та принципи особистісно-орієнтованого виховного процесу, розкрив наукову сутність технології особистісного спілкування вихователя і вихованця [1, с. 143].

Особистісно орієнтоване навчання, на думку С. Сисоевої, має враховувати суб'єктивний досвід, який є основою організації індивідуального і диференційованого навчання, тобто створює умови для реального врахування

індивідуального темпу засвоєння матеріалу; впровадження особистісно орієнтованого навчання передбачає таку професійну підготовку педагога, яка включає фундаментальну підготовку з відповідного предмета, ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку, спрямовану на формування умінь щодо особистісно орієнтованого навчального процесу, формування гуманістичного мислення, здатності до суб'єктної взаємодії у педагогічному процесі [6].

За С. Сисоевою, виявлення особливостей творчого розвитку особистості дозволяє сформулювати основні принципи педагогічної творчості вчителя, реалізація яких сприяє особистісній орієнтації суб'єкт-суб'єктної взаємодії у системі «вчитель-учень», розвитку творчих можливостей учня та підвищенню рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

— Принцип суб'єктності. Навчання здійснюється переважно у діалогічних формах комунікативної взаємодії з учнем.

— Принцип діагностики передбачає побудову і корекцію навчально-виховного процесу на основі психолого-педагогічних діагностичних досліджень, а саме оцінювання рівнів розвитку творчих можливостей учнів і учнівських колективів, з якими вчитель вступає у взаємодію.

— Принцип оптимальності. Оптимальною творчою педагогічною взаємодією вчителя і учня вважаємо таку, яка забезпечує не тільки успішне засвоєння знань, умінь і навичок, а позитивну динаміку розвитку творчих можливостей учнів у конкретних умовах педагогічної праці вчителя.

— Принцип оптимальності передбачає роботу вчителя з відбору таких дидактичних засобів, які відповідають рівню розвитку творчих можливостей більшості учнів, ураховують рівень розвитку творчих можливостей меншості, а тому сприяють розвитку творчих можливостей усіх.

— Принцип взаємозалежності відображає взаємообумовленість творчого особистісного розвитку суб'єктів взаємодії в системі «вчитель-учень». Відбиває взаємозалежність і взаємообумовленість творчої педагогічної праці вчителя і творчої навчальної діяльності учнів. Дотримання принципу взаємозалежності потребує дослідження і визначення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя і співвіднесення його з рівнем розвитку творчих можливостей учнівського колективу, з яким вчитель вступає у взаємодію.

— Принцип фасилітації передбачає розуміння формування творчої особистості учня у навчально-виховному процесі як процес полегшення, сприяння творчій навчальній діяльності учня, стимулювання його творчої активності. Це пов'язане з необхідністю створення на уроці і в позаурочній діяльності учнів творчої атмосфери (співдружності, співтворчості, співробітництва), яка б сприяла розвитку мотивів творчої діяльності, надихала учнів на творчість.

— Принцип креативності відображає необхідність виявлення можливостей змісту навчального матеріалу для посилення його орієнтації на формування творчої особистості учня. При плануванні та організації взаємодії вчителя і учня в процесі навчання зміст навчального матеріалу повинен максимально використовуватися для розвитку мотивів, характерологічних особливостей, творчих умінь і психічних процесів, які мають провідне значення для творчої

діяльності і забезпечувати насамперед розвиток дивергентного мислення, умінь генерувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні шляхи вирішення проблемних завдань. Реалізація принципу в практичній діяльності сприяє аналіз змісту навчального матеріалу з метою його креативного посилення, застосування навчальних і навчально-творчих задач, методів і прийомів стимулювання творчої активності учнів, використання завдань психологічної діагностики для розвитку творчих здібностей особистості.

— Принцип доповнення передбачає посилення розвитку творчих можливостей учнів за рахунок реалізації додаткового змісту в організаційних формах навчально-пізнавальної діяльності в позаурочний час. У практичній діяльності реалізація принципу означає введення у шкільний компонент навчального плану таких додаткових курсів, які б компенсували прогалини у розвитку творчих умінь і психічних процесів, що сприяють успішній творчій діяльності людини і на розвиток яких об'єктивно не вистачає часу в процесі виконання державного компонента навчального плану. [3, с. 11—15].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу визначити такі основні ознаки особистісно орієнтованої навчально-виховної моделі:

- дитина виступає суб'єктом пізнання і спілкування;
- мета — розвиток особистості школяра з урахуванням його можливостей і схильностей;
- педагог ставиться до дитини як вищої цінності;
- стратегія поведінки педагога полягає у створенні таких ситуацій, які сприяють максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання школяра, стимулюють його внутрішні сили до творчого саморозвитку і самовдосконалення;
- кожен вихованець бачить індивідуальність у собі та в інших, має власну гідність та поважає гідність інших;
- співпраця вчителя і учнів базується за типом «дорослий-дорослий» (рівноправні позиції: учень отримує можливість виявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до вибору тощо) [7, с. 25—26].

Впровадження особистісно орієнтованого підходу у навчально-виховний процес школи ефективно здійснюється за таких умов:

- у кожному учневі вчитель бачить неповторну індивідуальність;
- педагог спирається на емоційну сферу дитини, розвиває її гуманістичні почуття;
- учитель вводить учнів у різноманітні педагогічні ситуації особистісного вибору, співпереживання гарантованого успіху, спланованої довіри, творчості;
- здійснюється особистий контакт учня з учителем, утвердження людської гідності;
- забезпечується звернення дитини на саму себе (самопізнання, осмислення своїх бажань, прогнозування наслідків своїх дій і вчинків, узгодження цілей діяльності із засобами їх досягнення);
- культивуються діалогічні форми педагогічної взаємодії вчителя з учнями як домінуючого виду навчально-виховного спілкування (обмін думками); —

забезпечується орієнтація на виявлення власних моделей учіння школяра, тобто найбільш ефективних для нього способів пізнання дійсності;

— вихованцеві надається можливість свободи вибору того виду діяльності, де він може реалізувати себе як індивідуальність (виявити свої інтереси, потреби, здібності);

— педагог розвиває у себе вміння співпереживати учневі, виявляти доброзичливість, ставити себе на місце учня, заглиблюватись у свій психічний світ, в особливості своєї індивідуальності, спілкування з учнем, уміння встановлювати паритетну позицію з учнем [5, с. 414–416].

Висновки. Таким чином, якщо дотримуватись умов особистісно-орієнтованих технологій на уроках в початковій школі, то ефективність учнів значно підвищиться. Впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання у навчально-виховний процес початкової школи надає можливість кожному учневі реалізувати себе в пізнавальній та навчальній діяльності, стимулює молодших школярів для самопізнання, самовиховання та самовдосконалення.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. — К.: «ВПОЛ», 1998. — 236с.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / О. Вишневський. — Дрогобич : «КОЛО», 2003. — 143 с
3. Гриньова М. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання // Інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I-II рівнів акредитації, Травень, 2015 [Електронний ресурс] / Марина Гриньова // 2014. — С. 11–15.
4. Пехота О. М. Освітні технології: навч.—метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська; за ред. О. М. Пехоти. — К. : Вид-во А.С.К, 2003. — 255 с.
5. Психологія і педагогіка життєтворчості / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, В. О. Тихоновича. — К. : ІЗМН, 1996. — 792 с.
6. Сисоєва С. О. Особистісно орієнтовані технології: сутність, специфіка, вимоги до проектування. Професійна освіта: педагогіка і психологія / С. О. Сисоєва. — К., 2003. — С. 159–160.
7. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології : [навч.—метод. посіб.] / Е. І. Федорчук. — Кам'янець-Подільський : Абетка, 2006. — 212 с.
8. Якиманская И. С. Разработка технология личностно ориентированного обучения [Текст] / И. С. Якиманская // Вопросы психологии. — 1995. — № 2.
9. Якиманская И. С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе / И. С. Якиманская. — М. : Сентябрь, 2000. — 176 с.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ У ПРАЦЯХ І.О. СИНИЦІ

Відомий український психолог і педагог, завідувач лабораторії психології навчання НДІ психології України Іван Омелянович Синиця один з перших розпочав дослідження педагогічної майстерності вчителя. І. Синиця, як і В. Сухомлинський, поставив у центр навчально-виховного процесу дитину з її проблемами, інтересами, здібностями й недоліками — дитину, індивідуальність якої визнавав найвищою цінністю, що її має плекати та розвивати кожен педагог [1].

Аналіз монографій І. Синиці «Про педагогічний такт учителя» (1969), «З чого починається педагогічна майстерність» (1972), «О такте и мастерстве» (1976), «Педагогический такт и мастерство учителя» (1983) [3; 4; 5; 6] свідчить, що за образністю, емоційною насиченістю мови, чіткістю сюжетної лінії, динамічністю їх можна порівняти з художніми творами.

Зазначимо, що підвищений інтерес до проблеми педагогічної майстерності у тогочасній педагогіці Іван Омелянович вважав «закономірним» явищем. Адже «без різкого піднесення майстерності не можна справитись з тими величними завданнями, які стоять тепер перед нашою школою», — переконував він [6, с. 6].

Теоретично обґрунтувавши сутність педагогічної майстерності вчителя, Іван Омелянович розділив її на складові «педагогічні мистецтва» й увів нову складову — педагогічний такт.

Вивчення наявних друкованих праць І. Синиці свідчить, що особливо важливе місце у педагогічній майстерності вчителя він відводив світогляду учителя, його ідейним переконанням. Світогляд вчителя формується в першу чергу тоді, коли він багато читає. Іван Омелянович вважав, що вчителеві необхідно «стежити за психологічною й методичною літературою ... Перечитувати час від часу ті конкретні поради, які дають у своїх творах Михайло Іванович Калінін, Надія Костянтинівна Крупська, Антон Семенович Макаренко, Василь Олександрович Сухомлинський» [5, с. 164]. Вчений радив: «Бережіть високе, благородне звання радянського вчителя. Пам'ятайте, що особистість учнів виховується особистістю вчителя. Хай ваше служіння Батьківщині, ваше ставлення до праці, ваша громадянська мужність і ваша поведінка серед людей будуть гідним для наслідування! [там само]. Якщо вчитель усвідомлюватиме свій високий громадянський обов'язок — виховання гідних громадян своєї держави, — то він буде виховувати учнів власним прикладом служіння Вітчизні, улюбленій професії.

Вчитель, вважав психолог, має бути носієм моралі, яку він виховує в учнів, має мати «високі морально-етичні якості» [5, с. 125]. Педагогічна етика вчителя повинна ґрунтуватися на принципах гуманізму, на любові й глибокій повазі до особистості дитини. Іван Омелянович закликав вчителів: «Поважайте людину у ваших учнях. Бережіть і розвивайте їхню гідність. З розвитком гідності в учнів

розвиваються і всі інші кращі людські якості. Бережіть і власну гідність. Педагог, який не береже власної гідності, не зуміє виховати її і в своїх учнів» [5, с. 164].

Вчений зазначав, що школярі «люблять насамперед знайомих вчителів. Таким вчителям вони прощають навіть деякі недоліки» [5, с. 122]. При цьому особливо важливу роль Іван Омелянович відводив запитанням, які вчитель ставив учням, тому що запитання вчителя — головна рушійна сила мислення учнів. «Педагогічна майстерність учителя чи не найпомітніше виявляється в його запитаннях», — переконував І. Синиця [5, с. 138].

Педагогічна майстерність — не просто похідна певної освіти й досвіду. Вона визначається також й особистісними якостями вчителя. У праці «О такте и мастерстве» І. Синиця зазначав: «Людина з достатнім розподілом уваги, упорядкованим мисленням, виразним мовленням, вільною орієнтацією в обставинах і т.п. швидше опановує майстерністю, ніж інші. Швидше приходить педагогічна майстерність і до життєрадісних, привітних, увічливих, уважних людей. Джерела педагогічної майстерності дуже розгалужені, вона впливає не з одного, а з багатьох джерел. І наповнюються ці джерела по-різному й у різний час» [3, с. 47].

Особливо важливою є емоційна стійкість вчителя, адже педагогічна діяльність сама по собі є емоційно напруженою, потребує величезних затрат душевних сил та енергії. Сучасник І. Синиці Василь Сухомлинський наголошував: «Тут ... треба враховувати специфічні професійні умови нашої праці. Наша праця — це робота серця і нервів, це повсякчасна зміна ситуацій, що викликає то посилене збудження, то гальмування. Тому вміння володіти собою, тримати себе в руках — одне з найбільш необхідних умінь, від якого залежить і успіх діяльності педагога, і його здоров'я» [7, с. 426].

Щодо об'єктивності вчителя, то, на переконання Івана Омеляновича, вона насамперед проявляється в оцінюванні: «Оцінювати треба не тільки самі вчинки учня, а й мотиви їх. Вчинки можуть бути однакові, а мотиви різні ... Оцінити вчинок учнів — не просто зіставити його з існуючою шкалою покарань. Вибрати міру покарання — складна й відповідальна справа. Тут чи не найповніше виявляється педагогічна майстерність вихователя» [5, с. 135].

Важливою складовою педагогічної майстерності учителя І. Синиця вважав педагогічні здібності, які він радив показувати учням якнайчастіше разом з вміннями, ерудицією, звичками [5, с. 165]. Педагогічні здібності визначають як індивідуальні стійкі властивості особистості, що залежать від умов педагогічної праці, так і мають транслюватися на формування очікуваних якостей учнів.

І. Синиця вважав, що педагогічна майстерність — це не лише висока і всебічна загальна й методична освіченість учителя, а й вміння донести кожне своє слово до учня, домогтися, щоб знання, які він дає, були дітьми пережиті й засвоєні, тобто педагогічна техніка. Необхідно зазначити, що вперше цей термін запропонував А. Макаренко. Зокрема, у праці «Педагогічна логіка» він зауважував: «У нас не було педагогічної техніки передусім тому, що й слова «педагогічна техніка» ніколи не вимовлялися, а сама педагогічна техніка не спостерігалась і не досліджувалась. Це сталося не тому, що про неї випадково

забули, а тому, що традиційна педагогічна філософія вела свою роботу дорогами, що проходили повз педагогічну техніку» [2, с. 228].

Іван Омелянович Синиця також був переконаний, що вчитель має володіти методикою навчання і виховання, адже «педагог — це не тільки людина, яка багато знає. Педагог повинен вміти передати свої знання, тобто трансформувати їх, надати їм такого вигляду, щоб вони були цікаві, зрозумілі і доступні для учнів певного класу і певного розумового розвитку» [6, с. 6].

У професійній поведінці вчителя проявляється індивідуальна педагогічна культура. Так, учителям з високим рівнем педагогічної культури властиві теоретичне обґрунтування власної педагогічної позиції, системність педагогічної діяльності, творення, гнучкість і варіативність у прийнятті рішень. Поведінка вчителя має бути емоційно стабільною, оскільки учні дуже чутливі до зміни настрою, почуттів. Зайве занепокоєння вчителя якоюсь проблемою знаходить своє відображення в зміні емоційного настрою учнів. Лінія поведінки вчителя має вибудовуватись і з урахуванням особливостей учнів.

Аналіз конкретних педагогічних прикладів з праць Івана Омеляновича дає змогу стверджувати, що все, що робить вчитель, набуває сенсу лише тоді, коли у його учнів накопичується певний соціальний досвід, котрий передає йому вчитель. Тільки те, що втілюється, інтегрується у внутрішній світ конкретних учнів, має смисл і визначає правильність поведінки вчителя.

Отже, виходячи з викладеного вище, зробимо деякі висновки. Педагогічна майстерність вчителя є цілісною динамічною системою. Праця вчителя являє собою свідому, доцільну діяльність щодо навчання, виховання і розвитку учнів. Вимоги до вчителя учений виклав у праці «О такте и мастерстве (Беседы с молодым педагогом)». І. Синиця не лише теоретично обґрунтував сутність педагогічної майстерності вчителя, а й розділив її на складові «педагогічні мистецтва» й увів нову складову — педагогічний такт.

Література

1. Загородня А. А. В. О. Сухомлинський та І. О. Синиця: погляди на проблему мовлення у контексті сучасної освіти / А. А. Загородня // Наук. зап. Сер. Пед. науки. — Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. — Вип. 78, ч. 2. — С. 213–217.
2. Макаренко А. С. Некоторые выводы из педагогического опыта / А. С. Макаренко // Педагогические сочинения : в 7 т. — М. : Издат. АПН РСФСР, 1957. — Т. 5. — С. 227–322.
3. Синица И. Е. О такте и мастерстве. (Беседы с молодыми педагогами) / И. Е. Синица. — К. : Рад. шк., 1976. — 168 с.
4. Синица И. Е. Педагогический такт и мастерство учителя / И. Е. Синица. — М. : Педагогика. — 1983. — 248 с.
5. Синица І. О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. — К. : Рад. шк., 1972. — 167 с.
6. Синица І. О. Про педагогічний такт вчителя / І. О. Синиця. — К. : Рад. шк. 1963. — 188 с.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський // Вибр. тв. : в 5 т. — К. : Рад. шк., 1976. — Т. 2. — С. 419–655.

Д.Г. Оленів,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної культури
Державного університету телекомунікацій

О.І. Вальченко,

кандидат військових наук, доцент кафедри фізичної культури
Державного університету телекомунікацій

Л.А. Сергєєва,

кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної культури
Державного університету телекомунікацій

ІНТЕГРАЦІЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ У ВИКЛАДАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ, БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

Нами була розроблена загальна схема вивчення впливання несприятливих факторів зовнішнього середовища на здоров'я людини.

На початку ця схема була прийнята на практичних заняттях стосовно екологічних знань та умінь студентів по темі «Методичні основи та загальна схема вивчення впливання зовнішнього середовища на здоров'я людини».

Після перевірки і корекції вихідного рівня знань, студенти відповідно алгоритму проводили вибір зон спостереження (дослідна і контрольна — з відповідно сильним і слабким екологічним забрудненням повітряного середовища, ґрунту), вивчали показники захворюваності населення та показники забруднення зовнішнього середовища, досліджували ступінь відмінності емпіричних даних в контрольній і дослідній зонах спостереження, досліджували коефіцієнт асоціації та наявність кореляції рангів, парного кореляційного зв'язку між показниками забруднення зовнішнього середовища і показниками здоров'я населення, яке проживає в дослідному районі, проводили регресійний аналіз отриманих даних, будували математичну модель і прогнозували рівень захворюваності.

В подальшому ми впровадили зміни до схеми щодо вивчення несприятливих фізичних чинників на здоров'я людини в побутовій та виробничій сфері.

На першому етапі отримували результати досліджень рівнів виробничих факторів на різних підприємствах (цехів) та здійснювали відбір контрольних і піддослідних зон спостереження. Розраховували середні значення в зонах спостереження: рівень розподілення шкідливих факторів в робочій зоні та рівень захворюваності в статистичних виборках. Далі для проведення цільового статистичного аналізу визначали вид розподілу: чи належить досліджуване розподілення до сімейства нормальних. Визначали коефіцієнти асиметрії та ексцесу за формулами, і якщо вказані δa та δb в 2 чи більше разів перевищували показники їх середніх квадратичних відхилень, то гіпотезу про нормальність отриманої виборки відкидали, і надалі для аналізу використовували непараметричні методи.

Наступний крок в роботі — дослідження ступеня відмінності емпіричних даних один від одного в дослідній і контрольній зонах спостереження: а) за допомогою критерія Ст'юдента (параметричний); б) за допомогою критерія Q

Розенбаума (при $n=11$) (непараметричний метод); в) за допомогою критерія U (при $n<11$) (непараметричний метод) [1]. На цьому етапі студенти роблять висновки про значення факторів, що оточують працівників на виробництві, у формуванні захворюваності в зонах спостереження. Відображають графічно динаміку факторіальних впливів і захворюваності.

Другий етап дослідження — це пошук зв'язку між якісними ознаками — розрахунок коефіцієнта асоціації. На підставі розрахунку частки фактора в повітряному середовищі (робочій зоні) і структури захворюваності у дослідній і контрольній зонах за відповідною нозологічною формою захворюваності визначають коефіцієнт асоціації. Якщо він вище 0,7 — зв'язок сильний, 0,3 - 0,7 - середній, менш 0,3 - слабкий.

Третій етап дослідження - визначення наявності кореляційних зв'язків між різними характеристиками виробничих шкідливих чинників та захворюваності працівників у дослідній зоні спостереження: а) за кореляцією рангів Спірмена; б) за методом парної кореляції; в) за обчисленням коефіцієнтів множинної кореляції [2].

Для порівняння відсоткового розподілення ознак зовнішнього впливання на людину уражаючих чинників при небезпечних ситуаціях - застосували критерій відповідності «хі — квадрат» (метод χ^2) [3].

Четвертий етап дослідження - регресійний аналіз, який дозволяє передбачати поведінку одного з параметрів (захворюваність, у) при цілеспрямованій зміні іншого (несприятливого фактору, х). Для цієї мети — найбільш ймовірний вид регресії — лінійний. За результатами дослідження прогнозують зміну захворюваності при дії виробничого фактора за формулою: $y = a + bx$.

П'ятий етап — це проведення дисперсійного аналізу, який дозволяє визначити силу і достовірність впливу різних факторів одночасно, а також роль кожного з них і порівняти їх вплив між собою. За допомогою цього методу можна дослідити "вагомість" досліджуваних чинників у формуванні захворюваності, тобто можна охарактеризувати причинно-наслідкові відносини в процесі формування певної нозологічної форми, що залежить від багатьох факторів (наприклад, фізичної природи — застосування мобільного зв'язку та комп'ютерів — на виробництві та в побуті). На початку всі дані зводять в таблицю, потім розраховують загальну дисперсію, яка складається із дисперсії, викликаній організованими факторами, так званої факторіальної дисперсії, і дисперсії, викликаній випадковими факторами, так званої залишкової дисперсії. Далі по формулі визначають достовірність висновку про вплив несприятливих факторів побутового або виробничого середовища на результативну ознаку. Потім (за формулою) визначають силу впливу (детермінації) регулюємих та нерегулюємих факторів на результативну ознаку.

Тобто метод надає, навіть, можливість вивчати ступінь сумачії ефектів (ознаки односпрямованої дії) на організм людини електромагнітного випромінювання радіочастотного діапазону від гаджетів, які використовуються в побуті та на виробництві.

Література

1. Гублер Е.В. Вычислительные методы анализа и распознавания патологических процессов. — М: Медицина, 1978. — 293 с.
2. Джессен Р. Методы статистических обследований: Пер. с англ. — М.: Финансы и статистика, 1985. — 478 с.
3. Козлов А.П., Попов Н.Н. Медицинская статистика: учебное пособие. — Харьков, Изд. центр ХНУ, 2006. — 88 с.

Yuliia Samoilova,

Senior Lecturer of the Department of Humanitarian disciplines of Sumy branch
of Kharkiv National University of Internal Affairs

THE ROLE OF MULTILINGUAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION

Requirements in the sphere of higher education, in particular in the field of teaching a foreign language, have changed as a result of the globalization process. Today there are a lot of international exchange programs for students, young scientists and teachers, the chances of young professionals to achieve success in the field of careers have grown dramatically. That is why the main task of the modern high school is to prepare the students to interact with the multi-lingual and multicultural world. In order to achieve this goal, higher education institutions face the challenge of teaching students two or even three foreign languages. The emergence of this task in the field of education led to the change of traditional forms of learning into teaching foreign language communication, using the foundations of intercultural didactics in the process of teaching. In order to achieve this goal, multi-lingual and multicultural education is the most effective means.

In the classical sense, multilingualism is the ability of an individual to speak more than one language, actively (for oral and written communication) or passively (reading and understanding by ear) while using it [2, 4].

It should be noticed that it is the higher education institutions that play a key role in the development of multilingual competence both in a particular individual and in society as a whole [1, 8].

The importance of multi-lingual education as a means of obtaining special and professional knowledge, as a component of in-depth linguistic education is determined, above all, by the general global tendency towards European integration in the economic, cultural and political spheres. In the educational sphere, this tendency causes the endeavor for the integration of subject knowledge, the orientation towards the comprehension of the integral world map. Multi-lingual learning provides students with broad access to information in a variety of subject areas, receive new information according to individual needs, and opportunities for continuing education, which gives them additional chances to compete in the European and global market of specialists.

In its classical sense, learning a foreign language implies the existence of a certain standard which should be achieved (speaking at the level of the native

speakers), that is the language is a subject of study. This idea is based on the majority of traditional, including communicative teaching methods. In the context of multi-lingual education, language is a means of learning that is studying the content of discipline is in foreign language. This principle is the basis of modern European educational projects aimed at increasing the integration of the language and the content of education. Their central approach is Content and Language Integrated Learning. The key task of this approach is to teach discipline with non-native language means. At the same time, discipline itself may not have any relation to the study of language, such as teaching history of Italy in English. The peculiarity of such projects is that the student receives knowledge of "non-linguistic" discipline, using and simultaneously studying a foreign language [1, 8].

The result of multilingual education is the achievement of basic multi-lingual competence, which is not only an alternative way of learning a language, but also a way of mastering special knowledge, attaching to the values of world culture and developing social and communicative abilities of the individual.

Today multicultural multilingual education by means of studying native and foreign languages is an important component of modernization of the goals and content of national educational systems in European countries (including Ukraine). In the context of globalization, economic integration and the creation of a single European labor market, higher education institutions seek to ensure the training of European-level professionals capable of working on the European market. Thus, the significance of multilingualism as a socio-cultural phenomenon of modern society is significant, as the development of multilingualism contributes to the convergence of people, the peaceful resolution of issues of co-existence, the upbringing of the skills of respect for culture and language, the traditions and customs of other people, the formation of common goals and tasks in the process of integration.

References

1. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee of the Regions : Promoting Language Learning and Linguistic Diversity. An Action Plan 2004–2006. – Brussels, 24.07.2003
2. Wei L. Research Perspectives on bilingualism and multilingualism / L. Wei // Wei L. and G. Moyer The Blackwell Guide to Research Methods in Bilingualism and Multilingualism. – Malden / Oxford : Victoria, 2008. – P. 3–17.

Ю.О. Саєнко,

асистент кафедри початкової освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Ю.А. Кірчева,

студент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ: РОЛЬ КОУЧИНГУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Вища освіта України в сучасному світі проходить період суттєвих змін, які стосуються її головних аспектів. Ця умова стимулює необхідність змін у реалізації навчальної діяльності, які створюють її вихід на якісно вищий рівень в умовах глобалізації.

Проблема проектування в навчальному середовищі в останні роки приваблює все більшу увагу дослідників і практиків і досліджується у двох головних аспектах: соціально-педагогічному (О. Генисаретський, З. Мазур, В. Радіонов) та дидактичному (В. Безрукова, В. Монахов, Г. Муравйова, Н. Суртаєва).

Актуальність застосування інноваційних технологій у педагогіці спричинена підвищенням вимог до результативності та ефективності процесу навчання. Сучасне суспільство має певні вимоги до педагогіки, де рекомендують по іншому розглянути роль педагога і на сам процес навчання, що, в свою чергу, вимагає перегляду компетенцій педагога. Коучинг виник на стику психології, філософії, менеджменту, аналітики та логіки. Технології коучингу можуть використовуватися в процесі викладання різних дисциплін і створюють багато перспектив для вдосконалення процесу навчання. Коучинг — метод консультування і тренінгу, де він відрізняється від класичного тренінгу і консультування тим, що коучинг не дає поганих та жорстких порад, а розшукує лише спільне рішення.

З англійського перекладу «coaching» — це «тренерство, наставляння», а слово «coach» — це тренер, приватний педагог, інструктор [2].

В сучасному світі коучинг розвивається та вдосконалюється не лише як явище бізнес-тренерства, а й розпочинає знаходити інші галузі вживання, зокрема в освіті. Коучинг є феноменом навчального процесу, який побудований на вмотивованій взаємозалежності, в якій викладач створює особливі умови, що націлені на розкриття особистісних можливостей студента для здобуття ним головних для нього цілей у певній галузі знань в оптимальні терміни. Основними цілями коучингової діяльності є:

- знаходження внутрішнього потенціалу особистості студента;
- розвиток особистості через делегування відповідальності;
- здобуття високого рівня відповідальності та осмислення в усіх учасників коучінгу.

В навчальному процесі педагоги виділяють такі методи коучингу [1]:

- метод конкретних ситуацій, який засновується на твердженні, що шлях до покращення власних знань можна прокласти лише через розгляд, вивчення та обговорення конкретних проблемних ситуацій;

— метод емоційного стимулювання навчання, в основі якого лежить принцип формування пізнавального інтересу шляхом створення позитивних емоцій до запропонованого виду діяльності, підвищення зацікавленості та мотивації до навчального процесу;

— метод формування ситуації пізнавальної дискусії є функціональним методом активізації навчання, адже в дискусії створюється істина, а пошук істини завжди породжує посилену зацікавленість темою;

— «мозаїка» — метод розподілу обов'язків у студентській групі, коли розподіл створюється самими студентами. Такий вид діяльності спонукає студентів самостійно, без допомоги викладача-коуча розподіляти обов'язки в групі та нести відповідальність за цей розподіл;

— метод проектів є методом, що випроваджує діяльність студентів на зовсім новий, навчально-науковий рівень. На цьому рівні кожен зі студентів створює певний обсяг самостійної роботи та навчається самоконтролю, що позитивно впливає на самоосвіту студента. А навчити кожного студента самостійно отримувати та застосовувати знання на практиці є чи не найголовнішою та найскладнішою метою сучасної освіти.

Проблему відсутності мотивації розглядає саме коучинг. Головна особливість і відмінність коучингу полягає в тому, що це лише сприяння тому, щоб людина сама навчалася, а не навчити її, спираючись на особистість кожної людини. Якщо особистісно не привабити студента у навчання, то коучинг лишається будь-якого сенсу, тому що особиста мотивація студента є фундаментом коучингу та запорукою досягнення поставлених цілей. Важливо, щоб викладач-коуч міг професійно розповісти про механізми, парадокси та вплив мотивації на результат. Це стимулює розвиток та сприяє досягненню потенційних можливостей студентів. Проте варто наголосити на тому, що коуч має налаштовувати та мотивувати студентів не лише на досягнення мети та одержання результату, а й на набуття досвіду під час самого процесу навчання [3].

Будь-яке заняття має починатися з того, що студент має визначити цілі заняття. Студент має чітко усвідомлювати, що конкретно він хоче одержати від кожного заняття, та якого результату він хоче досягти. Кожне наступне заняття в стилі коучингу доцільно завжди починається з отримання відповідей на запитання: Що зроблено? Що вдалося? Що можна було б зробити краще?

Під час використання коучингу роль педагога значно збільшується як у традиційному, так і в електронному навчанні. Завдяки цьому тренінгу не тільки передаються знання та здобуваються навички, а ще й реалізуються функції стимулювання інтересу до навчання, руху до усвідомленості, розвиваються сильні сторони, розкривається потенціал людини, що дозволяє зробити процес навчання більш цікавим і ефективним. Інноваційний підхід передбачає усвідомлення і використання якісно нових особистісних категорій, що мають стати не просто бажаними якостями педагога, а й справжніми ключовими професійними компетенціями. Методика сильних відкритих питань коучингу, що використовується в навчальному процесі, дозволяє розширити рамки свідомості, стимулює пошук відповідей і рішень, вибудовує логічні і причинно-наслідкові

зв'язки, сприяє глибокому аналізу. Технології коучингу можуть бути використані не тільки як стиль викладання, а й як спосіб взаємодії з колегами, учнями, студентами. Такий підхід дозволяє по-новому подивитись на суть самого процесу навчання і відкриває нові можливості для розвитку інтелекту самих викладачів.

Отже, сучасна вища освіта дуже потребує розвитку, тому потрібно впроваджувати такі інноваційні технології, за допомогою яких можна було створити фахівця, котрий був би здатний пристосовуватися до швидких змін у суспільстві, що постійно розвивається, міг самостійно ставити перед собою цілі та досягати їх, брав би на себе відповідальність за прийняття рішень та постійно прагнув би до самоосвіти та самоконтролю. Коучинг як інноваційна педагогічна технологія якнайкраще вирішує ті завдання, які суспільство ставить перед освітою.

Література

1. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України [Електронний ресурс] / Ю. В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. — 2015. — № 1 (4). — Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Bystrova.pdf>
2. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі : монографія / І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина [та ін.] ; Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. — Переяслав-Хмельниць. : Вид-во С. В. Карпук, 2008. — 284 с.
3. Лисенко М. В. Інноваційна парадигма вищої освіти України за умов переходу до інформаційного суспільства : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Лисенко Микола Владиславович ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». — К., 2013. — 16 с.

КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

М.М. Волосяк,

науковий працівник Почаївського історико-художнього музею

ХАТНЯ ІКОНА – КУЛЬТУРНО-САКРАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Українська народна хатня ікона неодноразово розглядалася і тлумачилась серед народу як особливий феномен культурно-сакрального явища. Адже, хатня ікона споконвіку сприймалася людом як цілісність неперевершеного сакрального змісту, духовної возвишеності і глибокого теософського контексту. Паралельно ікону сприймали як явище масове і водночас унікальне за глибиною витоків та фольклорно-християнським характером основних образів і сюжетів, за неперевершеною символікою та регіональними особливостями.

Основний інтерес до народної хатньої ікони проявлявся у тому, що майстри-іконописці підсвідомо відтворювали спадковість традицій і тримали глибинні зв'язки з історичним минулим загалом та конкретно по регіонах.

Звісно зрозуміло, що у радянський період вивчення ікони відбувалося крізь призму загальних культурно-мистецьких цінностей і не більше. А власне, незалежне українське дослідження ікони та іконописання у напрямках культурно-мистецького і сакрального вивчення набуло напряму руху двох наукових паралель як здатні перетинатися і нести спільну двоєдину цінність на користь другої, себто сакральної сторони. Фахівці даного напряму вивчення дозволили собі констатувати на загальний факт, що ікона в церкві або в хаті – це перш за все предмет сакрального культу, вагома нероздільна одиниця духовності українського народу. За словами І. Музички, «ікона – це не тільки мистецька вартість, але над усе – то жива духовна цінність, яка формує душі, провадить і виховує народ і його покоління» [1, с. 8].

Українська хатня ікона у своїй образній формі відображає основні соціальні, моральні та етичні проблеми у ній віддзеркалено саме буття людини. Як писав патріарх Йосиф, «ніяке мистецтво на світі і в історії не мало такого впливу на душу людську, як ікона на вірних... вона будила живу віру, зворушувала до покаяння і жертв за гріхи і вдаряла в найтонші струни побожності людського духу» [2, с. 160].

З'ясування генетичного коріння і традиційних духовно-художніх рис хатньої ікони окремих регіонів України є однією з актуальних проблем сучасного мистецтвознавства. Враховуючи те, що чимало досить унікальних хатніх ікон зберігаються у музеях, все таки значна частина з них знаходяться і у приватних

колекціях українців, і навіть у нашої діаспори, за кордоном. Образливо і дуже дивно констатувати той факт, що чимало ікон і загальних шедеврів сакрального мистецтва, які були вивезені з України у безбожний жахливий навіть для світової історії період, на сьогоднішній день презентуються як абсолютно неукраїнські надбання.

Зображуючи святих на іконах, народні майстри писали від щирого серця, дослухаючись до Біблії і знаючи, що саме через серце з нами говорить Господь. Хатні ікони приваблюють тим, що майстри вкладали в них душу, зображували образи зі щирістю віри, з простотою й строгою духовністю. Ці ікони писалися з молитовним серцем, устремлінням до Бога. Майстри поєднували іконографічні канони з народними традиціями так, щоб якомога найвиразніше передати іконописний образ. Екзистенціалізм, характерний для української свідомості, впливав на роздуми про смерть. Смерть не сприймалася як кінець, а як перехід в іншу реальність.

А ось атеїзм як такий, свідчив про велику любов до Матері-Землі, втілену у тисячолітні звичаї й традиції. Українці вірили у живі істоти, що оточували людину (такі як русалки, лісовики), і складали про них народні повір'я. Їх закоханість у рідний край втілювалася у тисячолітні звичаї. Тому, любов до природи ми відчуваємо і в хатніх іконах, де старанно виписані квіти й звірі, які відіграють неабияку роль у намаганні зрозуміти світ дольний й піднятися до горнього.

Неабиякий вплив на формування української духовності справили візантійський ісихазм, а згодом — козацький бароковий іконопис. Іконографічний сюжет «Покрови» як захисниці від ворогів виник саме в часи козацького бароко.

Також українцям притаманна глибока емоційність і волелюбність, прагнення до самопізнання й заглибленість у себе.

Саме хатні ікони передають дух народу. Адже в них спостерігаються не лише історичні тенденції, але й викристалізовується цілісний образ культури. Ікона не відтворює реальність, а через символічну й образну систему відкриває її.

Народна ікона відрізняється багатим образним змістом, своєрідністю естетичних поглядів. Хатня ікона відображає національну свідомість народу. В образах на іконах ми бачимо соціальні та психологічні настрої, радість і драматизм. Невипадково, в народі термін «образ» ідентичний поняттю «ікона». У народі ікони називали образами тому, що вони розкривали сукупність ідей і традицій, в яких відобразилося культурно-духовне буття українського народу.

Література

1. Музичка І. Ікона в родинному житті українського народу // Українське сакральне мистецтво: традиції, сучасність, перспективи. (Питання іконографії). Матеріали другої міжнародної наукової конференції. — Львів, 1995.
2. Святитель Лука (Войно-Ясенецький). Дух, Душа и тело. — К., 2006.
3. Прот. Ілля Галич. Шанування ікон та його основи. Аналіз протиріч сучасних сект. — Ужгород, 1993.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
ФІЛОЛОГІЯ

УДК 821.111-1.09

В.Ю. Блошко,

викладач кафедри англійської філології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *GOD* В
ТВОРІ ФІЛІПА ЛАРКІНА «CHURCH GOING»**

Анотація: В даній статті проведено спробу описати лексико-семантичні засоби вербалізації концепту *God*.

Ключові слова: концепт, концепт «Бог», Ларкін.

Дослідження мови поезії є досить широким полем для вивчення, оскільки поети використовують велику кількість різноманітних мовних засобів. Видатний британський поет Філіп Артур Ларкін досягнув надзвичайних успіхів у розвитку ліричної поезії, яка характеризується майстерним поєднанням різноманітних лексико-стилістичних засобів, однак ще немає комплексного дослідження цього аспекту творчості поета.

Вірш Філіпа Ларкіна «Church Going» починається з подвійного споглядання релігії. З назви можна зробити висновок, що це буде розповідь про людей, які відвідують церкву задля молитви, однак це очікування не справджується: «Once I am sure there's nothing going on I step inside», тобто ліричний герой відвідує церкву з явною метою уникнути релігійних обрядів.

Перша строфа представляє оповідача, можливо, велосипедиста, що зупинився, щоб роздивитися занедбану церкву. Він має переконатися, що «there's nothing going on», перш ніж він буде готовий увійти; його візит не мотивований будь-якою релігійною вірою, але він визнає «the holy end» приміщення, куди він увійшов, і «in awkward reverence,» знімає тукліпси, адже не має капелюха, щоб його зняти.

Слова «Door thud shut» є прикладом звуконаслідування. Цей прийом використовується поетом, щоб показати недружелюбне середовище, яке демонструє церкву як некомфортне і дивне місце для людей. «Door thud shut» — це як гучний вибух, який вказує на те, що церква пуста. Тривожність і лякливість

також додають ефекту, що демонструє церкву ворожою: «Tense, musty, unignorable silence», «hectoring» і «snigger».

*“Another church: matting, seats, and stone,
And little books; sprawlings of flowers, cut”*

«Another» церква означає, що всі церкви однакові і таким чином ліричний герой показує нудьгу, пов’язану з церквою. Він також посилається на Біблію як на «little books», роблячи її тривіальною, що виражає неповагу.

Ліричний герой рухається вперед, відзначає стан місцевості, коли наближається до «the holy end.» «The holy end» — це метафора, якою автор наголошує, що кінець церкви близько, скоро прийде «святий кінець». «Some brass and stuff / Up at the holy end.» Той факт, що ліричний герой визначає тільки мідь, а потім додає до опису, використовуючи слово «stuff», чітко вказує на відсутність у нього технічних знань про церкви і її архітектуру. «Some brass and stuff» — це асонанс, за допомогою якого поет підсилює наростання напруження. Також фразою «Up at the holy end; the small neat organ» Ларкін показує мирські образи, які указують на церкву як на щось буденне, протилежне величному і досконалому. Не використовуючи багато опису, є список речей, які роблять зображення церкви нудним (matting, seats, stone чи little books; sprawlings of flowers, cut for Sunday day, brownish now; some brass and stuff). «Brownish flowers» можуть також представляти занепад церкви.

Як пізніше каже поет про інший аспект церковної архітектури, «Somebody would know; I don’t.» Це хтось, хто не загруз в деталях в його тяжінні до церков. Крім того, привертає увагу неясність фрази «the holy end» Ліричному герою відомо, що церква повинна мати «holy end» в своїй архітектурі, але цим його знання обмежуються. Він не знає правильний термін для цього, і фраза «holy end», здається, має досить глузливий тон, як ніби мовець висміює християнство і важливість переконань, які підтримувала церква так довго. Важливість цієї вступної фрази, взятої з першої строфи, полягає в тому, що вона розкриває основні факти про позицію мовця по відношенню до церкви, що ще більше ускладнює його характер, коли ми розглядаємо досить парадоксальні відносини, що існують у нього з усіма релігійними речами.

Перша строфа плавно перетікає в другу, слова «Move forward, run my hand around the font» продовжують думку з першої строфи. Ліричний герой заходить в церкву і «run[s] [his] hand around the font». Під «font» він має на увазі кам’яну посудину, яку священники використовують щоб хрестити людину. Він проводить рукою над нею, майже ласкаво.

*Mounting the lectern, I peruse a few
Hectoring large-scale verses, and pronounce
‘Here endeth’ much more loudly than I’d meant.*

Рядки 13-15 показують, що ліричний герой дійсно почувається як удома в порожній церкві. Він йде прямо до аналя і починає читати деякі уривки з меси, які закладені на ньому. Вірші написані дуже великими літерами, що може свідчити про те, що багато хто з людей, як дають свідчення на месі, старі. Ліричний герой вирішує прочитати слова «Here endeth» наодинці, і закінчує тим,

що говорить їх набагато голосніше, ніж він хотів. З цієї лексеми видно, що слова «Here endeth» звучать голосно в церкві. Знову ж таки, це не випадково. Ларкін голосно висуває думку про закінчення — як в церкві, так і в свідомості читача.

The echoes snigger briefly. Back at the door

I sign the book, donate an Irish sixpence.

Reflect the place was not worth stopping for.

«Sniggering», відгомони рядка 16 можуть вказати на безглуздість вірша з Біблії, що ліричний герой читав вголос. Або це може бути висміювання поняття кінця в церкві, про яке ліричний герой щойно читав вголос. Після цього ліричний герой вирішує повернутися до дверей, через які він прийшов, і жертвує “*Irish sixpence*” в коробку для пожертвувань. Читачам часів Ларкіна було відомо, що ірландські пенси не використовувалися в Англії. Це словосполучення є метафорою, що можна інтерпретувати як легковажний вчинок, автор показує, що для ліричного героя ця будівля не варта нічого.

У будь-якому випадку, Ларкін закриває строфу тим, що його ліричний герой вважає, що «the place was not worth stopping for». У цей момент в поемі ліричний герой завдав досить жорстокого удару по релігії і проголосив, що відвідування церкви є марним.

Yet stop I did: in fact I often do,

And always end much at a loss like this,

Після того, як ліричний герой закінчує строфу 2 з коментарем про непотрібність церкви, він відкриває строфу 3 з несподіваним розворотом, наполягаючи на тому, що незалежно від того, що він може думати, він має визнати той факт, що він зупинився, щоб зайти в церкву, і що він робив це багато разів в минулому. Іншими словами, ліричний герой розуміє, що це не добре для нього, просто казати, що церква — це нерозумно, тому що подобається йому це чи ні, він повинен пояснити, чому він продовжує повертатися до неї.

Крім того, він передбачає, що це не є переконання, що церква не має сенсу, а тільки те, що він відчуває себе «much at a loss», коли він йде до церкви. Він просто не прийде до якихось великим одкровень в церкві. Питанням про важливість церкви є те, що він не може задовільно відповідати за себе.

Wondering what to look for; wondering, too,

When churches fall completely out of use

What we shall turn them into, if we shall keep

Ці рядки додають питань ліричному герою. З технічної точки зору, він закінчує другу строфу на атеїстичній ноті і починає третю строфу на ноті агностицизму.

Замість того, щоб переконатися в дурості ходити в церкву, ліричний герой не може перестати дивуватися, що він шукає, коли знову і знову повертатиметься до церкви.

Він задається питанням про те, що далі буде відбуватися в церкві, коли на світі не залишиться релігійних людей, чим стануть будівлі церков?

A few cathedrals chronically on show,

Their parchment, plate and pyx in locked cases,

Чи зможемо ми перетворити їх в музеї, щоб допомогти нам пригадати, в що примітивні люди вірили? Ліричний герой тут уявляє церкви просто як будівлі, які показують артефакти релігійної віри.

Які речі можуть бути на виду? Можливо, пергамент, що несе релігійну писемність, можливо, тарілка, на якій подавали хліб, і церковна лавка.

And let the rest rent-free to rain and sheep.

Shall we avoid them as unlucky places?

Ліричний герой роздумує далі, що церкви можуть бути залишені просто напризволяще, і природа з художобою закінчать справу: «to rain and sheep».

Автор називає церкви «unlucky places», і напевно він хотів сказати цим, що в майбутньому люди будуть уникати церкви як «unlucky places», тобто як місця, яке може навести порчу.

Нарешті, ліричний герой задається питанням: якщо ми будемо уникати церков як нещасливих місць, тобто якщо ми не будемо більше релігійними, ми все ще можемо бути забобонними.

Or, after dark, will dubious women come

To make their children touch a particular stone;

Pick simples for a cancer; or on some

Advised night see walking a dead one?

Відразу ж, четверта строфа продовжує думку, де ліричний герой роздумує, чи будуть церкви розглядатися забобонно в майбутньому, так само як ми думаємо про погану удачу від розбитого дзеркала. Ліричний герой малює яскраву картину того, як люди могли б діяти в цьому світі майбутнього, з «dubious» жінками, що приносять своїх дітей, аби ті доторкнулися до певної частини церкви тільки на удачу. (В цьому випадку Ларкін підкреслює різницю між релігією і забобонами. Забобон зазвичай має справу з позитивним чи негативним результатом, або ж із бажанням хороших речей, щоб трапилися з вами. Правда, деякі релігійні люди можуть молитися, щоб хороші речі сталися теж, але що відрізняє релігію від забобонів — це відчуття значущості, що релігія намагається дати життю людей. Тут, однак, ліричний герой передбачає, що в майбутньому церкви залишатимуться епіцентром забобонної поведінки).

На цій же ноті ліричний герой цікавиться, чи люди могли б прийти і «Pick Simples for a cancer,» що означає, що вони могли б збирати трави, які ростуть біля церкви, щоб зцілити когось. Відношення до церкви, таким чином, представлене як розпад всіх конкретних моралей і сенсу, які церква захищала.

Ліричний герой розмірковує гумористично про зомбі, які ходять навколо церкви і перетворюють церкву на щось урочисте і гідне для зйомок фільмів про монстрів. Також фраза «walking a dead one» є алегорією і може мати зовсім інший сенс, аніж гумористичний: можливо, цією алегорією автор показує, що церкви будуть непотрібні, або хіба що для зомбі, тобто церква стане мертвим місцем.

Power of some sort or other will go on

In games, in riddles, seemingly at random;

Ці рядки дійсно підсумовують дискусію ліричного героя з самим собою про релігію, яка перетвориться в забобонність, припускаючи, що навіть якщо релігія помре, люди будуть продовжувати вкладати гроші в надприродні сили, навіть якщо це тільки «In games, in riddles, seemingly at random.»

В цьому вірші є багато метонімій. Ліричний герой обговорює церкву як будівлю і землю, на якій вона побудована. Те, про що насправді йдеться, має більш широкий сенс, це сама релігія. Важко говорити про церкву або церковну землю, не думаючи про віру в Бога. Так, коли ліричний герой уявляє когось «gravitating [...] to this ground», він говорить про притягнення до землі як про фізичне місце, де колись, можливо, стояла церква, а також про залучення віри в цілому.

Людина прийде на це місце, тому що вона дізнається, що церква колись стояла на цьому місці, що це «proper place to grow wise in». Але як ми можемо знати, що церква є підходящим місцем ставати мудрим?

Для того, щоб відповісти на це питання, ліричний герой говорить, що церковна земля має сенс, тому що вона оточена мертвими людьми. Тут ліричний герой має на увазі той факт, що земля, оточена церквами, традиційно використовувалася як цвинтар. Він каже, що навіть якщо буквально Бога там нема, є ще щось сказати про цей факт: протягом тисяч років, люди ходили до могил в присутності церкви, іншими словами, вірили в Бога.

Для ліричного героя, чи то забобони, чи ні, церкву потрібно поважати за вплив, який вона чинить на людську історію. Швидше за все, твір говорить про те, що, врешті-решт, люди завжди будуть мати бажання знайти вищу мету в своєму житті, навіть якщо це не може бути те, що досягається якою-небудь мірою впевненості. Таким чином, має бути якийсь сенс в тому, що так багато людей протягом тисячоліть задовольняли це бажання через релігію.

Поезія Ларкіна характеризується його особистими поглядами, значними екзистенційними проблемами і деяким невдоволенням життям. Його роботи викликають резонанс в свідомості читача і через цей факт вони краще запам'ятовуються. Твердження Ларкіна є справедливими і неупередженими, усі його поезії містять людський фактор, тому що це, на думку поета, правильна позиція для спостереження і оцінки навколишнього світу. Його вірші вражають лаконічністю, ясністю, витонченістю описів, різноманітністю форм, настроїв, і пробуджують думки.

Church Going вивчає питання церкви як духовної основи. Вірш починається досить ординарно, як і більшість творів Ларкіна, потім поет заглиблюється в тему, ліричний герой задається питанням: «Чому люди досі повинні ходити до церкви і вірити в Бога?»

Дилема Ларкіна не в тому, щоб вірити в Бога чи ні, але що поставити на місце Бога. Назва вірша передбачає об'єднання важливих етапів людського життя — народження, шлюбу і смерті, до яких церква стосується. Іншими словами, вірш описує суворо світську віру і домисли автора про те, що стало б з церквами, коли б вони повністю вийшли з ужитку [2].

У вірші є багато стилістичних засобів і конструкцій, за допомогою яких автор передає всю глибинність своєї думки. Наприклад, за допомогою метонімії ліричний герой обговорює церкву як будівлю і землю, на якій вона побудована [3]. Те, про що насправді йдеться, має більш широкий сенс: церква — це сама релігія. Важко говорити про церкви або церковну землю, не думаючи про віру в Бога [1, с. 74].

Ларкін через концепт *God* хотів показати, що наша доля є волею Божою; тут на думку стає кліше «все відбувається з причини». Страх Божого гніву покладає на людей відповідальність за свої дії. Бог дає вказівки людям, як жити своїм життям, це те, що, що потрібно багатьом людям. Релігія вчить нас відрізняти «хороше» від «поганого». Таким чином, релігія стає необхідним суттю, щоб тримати суспільство в правильному руслі. Люди за своєю природою хочуть отримати відповіді: «чому я народився? Чому таке повинно відбутися зі мною?» Релігія може відповісти на ці питання, що дає нам мету.

Література

1. Семенюк І. С. Мовні засоби відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та публіцистиці: Монографія. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — 256 с.
2. Critical Appreciation [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://neoenglish.wordpress.com/2010/12/02/church-going-by-philip-larkin/>
3. Philip Larkin-poem “Church Going” [Електронний ресурс]. — «The Less Deceived» (1955) — Режим доступу: <http://www.artofeurope.com/larkin/lar5.htm>

В.Ю. Блошко,

викладач кафедри англійської філології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «СМЕРТЬ» В ТВОРІ ФІЛІПА ЛАРКІНА «AMBULANCES»

Концепт в поезії має свою функцію — вираження абстрактної ідеї, яка представляє особливості того, що вона відображає [1, с. 54]. Цей прийом використовується багатьма авторами і англійським поетом Філіпом Ларкіним в тому числі.

Видатний англійський поет ХХ століття в своєму творі “Ambulances” зі збірки “The Whitsun Weddings” думає про смерть та її значення. Поет використовує метафоричний образ карети швидкої допомоги для представлення своїх ідей. Карети швидкої допомоги рано чи пізно бувають на всіх вулицях: “All streets in time are visited”. Ці машини самі по собі — смерть, адже часто вони несуть з собою смерть.

На початку твору поет вербалізує “death” за допомогою суміжного субконцепту “confession”, що поєднує концепти фізичної та духовної смертей. Карета швидкої допомоги — це сучасна сповідальня: “Closed like confessionals”.

Поет контрастує “silence” смерті та “Loud noons of cities”. Карета летить скрізь місто вдень, але смерть очікує в будь-яку пору дня і ночі. Швидка допомога бере, а потім віддає “none of the glances”, що створює атмосферу смутку та депресивності. З тією ж метою поет використовує кольори: карета швидкої допомоги — “light glossy grey”. “Grey” асоціюється з блідістю пацієнтів, а також із сірістю оточення та навколишнього середовища. Одночасно метафоричне зображення карет — це немов сіра зона між життям та смертю. Водночас кольори також можуть означати етапи життя: світлий — дитинство, трохи темніший — молодість, сірий — старість. Тобто, поет дає зрозуміти, що жертвою смерті може стати будь-хто незалежно від віку.

Слово “plaque” асоціюється з сірим каменем, могильною плитою. Останні рядки першої строфи мають у собі метафору: “They come to rest at any kerb” означає, що смерть може завітати до будь-кого, а “All streets in time are visited” нагадує, що всі ми смертні. Також тут присутнє дієслово “rest”, що також означає “to lie buried in the grave” [2].

Коли Ларкін описує пацієнта, він немов забирає в нього всі людські риси, а залишає лише “a wild white face”. Епітети “wild” та “white” підкреслюють агонію ще одного помираючого в кареті швидкої допомоги.

Для поета смерть асоціюється з “emptiness”, і таким чином автор підштовхує свого читача подумати про природу смерті та сенс життя. Якщо подивитися в словнику, то значення слова порожнеча — це “стан безціні” [2]. Водночас автор доводить, що смерть-порожнеча “lies just under all we do”, або дає сенс життя. Для цього Ларкін використовує епітети permanent, blank та true. Таким чином, для Ларкіна смерть — це правда, джерело життя.

Поет використовує фрази “bear away” та “dead air”, щоб продемонструвати наближення смерті. Потім він пише про “the sudden shut of loss”, що відчуває пацієнт, який боїться смерті, яка очікує на нього десь за рогом. Слово “loss” має глибоке семантичне значення, що тісно пов’язане зі смертю: з одного боку, втрата — це втрата життя пацієнтом, а з іншого — смерть коханого, втрата тих, хто ще залишився в цьому світі.

Рядок “Round something nearly at an end” допускає більше трактувань, одне з яких — це “захід”, що також вербалізує концепт “смерть” в даному творі.

Нарешті, Ларкін запевняє свого читача, що смерть — це звільнення, відхід від тягара земного життя, і для цього поет використовує слово “loosen”, що означає “звільнитися від зобов’язань” [2]. Знову ж таки, автор вкотре використовує образ транспорту, що “parts to let go” кареті швидкої допомоги і чим довше машина їде, тим ближче пацієнт до смерті. Вже немає значення, хто ми та що ми є. Тим не менш, ці останні рядки не є депресивними та песимістичними, адже вони дають читачу надію та почуття спокою та умиротворення, бо пояснюють дійсний сенс існування людини.

Література

1. Колесов В. В. О логике логоса в сфере ментальности / Владимир Викторович Колесов // Мир русского слова. — 2000. — № 2. — 59 с.
2. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.etymonline.com/>

ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ТА СФЕРИ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ

До цього часу дослідники так і не змогли визначити точну дату виникнення прислів'їв та приказок, проте вони одностайно дійшли висновків, що своїми коренями вони сягають у сиву давнину. І це не дивно, адже паремії являються частиною фольклору, а як відомо, він формувався за часів відсутності писемної творчості, і всі перли народного мистецтва передавалися з уст в уста.

Як кожна культура, культура Англії відрізняється своєю самобутністю, специфікою творення та розвитком. В англійській мові існує велика кількість прислів'їв та приказок, серед джерел їх виникнення можна виділити наступні:

1. Народне походження.

Плинність часу, розвиток аграрних, економічних, дипломатичних відносин, побут, сімейні стосунки, важливі моменти в історії, безумовно, впливали на культуру мовлення простолюду та аристократії. Кожна подія вносила в їх життя нове розуміння світу та суспільних явищ, люди постійно перебували у русі, спілкувалися один з одним, ділилися певними ідеями та думками, обмінювалися інформацією, досвідом та культурними здобутками. Саме тому народне походження паремій найбільш розповсюджене та популярне у сучасному житті суспільства. Приклади:

a bad workman always blames his tools — у поганого майстра погана пила;
don't swap horses when crossing a stream — коней на переправі не міняють;

it's enough to make a cat laugh — курам на сміх.

2. Літературне походження.

Англія доби Відродження вважає прислів'я окрасою стилю. Поети й драматурги від Крістофера Марло до Шекспіра за допомогою фольклорних афоризмів втілювали найвишуканіші філософські думки, а іноді й різкі, дошкульні дотепи. Наприкінці XVII століття кастова мораль та естетика придворного класицизму марно намагалися принизити значення цього виразного літературного прийому, відводячи йому місце тільки в створенні так званого «вульгарного тла». Гуманістична ж англійська літературна традиція — від просвітників до сучасних реалістів — завжди зверталася до перлин народного досвіду з пошаною й захопленням [1, с. 8]. Приклади:

no man but a blockhead ever wrote except for money — потрібно бути повним дурнем, щоб писати не заради грошей;

brevity is the soul of wit — стислість — сестра таланту;

he jests at scars that never felt a wound — над шрамами сміється той, що болю рани ще не знає;

great boast, small roast — багато галасу з нічого.

3. Запозичення з різних мов.

В англійській мові існує велика кількість прислів'їв та приказок, запозичених з латини, французької, італійської, німецької мов. Більшість з них адаптувалися до сучасного мовлення або була замінена міжкультурними відповідниками, проте існує незначна кількість загальновідомих латинських паремій, котрі і до сьогодні вживаються на мові оригіналу. Наприклад:

per aspera ad astra — through hardship to the stars — крізь терни до зірок;

appetite comes with eating — anemum приходить під час їжі;

constant drop ping wears away a stone — краплина по краплині і камінь точить.

4. Біблійне походження.

Декілька тисячоліть тому літописання Біблії були досить розповсюджені серед народу, вони містили як сакральну скарбницю молитов для богослужіння, так і чисельні крилаті вислови, фразеологізми. Євангельські притчі та Євангеліє від Матвія становлять найбільший осередок для лінгвістичних досліджень, через те, що в своїй основі вони мають багато приказок та прислів'їв. Наприклад:

the spirit is willing, but the flesh is weak — дух готовий, але плоть слабка;

a soft answer turns away wrath — м'яка відповідь відвертає гнів;

forbidden fruit is sweetest — заборонений плід — солодкий.

Паремії досить активно використовуються у всіх функціональних і експресивних стилях англійської мови. Прислів'я та приказки можна класифікувати за трьома сферами вживання:

о розмовні (*a good name is better than riches — добре ім'я — краще, ніж багатство*);

о книжні (*custom is a second nature — звичка — друга натура*);

о просторічні (*a fool at forty is a fool indeed — горбатого могила виправить*).

Звичайно, розмовні паремії найбільш поширені, адже вони на відміну від книжних вживаються у повсякденному житті людей і не вимагають унормованості та стильової вибагливості. Просторічні прислів'я та приказки використовуються в залежності від емоційного стану людини під час мовлення, котрий в основному зумовлений гнівом, депресією, розчаруванням, зневірою, але вони чітко відмежовуються від звичайних розмовних паремій, так як містять грубі та ненормативні слова. В залежності від контексту чи ситуації автори по-різному вживають їх, трансформуючи чи залишаючи без змін структуру і значення.

Таким чином, існує багато джерел походження прислів'їв та приказок, більшість з них є дуже давніми, проте найвагоміший осередок творення пареміологічних одиниць, безумовно, зосереджений на народних витоках. Сфери використання паремій охоплюють розмовні та всі види книжних стилів, тому важливо завжди пам'ятати про етику спілкування та використовувати їх в правильному контексті.

Література

1. Доценко Р. Англійські прислів'я та приказки: Збірник. / Доценко Р., Жлуктенко Н. — Київ: Дніпро, 1980. — 174 с.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

Н.О. Гаращук,

студентка обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Л.М. Маршук,

науковий керівник, асистент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

На сьогоднішній день економічна ситуація в Україні характеризується нестабільністю, нарощенням кредитних зобов'язань, проблемами соціально-економічного характеру, застоєм у перспективних галузях промисловості тощо. Однією з найважливіших проблем такого стану економіки виступає державний борг, який протягом останніх років невпинно зростає. Обсяги державного боргу свідчать про загострення боргової безпеки держави, тому питання державного боргу набувають усе більшої актуальності та вимагають пошуку нових способів підвищення ефективності управління, оскільки, чим обтяжливішим стає для держави нагромаджений зовнішній і внутрішній борг, тим активніше входить його обслуговування у взаємодію з функціонуванням економіки та її фінансової системи.

Фундаментальні дослідження щодо проведення оцінки стану державного боргу України та знаходження шляхів підвищення ефективності управління здійснювали як іноземні, так і вітчизняні економісти. Зокрема, Баула О.В., Волошанюк Н.В., Мавдрик О.О., Сальникова Т.В., Руда О.Л. Голюк В.Я., та інші.

Метою даного дослідження є визначення стану державного боргу в Україні на сучасному етапі та знаходження шляхів підвищення ефективності його управління.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, державний борг — це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [2]. У складі державного боргу виділяють зовнішній та внутрішній борг, також до його складу відносять гарантований державою борг. Головною

причиною виникнення та збільшення державного боргу виступає дефіцит бюджету. Динаміка дефіциту бюджету України формує підґрунтя для щорічного його зростання (табл. 1) [1, с. 239].

Таблиця 1

Державний та гарантований державою борг України (млн. грн.)

Рік	Сукупний борг	Приріст, %	Зовнішній борг	Приріст, %	Внутрішній борг	Приріст, %
2011	473121,6	9,46	299413,9	8,19	173708	11,72
2012	515510,6	8,96	308999,8	3,20	206511	18,88
2013	584114,1	13,31	300025,4	-2,90	284089	37,57
2014	1100564	88,42	611697,1	103,88	488867	72,08
2015	1572180,2	42,85	1042719,6	70,46	529461	8,30
2016	1929758,7	22,74	1240028,7	18,92	689730	30,27

Як свідчать дані таблиці 1, за період 2011-2016 рр. сукупний державний борг зріс на 1456, 64 млрд грн. (307,87%), в тому числі зовнішній борг — на 940,615 млрд грн. (314,15%), внутрішній — на 516,022 млрд грн (297,06%). Така динаміка пояснюється різким зростанням зовнішніх запозичень, починаючи з 2014 р., адже до 2014 р. зовнішній борг стабільно зменшувався. У структурі державного боргу суттєво переважає зовнішній борг, його частка коливається від 38% до 52,56%. За 2011-2016 рр. частка зовнішнього боргу зросла на 22,75%, внутрішнього — на 1,84% (і становить 34,75% у 2016 р.) [4, с. 388].

Основними джерелами погашення та обслуговування державного боргу можуть бути: кошти, передбачені у державному бюджеті на погашення та обслуговування державного боргу відповідно до Закону «Про державний бюджет України» на поточний рік; кошти, які надійшли від приватизації державного майна; внутрішні і зовнішні державні запозичення; золотовалютні резерви держави тощо [3, с. 52].

Розглянемо прогностні показники погашення державного боргу України у найближче десятиріччя (рис.1) [5, с. 66]:

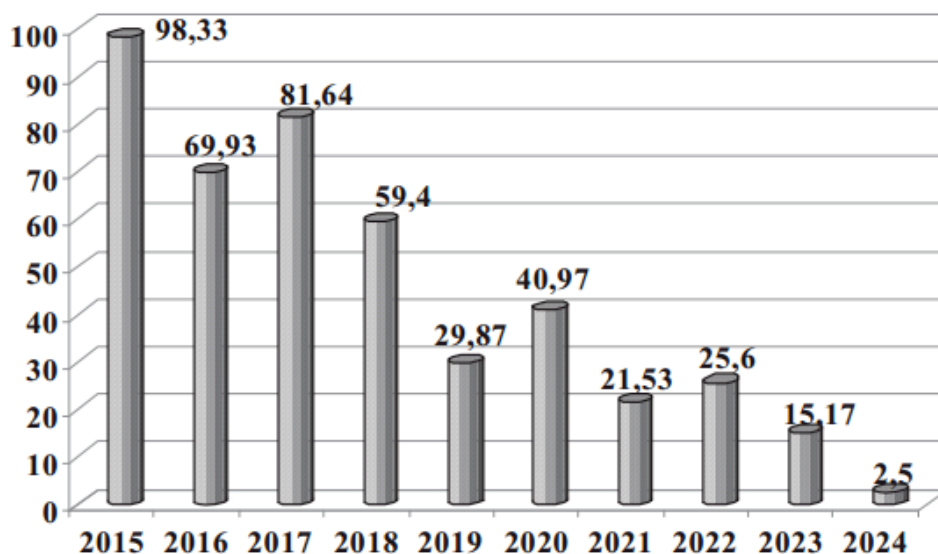

Рис. 1. Прогностні обсяги погашення державного боргу України 2015-2024 рр., млрд. грн.

Починаючи із 2018 р., сума погашення починає зменшуватися. Динаміка державного боргу та державних запозичень характеризує лише кількісну сторону проблеми, а для оцінки якісної складової боргової політики держави важливе значення має вивчення показників боргової безпеки, які характеризують рівень боргового навантаження на економіку країни.

Аналіз структури та динаміки державного боргу України дозволяє запропонувати наступні перспективні заходи щодо оптимізації ефективності управління ним:

- доцільним видається розширення ринку запозичень, номінованих у національній валюті, що дозволить уникнути ризиків, пов'язаних з коливанням валютного курсу;

- доцільно зменшити обсяги боргу та сплату відсотків міжнародним кредиторам, розробивши стратегію переорієнтування на ринкові джерела фінансування та збільшення частки внутрішніх запозичень у структурі державного боргу;

- політику управління державним боргом доповнювати продуманою бюджетною політикою;

- забезпечення прозорості використання запозичених коштів;

- спрямувати державну політику на підвищення податкоспроможності господарського та фінансового сектору держави, підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки тощо [1, с. 241].

Отже, в Україні й надалі прослідковується динаміка зростання державного боргу, відповідно, зростає і навантаження на економіку, адже збільшуються видатки на його обслуговування та погашення. Подальше зростання обсягу державних запозичень спричинить зниження рівня боргової безпеки держави. Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку та обґрунтуванні альтернативних шляхів залучення коштів для фінансування державного бюджету.

Література

1. Баула О. В. Державний борг України: оцінка поточного стану та напрями оптимізації його рівня та структури / О. В. Баула, В. Я. Голюк, В. О. Салабай // Економічний форум. — 2017. — № 2. — С. 238–242.
2. Бюджетний кодекс України, Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/2456-17/page2>.
3. Волошанюк Н. В. Державний борг України та його погашення / Н. В. Волошанюк, О. О. Мавдрік // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. — 2016. — Вип. 18(1). — С. 50–53.
4. Сальникова Т. В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління / Т. В. Сальникова // Економічний вісник університету. — 2017. — Вип. 33(1). — С. 385–394.
5. Руда О. Л. Державний борг України на сучасному етапі розвитку / О. Л. Руда // Економіка та держава. — 2015. — № 3. — С. 64–67.

Н.О. Гаращук,
студентка обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету
Л.А. Майстер,
науковий керівник, кандидат економічних наук, старший викладач,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ОБЛІКОВА ОЦІНКА ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день фінансові інвестиції відіграють важливу роль в економічній системі розвинених країн світу, оскільки зумовлюють необхідність забезпечення ефективного управління інвестиційними процесами. Від рівня інвестицій залежать ресурсні можливості суб'єкта господарювання в майбутньому. Основою такого управління на рівні підприємства є своєчасна та достовірна інформація щодо фінансових інвестицій, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

Питанням обліку фінансових інвестицій займалися як іноземні, так і вітчизняні вчені-економісти. Зокрема, Кирильєва Л. О., Леонова Ю. О., Лобода Н., Махота А. В. та інші.

Метою даного дослідження є визначення та проведення аналізу обліку поточних фінансових інвестицій в Україні на сучасному етапі діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 12 «Фінансові інвестиції», фінансові інвестиції — це активи, які отримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [5].

В залежності від термінів та цілей інвестування фінансові інвестиції розмежовано на поточні і довгострокові з різним порядком їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. До поточних фінансових інвестицій належать інвестиції терміном до одного року та такі, що можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Такі фінансові інвестиції, в свою чергу, розподіляються:

— Еквіваленти грошових коштів — це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості;

— Інші поточні фінансові інвестиції — цінні папери, що утримуються інвестором з метою подальшої реалізації протягом 12 календарних місяців [2, с. 158].

Важливим етапом організації обліку фінансових інвестицій є їх оцінка, яку здійснюють різними методами залежно від способу їх придбання, на дату балансу та вибуття. Вкладення інвесторів у цінні папери первісно оцінюються та відображаються у бухгалтерському обліку за собівартістю, структура якої залежить від способу фінансового інвестування шляхом придбання цінних паперів (табл. 1):

**Структура собівартості фінансових інвестицій підприємства
залежно від способу їх придбання [4, с. 138]**

№ з/п	Спосіб придбання	Структура собівартості
1.	Шляхом придбання за кошти	Ціна придбання, комісійні, винагороди, мито, податки, збори обов'язкові платежі та інші витрати безпосередньо пов'язані з придбанням фінансової інвестиції.
2.	Шляхом обміну на цінні папери власної емісії	Справедлива вартість переданих цінних паперів.
3.	Шляхом обміну на інші активи	Справедлива вартість таких активів.

У разі відсутності можливості визначення ринкової вартості фінансових інвестицій П(с)БО №19 «Об'єднання підприємств» рекомендовано здійснювати їх експертне оцінювання. При цьому в П(с)БО №19 не конкретизовано перелік даних, які є підставою для визначення ринкової вартості фінансових інвестицій на активному ринку. Крім того у П(с)БО №19 відсутня методологія визначення справедливої вартості інших видів фінансових інвестицій відмінні від цінних паперів (пайові внески до статутних капіталів тощо) [6].

Вартість інвестицій на дату складання балансу відрізняється від первісної їх оцінки, оскільки часто зазнає змін. Саме тому для забезпечення достовірності інформації, наведеної у фінансовій звітності, необхідно здійснювати оцінку фінансових інвестицій на дату балансу. Поточні фінансові інвестиції на дату балансу оцінюються наступними методами:

- за справедливою вартістю;
- за амортизованою;
- за методом участі в капіталі [1, с. 26].

За П(с)БО №12 метод участі в капіталі передбачає збільшення або зменшення балансової вартості фінансових інвестицій у зв'язку зі зміною частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування [5].

Для підвищення ефективності бухгалтерського обліку поточних фінансових інвестицій в Україні необхідно:

- обирати інструменти облікової політики фінансових інвестицій, виходячи зі статуту об'єкта, що інвестує та виду об'єктів інвестицій;
- удосконалити методику обліку фінансових інвестицій у системі рахунків (субрахунків);
- використовувати методи оцінки фінансових інвестицій, які сприяють трансформації вітчизняного обліку у світову систему відповідно до вимог міжнародних стандартів; забезпечити повне висвітлення в обліку і звітності інвестиційних процесів на підприємстві;
- удосконалити облік операцій з фінансовими інвестиціями в умовах застосування комп'ютерних технологій [3, с. 85].

Отже, фінансові інвестиції набувають все більшого поширення, хоча на сьогоднішній день залишаються відносно новим та недостатньо дослідженим

явищем у діяльності суб'єктів господарювання. Облікова оцінка фінансових інвестицій є визначальним етапом формування в бухгалтерському обліку об'єктивної інформації про параметри інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва. Саме поточні фінансові інвестиції дають можливість отримання прибутку у короткостроковий термін.

Література

1. Кирильєва Л. О. Теоретичні аспекти організації обліку поточних фінансових інвестицій на сучасному етапі / Л. О. Кирильєва, Г. О. Корнієнко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2013. — Вип. 2 (1). — С. 22—30.
2. Леонова Ю. О. Фінансові інвестиції як об'єкт бухгалтерського обліку підприємств: сутність та класифікація / Ю. О. Леонова, А. В. Махота // Економічний аналіз. — 2014. — Т. 15 (2). — С. 154—161.
3. Лобода Н. Облікова концептуалізація фінансових інвестицій як результат процесів феноменологічної редукції: зарубіжний досвід та вітчизняні євроінтеграційні перспективи / Н. Лобода // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. — 2015. — Вип. 4. — С. 78—86.
4. Махота А. В. Дослідження методології облікової оцінки фінансових інвестицій приватних підприємств / А. В. Махота // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2015. — Вип. 1. — С. 136—147.
5. Положення стандарт бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» [Електронний ресурс] : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.
6. Положення стандарт бухгалтерського обліку 19 «Фінансові інвестиції» [Електронний ресурс] : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. №20. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.

УДК 339.72

Н.В. Грицик,

студентка обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

М.Ю. Мироненко,

науковий керівник, доктор наук з державного управління, професор,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню основних тенденцій в формуванні платіжного балансу України протягом 2014—2017 рр. та визначення основних факторів впливу в умовах фінансово-економічної нестабільності.

Ключові слова: платіжний баланс, статті платіжного балансу, фактори платіжного балансу, чинники платіжного балансу.

Постановка проблеми. Платіжний баланс є важливим показником економічного розвитку в усіх країнах. Він відображає, наскільки країна технічно розвинена і конкурентоспроможна на світовому ринку. Українська практика переконує, що різка девальвація офіційного курсу гривні викликається різкими погіршеннями стану платіжного балансу України. Формування подвійного дефіциту платіжного балансу (за поточним і фінансовим рахунками) стало наслідком тих проблем і дисбалансів, що накопичилися в економіці під час періоду екстенсивного економічного зростання, забезпеченого сприятливою зовнішньою кон'юктурою та політикою влади, спрямованою на поточне споживання.

Стан дослідження. Проблеми валютної політики і платіжного балансу в умовах кризи знаходяться в центрі уваги багатьох вчених. Кравець Т. В. проведено аналіз поведінки фондових індексів і курсів валют до та під час кризових явищ з метою виявлення ключових ознак передкризового стану, локалізації та опису кризових ефектів за часом і масштабом засобами мультифрактального аналізу та вейвлет-перетворення. Мулякова-Бочі А.К. акцентує увагу на тому, що за останні роки в платіжному балансі багатьох країн спостерігається дефіцит ресурсів, який негативно впливає на економіку. Нині країни ЄС генерують реальний трансферт ресурсів з країн — кредиторів до країн — боржників, але цей механізм не здається стабільним.

Виклад основного матеріалу.

Макроекономічні дисбаланси, штучне утримання фіксованого валютного курсу, зростання дефіциту платіжного балансу та скорочення золотовалютних резервів призвели до повномасштабної фінансової кризи 2014 р. Невідповідна бюджетно-податкова політика, відсутність реформ в енергетичному секторі та доларизація боргу (активні запозичення в іноземній валюті на внутрішньому ринку та емісія індексованих ОВДП) призвели до збільшення квазіфіскальної складової дефіциту та підвищеної вразливості боргу до валютного ризику. Анексія Криму та ведення воєнних дій на сході країни разом із накопиченими дисбалансами суттєво порушили макрофінансову стабільність держави [1].

Статті платіжного балансу залежно від їхнього взаємозв'язку з валютним курсом поділяються на три види:

1) екзогенні статті — ті, які в односторонньому порядку впливають на платіжний баланс і не залежать від валютного курсу (рахунок поточних та фінансових операцій, трансферти, доходи, а також частина статей торговельного балансу, нееластичних до зміни курсу національної валюти);

2) статті коригування — це статті фінансування платіжного балансу з боку Національного банку України за рахунок валютних інтервенцій, спрямованих на нейтралізацію різких змін за статтями, зумовленими дією екзогенних факторів;

3) ендегенні статті — ті, які впливають на валютний курс, але водночас і залежать від нього. До них відносяться статті торговельного балансу, які еластичні до зміни валютного курсу. В результаті цієї взаємодії здійснюється остаточне збалансування платіжного балансу [3].

Платіжний баланс прямо і пропорційно пов'язаний із процесом відтворення. Прямо цей процес вплив на формування платіжного балансу, а пропорційно через

діалектичну взаємодію з курсами валют, емісію, станом золотовалютних запасів, зовнішню заборгованість. Наявність позитивного чи від'ємного сальдо свідчить про значні диспропорції в платіжному балансі. Такі системні диспропорції платіжного балансу можуть бути викликані зміною рівня цін на товари та послуги, структурними диспропорціями економіки в цілому, зміною рівня доходу населення, незалежним рухом великих мас капіталу [1].

Окрім того, на стан платіжного балансу можуть впливати наступні фактори:

- нерівномірність економічного і політичного розвитку країн, міжнародна конкуренція;
- циклічні коливання економіки;
- зростання закордонних державних витрат, пов'язаних з мілітаризацією економіки і військовими витратами;
- посилення міжнародної фінансової взаємозалежності;
- зміни в міжнародній торгівлі;
- вплив валютно-фінансових факторів;
- негативний вплив інфляції;
- торговельно-політична дискримінація окремих країн;
- надзвичайні обставини: неврожай, стихійні лиха, катастрофи [5].

Подібні проблеми часто виникають в країнах, що розвиваються. Їх спеціалізація на постачанні на зовнішні ринки одного-двох сировинних товарів, при різкому падінні цін на сировину, може призвести до катастрофічного стану активної частини платіжного балансу, що практично повністю залежить від продажу сировинного товару. Ще одним поширеним порушенням рівноваги зовнішніх платежів є змінювання рівня доходу, різноспрямованість національних пріоритетів окремих країн, коли керівництво країни намагається одночасно вирішити внутрішні (зайнятість і ріст цін) і зовнішні (рівновага балансу) проблеми [2].

Доволі часто платіжний баланс опиняється «заручником» політики економічного зростання та розширення зайнятості. Інфляційна програма, що забезпечує ріст виробництва і зайнятості, одночасно буде призводити до збільшення диспропорцій платіжного балансу країни. Якщо в країні встановлений плаваючий валютний курс, це призведе до зниження курсу національної валюти, а при фіксованому курсі знадобиться залучення значних зовнішніх додаткових фінансових засобів.

Таким чином на платіжний баланс впливають наступні макроекономічні чинники — показники національного макроекономічного регулювання (національний дохід, рівень відсоткових ставок, об'єм грошової емісії) та зовнішньоекономічні (обмінний курс, стан золотовалютних резервів, торговий баланс) [4].

Протягом 2014 р. обсяг експорту скоротився на 16283 млн. дол. США, а імпорту — на 27311 млн. дол. США. У відносному вимірі темпи зменшення експорту склали 19,9%, а імпорту — 28,1%. У наслідок перевищення темпів скорочення обсягів імпортних операцій порівняно з експортними, дефіцит рахунку

поточного рахунку платіжного балансу протягом 2014 р. скоротилося з -16518 млн. дол. США до 4596 млн. дол. США [3].

Скорочення експорту супроводжувалось падінням інвестиційної привабливості країни в умовах зростаючої невизначеності та високих політико-економічних ризиків і відпливу капіталу. Спостерігалось суттєве погіршення ринкових очікувань з одночасним підвищенням попиту на іноземну валюту, збільшенням її дефіциту та надмірною волатильністю обмінного курсу гривні. Як наслідок — чистий попит на безготівкову іноземну валюту в 2014 р. становив майже 10 млрд. дол. США в еквіваленті (в 2013 р. зафіксовано чисту пропозицію в обсязі 1,6 млрд. дол. США). У 2015 р. тенденція до скорочення обсягів експортно-імпортних операцій посилилась. За 9 міс. обсяг експорту зменшився на 15346 млн. дол. США, або на 30,3% порівняно з відповідним періодом минулого року, імпорту — на 17555 млн. дол. США, або на 32,7%. У грудні 2015 р. сформувався профіцит поточного рахунку в розмірі 418 млн. дол. США. Темпи скорочення експорту товарів зменшилися до 14,1% (у листопаді — 22,3%), тоді як темпи падіння імпорту товарів зросли до 34,0% (у листопаді — 22,7%). Дефіцит рахунку поточних операцій протягом 2015 р. скоротився до 204 млн. дол. США, або на 4392 млн. дол. США (на 95,6%) [2].

Економічне зростання поступово відновлюється і становить 2.3% за 2016 рік, що частково було забезпечено рекордним врожаєм, який зумовив ріст економіки на 4.8% у четвертому кварталі. Рівень бідності, який значно збільшився у 2015 році, почав скорочуватись минулого року за рахунок вповільнення інфляції та відновлення економічного зростання.

Дефіцит бюджету розширеного уряду знову зріс у 2016 році через скорочення надходження від єдиних соціальних внесків (ЄСВ), фіскальні ризики залишаються значними і у 2017 році через підвищення мінімальної заробітної плати. Необхідність зниження рівня державного боргу вимагає системної бюджетної консолідації, яка б ґрунтувалась на структурних реформах.

Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу у вересні становив 998 млн. дол. США (у вересні 2016 року — 943 млн. дол. США). Експорт товарів зріс на 17.7% (у серпні 2017 року — на 13.6%), імпорт товарів — на 21.0% (у серпні 2017 року — на 10.0%) [8].

Порівняно з попереднім місяцем обсяги експорту товарів зросли на 1.9%, а обсяги імпорту — на 2.8%. За дев'ять місяців 2017 року дефіцит поточного рахунку становив 3.0 млрд. дол. США (або 3.9% від ВВПЗ), за відповідний період минулого року — 2.7 млрд. дол. США (4.1% від ВВП) [7].

Обсяги експорту товарів становили 3.4 млрд. дол. США. Вони збільшилися за такими основними товарними групами:

- продовольчими товарами (у т. ч. зерновими та олійними) — на 22.5% (у серпні — на 17.5%);
- мінеральними продуктами — на 85.2% (у серпні — на 25.3%);
- чорними та кольоровими металами — на 7.6% (у серпні — на 8.1%);
- продукцією хімічної промисловості — на 32.2% (у серпні — на 24.6%).

Водночас експорт продукції машинобудування скоротився на 13.5% (у серпні зріс на 1.6%)[6].

За січень – вересень 2017 року експорт товарів зріс на 20.7%. Найбільше в номінальному вимірі зріс експорт до країн ЄС (на 2.4 млрд. дол. США, або 31.3%) та Азії (на 950 млн. дол. США, або 11.5%). Частка країн ЄС у загальному експорті зросла з 32.4% до 35.2%, питома вага країн Азії скоротилася з 34.9% до 32.2%. Експорт до Росії зріс на 348 млн. дол. США (або на 16.1%), а його частка в загальному експорті знизилася з 9.1% до 8.7%.

Обсяги імпорту товарів становили 4.3 млрд. дол. США. Обсяги енергетичного імпорту зросли на 38.7% (у серпні – на 25.4%), неенергетичного – на 16.0% (у серпні – на 6.2%).

Зокрема зріс імпорт:

- продукції машинобудування – на 30.4% (у серпні – на 13.6%);
- продукції хімічної промисловості – на 16.3% (у серпні – на 10.3%);
- чорних та кольорових металів – на 37.4% (у серпні – на 17.4%);
- продовольчих товарів – на 23.8% (у серпні – на 11.1%).

За січень – вересень 2017 року імпорт товарів зріс на 21.9%. Найбільше в номінальному вимірі збільшився імпорт із країн ЄС (на 2.6 млрд. дол. США, або 24.5%) та Росії (на 1.2 млрд. дол. США, або 34.6%). Частка країн ЄС зросла з 36.8% до 37.6%, частка Росії – з 12.5% до 13.8%. Імпорт із країн Азії збільшився на 1.1 млрд. дол. США, або 19.4%, проте його частка в загальному імпорті скоротилася з 20.5% до 20.1% [6].

Профіцит зведеного платіжного балансу становив 637 млн. дол. США (у вересні 2016 року – 443 млн. дол. США). Формування профіциту зведеного балансу обумовило зростання міжнародних резервів до 18.6 млрд. дол. США, що забезпечує фінансування імпорту майбутнього періоду протягом 3.7 місяця [8].

Платіжний баланс України в січні-вересні 2017 року зведений з профіцитом на рівні 1,919 мільярда доларів, що майже в 2 рази вище профіциту за аналогічний період попереднього року на рівні 976 мільйонів доларів. Сьогодні МВФ покращив прогноз поточного рахунку платіжного балансу України. Як повідомляється на сайті Національного банку України, у тому числі у вересні платіжний баланс зведений з профіцитом на рівні 637 мільйонів доларів, що на 43,8% вище профіциту роком раніше [7].

Висновки.

Отже, за досліджуваний період можна виділити такі основні тенденції в формуванні платіжного балансу України: різке знецінення курсу національної грошової одиниці було обумовлено подвійним дефіцитом платіжного балансу України та його структурою, пов'язаною з великою питомою вагою екзогенних статей. Негативно слід оцінити тенденції, пов'язані зі стрімким скороченням обсягів експорту за всіма основними групами товарів. Позитивними рисами валютної політики протягом аналізованого періоду є: зменшення залежності країни від імпорту, передусім енергетичного, що виявляється у перевищенні темпів скорочення обсягів імпорту над експортом, зменшення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, забезпечення профіциту платіжного балансу

починаючи та зменшення частки екзогенних статей у структурі платіжного балансу України створює передумови для стабілізації курсу гривні.

Приймаючи до уваги вказане вище можна стверджувати, що основний вплив на платіжний баланс України протягом останніх років матимуть результати зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств, активність Уряду на ринку залучення фінансування, а також надходження інвестицій. Подальша позитивна тенденція цих складових залежить від наступних ключових факторів:

- від макроекономічної ситуації в Україні та продовження Урядом проведення реформ в ряді секторів, які мають на меті збільшення інвестицій в українську економіку;
- від завершення військових дій на сході України;
- від спроможності українських підприємств та Уряду провести заміщення споживчого ринку РФ (який з початку 2016 року є вже закритим для більшості видів українського експорту) на ринки інших країн;
- відновлення світової кон'юнктури ринків на донедавна ключові статті експорту: металургія та машинобудування.

Література

1. Башко В. Прогнозування валютного курсу в Україні / В. Башко // Вісник Національного банку України. — 2015. — № 1. — С. 14–19.
2. Голуб Р.Р. Взаємодія валютного курсу з показниками платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції країни: теоретико-методологічний контекст / Р.Р. Голуб // Технологический аудит и резервы производства. — 2015. — № 1(7). — С. 49–56.
3. Косова Т. Д. Валютна політика та структура платіжного балансу України: діалектика взаємозв'язку / Т. Д. Косова, І. О. Стеблянюк // Економіка та держава. — 2016. — № 2. — С. 9–12.
4. Кравець Т.В. Ефекти синхронізації динаміки фондових індексів та курсів валют при мультифрактальному аналізі з використанням вейвлет технологій / Т.В. Кравець, О.В. Березнюк // Бізнес Інформ. — 2014. — № 2. — С. 116–121.
5. Мулякова-Бочі А.К. Тенденції формування платіжного балансу в умовах кризових явищ / А.К. Мулякова-Бочі // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 6. — С. 255–261.
6. Платіжний баланс у вересні 2017 р. (за попередніми даними, за методологією шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033404>
7. Профіцит платіжного балансу України зріс майже в 2 рази. — УНІАН: — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/2216746-profitsit-platijnogo-balansu-ukrajini-zris-mayje-v-2-razi.html>
8. Україна. Економічний огляд. — 4 квітня, 2017. — The World Bank. - [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org/en/818761491297156049/Ukraine-Economic-Update-April-2017-uk.pdf>

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Комплексне розуміння функціонування державного впливу на розвиток вугільної промисловості неможливе без якісного та всеохоплюючого аналізу стану тенденцій ринку вугілля, виявлення країн-лідерів, дослідження загальної економічної ситуації в даній сфері. На сьогоднішній день вугільна промисловість є найважливішою галуззю паливно-енергетичного комплексу економік багатьох країн світу. Зважаючи на значні запаси та відносну економічну доступність, вугілля виступає основним енергоресурсом на світовому ринку.

Розглянемо характеристику та систематизацію основних світових тенденцій розвитку сучасної вугільної промисловості.

В світі на нинішньому етапі розвитку спостерігається поступове скорочення вугільної промисловості, зменшення виробництва та споживання вугілля.

Це стосується, переважно, США, країн ЄС. Незважаючи на це, країни Азії, що розвиваються нарощують обсяги виробництва та споживання вказаного енергоресурсу. За період 2000-2013 рр. в світі зросли обсяги виробництва вугілля на 3289 Mt (мегатон) (71,4%), але за період 2014–2016 рр. цей показник зменшився на 541 Mt (7%), що викликано загальними тенденціями скорочення галузі.

Загальною причиною скорочення обсягів споживання та виробництва вугілля на глобальному рівні є вплив природоохоронного законодавства, падіння економічного розвитку, і, відповідно, скорочення вугільної промисловості.

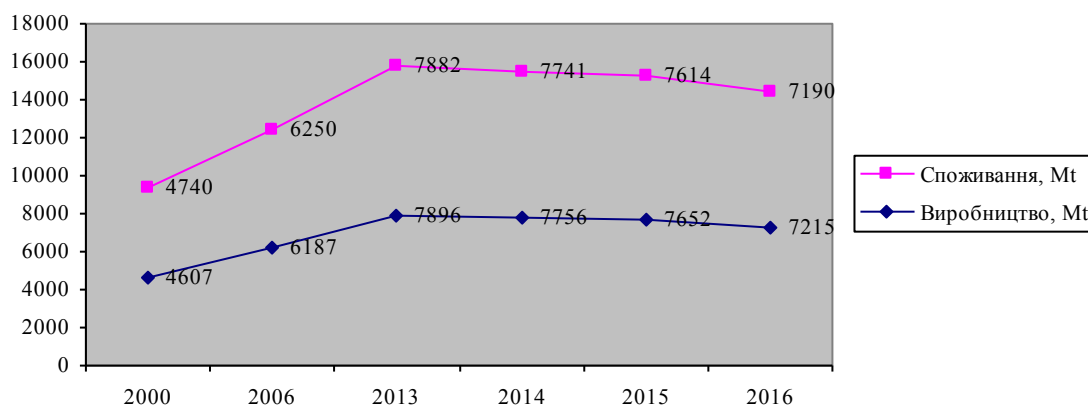

Рис. 1. Обсяги виробництва та споживання вугілля в світі
в 2000 р., 2006 р., 2013 р., 2014 р., 2015 р., 2016 р. (за матеріалами [1; 2])

Важливим аспектом становлення сучасного стану цієї сфери є зростання обсягів попиту на вугілля як енергоресурс в країнах Азії, що розвиваються. За період 2000-2006 рр. через стрімкий розвиток економіки зросла потреба і споживання вугілля на 100 %. Відповідно Інші країни, які були лідерами із

споживання вугілля, суттєво не змінювали обсягів споживання цього енергоносія. За період 2000-2013 рр. Китай збільшує обсяги споживання вугілля на 204 %, з 1304 Mt до 3969 Mt. США за 2000-2013 рр. залишається на другому місці за обсягами споживання вугілля в світі. При цьому, в США за цей період знизилось споживання вказаного енергоресурсу на 15% як через екологічні обмеження [4].

За період 2000-2013 рр. більшість країн-лідерів із споживання вугілля в світі демонстрували або стабільний рівень споживання, або його зниження. Тільки Індія, яка демонструє, як і Китай зростання темпів економіки збільшувала обсяги споживання вугілля. Відповідно за 13 років цей показник в країні зріс на 433 Mt (154,5% зростання).

На тлі загальносвітового зниження, країни Південно-Східної Азії (Індонезія, Малайзія, Таїланд), а також Індія, яка є другим за величиною споживачем у світі з 2014 року, продовжують збільшувати своє споживання вугілля для забезпечення національних потреб в електроенергії.

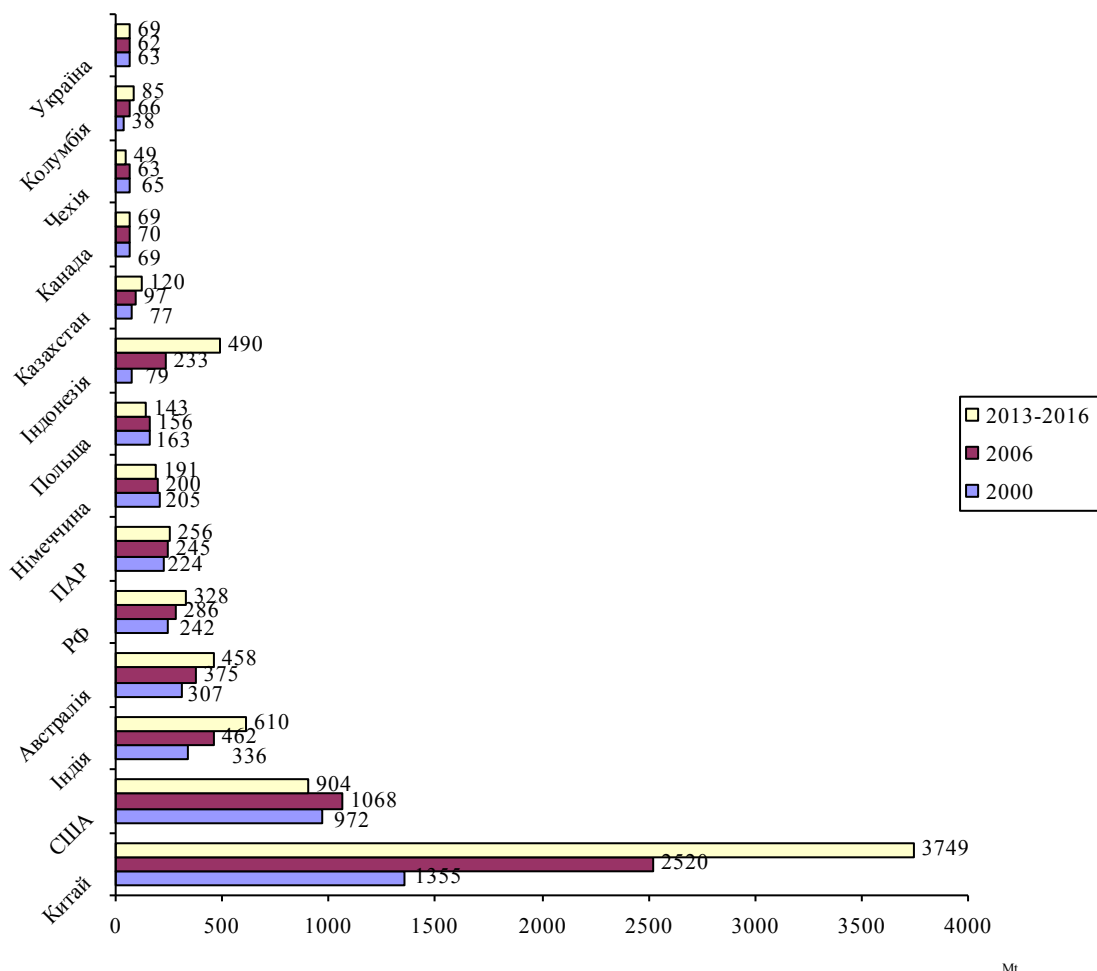

Рис. 2. Перелік основних країн-лідерів в світі із споживання вугілля в 2000 р., 2006 р., 2013–2016 р.р. (за матеріалами [2])

В США, як і за період 2000-2006 рр. спостерігається стабільне зменшення споживання вугілля, і, відповідно, скорочення вугільної промисловості. Країни ЄС, які є лідерами із споживання (Німеччина та Польща), інші країни, переважно, не змінювали обсягів споживання вугілля.

Актуальною тенденцією можна назвати те, що на сучасному етапі країни Азії, що розвиваються, є лідерами із виробництва вугілля в світі.

Це обумовлено тими ж факторами, якими обумовлено великі обсяги споживання вказаного енергоресурсу в зазначених країнах, та причиною наявності великих природних запасів вугілля. Зокрема, в Китаї, Індії, Індонезії.

Вугілля протягом останнього десятиліття стабільно займає друге місце після нафти серед основних енергоресурсів в світі. Зокрема, за станом на кінець 2016 р. частка вугілля в загальному складі енергоресурсів на світовому ринку сягала 27% (нафти – 32%). Як справедливо вказує Н.Г. Остроухова [3, с. 27].

Можемо констатувати, що в досліджуваному періоді лідерство з виробництва вугілля належить Китаю, друге місце займає США. І протягом 2000–2013 рр. стрімко нарощує обсяги виробництва вугілля Індія та Індонезія.

Дослідження дозволило констатувати, що всі розглянуті світові тенденції розвитку вугільної промисловості пов'язані з двома полярними явищами в цій сфері. Зокрема, з процесом нарощування видобутку вугілля в країнах, які мають вугільні родовища, та процесом стратегічного скорочування вугільної промисловості через економічні та екологічні чинники. Перспективи розвитку цієї сфери показують, що в подальшому передбачається глобальне поступове скорочення обсягів видобутку та споживання вугілля в якості енергоносія. Але зміни в економіці, дія політичних факторів, соціальні проблеми можуть стати негативною стороною вказаного процесу. Тому, для убезпечення від негативних наслідків від реформування вугільної промисловості, повинні розроблятися та впроваджуватись найбільш сприятливі умови та заходи.

Література

1. Внутреннее потребление каменного угля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yearbook.enerdata.ru/coal-lignite/coal-world-consumption-data.html>
2. Добыча каменного угля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://yearbook.enerdata.ru/coal-lignite/coal-production-data.html>
3. Остроухова Н.Г. Современное состояние и ключевые тенденции развития мировых энергетических рынков: последствия для России // Вестник НГУ. – Серия: Социально-экономические науки. – 2015. – Т. 15. – Вып. 2. – С. 23–35.
4. Оценка состояния угольной промышленности США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rustradeusa.org/usa/1328/1929/>

М.А. Демидюк,

студентка Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Стаття присвячена напрямам вдосконалення збутової політики. Було висвітлено сучасні можливості інформаційних систем для підвищення ефективності збутової політики підприємства на зовнішньоекономічному ринку.

Ключові слова: збут, збутова діяльність, збутова політика, підприємство, управління збутовою політикою.

Постановка проблеми. Управління збутом в умовах зовнішнього середовища, яке швидко змінюється, обумовлює необхідність вдосконалення та постійне впровадження змін збутової політики. Це багатоаспектний управлінський процес, спрямований на забезпечення ефективного збуту підприємства у довгостроковій перспективі в умовах мінливості зовнішнього середовища.

Стан дослідження. Над теоретичними і практичними аспектами збутової політики працювало багато зарубіжних вчених, такі як Ансофф І., Армстронг Г., Котлер Ф., П. Дойль, Дж. Р. Еванс, Б. Берман., а також вітчизняні вчені Азарян О.М., Балабанова Л.В., Близнюк С.В., Войчак А.В.

Виклад основного матеріалу. На практиці діяльність керівництва та управлінського персоналу, ефективність збутової політики залежать від використання інформаційних технологій. Ефективна збутова діяльність підприємства в цілому, а особливо та, що спрямована на зовнішні ринки — це, в першу чергу, ефективне інформаційне забезпечення.

Організація інформаційного забезпечення залежить від таких факторів:

- достовірної якісної інформації;
- об'єму відповідних даних для можливості прийняття ефективних управлінських рішень;
- відповідності інформації на всіх рівнях управління підприємством [3].

Потрібно відмітити, що якісне удосконалення системи інформаційного забезпечення збутової політики підприємства шляхом своєчасного прийняття обґрунтованих управлінських рішень дозволяє адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища [7]. Величезна кількість документів бухгалтерського обліку, звітність підприємства вимагає постійного удосконалення використання інформаційних технологій. Поряд з використанням стандартного набору необхідних комп'ютерних програм управлінський персонал повинен впроваджувати удосконалені автоматизовані системи.

З метою забезпечення успіху у сфері збуту підприємству необхідно здійснювати сегментацію ринку, оскільки покупці мають різні потреби і

характеризуються різною чутливістю до ціни [13]. Така автоматизована система як «Portfolio-аналіз» здійснює порівняльний аналіз в розрізі ринків, використовуючи багатокритеріальний аналіз. Використання сегментного аналізу прибутковості дає можливість підприємству вирішення питань обчислення доходу, виробничих витрат, обчислення повної собівартості.

Програмні документи, які використовуються на підприємстві для обліку витрат, ведення договірної роботи, поділяються на два види:

- програми обліку, які допомагають формувати баланс підприємства;
- програми обліку і аналізу договірної роботи господарської діяльності.

На даний час, багато підприємств використовує програмний документ «Договір», який дозволяє виконувати такі операції:

- формувати тексти договорів, вносити до них зміни, роздруковувати їх, зберігати зміст в файлах;
- роздруковувати договори за повним текстом, групувати їх, систематизувати;
- самостійно здійснювати вибірки по заданій програмі;
- створювати статистичний звіт за будь-який період часу для аналізу виконання договорів за різними аспектами [8].

Вміння управлінських працівників підприємства дозволяє правильно і раціонально використовувати вищенаведену програму для здійснення ефективної збутової діяльності підприємства.

Інформаційні технології, їх впровадження, як показують проведені дослідження, призводять до оптимізації організаційних заходів [9]. Правильно обраний підхід до інформаційних технологій є передумовою для ефективної збутової діяльності підприємства, оскільки відповідні інформаційні технології забезпечують більш якісне управління підприємством та підвищують ефективність прийнятих управлінських рішень у сфері збуту.

Для забезпечення високої якості впроваджених інформаційних технологій, підприємствам необхідно виконувати умови:

- чіткий опис і контроль послуг по інформаційних технологіях, взаємодія з постачальником;
- контроль за установкою потрібної підприємству техніки;
- удосконалення розрахунків бюджету по застосуванню інформаційних технологій;
- постійне вдосконалення кваліфікації управлінського персоналу;
- постійне використання Інтернет-технологій у проведенні звітності;
- проведення більш глибокої деталізації відображення операцій бухгалтерського обліку, використовуючи призначення сервера.

Сумарні вкладення адміністрації підприємства в придбання обчислювальної техніки, зазвичай, досить значні, тому зроблені інвестиції в комп'ютеризацію інформаційних технологій повинні ефективно використовуватись. Слід зазначити, що у зв'язку з підвищенням складності інформаційних систем відбувається зростання додаткових, непередбачуваних витрат, істотно зростає роль людського фактору [5].

Стратегія Інтернет-комунікації спрямована на оперативне просування конкурентоспроможної продукції підприємства в Інтернеті шляхом реалізації рекламних проектів, використання електронної пошти, через акаунти в соціальних мережах. При здійсненні підприємством зовнішньоекономічної діяльності Інтернет займає особливе місце в його збутовій діяльності. Основна причина в тому, що продукція підприємства проходить «атестацію» у споживача за кордоном — вивчається, порівнюється і т.д. Інтернет в даний час може надавати інструменти, які допомагають споживачу візуально оцінити продукцію, що позитивно впливає на ефективність збутової політики підприємства.

Оскільки підприємство здійснює зовнішньоекономічну діяльність, постійно освоює нові зовнішні ринки, виникає потреба інформованості цільової аудиторії — корпоративний сайт, що може використовуватись як основне джерело інформації. Саме корпоративний сайт є відправною точкою Інтернет-маркетингу [15]. На нього спрямовується інформація про просування нової продукції підприємства. Отже, існування корпоративного сайту — це основа діяльності в Інтернеті.

У процесі інформаційного наповнення сайту необхідно визначити, яка саме інформація по продукції підприємства необхідна споживачу зовнішнього ринку. Потрібно враховувати, що ефективність просування продукції на зовнішньому ринку залежить від актуальності версії сайту. Ідеальний варіант — на мові країни, де знаходиться ринок збуту продукції підприємства та конкретне використання спеціальної термінології. Представлена інформація повинна бути актуальною, лаконічною (використовувати ключові слова), вміщувати всі дані про продукцію, необхідні для прийняття відвідувачем в подальшому ділових відносин.

Потрібно враховувати, що представники іноземних компаній люблять чіткість інформації та цінують час. Тому, на сайті повинно бути максимум необхідної інформації і максимум зручності для майбутніх партнерів. Також необхідно здійснювати методи з просування продукції в Інтернет-просторі, як зазначені в таблиці 1.

Таблиця 1

Методи Інтернет-маркетингу та їх завдання

Методи Інтернет-маркетингу	Розв'язувані маркетингові завдання
Корпоративний сайт	Докладне уявлення товару, просування товару (реклама, стимулювання збуту, робота з партнерами), можливість проведення маркетингових досліджень
Реклама в Інтернеті	Просування (реклама)
PR в Інтернеті	Просування (PR)
Пошукові системи	Просування (реклама; PR)
Каталоги	
E-mail — маркетинг	Просування (реклама; PR) Можливість проведення маркетингових досліджень
Тематичні сайти	Просування (реклама; PR)

Основні методи інтернет-маркетингу для вдосконалення збутової політики забезпечать ефективну збутову політику, яка направлена на підвищення результативності діяльності підприємств, як результат — це швидка реалізація

товарів для уникнення їх старіння та списання, що безпосередньо впливає на ефективність підприємства, його позицію на зовнішньому і внутрішньому ринках та на довіру споживача.

Висновки. Таким чином, в умовах конкуренції виграють ті підприємства, чії стратегії в бізнесі об'єднуються зі стратегіями в області сучасних інформаційних технологій та систем. Сьогодення ринкових відносин призвело до того, що в управлінні підприємством стали більш активно застосовувати сучасні інформаційні системи та технології. В умовах жорсткої конкуренції автоматизація бізнес-планів підприємство дозволяє визначити точний розрахунок собівартості продукції, її аналіз, зниження витрат, підвищення продуктивності в цілому. Результатом оптимізації цих параметрів є зниження кінцевої ціни продукції, що негайно відбивається на ефективності збутової політики і, як наслідок, на рентабельності господарської діяльності підприємства.

Література

1. Іваненко В. М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. / В. М. Іваненко — К., 2014. — 342 с.
2. Ілляшенко С. М. Маркетингова товарна політика: підруч. / С. М. Ілляшенко. — Суми: Університетська книга, 2011. — 234 с.
3. Ключник А. В. Збутова політика та її значення у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства / А. В. Ключник // Глобальні та національні проблеми економіки — Миколаїв. — 2015. — № 4. — С. 41–43.
4. Комяков О. О. Основні напрямки вдосконалення збутової політики підприємств / О. О. Комяков. // Економічний вісник НТУУ «КПІ». — 2009. — №1. — С. 24–27.
5. Матанцев А. Н. Стратегия, тактика и практика маркетинга: учеб.-практ. пособ. / А. Н. Матанцев. — М.: Юрист, 2012. — 378 с.
6. Митрохіна Ю. П. Діагностика процесу стратегічного маркетингового управління збутом / Ю. П. Митрохіна. // Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. пр. — Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. — № 25. — С. 58–64.
7. Митрохіна Ю. П. Корпоративна культура підприємства — невід'ємний елемент стратегічного маркетингового управління збутом / Ю. П. Митрохіна // Інноваційний потенціал української науки — XXI сторіччя: Всеукр. наук.-практ. конф., 10–15 травня 2010 р.: тези доп. — Запоріжжя, 2010. — С. 84–87.
8. Огієнко С. О. Удосконалення ефективності збутової діяльності торговельного підприємства / С. О. Огієнко, А. А. Мижирицька // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. — 2013. — № 2. — С. 65–68.
9. Оснач О. Ф. Промисловий маркетинг: підруч. / О. Ф. Оснач, В. П. Пилипчук, Л. П. Коваленко — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 364 с.
10. Синяева И. М. Управление маркетингом: учеб. пособ. / И. М. Синяева. — М.: Вузовский учебник, 2013. — 224 с.
11. Соколовська В. В. Методологічні основи управління інноваційною діяльністю сучасного підприємства // Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції. — Вінниця: Центр підготовки наукових та навчально-методичних видань ВТЕІ КНТЕУ, 2014. — Ч.1. — С. 331–335.
12. Тропов О. В. Збутова політика підприємства: сутність та складові / О. В. Тропов // Управління розвитком. — 2014. — № 2. — С. 119–121.
13. Турченко М. О. Маркетинг: навч. посіб. / М. О. Турченко, М. Д. Швець, Т. С. Карпан. — Рівне, 2010. — 293 с.

14. Шерман Дж., Риз С. Семь ключевых принципов управления стратегическими клиентами: / Дж. Шерман, С. Риз. — М.: Издательский дом Гребенникова, 2011. — 192 с.
15. Шульгіна Л. М. Дискусійні питання прямого маркетингу / Л.М. Шульгіна, Н. В. Куденко // Сучасні проблеми теорії і практики маркетингу: зб. наук. пр. — К. : КНЕУ, 2014. — С 47—60.
16. Янишин Я. С. Удосконалення організації управління збутом в агропідприємстві / Я. С. Янишин, Ю. П. Кашуба // Економіка АПК. — 2013. — № 9. — С. 67—70.

УДК 339.133.024

Д.Р. Жолудь, Н.М. Каменчук,

студентки факультету економіки, менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Л.П. Середницька,

науковий керівник, старший викладач кафедри маркетингу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЗДІЙСНЕННЯ ІМПУЛЬСИВНИХ ПОКУПОК СПОЖИВАЧАМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню імпульсивних покупок споживачів. Проаналізовано фактори, які спонукають до імпульсивних покупок.

Ключові слова: імпульсивна покупка, поведінка споживачів, сприйняття, статус, імідж, розташування продукту.

Постановка проблеми. На сьогодні процес продажу та покупки товарів грає важливу роль в житті кожної людини. Кожен день сотні товарів купуються споживачами. Тому ринку підприємств роздрібної торгівлі притаманна жорстка конкуренція. Споживачі стали більш вимогливими до продуктів, яких вони купують, та до умов, в яких здійснюється покупка. Тому підприємства застосовують ряд маркетингових технологій для залучення широкої аудиторії споживачів.

Нещодавно дослідниками було доведено, що більшість покупок споживачі здійснюють імпульсивно, незаплановано. Проведені дослідження компанією Point of Purchase Advertising Institute (POPAI) вказують на те, що всього 30% є остаточно запланованими, 8-10% — альтернативні покупки і 60% — імпульсивні покупки. І в тому випадку, коли, коли споживачі вже визначились із товаром, 7 з 10 покупців роблять вибір на користь того чи іншого виробника безпосередньо у торговому залі [1, с. 168].

Враховуючи висхідну популярність робити покупки у супермаркетах та наявності великої кількості останніх, більшість з супермаркетів у своїй діяльності використовують результати дослідження конкурентного середовища з метою розширення асортименту товарів і поліпшення торговельних умов, включаючи вдалий мерчандайзинг, що відображається у стимулюванні імпульсних покупок. У

високо конкурентному середовищі лише ті магазини, які виправдовують очікування своїх клієнтів, можуть вижити і стати успішними.

Стан дослідження. Вивчення поведінки покупця є об'єктом пильного та ретельного аналізу. Дану проблематику досліджувала значна кількість спеціалістів, серед них варто виділити наступних: М. Ліндстром Т. Веблен, Г. Тарда, Е. Гобло, Г. Блумера, А. Мурашов, М. Федосюк, А. Лазуткіна.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, коли торгівля стрімко розвивається, здійснення імпульсивних покупок є звичною поведінкою споживача. Імпульсивну покупку можна характеризувати як незаплановану купівлю товару. Така покупка характеризується як спонтанна, тому що вона здійснена в період, коли споживач не здійснював ціленаправленого пошуку продукту, не створював планів щодо придбання товару та не ставив перед собою задачу його купити. Зазвичай товари імпульсивної покупки продаються в багатьох місцях, і тому споживачі майже ніколи спеціально їх не шукають. Купівля подібної продукції може спонукати короткостроковою емоцією («побачив - захотів»). Прикладом можуть служити кондитерські вироби, морозиво, різного роду делікатеси і десерти, косметика, парфумерія, спідня білизна, недорога біжутерія.

Наукова гіпотеза стверджує, що мова реклами виступає як осередок стилістичних прийомів і технологій, основне завдання якого - через навіювання мотивувати людину на вступ в комерційні відносини з рекламованої фірмою і спонукати до здійснення імпульсивної покупки. Гіпнотизуючі властивості мови реклами засновані на ретельному відборі фонетичного, словотвірного, лексичного і синтаксичного матеріалу, а також на багаторазовому повторенні однакових повідомлень в одному чи навіть кількох засобах масової інформації.

Дивлячись з боку виробників, проаналізуємо основні інструменти впливу на покупців, що стимулюють здійснення імпульсивних покупок [2, с. 33]:

- розташування асортиментних груп товару по торговельному залу (правило «золотого трикутника»). Має місце, коли товари першої необхідності (хліб, молоко) розміщують у найвіддаленішій точці магазину, щоб споживач на своєму шляху звернув увагу на інші товари і придбав їх.

- розкладка товару на полицях: найдорожчий товар розміщують на рівні очей, а на сусідніх полицях розміщують більш дешеві та менш популярні аналоги. Варто відзначити, що при переміщенні продукції на середню («золоту») продажі збільшуються на 15%. Товари для дітей, купуються частіше за умови їхнього розміщення внизу — на рівні очей дитини;

- концентрація уваги на кольорі: визначено, що найбільший вплив на людину справляють червоний та жовтий кольори,

- надання пріоритету візкам, (коли споживач здійснює покупки із напівпустим візком, то в нього виникає бажання заповнити його);

- ширина проходів (вузькі проходи стимулюють покупця приділяти більше уваги товарам навколо);

- ароматизація приміщень — розповсюдження запаху у приміщенні для пробудження голоду та забезпечення відповідних дій покупців.

- використання музики — легка музика забезпечує довготривале перебування покупця у торговельному залі; швидка та ритмічна музика призначена для здійснення швидких покупок і короткотермінового перебування у магазині

- розташування товарів у касовій зоні — традиційно вважається кращим місцем для розміщення невеликих та недорогих товарів широкого вжитку (жуйки, льодяники, шоколадні батончики та інше), придбання яких, у порівнянні з іншими, виглядає незначним.

- маніпуляція цінами: використання цін типу 99,99 грн; демонстрація одразу двох цін на ціннику (зліва — оптова, а справа — роздрібна), при яких споживач орієнтується на оптову; використання не округлених цін типу 46,35.

- продаж товарів за «суперціною» (наприклад, 3 товари вартістю по 100 грн./шт. реалізують разом за 299 грн.); або продаж комплектів (також незапланована купівля, яка може коштувати більше, ніж ці товари окремо);

- використання акцій та знижок («купуєш два — один безкоштовно», закреслення старих цін та напис нових, виділення цінників зі знижками кольором);

- зміна пакування: розфасування товару на менші упаковки і встановлення завищеної ціни та навпаки, ціна залишається незмінною, а обсяг продукту зменшується;

- промоушен-акції (дегустації, безкоштовна роздача взірців, лотереї, конкурси, демонстрація використання товару або його виробництва).

Ще одними факторами здійснення імпульсивної покупки є вплив «ефекту володіння» річчю, а також споживання під впливом пристрастей і звичок, які можуть шкодити здоров'ю людини, але від яких, навіть знаючи про їх згубні наслідки, вона не в змозі відмовитися.

З боку споживачів існують мотиватори для здійснення імпульсивних покупок. По-перше, споживачі, які набагато частіше за інших здійснюють імпульсивні покупки, є більш комунікабельними, вимогливими до свого статусу та іміджу. Зазвичай, такі покупці здійснюють імпульсивні покупки, щоб виглядати краще в очах інших. По-друге, таким покупцям, як правило, важче протистояти емоційним поривам імпульсивно витратити гроші. По-третє, такі покупці, як правило, здійснюють імпульсивні покупки для поліпшення свого настрою. Останнє, імпульсні покупці мають менше шансів задуматися про наслідки своїх витрат, вони просто хочуть купити товар.

Мерчандайзинг є результатом знання психологічних особливостей покупки. Вплив достатку товару і можливість вибору в результаті призводить якраз до зворотного — достаток провокує спонтанність покупок великої кількості товарів. Мерчандайзери використовують цю психологічну особливість покупців, вдаючись до тактики імітації достатку. З цією метою в торговому залі [3]:

- використовують паллетну викладку;

- виставляють безліч порожніх ящиків, коробок з під товарів, і т.д. ;

- використовують прикасова зону для організації спонтанних покупок.

Ще один метод, який ефективно впливає на здійснення імпульсивних покупок - це організовані заходи «сейлз» маркетингу, що проводяться в місцях продажу (див. рис. 1).

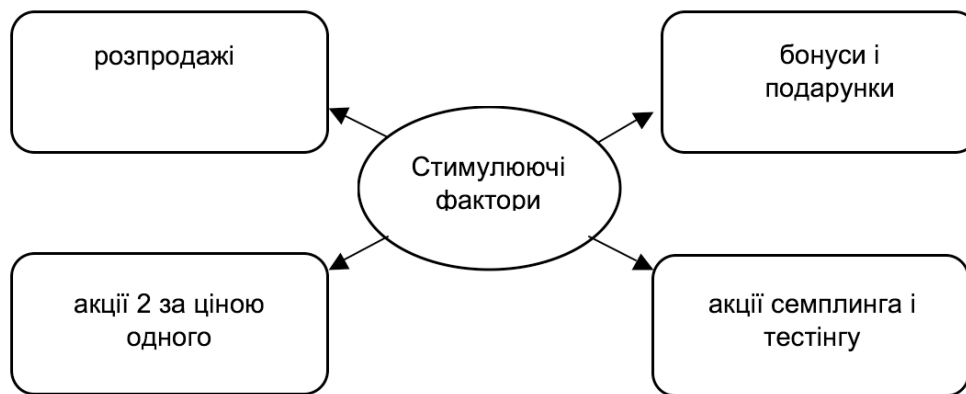

Рис. 1. Приклади стимулюючих факторів

Основними кольорами, які спонукають до здійснення імпульсивної покупки, є [4]:

- пастельні кольори, які створюють ілюзію "іграшкового світу": рожеві, салатові, світлолілові, лимонні. Лілові кольори також вважають "жіночими кольорами". Тому, не дивно, що деякі бренди, зокрема молочної та шоколадної груп, частину своєї продукції представляють саме у ліловій гамі (це можуть бути десерти, біойогурти, плитки шоколаду та ін.);

- кольори, які асоціюються із затишком: коричневі, бежеві.

Звукове супроводження у супермаркетах відрізняється в залежності від категорії, розміру та стилю супермаркету. Доцільно обирати мелодії залежно від контингенту покупців і часу доби. Мелодії повинні бути позитивними та не занадто швидкими. Як відомо, швидкий ритм та музика спонукають до швидких дій та до більш інтенсивного процесу здійснення покупок.

Також місця, де знаходиться сам продукт, впливають на прийняття рішення щодо здійснення імпульсивної покупки. Лише 40—50% споживачів проходять всі торговельні ряди супермаркету, у той час, коли більшість — обходять лише периметр. Певний вплив на поведінку споживача щодо здійснення імпульсивної покупки в точці продажу мають: плакати, де вказані знижки і низькі ціни, — це промoeфект; атмосфера "взаємодії" — насолода від процесу покупки, сучасність місця та привабливість — також характеризуються пересувними плакатами. Це має назву "ефект від атмосфери внутрішнього середовища".

Існує особливий вид реклами товарів імпульсивного попиту метою якої є - представити товар, що дозволяє споживачу задовольнити свої миттєві бажання, побалувати себе. Наприклад, виробник тортів «Тортолліно» обіцяє: «Твори мистецтва на вашому столі! » ; торгова марка шоколаду «Золота марка» обіцяє: «Шматочок солодкого життя. Прямо зараз»; турагентство Bon Voyage заявляє: «Побачити Париж і не померти!» Закономірно тому, що в аналізованих висловлюваннях базовим є сенс «товар як засіб задоволення бажання»: Коли хочеться шоколаду - торгова марка шоколаду Alpen Gold; предмет бажання сучасної жінки - торгова марка косметики «Золота терапія»; якщо хочеться вразити свого обранця в новорічну ніч - відтінок пінки для волосся Wella.

Специфікою об'єкта продажів визначається особливе формування текстів цього жанру — підкреслюють виняткову привабливість товару на емоційному рівні.

Наведемо декілька прикладів: «Вся сила і світло кристала для нового *небаченого* блиску! 7 нових *сліпучих* відтінків з відблисками кристала: *сяючий і захопливий* ефект» (Помада Color Riche Crystal Shine від L'OREAL); «У магазині «Золота Роза» чергова новинка - колекція *розкішної* декоративної косметики Illozurge. Це *сяючі* відтінки тіней, *магічна* туш для вій, *благородна* палітра губних помад, *ідеальна* пудра для обличчя» (реклама магазину косметики «Золота Роза»).

Аналіз показав, що є такі типові сенси, закладені в рекламу:

- найвищий рівень позитивної оцінки товару: «За допомогою засобів лінії Nail Care SPA Ви зможете насолоджуватися *винятковою* красою своїх рук» (реклама засобів по догляду за нігтями Nail Care SPA);

- ексклюзивність, унікальність товару, відсутність аналогів з того чи іншого параметру: «Завдяки своїй унікальній формулі він *безперервно*, протягом усього дня, зволожує Вашу шкіру, створює для неї *додатковий* захист (Поживний крем Oil of Ulaz);

- швидкість ефекту, виробленого продуктом: «RPF-комплекс забезпечує вашій шкірі *миттєвий* захист» (реклама сонцезахисного засобу Lancaster);

- констатація переваги продукту перед аналогами: «Зволожує *краще, ніж* крем №1 в парфумерії!» (Реклама крему «Щаслива шкіра »від L'Oreal);

- новизна продукту або технології його виготовлення: «*Новітня* технологія лікування волосся від Schwarzkopf»;

- стійкість ефекту, виробленого продуктом: «Бездоганний контур губ за *будь-яких погодних умов*» (реклама контурного олівця для губ Арт-Візаж);

Склад типових текстів, відмінності в розмірі мовних фрагментів, виражають мету, визначають своєрідність композиції презентації товарів імпульсивного вибору.

Таким чином, із вищенаведеного можна зробити висновок, що підприємства торгівлі, використовуючи вдалі прийоми мерчандайзингу, маніпулюють поведінкою споживача, збільшуючи тим самим об'єми власних продаж. Розміщення товару в певних частинах торгового залу, вдало підібрана кольорова гама, повільна музика, габаритні візки, маніпуляції з цінами, ароматизація приміщень — ці та інші елементи впливають на психіку покупця та змушують його купувати незаплановані товари. Для того, щоб здійснювати обдумані покупки та, відповідно, уникнути імпульсивних, аналітик Раян Говелл радить почекати 24 години, перш ніж зробити незаплановану покупку, незалежно від її розміру. Але це можливо тоді, коли споживач усвідомлює, що знаходиться під впливом спокуси. Ще один корисний підхід — контролювати витрати, а також платити готівкою. Коли покупець фізично відчуває, яку суму грошей витрачає, врешті-решт купуватиме лише потрібні речі. Свідомий контроль витрат та заборона на певні

категорії товарів є ефективним методом. Треба скласти список бажаних покупок, потім навмисно відкладати рішення про їхню покупку і обмірковувати, наскільки потрібна ця чи інша річ.

Необхідно відзначити, що імпульсивні покупки споживачі так чи інакше здійснюють незалежно від доходу, статті та соціальної групи.

Література

1. Ромат Е.В. Мерчандайзинг: сб статей по теории и практике мерчандайзинга / Под общ. ред. Е.В. Ромата. — Харьков: Студцентр, 2013. — 264 с.
2. Трохимець І. О. Вплив внутрішнього середовища супермаркетів на імпульсивні покупки споживачів/ І. О. Трохимець// Економіка та держава. — 2013. — №2. — С. 33–34.
3. Як протистояти імпульсивним покупкам? [Електронний ресурс]// ВВС Україна. — 2015. — 26 листопада. — Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/vert_cap/2015/11/151126_vert_cap_tame_your_inner_impulse_buyer_vr.
4. Імпульсна покупка [Електронний ресурс]// Моя освіта. — 2016. — 13 липня. — Режим доступу: <http://mojaosvita.com.ua/marketing/impulsna-pokupka/>.
5. Мазаракі А.А. , Ільченко Н.Б. . Мерчандайзинг : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А.А. Мазаракі, Н.Б. Ільченко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. — 292 с.
6. Бузукова Е. , Сысоева С. Мерчандайзинг. Курс управления ассортиментом в рознице / Е. Бузукова, С. Сысоева. - Питер: 2013. — 256 с.
7. Гузелевич Н. Фокусы мерчандайзинга. Эффективные «трюки» для торговцев и поставщиков/ Н. Гузелевич. — Питер: 2010. — 140 с.

Н.М. Каменчук,

студентка факультету економіки, менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

І.І. Поліщук,

науковий керівник, кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ПОПИТУ

В умовах стрімкого розвитку торгівлі, коли загальний потік зовнішньої реклами настільки великий, що у споживачів виникає зорова і слухова втомленість, ефективність реклами значно скорочується, і рекламодавцям для отримання необхідного ефекту потрібний пошук нетрадиційних підходів до вивчення думки та поведінкових реакцій споживачів, одним із яких є нейромаркетинг, що все більше і більше завойовує популярність серед маркетологів-практиків. Більш того, він становить необхідну умову запуску успішних рекламних кампаній. До нейромаркетингу звертаються при створенні і просуванні нового продукту. Він допомагає з науковою точністю визначити, який колір, слово, образ, звук, запах і смак привертає цільову аудиторію та налагодити максимальний вплив на підсвідомість споживача.

Нейромаркетинг — прикладний розділ нейроекономіки (міждисциплінарного напрямку в науці на перетині економічної теорії, нейробіології та психології), що представляє собою новий методологічний підхід маркетингу і охоплює дослідження споживчої поведінки із застосуванням інструментарію нейронаук. Нейромаркетинг вивчає споживчу поведінку (мислення, пізнання, пам'ять, емоційні реакції і т.п.), при чому ключовим завданням є прогнозування споживчого вибору індивідів [1].

У наукових працях поняття «нейромаркетинг» часто ототожнюють із сенсорним маркетингом. Це можна пояснити тим, що всі процеси нейромаркетингу забезпечують сенсорне сприйняття продукції, її кольору, зображення, аромату та звукового оформлення. Значний вплив на споживачів маркетингологи здійснюють через зір: адже більшість людей - візуали. Тому робота над дизайном і грамотне колірне рішення логотипу компанії, упаковки, сайту дуже важливо для успішного брендингу.

Мета нейромаркетинга - зрозуміти справжню реакцію споживача на певні маркетингові подразники і на основі отриманих даних розробляти максимально ефективні рекламні комунікації. Акцент - на словах «справжня реакція», так як на відміну від фокус-груп, опитувань і анкетувань, в яких люди, відчуваючи соціальний тиск, далеко не завжди чесні у своїх відповідях, а методи дослідження в нейромаркетингу, в прямому значенні, проникають в мозок людини. Для прикладу: компанія Cheetos (виробник снєків) [2] провела цікавий експеримент, в якому брала участь група не знайомих одна з одною жінок. Під час першого етапу дослідження їм запропонували подивитися новий ролик Cheetos, в якому жінка вирішила помститися комусь в пральні та насипала яскраво-жовті снєки Cheetos в пральну машину з білими речами. Після опитування фокус-групи з'ясувалося, що практично всі жінки негативно відреагували на рекламу, вважаючи її досить злісною. Друга частина експерименту полягала в тому, щоб дослідити реакцію мозку жінок на цю ж рекламу. Як не дивно, але справжні почуття по відношенню до ролика виявилися протилежними. Дані дослідження показали, що сюжет і образи в рекламі насправді здалися їм кумедними. Тобто, боячись постати перед іншими учасниками експерименту в негативному світлі, жінки просто збрехали про свої емоції [3].

Великі бренди не скупляться на дорогі дослідження, тому перед запуском нового продукту або рекламної кампанії часто вдаються до методів нейромаркетинга. Вкладаючи в свої рекламні кампанії мільйонні бюджети, такі компанії, як Procter & Gamble, General Motors, Coca-Cola, повинні бути на 100% впевнені, що найдрібніша деталь в рекламному повідомленні виконує свою функцію, викликаючи у людини потрібну реакцію.

В даний час елементи нейромаркетинга застосовуються повсюдно. В цілому, прийоми з запахами свіжоспеченого хліба або добре прожареного м'яса відомі всім. Білборди або рекламні щити, що спеціально виділяють запах і підвищують апетит - вже не новинка. Використання різних кольорів також направлено на формування певної реакції споживачів. З точки зору психології встановлено, що той чи інший колір викликає у людини різні емоції та асоціації, що може бути

використано при просуванні продукції від виробника до споживача. Не є винятком і тактильні відчуття, особливо для кінестетиків, які звикли сприймати світ не візуально, а через дотик. На додачу до органів чуття, що передають інформацію в мозок людини за допомогою сигналів, пам'яті, емоцій, асоціацій, процес прийняття рішень про покупку впливають на поведінку споживачів і можуть стати об'єктом додаткової уваги в нейромаркетинга. До нього звертаються при створенні продукції або рекламної кампанії - він допомагає визначити, який саме дизайн, колір, смак продукту приверне увагу покупця і вчинить на нього більший вплив.

Найчастіше компанії звертаються за послугами в нейромаркетингові лабораторії, - однієї з найвідоміших є Consumer neuroscience [4], лабораторія від компанії Nielsen. Але в окремих випадках компанія створює свою власну лабораторію. Внутрішня лабораторія є у «Coca Cola», де систематично проводяться дослідження на основі методів нейровізуалізації. Ці дослідження допомагають зрозуміти, які рекламні відеоролики або навіть окремі кадри впливають на людей [5].

Отже, на даний час нейромаркетинг активно використовується в багатьох країнах Заходу, зокрема, в США практично всі великі компанії застосовують на практиці методи прихованого впливу на споживача. Але в Україні нейромаркетинг як абсолютно новий спосіб проведення досліджень знаходиться ще тільки на стадії розвитку.

Література

1. Нейромаркетинг. Визуализация эмоций [Neuromarketing: Die innovative Visualisierung von Emotionen]. - Альпина Паблишерз, 2009. — 112 с.
2. Cheetos [Електронний ресурс] — 2017. — Режим доступу: <http://www.cheetos.com/>
3. Уланов К. Нейромаркетинг на примерах: методы использования в рекламе и в жизни [Електронний ресурс] / К. Уланов. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <http://kirulanov.com/vse-chto-vy-ne-znali-o-nejromarketinge-metody/>
4. Consumer neuroscience| Nielsen — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.nielsen.com/us/en/solutions/capabilities/consumer-neuroscience.html>
5. Самоткан К. Нейромаркетинг, или как завладеть мозгом покупателя [Електронний ресурс] / К. Самоткан // TexTerra. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://texterra.ru/blog/neuromarketing-ili-kak-zavladet-mozgom-pokupatelya.html>

Н.М. Каменчук,
студентка факультету економіки, менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

С.Д. Супрун,
науковий керівник, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

На сьогодні торгівля є однією із найбільш розвинених галузей національної економіки. Темпи розвитку світової економіки, збільшення конкуренції, необхідність впровадження нових інформаційних технологій, це та інше зумовлює потребу в удосконаленні організації торгівлі, методик обліку, контролю та аналізу товарних запасів. Вагоме значення у вирішенні цих проблем відіграє дослідження сутності товарних запасів. Функціонування роздрібних торговельних підприємств невід’ємно пов’язане з продажем товарів населенню, тому забезпечення безперервності процесу товарообороту вимагає створення на торговельних підприємствах певного обсягу товарних запасів. Наявність товарних запасів є необхідною умовою для процесу реалізації товарів. Величина товарних запасів повинна відповідати обсягу товарообігу тому, що їх понаднормова кількість або недостатність спричиняють економічний збиток підприємству торгівлі.

Товарні запаси виступають важливою складовою господарської системи торговельного підприємства, оскільки становлять значну частину його активів і є важливим елементом його ресурсного потенціалу. Перебування частини товарних ресурсів у стані товарного запасу є важливою умовою для забезпечення безперервності процесу реалізації товарів, отримання доходу і прибутку торговельним підприємством. Трактуювання поняття «товарні запаси» в різних наукових джерелах наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Визначення сутності товарних запасів в науковій літературі

Автор	Тлумачення терміну
Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9	Товарні запаси — це товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [1].
А. А. Мазаракі	Товарний запас - являє собою масу товарів, призначену для наступного продажу, що знаходиться в сфері обігу в процесі переміщення від виробника до споживача [2, с. 143].
Електронна економічна енциклопедія	Товарні запаси - засоби виробництва і товари народного споживання, які перебувають у сфері обігу у вигляді готової продукції на складах підприємств-виробників, на оптових торгових базах, на підприємствах роздрібної торгівлі та на шляху від однієї з перелічених ланок до іншої [3].

М. Р. Лучко	Товарні запаси — запаси, призначені для реалізації в умовах звичайної господарської діяльності — готова продукція, придбані підприємством товари, призначені для подальшого перепродажу [4, с. 216].
-------------	--

Варто відзначити, що товарні запаси в науковій літературі розглядаються з двох сторін: з однієї, запаси — це частина ресурсів, яка на деякий час призупинила свій рух, "нерухомий" капітал, який раціональніше було б використати на інвестування, але з іншої сторони, у будь-який момент часу запаси виступають як елемент процесу руху від виробника до споживача. Наявність запасів допомагає пришвидшити товарооборот підприємства роздрібної торгівлі, що дуже актуально, враховуючи велику кількість конкурентів. Необхідність запасів на підприємстві роздрібної торгівлі спричинена наступними аспектами:

- розривом між ритмом споживання та виробництвом товарів;
- сезонністю виробництва та споживання певних товарів;
- різні райони розміщення виробництва та споживчої аудиторії;
- потребою перетворення виробничого асортименту в торговий;
- необхідністю утворення страхового запасу для подолання можливих коливань у попиті та пропозиції товарів, спричинених різними чинниками [2, с. 145].

Враховуючи це та спираючись на статистичні дані, спостерігаємо збільшення обсягу товарних запасів по Україні та регіонах (таблиця 2).

Таблиця 2. Товарні запаси у роздрібній мережі підприємств по регіонах та Україні [сформовано на основі джерела 5]

Регіони	Товарні запаси у роздрібній мережі підприємств (млн. грн.)		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Україна	46799,0	45870,5	53028,9
Вінницька	773,5	894,0	1140,2
Одеська	2968,7	3973,3	5258,6
Хмельницька	866,0	1072,6	1263,8
м. Київ	8550,3	9882,1	12003,0

Отже, виходячи з вищенаведеного, трактувань поняття «товарні запаси» достатньо багато, але не існує єдиної точки зору щодо даного терміну. Наявність запасів на підприємстві роздрібної торгівлі має велике значення, адже допомагає пришвидшити товарооборот підприємства, забезпечити його безперервність і, як наслідок, збільшити прибуток.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246.
2. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства : підручник [для студ. ВНЗ] / А.А. Мазаракі, Н.М. Ушакова, Л.О. Лігоненко / за ред. проф. Н.М. Ушакової. — К. : Вид-во "Хрещатик", 1999. — 800 с.
3. Словопедія. Товарні запаси [Електронний ресурс] / Словопедія // Економічна енциклопедія — Режим доступу до ресурсу: <http://slovopedia.org.ua/38/53410/384871.html>.

4. Лучко М.Р. Облік комерційної діяльності : підручник / М.Р. Лучко, О.В. Адамик. — Тернопіль : Вид-во "Карт-бланш", 2013. — 441 с.
5. Статистичний збірник "Роздрібна торгівля у 2015 році" / Державний комітет статистики України — К. 2016 — 203 стор. Вих. № 320/0/08.1вн-16 від 01.09.2016.

УДК 339.9

К.І. Крапівіна,

студентка факультету економіки, менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

МАКСИМІЗАЦІЯ ПРИБУТКУ ЧЕРЕЗ ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті здійснено аналітичну оцінку товарної структури імпорту та експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції України та її впливу на підвищення якості продукції. З'ясовано необхідність залучення інвестицій та розширення можливостей держави здійснювати виробництво продукції за новітніми технологіями з дотриманням усіх необхідних стандартів якості продукції. Розглянуто систему та складові менеджменту якості, що є засобом для задоволення потреб зацікавлених сторін та здійснення управління для зменшення ризиків та вчасного реагування на них в умовах кризових явищ. Визначено чинники впливу на підвищення якості продукції та покращення фінансового результату діяльності підприємства. Досліджено дієвість функцій контролю як багатоаспектного явища функції менеджменту та функції обліку. Розглянуто підходи до обліково-контрольного забезпечення якості продукції та її впливу на прибутковість підприємств.

Ключові слова: якість продукції; прибуток; менеджмент якості продукції; облік; контроль.

Постановка проблеми. Для розвитку міжнародного співробітництва, Україні необхідно оптимізувати систему національних стандартів харчових продуктів, безпеку та якість відповідно до вимог ЄС.

В цілому українські підприємства зіткнулися з низкою вимог щодо якості та стандартів, пов'язаних з їх продукцією. У зв'язку з цим, конкурентоспроможність підприємств визначається безпосередньо якістю продукції, від якої також залежить попит і ціноутворення. Таким чином якість впливає на можливість максимізувати прибуток підприємства. За умови ринкової економіки рушійною силою є саме прибуток.

Стан дослідження. Сутність якості продукції вивчалася в роботі А. Фейгенбаум (1991). Роботи зарубіжних вчених, такі як В. Е. Демінг (1993), М. Джуран (1967), А. Фейгенбаум (1991), Ф. Кросбі (1967), Стедман Скотт (2015), С. Медік, Б. Карловіч, З. Синдрік (2016), А. Сатанова, присвячені питанням управління якістю. Значний внесок у наукове та практичне дослідження обліку та контролю, пов'язаних з якістю продукції і його вплив на прибутковість підприємств було зроблені П. А. Анісімовим (2000), Л. В. Гуцаленко (2010), Г. Г. Кірейцев (2008), В. М. Пархоменко (2011).

Враховуючи важливість усіх досліджень, є необхідність вдосконалювати організацію та контроль якості продукції, щоб максимально підвищити рентабельність бізнесу.

Метою є визначення сутності концепції систем управління якістю та визначення чинників, що впливають на поліпшення якості продукту, що тим самим підвищує фінансові результати підприємства. Основним також є забезпечення ефективності контролю як інтегрованих управлінських функцій.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом якість визначається як один з факторів які показують діловий успіх. Це якість продукту що впливає на ціну. Конкурентне ринкове середовище накладає рівень і темпи розвитку якості продукції. Аналітична оцінка статистичних даних щодо імпорту і експорту українських продуктів харчування дозволяє зазначити що Україна збільшила свій імпорт кінцевих продуктів харчування на 2,6%, а продукти рослинного походження - на 5,8% в 2016 р. Аналіз структури експорту сільськогосподарських та продовольчих товарів на період 2010-2016 років показує, що Україна збільшила свою частку ринку лише для продуктів рослинного походження на 14,7%. Для інших видів сільськогосподарської та харчової продукції спостерігається зменшення продажів. Україна експортувала лише 16,9% кінцевих продуктів у 2015 році. Проведений аналіз вказує на необхідність залучення інвестицій і дає змогу державі впроваджувати виробництво продукції використовуючи новітні технології у відповідності з усіма необхідні стандарти якості продукції [3].

Поліпшення якості продукції вимагає певних витрат, які зазвичай повертаються. На думку експертів США, витрати на якість для багатьох компаній досягають 20% продажів, і цей показник щорічно зростає.

Згідно з різними дослідженнями, проведеними зарубіжними та вітчизняними вченими, система управління, яка посилює задоволення потреб споживачів, призводить до збільшення прибутку і нижчі витрати. Мета цієї системи є пошуком передового досвіду в бізнесі та конкурентоспроможному керівництві та задоволенні потреб споживачів. За словами В. Демінга, 94% проблем викликане керівництвом, тоді як лише 6% - працівниками. Згідно з його теорією, якісні результати залежать від продуктивності, зниження вартості, збільшення частки ринку та довгострокової стабільності одного із компонентів системи - контроль.

Відповідно до філософії Дж. М. Джурана (1967), керівництво несе повну відповідальність за якісне планування, контроль якості і покращення якості продукції. Він висвітлює наступні компоненти управління якістю:

- встановлення політики та принципів якості продукції;
- визначення цілей якості;
- наявність плану для досягнення цих цілей;
- розподіл обов'язків за планом;
- створення відповідних ресурсів;
- оцінка ефективності управління щодо цілі.

А. Фейгенбаум вважає, що контроль включає чотири етапи:

- 1) визначення стандартів якості;

- 2) оцінка відповідності стандартам;
- 3) діяльність відповідно до стандартів;
- 4) вдосконалення стандартів планування.

А. Фейгенбаум підкреслює такі особливості, як:

- якість - це процес, який включає в себе все підприємство;
- якість повинна розумітись так, як це розуміє споживач;
- якість та вартість - це сума, а не різниця;
- якість вимагає роботи кожної окремої особи і цілої команди;
- якість - це спосіб управління;
- якість та інновації взаємопов'язані;
- якість є моральною категорією.

Якість вимагає постійного вдосконалення. Це найефективніше і найменш капіталізований спосіб продуктивності. Якість є частиною всієї системи відносин між споживачами і постачальниками.

Одне з досліджень проведене авторами в 2016 році. Мета дослідження була визначити рівень обізнаності контролю якості та ефективності системи управління якістю продукції у сільськогосподарських підприємствах різних правових форм. Дослідження показало, що контроль якості в середніх фермах складає 11,8%. Слід зазначити, що діяльність органів управління не можна назвати оскільки значна їх частина функціонує формально, тобто вони не виконують цілком свої функції, що перешкоджають швидкому потоку об'єктивної інформації про компанію і робить неможливим прогнозувати вплив різних факторів за фінансовими результатами. В середньому 18% опитаних компаній здійснюють інвестиції, 42% мають офіційний підхід до вдосконалення продукту якості, та 18% підприємств утрималися. Можна зробити висновок, що управління якістю продукції на сільськогосподарських підприємствах складає відносний характер. Управління якістю повинне виконуватися не через одноразові інвестиції, а систематично і вимагає стійкого фінансового стану і певні фінансові ресурси, які тільки великі ферми та корпорації можуть дозволити собі. Середнім підприємствам та фермам, які є малими підприємствами, доводиться шукати інші шляхи. За останні кілька років Україна завоювала значну популярність своєї екопродукції, при цьому фермери повинні зосередити свою діяльність на виробництві овочів, фруктів, молочних та м'ясних продуктів, які вирощуються без застосування хімікатів. Україна може стати світовим лідером у виробництві продукції з сучасними екологічними характеристиками, яке безумовно, матиме вплив на покращення фінансової ситуації виконання суб'єктів підприємницької діяльності та економіки аграрного сектору України.

Держава повинна виступати гарантією, і давати можливість виробництва шляхом підтримки малого та середнього бізнесу.

Г. Г. Кірейцев (2008) виділяє кілька контрольних функцій, а саме: моніторинг слід розглядати як багатопланове явище, як функція обох управлінь і бухгалтерський облік, включаючи функцію координації. Для суб'єктів контроль - це трипозиційна функція. Враховуючи що економіка є ядром кожної цивілізації, контроль завжди пов'язаний з ним, а також з процесами економічного

відтворення. Реалізація контрольної функції - це багатовимірний процес, який займає місце на всіх етапах руху капіталу і охоплює всі економічні аспекти суспільного виробництва. Бухгалтер намагається здійснити контрольну функцію, однак менеджер бачить це як функцію управління, який має набагато ширшу сферу впливу, щоб узгодити факти економічного життя з його законодавчими норми. Висока якість інформації дозволяє зацікавленим сторонам повністю усвідомити проблему та вжити заходів, таким чином ефективно контролювати процеси підприємства. Ураховуючи специфіку сільського господарства, для підвищення конкурентоспроможності продукції за якістю особливо важливо дотримуватися вимог технології. Йдеться насамперед про виконання сільськогосподарських робіт в оптимальні строки та якісно, про посів культур доброякісним насінням і своєчасний догляд за посівами, забезпечення оптимальних строків збирання врожаю, дотримання вимог до системи добрив і захисту рослин, а також до зберігання продукції. Для того щоб забезпечити конкурентоспроможну якість продукції, кожне підприємство повинне обґрунтовано здійснювати управління якістю, орієнтуючись при цьому на сучасні тенденції в його вдосконаленні, що апробовані в розвинутих країнах Заходу і на практиці довели свою ефективність.

Висновки. Для забезпечення ефективності впливу на якість продукції необхідно створити Раду з якості продукції, яка буде координувати всі корпоративні інтереси. Рада має приймати рішення на основі новітньої інформації та розвивати стратегічний план контролю якості продукції. Компанії мають нести відповідальність за якість продукції та пошук шляхів її покращення, це має стимулюватись не лише конкурентами.

Література

1. Тимрієнко І. Ю. (2010). Бухгалтерія та вартість продукції, якість, організація та спосіб. / І.Ю. Тимрієнко — Житомир: Житомирський державний технологічний університет.
2. Medic, S., Karlovic, B., Cindric, Z. (2016) Новий стандарт ISO 9001: 2015 та його вплив на організації. Міждисциплінарний опис комплексу системи, 14 (2), 188–193. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://doi.org/10.7906/indcs.14.2.8>
3. Служба державної статистики України (2016 р.). Сільське господарство України. Статистичний бюлетень 2016 р. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Гуцаленко, Л. В. (2010). Адаптивна система обліку та контролю ефективності сільськогосподарських підприємств.
5. Дороско К. (2016). Європейські експерти: сталий розвиток українського бізнесу є єдиним надійним способом збереження і збільшення обсягів продажу в умовах кризи.
6. Доскіч В. (2016). Мода для екопродуктів: бажання виділитися або необхідність? — Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://ecology.unian.ua/naturalresources>

С.М. Контурова,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії
Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

М.В. Сідненко,
старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії
Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

АЛГОРИТМ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ ДЕРЖАВИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на сьогоднішній день в умовах ускладненої, нечіткої соціально-економічної політики держави гостро постає питання концентрації зусиль держави на пріоритетних напрямках розвитку країни в цілому як на внутрішній, так і на зовнішній арені. Для цього необхідно, здійснювати діючу, регулярну, концентруючу державну політику, спрямовану на проникнення та завоювання ринків різних країн за пріоритетними напрямками розвитку, а також поступово відмовлятися від політики «Здавання іншим». Саме така політика сьогодні прослідковується на міжнародних ринках зерна, зокрема Україна втрачає ринок Єгипту, у результаті зниження рівня конкурентоспроможності у порівнянні з Росією. Відсутність політики завоювання, утримання, покращення, збільшення масштабів діяльності сприятиме втраті і ринків Азії.

Дослідженню проблемних аспектів розвитку експортного потенціалу зернового ринку країни як в теоретичному, так і практичному аспектах присвячені праці багатьох науковців, економістів, зокрема М. Горбачьова [1], І. Кобута [2], О. Лузана [3], Ю. Лузана [3], О. Маслака [4], О. Нікішина [5] та ін.

Однак, на сьогодні питання розвитку експортного потенціалу зернового ринку України залишається одним із основних, яке потребує більш ґрунтовного підходу до розробки комплексного алгоритму, орієнтованого на супроводжуючу державну політику у рамках формування внутрішнього зернового ринку, реалізації експортних можливостей та завоюванні значної ніши на світовому ринку.

Експорт зерна, як доводить світова практика, має для держави стратегічну значимість. Це, в свою чергу, потребує виявлення специфічних особливостей здійснення експортної політики держави в зазначеному напрямку, аналізу функціонування українського ринку зерна, напрямків розвитку його експортного потенціалу в умовах світового простору та розробки алгоритму розвитку експортного потенціалу зернового ринку держави як комплексного механізму взаємодії виробника, держави та міжнародного ринку, заснованого на повній, постійній, не формальній відповідальності усіх учасників.

Україна за останні три роки має зростаючі тенденції щодо експорту зерна, разом з тим поступається іншим конкурентам, які ведуть агресивну політику в експорті, зокрема Російській Федерації. Основними напрямками експорту зернового ринку держави за 2016–2017 рік є Єгипет, Іспанія, Індія. Крім того,

88 % експорту зерна відбувається через чотири порти: Миколаївський, «Южний», «Чорноморськ» і Одеський, що обумовлюється належною інфраструктурою українських портів. Так, сьогодні загальна місткість портових складів становить 3,5 млн. тонн зерна. Разом з тим, основними проблемами та бар'єрами для здійснення експортної політики держави, зокрема зерна, є використання вимог внутрішніх (державних) стандартів, що є не допустимим на зовнішньому ринку, відсутність чіткого організаційно-економічного механізму, спрямованого на сприяння та підтримку експорту зернового ринку держави.

У зв'язку з цим за результатами проведеного дослідження запропоновано алгоритм розвитку експортного потенціалу зернового ринку держави (Рис. 1, див. стор. 94).

Запровадження даного алгоритму розвитку експортного потенціалу країни дозволить зміцнити вже налагоджені канали збуту, розширювати географію українського експорту, виходити на нові ринки як рівноправні та конкурентоспроможні учасники.

При цьому світові демографічні тенденції та прогнози розвитку світових економік свідчать про необхідність нарощування виробництва зерна як одного з важелів забезпечення світової продовольчої безпеки.

Література

1. Горбачьов М. Якщо нинішні тенденції збережуться, до 2022 року Україна збиратиме 100 млн. тонн зерна // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rozmovna.wordpress.com/2017/10/17/mykola-horbachov/>.
2. Кобута І.В. Державна політика регулювання цін та аграрних ринків у 2009 році: дотримання зобов'язань перед СОТ / І.В. Кобута // Облік і фінанси АПК. — 2009. — № 4. — С. 170—176.
3. Лузан Ю.Я. Капіталізація аграрного сектору України / Ю.Я. Лузан, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. — 2016. — № 3. — С. 21—29. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_3_5.
4. Маслак О. Логистика экспорта зерна в Украине // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://propozitsiya.com/logistika-eksporta-zerna-v-ukraine>.
5. Нікішина О.В. Стратегічні орієнтири розвитку зернового ринку України / Нікішина О.В. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110629/6_nikish.htm.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

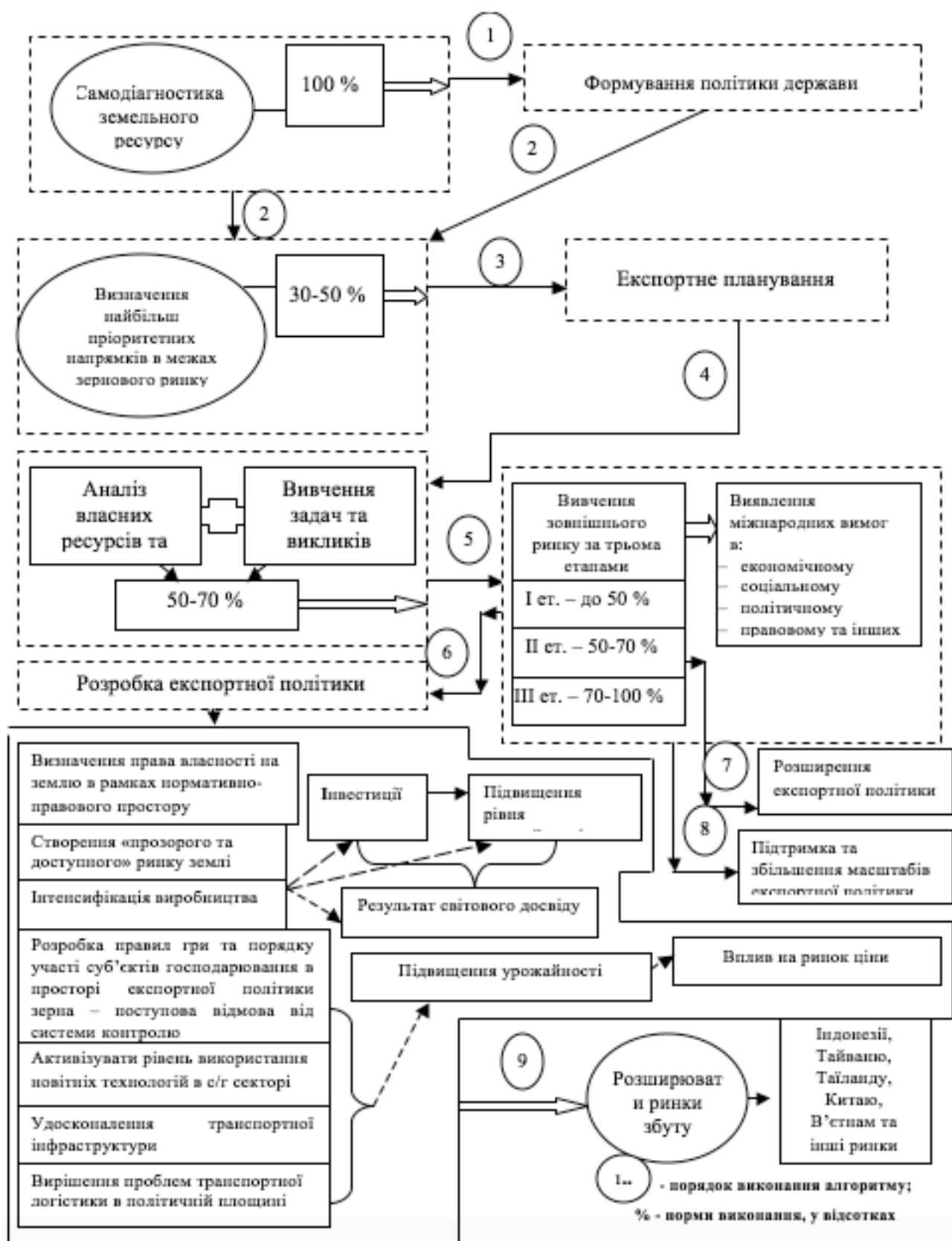

Рис. 1. Алгоритм розвитку експортного потенціалу зернового ринку держави

К.Г. Філь,
студентка фінансового факультету
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

В.І. Фоміних,
науковий керівник, старший викладач
кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті проаналізовано вплив політики формування фінансових ресурсів на діяльність підприємства. Розглянуто сутність управління фінансовими ресурсами підприємства.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансовий менеджмент, традиційні методи управління, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічних перетворень одним із актуальних завдань економічного розвитку суб'єктів господарювання є вдосконалення фінансових відносин та формування ефективної моделі управління їх фінансовими ресурсами. Відповідно до умов конкретного етапу економічного розвитку держави, який характеризується великою кількістю підприємств, що працюють із збитками, оптимізація діяльності переробних підприємств потребує вирішення комплексу проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності використання їх фінансового потенціалу.

Становище, що склалося, об'єктивно вимагає нових підходів до формування та використання фінансових ресурсів і напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо активізації ролі фінансових інструментів у соціально-економічних процесах, передусім тих, що стосуються фінансових ресурсів як матеріальної основи фінансів і способу підтримання вартісних макроекономічних пропорцій у державі.

Одним із найважливіших напрямків фінансової політики підприємств на сучасному етапі є формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на забезпечення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення необхідної ліквідності.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється тим, що формування нової моделі фінансово-економічних відносин у сучасних умовах потребує активізації дослідження основних теоретичних підходів та практичних рекомендацій щодо вирішення завдань забезпечення ефективного фінансового управління переробними підприємствами, які б враховували особливості їх фінансової діяльності.

Стан дослідження. Вивчення літературних джерел з проблем управління фінансовими ресурсами показало, що вагомий внесок та значні пропозиції теоретико-методичного та практичного характеру у вивчення означеної проблематики внесли такі відомі вчені дослідники, як Т. В. Безбородова [1], М. М. Бердар [2], М. Д. Білик, І. О. Бланк, Л. Д. Буряк, Д. В. Ванькович [3], О. Д.

Василик, А. І. Даниленко, С. Д. Джерелейко [4], А. Г. Загородній, В. К. Сенчагов, С. Я. Огородник, В. М. Опарін, К. В. Павлюк, А. М. Поддєрьогін, О. Р. Романенко, В. М. Федосов, Н. В. Хрущ [5] та інші. У той же час у різноманітних наукових джерелах, на наш погляд, недостатньо освітленим є розгляд сучасних методів фінансового менеджменту, які можуть ефективно застосовуватися для ефективного управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств.

У зв'язку з цим метою даної статті є розгляд особливостей управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств та вивчення сучасних методів управління фінансовими ресурсами, які можуть ефективно застосовуватися вітчизняними суб'єктами господарювання в умовах українського сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються товарно-матеріальні цінності, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Товарно-матеріальні цінності є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси. Місце матеріальних цінностей у складі економічних ресурсів наведено на рис. 1.

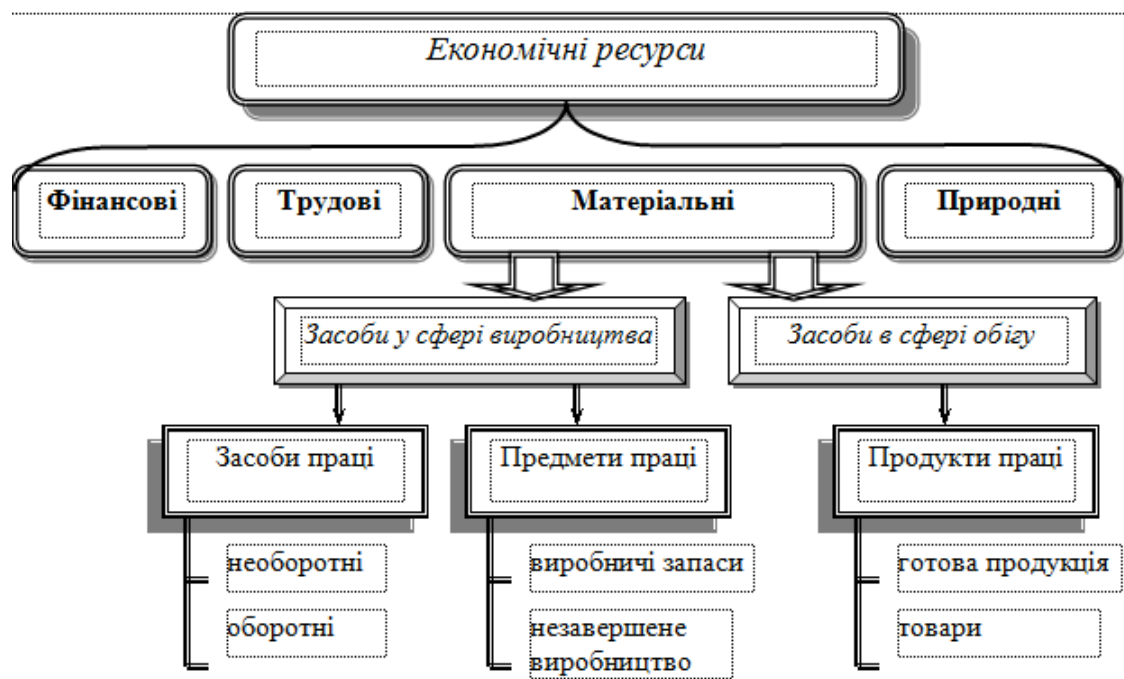

Рис. 1. Місце матеріальних цінностей у складі економічних ресурсів підприємств

Щоб дати якісну оцінку організаційного забезпечення процесу управління матеріально-технологічною підсистемою підприємства доцільно розглянути його організаційну структуру в розрізі забезпечення ресурсами.

З метою виявлення особливостей формування фінансових ресурсів підприємств в умовах ринкових відносин в роботі здійснений аналіз власних, позикових та залучених джерел їх формування [8].

Проведеними дослідженнями встановлено, що у сучасних умовах діяльності промислових підприємств неможливо віддати перевагу якомусь одному джерелу

формування фінансових ресурсів через негативні наслідки. Так, при використанні лише власних коштів виникає загроза обмеження зростання фінансового потенціалу підприємств, а використання позикових та залучених коштів у значних обсягах, з іншого боку, дійсно надає можливість виживання та прогресивного розвитку в умовах нестабільності, але, з іншого боку, значно підвищує ступінь ризику у фінансовій діяльності підприємств. Вважаємо за доцільне віднести до методів формування фінансових ресурсів також податкове і фінансове планування [10].

За допомогою цих методів реалізуються функції фінансових ресурсів, проявляється їх сутність. Особливе значення методи податкового планування мають при здійсненні функції відтворення, розвитку підприємства, тому що вони сприяють збільшенню чистого прибутку і можливостей підприємства для здійснення інвестиційної діяльності. В цьому підході інтереси держави і підприємства співпадають, тому що першочерговим завданням держави і підприємств в Україні залишається зміцнення фінансів підприємств.

Важливо, щоб у стратегії підприємства був присутній набір легальних чинників успіху, що дозволяють адекватно оцінити рівень податкової нестабільності і безпосередньо управляти ним при прийнятті рішень. Від того, наскільки ефективно підприємство вирішить податкові проблеми при формуванні стратегії свого розвитку, залежать можливості не тільки його економічного зростання, але й суспільного виробництва в цілому.

За останні роки спостерігається зниження ознак ефективності діяльності промислових підприємств: зменшилися обсяги виробництва, показники рентабельності операційної діяльності, збільшилася кількість збиткових підприємств і все це наслідок нестачі ресурсів на підприємствах. Динаміка руху темпів приросту обсягів реалізованої продукції, рентабельності розглянута в таблиці 1. на основі статистичних даних.

Таблиця 1.

Динаміка та рух ознак діяльності промислових підприємств України у 2010 – 2015 рр.

Роки	Обсяг реалізованої продукції		Рентабельність (збитковість) операційної діяльності підприємств %	Підприємства, які одержали збиток, % до загальної кількості підприємств
	Млн..грн.	Зростання до попереднього року %		
2010	116348,5	135,5	6,6	37,6
2011	154184,9	132,5	8,6	32,3
2012	143533,1	93,1	10,2	33,0
2013	109021,2	76,0	6,6	34,9
2014	99387,1	91,2	-2,9	36,2
2015	103708,1	104,3	1,4	35,0

За аналізом даних у таблиці 1. можна зробити висновки про зниження ефективності діяльності промислових підприємств в останні роки.

Одним із найбільш вагомих та важливих аспектів функціонування підприємств на сучасному етапі являється інвестиційна діяльність. Для того, щоб

інвестори вкладали свої гроші, підприємство повинно відповідати ряду характеристик і бути інвестиційно привабливим.

Інвестиційна привабливість підприємства (ІПП) — це його інтегральна характеристика, як об'єкта майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку (динаміки обсягів продажу, конкурентоспроможності продукції), ефективності використання ресурсів і активів, їхньої ліквідності, стану платоспроможності і фінансової стійкості, а також низки неформалізованих ознак (професійні здібності керівництва, галузева та регіональна приналежність підприємства, стадія життєвого циклу, добросовісність підприємства як партнера) [4, с. 18].

Таблиця 2.

Капітальні інвестиції у промисловість України за джерелами фінансування, млн. грн.

Джерела інвестування	2010	2011	2012	2013
Усього	4249,7	5754,0	6927,7	6598,7
Кошти з державного бюджету	42,9	11,9	7,3	1,9
Власні кошти підприємств	3853,5	5488,1	6336,8	6242,1
Кредити банків та інші позики	184,6	90,0	506,7	313,3
Кошти іноземних інвесторів	81,7	141,9	28,5	30,8
Інші джерела фінансування	-	-	-	6,6

Інвестиційна привабливість підприємства є комплексом якісних і чисельних ознак, що всебічно визначають спроможність примноження інвестованого капіталу і є похідною характеристикою від інвестиційного клімату в країні, і як інтегральний показник, що формується під впливом чинників прямого і непрямого впливу, визначає бажання чи відмову інвестора вкладати гроші в такий інструмент, як підприємство [7, с. 76].

В цілому проблема оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств може бути вирішена із урахуванням усіх факторів зовнішнього середовища та внутрішніх особливостей функціонування підприємства.

Висновки. Таким чином, перехід економіки України до ринкових принципів господарювання актуалізує проблеми вдосконалення підходів до управління фінансовими ресурсами. При цьому основним об'єктом фінансового менеджменту виступає капітал як перетворена форма фінансових ресурсів.

Враховуючи той факт, що серед інструментів, які використовуються в управлінні фінансовими ресурсами, особливу роль повинні відігравати прогресивні методи управління фінансовими ресурсами, вважаємо, що вся їх сукупність повинна використовуватися з метою впливу на формування таких пропорцій власних і позикових коштів підприємства, які забезпечують додатковий приріст рентабельності власного капіталу, а головне, створюють сприятливі умови фінансової стабільності організації на перспективу.

Перспективою подальших досліджень є визначення сутності та структури фінансового потенціалу, основним джерелом формування та нарощування якого є фінансові ресурси.

Література

1. Конституція України, затверджена Постановою Верховної Ради України від 28.06.96 р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Господарський кодекс України (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И.И. Елисеев. — М.: Финансы и статистика, 2011. — 624 с.
4. Білик М.Д. Фінансові проблеми підприємств // Фінанси України. — 2013. — №3. — С. 14–18.
5. Бланк И. А. Управление прибылью. — К. : Ника Центр, 2011. — 544 с.
6. Витте С.Ю. Конспект лекций о народном и государственном хозяйстве / С. Ю, Витте — М. : Изд-во “Начала”, 2009. — 511 с.
7. Гайдук І. О. Класифікація фінансових ресурсів підприємства [електронний ресурс] / І. О. Гайдук — С. 133 — 154. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/pvnltn/15_3/204_Gajduk_15_3.pdf
8. Грещак М.Г. та ін. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навчальний посібник. — К: КНЕУ, 2013. — 358 с.
9. Косова Т.Д., Лук'янченко В.О. Механізм фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва / Фінанси України. — 2012. — №12. — С. 37.
10. Третяк О.Д. Оцінка фінансового стану підприємств / Фінанси України. — 2012. — №12. — С. 95–102.

К.Г. Філь,

студентка фінансового факультету
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

О.М. Ісхакова,

науковий керівник, старший викладач
кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Важливу роль на ринку фінансових послуг у країнах із розвинутими ринковими відносинами відіграють фінансові посередники, які є ключовою фігурою на всіх сегментах ринку.

Сучасні фінансові посередники є професійними учасниками ринку фінансових послуг і всіх його сегментів, які відіграють важливу роль у його функціонуванні і в результаті впливають на розвиток економіки країни в цілому. Головне призначення фінансових посередників визначається спроможністю фінансувати економічну діяльність і в кінцевому результаті забезпечити ефективний перерозподіл капіталу в суспільстві.

Стрімкий розвиток фінансових відносин призводить до зростання різноманіття видів фінансових посередників, які пропонують свої послуги на ринку. Фінансове посередництво є діяльністю, пов'язаною з отриманням та

перерозподілом фінансових коштів, здійснювана установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями.

Провідна функція фінансових посередників — це допомога у трансформації коштів економічних суб'єктів, які здійснюють заощадження, потенційним інвесторам. Головне призначення фінансового посередництва є забезпечення доступу до фінансових ресурсів економічним суб'єктам, які їх потребують, та залучення коштів тих суб'єктів, які їх мають у надлишку.

Фінансове посередництво в Україні представлене в основному банками. Це пояснюється нетривалим періодом розвитку ринкових відносин, відсутністю значних капіталів, нерозвинутим ринком фінансових послуг небанківських установ. Також на дану ситуацію впливають уподобання клієнтів, їх економічна обізнаність, володіння інформацією.

На сьогодні, одним із основних напрямів розвитку фінансового посередництва є забезпечення ефективного функціонування небанківських фінансових установ, структурний склад яких можемо розглянути на рис. 1 [1].

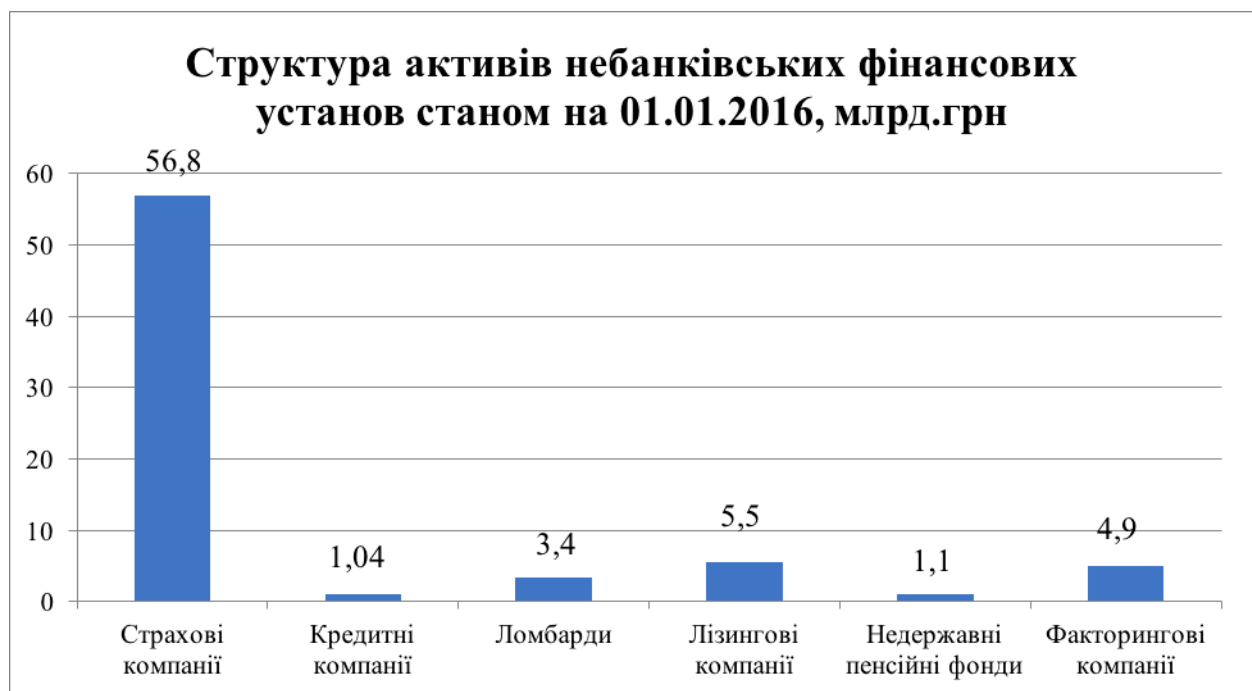

Рисунок 1. Структура активів небанківських фінансових установ станом на 01.01.2016, млрд. грн

В Україні на 01.01.2016 налічувалось 2310 одиниць небанківських фінансових установ, їх загальні активи складають 72,74 млрд. грн [2].

Незважаючи на складну економічну ситуацію в країні, інвестори зацікавлені у діяльності на вітчизняному ринку фінансових послуг. Так, протягом 2015 року кількість кредитних установ збільшилась на 17, або 2% і склала 728 організацій. Кількість ломбардів, що працювали у 2015 році — 482, що на 5 установ більше, ніж у 2014 році. Серед інших фінансових установ: 571 фінансова компанія та 72 недержавних пенсійних фонди (рис. 2) [3].

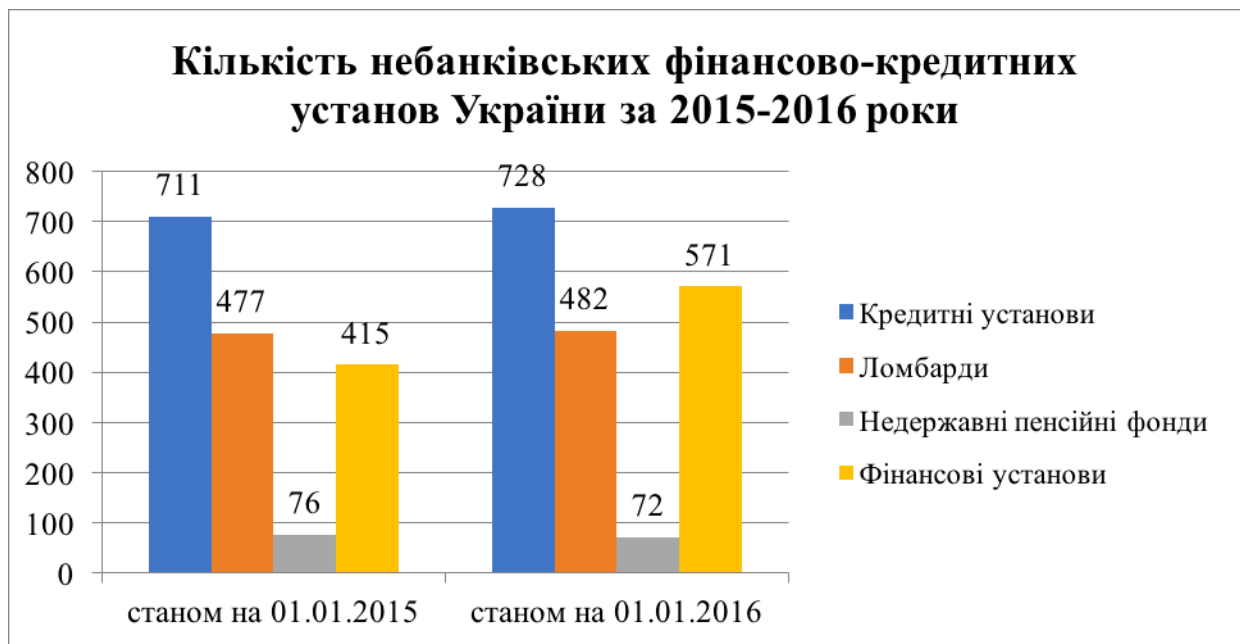

Рисунок 2. Кількість небанківських фінансово-кредитних установ України за 2015–2016 роки.

Підсумовуючи, можна стверджувати що фінансові посередники відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування ринку фінансових послуг. Так, фінансові посередники підвищують темпи економічного зростання, стимулюють розвиток торгівлі, виробництва та інших сфер економічної діяльності. Особливо важливу роль фінансове посередництво має для великих суб'єктів господарювання, які через специфіку своєї діяльності мають ділові контакти з багатьма контрагентами, розрахунки з якими неможливо реалізувати без допомоги посередників.

Література

1. Звіт Про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2016 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nfp.gov.ua>
2. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 2015 рік [Електронний ресурс] / Аналітичний огляд / Дослідження // Національне рейтингове агентство “Рюрік”. — Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1191>.
3. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 658.5

Т.С. Бойчук,

студентка факультету управління, сфери обслуговування та харчових технологій
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

І.В. Бутирська,

науковий керівник, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та туризму
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

СУЧАСНИЙ БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

Анотація. У статті описується сутність поняття бенчмаркінгу. Також розглянуто цілі та види бенчмаркінгу для його ефективного використання як інструменту для пошуку та обґрунтування управлінських рішень щодо ефективного просування та підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту.

Ключові слова: бенчмаркінг, управління, туристичний продукт, підприємство, туристичні послуги.

Постановка проблеми. Туристична індустрія в Україні розвивається зростаючими темпами, обслуговуючи все більше споживачів нашої країни та іноземців. В даному контексті є актуальним питанням розробки нових методів вивчення динаміки розвитку туризму, прогнозування його подальшого розвитку а також створення нових стратегій по удосконаленню конкурентоспроможності туристичної індустрії. Бенчмаркінг вже давно використовується для вирішення подібних задач в інших сферах народного господарства як надійний, перевірений часом інструмент, що дозволяє з успіхом застосовувати методи бенчмаркінгу і в туризмі.

Стан дослідження. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженнями бенчмаркінгу, знайшли відображення в роботах багатьох вітчизняних та закордонних вчених. Так, витоки розуміння маркетингової сфери в цілому та просування туристичного продукту досліджувались через Грегорі Х. Ватсона, Жарлинську Р. Г., Макарчук О.Г., Соколова І. А., Воеводина Н. А., Генрі. Дж., Михайлової Е.А.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі, для того щоб досягти конкурентних переваг товарів або послуг, підприємству необхідно зробити більше, ніж просто слідувати за його високою якістю або встановленням найнижчої ціни. Для цього суб'єктам підприємництва потрібно орієнтуватися на постійні зміни у зовнішньому середовищі та постійно підвищувати ефективність своєї господарської діяльності, удосконалювати процес управління на підприємстві, використовувати нові підходи, методи та інструменти для визначення рівня їх конкурентоспроможності. Одним із таких інструментів є бенчмаркінг.

Бенчмаркінг — це сукупність різних методів та інструментів теоретичного і практичного змісту, спрямованих на покращення заданих параметрів різних економічних об'єктів. Це процес визначення, поділу та використання знань і кращих практичних прикладів. Він спрямований на те, щоб поліпшити будь-який заданий об'єкт за допомогою дослідження кращих підходів, а також знайти, вивчити і показати найбільш адекватну практичну методику, яка забезпечить потенційно зацікавлених економічних суб'єктів набором актуальних конкурентних можливостей для досягнення стратегічних, операційних та фінансових переваг в конкретній бізнес-сфері.

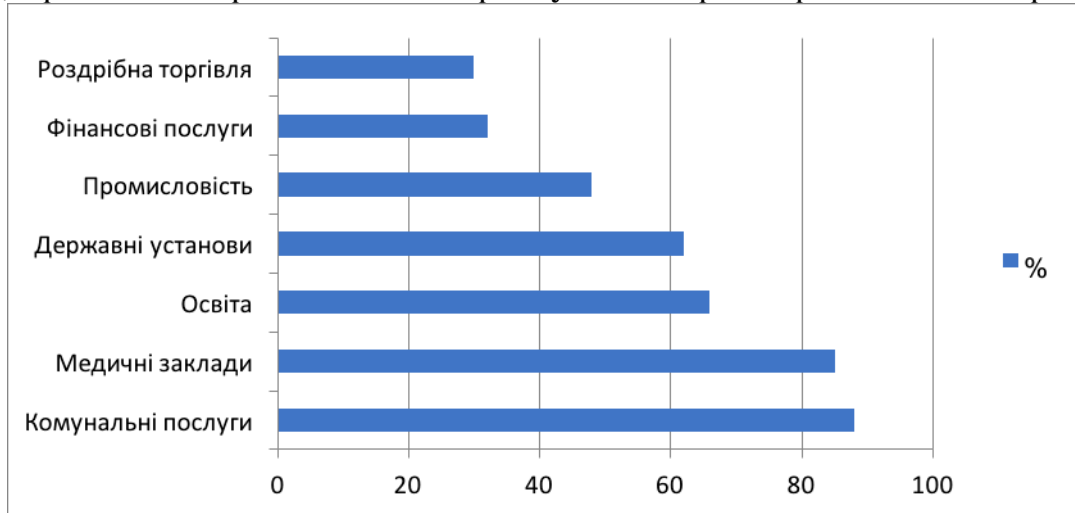
Цілі теоретичного компонента бенчмаркінгу полягають у наступному:

- усвідомлення дослідником необхідності змін в економічному об'єкті (економіці, галузі, фірмі тощо);
- виявлення і аналіз слабких сторін об'єкта;
- відбір ідей щодо поліпшення конкурентоспроможності об'єкта.

Вивченням проблем використання бенчмаркінгу з початком переходу до ринку займаються вітчизняні та закордонні дослідники. Так, Е.А. Михайлова вважає, що бенчмаркінг — це «... безперервний пошук нових ідей і подальше використання їх на практиці» [1, с. 23]. Питання комплексного аналізу забезпечення якості обслуговування за допомогою бенчмаркінгу розглядають такі дослідники, як Г.Х. Ватсон, Р.Г. Жарлинська та М.Ю. Слободянюк. Вони стверджують, що якість товарів і послуг безпосередньо залежить від методів управління [2]. Проте недостатньо дослідженими залишаються проблема розробки комплексного підходу до створення єдиної системи управління якістю операційних процесів, що проводиться на туристичних підприємствах-операторах, але це питання може бути обґрунтоване складністю оцінювання сформованого туристичного пакета (переважно через індивідуальний підхід до кожного споживача), однак не визначені критерії та показники якості туристичного продукту.

Основною передумовою для розгляду методів бенчмаркінгу стосовно туризму є універсальність використання бенчмаркінгу для будь-якої галузі народного господарства (діагр. 1) [3, с. 121].

Діаграма 1. Використання бенчмаркінгу по секторах народного господарства

Бенчмаркінг розвиває аналіз конкурентоспроможності, що обмежується вивченням конкурентів, їхньої продукції, витрат і технологій, характеристик, економічних і фінансових показників, відносин із клієнтами і постачальниками. Аналіз конкурентоспроможності дає змогу виявити розходження між конкурентами, але це не пояснює, як ці розходження переробити і завоювати найкращі позиції в бізнесі. Цьому сприяє бенчмаркінг, який на основі порівняння й аналізу процесу діяльності спрямований на розуміння причин розходжень для того, щоб ці відмінності перебороти [4].

Якщо оцінювати сферу туристичних послуг в Україні, то можна з великою ймовірністю констатувати:

- відносно повільні темпи розвитку асортименту та якості туристичних послуг;
- слабку політику просування та збуту туристського товару.

Не дивлячись на те що, за кордоном бенчмаркінг в туризмі вже випробуваний і з успіхом застосовується на практиці, в Україні практика застосування пов'язана з цілим рядом серйозних проблем:

1) менталітет українських підприємців. Ще з радянських часів, в періоди перебудови і двох десятиліть демократичних перетворень в середовищі вітчизняних бізнесменів зміцнився стійкий дух недовіри і підозрілості до всього нового і успішно випробуваним за кордоном. А бенчмаркінг передбачає формування чесних і довірчих відносин з конкурентами, що дозволяють себе вивчати;

2) неправильно сформоване мислення персоналу. На жаль, переважна більшість працівників підприємств (в тому числі і турфірм) ставить успіхи в колективі нижче індивідуальних (звідси цілком природно, що типовий штат української турфірми — не більше 5—6 людей), в той час як бенчмаркінг передбачає об'єднання всіх співробітників в єдиний процес, де працює колективний (командний) принцип. Не випадково, що різні об'єднання або альянси в туріндустрії вкрай рідкісні і на практиці дуже рідко приживаються;

3) підвищена амбітність працівників туристичної індустрії. У сфері туризму широко поширений принцип: «ми давно на ринку, ми все знаємо і вміємо, тому вчитися нам нема чому». На жаль, вчитися їдуть лічені одиниці. У той же час бенчмаркінг передбачає навчання всього персоналу за допомогою аналізу переваги. Адже цей аналіз є методом, за допомогою якого імітують вдалі зразки поведінки конкурентів;

4) особистість топ-менеджерів. Найчастіше керівник не йде на перетворення через фінансові труднощі. Однак у великій мірі спрацьовують особистісні характеристики: мотивація; знання; відносини; персональні цінності; емоції.

Вони перекреслюють об'єктивний погляд на ситуацію. А бенчмаркінговий проект може бути впроваджений за умови наявності у керівників волі і мужності, щоб усвідомити існування проблеми. Керівник повинен бути поглинений ідеєю аналізу переваги;

5) «закритість» українського бізнесу. На противагу світовій практиці «відкритості» українські підприємці гордо декларують «конфіденційність», охорону комерційної таємниці. Це цілком зрозуміло: деяка нестабільність національної економіки штовхає компанії все ще триматися традиційних, укорінених поглядів, але ряд турфірм все ж йде на перетворення корпоративної політики.

Для того, щоб ефективно оцінити поточний стан справ на туристичному ринку, проаналізувати основні і другорядні проблеми та спрогнозувати основні тенденції його розвитку в майбутньому необхідно розглянути види бенчмаркінгу. На сьогодні існує декілька видів, які можуть використовуватися підприємствами (рис. 1).

З огляду на розмаїття видів бенчмаркінгу, необхідно точно розуміти в якому конкретному випадку необхідно застосовувати конкретний вид, оскільки кожен вид повинен відповідати певним фінансовим можливостям та бути економічно обгрунтованим та результативним [5, с. 30].

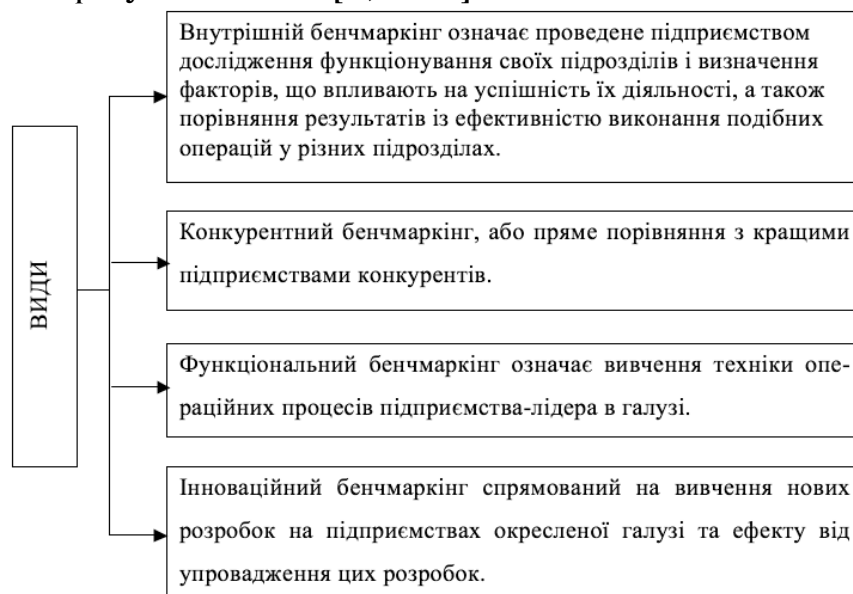

Рис. 1. Види бенчмаркінгу
Джерело: розроблено самостійно на основі [6, с. 43].

Беручи до уваги вищезазначене, варто узагальнити основні особливості використання бенчмаркінгу на туристичному підприємстві [7, с. 98]:

- бенчмаркінг необхідно проводити на двох рівнях (стратегічному та операційному);

- важливим є порівняння собівартості власного продукту чи послуги із собівартістю продукту чи послуги підприємства-конкурента, причому саме підприємств-лідерів у цій сфері господарювання;

- використання логістичного підходу, що є найбільш вдалим способом впровадження ефективної системи управління якістю на туристичному підприємстві.

Висновки. Таким чином, проблема ефективного просування туристичного продукту та підвищення конкурентоспроможності підприємства вимагає систематизованих управлінських рішень. Бенчмаркінг сьогодні є надзвичайно корисним інструментом, що дає змогу зіставити показники ефективності, дає можливість зрозуміти слабкі та сильні сторони діяльності підприємства порівняно з конкурентами та світовими лідерами в галузі, встановити основні фактори їх успішності та на підставі його результатів розробити та прийняти відповідні управлінські рішення щодо подальшого стійкого розвитку суб'єкта підприємництва в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Література

1. Михайлова Е.А. Основи бенчмаркінгу: зовнішній порівняльний аналіз / Е. А. Михайлова // Ділова досконалість. — 2001. — № 5. — С. 23—24.
2. Жарлинська Р. Г. Бенчмаркінг як метод управління бізнесом [Електронний ресурс] / Р. Г. Жарлинська, М. Ю. Слободянюк // Режим доступу: <http://intkonf.org/k-e-n-zharlinskaya-r-gslobodyanyuk-m-yu-benchmarking-kak-metodupravleniya-biznesom/>
3. Генрі. Дж. Керування інноваціями та викликами / Дж. Генрі, Д. Мейл // Підручник. — А.: Open University, Business School, 2002. — 294 с.
4. Макаруч О.Г. Бенчмаркінг як стратегія прийняття ефективних управлінських рішень сільсько-господарськими підприємствами [Електронний ресурс] / О.Г. Макаруч, О.І. Мартиненко // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_6/249.pdf
5. Грегори Х. Ватсон. Бенчмаркінг в прикладах / Ватсон. Х. Грегори // Ділова досконалість. — 2006. — № 8 — С. 29—33.
6. Соколов І. А. Впровадження моделей інноваційної логістики в діяльності туристичних фірм в умовах усунення проблем їх функціонування / І. А Соколов // Український туризм. — 2007. — № 4. — С. 41—47.
7. Воеводина Н. А. Бенчмаркінг — інструмент розвитку конкурентних переваг / Н. А. Воеводина, А. В. Кулагипа, Е. Ю. Логинова, В. Б. Толберг // Підручник — М. : Наукова Книга, 2009. — 117 с.

М.А. Крот,

студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

В.В. Заботін,

науковий керівник, кандидат юридичних наук, асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРИНЦИП ГЛАСНОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЗА НОВИМ ЦПК УКРАЇНИ

Наявність гарантованої можливості звернутись до суду за захистом у випадку порушення прав, свобод і законних інтересів громадянина є невід'ємною ознакою демократичної правової держави, що втілюється у п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, тобто у праві на справедливий судовий розгляд. В той же час це право включає в себе вимоги гласності та відкритості судочинства. Забезпечення дії останніх у цивільному судочинстві покладається на Україну, яка взяла на себе обов'язок дотримуватися положень вказаної Конвенції та прецедентної практики Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ). У зв'язку із проведенням судової реформи прийнято новий Цивільний процесуальний кодекс України (далі — новий ЦПК України) слід проаналізувати ці принципи на відповідність міжнародним стандартам цивільного судочинства.

Так, принципи гласності і відкритості, які передбачені у ст. 6 нового ЦПК України мають свій правовий зміст [1].

В той же час у науці цивільного процесуального права принцип гласності цивільного судочинства розглядається у трьох аспектах: як обов'язок суду забезпечити гласність судочинства, як право сторін на гласний розгляд справи, як право бажаючих бути присутніми у відкритих судових засіданнях, поширювати та отримувати інформацію про діяльність суду. Враховуючи різноплановість прояву цього принципу, виокремлюють: по-перше, гласність загальну, тобто можливість присутності у суді всіх бажаючих при розгляді судових справ і допустимість у всіх формах висвітлення діяльності судів; по-друге, гласність сторін, яка передбачає право на гласне судочинство, а також право бути повідомленим про зміст вимог і заперечень сторін, знайомитися з матеріалами справи, бути вислуханим у судовому засіданні тощо [2, с. 169—170]. Зміст вказаного принципу зводиться до того, що розгляд справ у всіх судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної або іншої таємниці [3, с. 424].

Проаналізувавши положення ст. 6 не чинного ЦПК України та аналогічної статті нового ЦПК України в частині принципу гласності можемо констатувати, що новий ЦПК України розширив межі принципу гласності. Зокрема, учасники справи, інші особи, присутні у залі судового засідання, представники засобів масової інформації (далі — ЗМІ) можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відеозапис з використанням портативних відеотехнічних засобів безперешкодно, якщо це не заважає розгляду справи. Крім того, новий ЦПК України передбачає, що у разі якщо суд дійде висновку, що фото-, кіно-, теле- чи відеозйомка, а також транслявання перебігу судового засідання по радіо і телебаченню, в мережі Інтернет заважають ходу судового процесу, суд може заборонити або обмежити їх проведення, про що постановляє вмотивовану ухвалу. Разом з тим щодо цього положення в літературі вказують, що, з одного боку, повна дискреція повноважень суду може призвести до порушення такої засади судочинства, як гласність судового процесу [4, с. 4—5], а з іншого боку, загальна ідея законопроекту в цілому є обґрунтованою, оскільки спрямована на усунення колізії між процесуальним законодавством та законодавством про судоустрій і статус суддів у частині реалізації принципу гласності й відкритості судового процесу [5]. З огляду на наведене можна зазначити, що присутність осіб у залі судового засідання та його фіксація є необхідними умовами додержання принципу гласності, але при цьому, слід враховувати і думку інших осіб, які беруть участь у справі, щодо можливості обмеження таких дій.

У свою чергу принцип відкритості судового процесу передбачає, що громадянам та працівникам ЗМІ повинен дозволятися доступ до судових зал, у яких проходять слухання, але завдяки високому рівню розвитку технологій інформація поширюється досить швидко та існує проблема занадто широкого розголосу. Це, з одного боку, сприяє обізнаності громадськості, а з іншого боку, може негативно впливати на поведінку осіб, які беруть участь у слуханнях. Слід також брати до уваги думку осіб-учасників процесу, якщо це стосується приватних інтересів людей. Наприклад, практика ЄСПЛ свідчить про необхідність додержання відповідного балансу інтересів, зокрема у рішенні «Z. проти Фінляндії» від 25 січня 1997 року він висловив позицію, відповідно до якої захист особистих даних, не тільки медичних, є надзвичайно важливим для реалізації особою свого права на повагу до приватного та сімейного життя, гарантованого статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Тому, якщо сторонами є юридичні особи, то обмеження можливі тільки у виключних випадках, а щодо фізичних осіб необхідно вживати заходів для охорони особистих немайнових прав фізичних осіб. Законодавчо має закріплюватися право суду на заборону проведення в залі судового засідання фотозйомки, відео- й аудіозапису, але лише у виключних випадках, приміром, якщо такі дії перешкоджають проведенню судового засідання або створюють умови щодо утруднення з'ясування обставин у справі [5].

Підсумовуючи вищевикладене зробимо висновок, що з метою забезпечення Україною своїх міжнародних зобов'язань, запропоноване законодавцем в положеннях нового ЦПК України правове регулювання принципів гласності і відкритості судового розгляду в контексті прецедентної практики ЄСПЛ, потребує доопрацювання.

Література

1. Проект Закону про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів (реєстр. № 6232) від 23.03.2017 [Електронний ресурс]: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb>
2. Комаров В. В. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. — Х. : Право, 2011. — 1352 с.
3. Кройтор В. А. Процесуальний зміст принципу гласності цивільного судочинства / В. А. Кройтор // Форум права. — 2011. — № 3. — С. 419—427.
4. Зауваження до проекту Закону України «Про внесення змін до ГПК України, ЦПК України, КАС України та інших законодавчих актів» (реєстр. № 6232) від 10.07.2017р. [Електронний ресурс]: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>
5. Висновок на проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо забезпечення гласності та відкритості судового процесу) [Електронний ресурс] : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf>

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.П. Яцик,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університету державної фіскальної служби України

ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСІБ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Порядок проведення процесуальних дій під час надання міжнародної правової допомоги є принциповим питанням, оскільки забезпечує її практичну реалізацію на рівні суб'єктів міжнародного кримінального процесу, надає міжнародній правовій допомозі ознаки самостійного процесуального порядку, що виокремлює її серед інших кримінальних проваджень.

Конкретизація таких дій наводиться в міжнародних договорах і національному кримінальному процесуальному законі. Разом з тим, варто констатувати, що міжнародні стандарти повною мірою не можуть гарантувати права осіб, які потрапили у сферу дії міжнародного процесуального права; як доповнення до цих гарантій важливим елементом стають спеціальні гарантії, які повинні надаватися на рівні національного законодавства [1, с. 1—5].

До переліку спеціальних гарантій, які визначають порядок процесуальних дій при наданні міжнародної правової допомоги, можна, зокрема, віднести гарантії щодо додержання процедури надання міжнародної правової допомоги; гарантії, що обмежують права представників компетентних органів запитуючої держави у проведенні процесуальних дій; гарантії щодо участі перекладача та захисника під час виконання процесуальних дій у рамках міжнародної правової допомоги.

Найважливішою спеціальною гарантією є певний процесуальний порядок розгляду запиту про надання міжнародної правової допомоги. Аналіз міжнародних договорів та Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) свідчать про стадійний характер проведення процесуальних дій під час надання міжнародної правової допомоги [2, с. 147].

Ці стадії можна визначити таким чином: 1) отримання запиту про міжнародне співробітництво (ст. 548 КПК України), при необхідності конкретизованого у запиті про міжнародну правову допомогу (ст. 551 КПК України); 2) розгляд запиту іноземного компетентного органу про міжнародну правову допомогу (ст. 554 КПК України), за необхідності проведення екстрадиційної перевірки (ст. 587 КПК України); 3) повідомлення про результати розгляду запиту (ст. 555 КПК України); 4) безпосереднє виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України (ст. 558 КПК України); 5) завершення процедури надання міжнародної правової допомоги (ст. 560 КПК України).

Виключення з процесуального порядку будь-якої стадії провадження з питань міжнародної правової допомоги є суттєвим обмеженням прав осіб, які потрапили у сферу дії цього міжнародного процесуального інституту.

Важливою гарантією, яка надається особам, що потрапили у сферу дії міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях, є формальні ознаки запиту та його обґрунтованість. Але аналіз ч. 2 ст. 552 КПК України дає всі підстави стверджувати, що не всі рекомендації, закріплені у міжнародно-правових документах, а враховані законодавцем. Було б доцільно доповнити норму положенням про дату виконання запиту, оскільки, як зазначають дослідники міжнародних договорів, найчастіше відповідь на клопотання у кримінальному провадженні надходить через невинновданно тривалий час, у більшості випадків це тягне за собою зупинення провадження. Відтак, затягування вирішення питання про надання міжнародної правової допомоги по суті порушує права особи на те, що провадження буде розглянуто у розумні строки (ст. 28 КПК України).

Досить актуальним питанням надання міжнародної правової допомоги є і мовні проблеми, а також обсяг мовних гарантій, які надаються особам, що беруть участь у процесуальних діях у рамках міжнародної правової допомоги. Норма чинного КПК України, викладена у ст. 29, гарантує будь-якій особі, яка бере участь у процесуальних діях, пов'язаних із міжнародною правовою допомогою, зокрема, користуватися рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК України [3, с. 107].

Важливою гарантією прав осіб, які беруть участь у процесуальних діях у рамках міжнародної правової допомоги, є отримання адвокатських послуг. У цьому питанні проблемним аспектом є залучення до процесуальних дій адвокатів іноземних держав. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надає таку можливість. А саме, стаття 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність в Україні, для чого йому потрібно звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем свого проживання

чи перебування в Україні із заявою про його включення до Єдиного реєстру адвокатів України. Додатками до цієї заяви мають бути документи, що підтверджують право адвоката на заняття адвокатською діяльністю у відповідній іноземній державі. Перелік таких документів затверджується Радою адвокатів України. Надалі кваліфікаційна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури розглядає заяву та подані адвокатом документи протягом десяти днів з дня їх надходження та за відсутності підстав, передбачених ч. 4 цієї статті, приймає рішення про включення такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України, про що протягом трьох днів письмово повідомляє адвоката іноземної держави та відповідну раду адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону забезпечує внесення відомостей про такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України. Така складна процедура, безумовно, ставить під сумнів можливість залучення іноземних адвокатів до процесуальних дій у рамках міжнародної правової допомоги, чим порушується право особи захищати себе за допомогою обраного ним самим захисника, що гарантоване ст. 6 Європейської конвенції про захист прав та основоположних свобод. [4, с. 113].

Підводячи підсумок, слід відмітити, що порядок проведення процесуальних дій потребує певного вдосконалення з метою повноцінної реалізації гарантій прав особи при наданні міжнародної правової допомоги. Перш за все, ці зміни повинні орієнтуватися на норми міжнародного права, але внесення таких змін потребує і урахування інтересів, норм та традицій чинного судочинства. Сам процес надання гарантій особам, які беруть участь у цих процесуальних діях, слід розглядати в контексті загальних прав людини і громадянина, що конкретизовані в нормах чинного кримінального процесуального права.

Література

1. Малярєнко В.Т. Кримінальний процес України: Стан та перспективи розвитку: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.: Вибрані наукові праці. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 600 с.
2. Авдєєв В.Н. Эффективность правового регулирования сроков содержания под стражей при производстве предварительного расследования: Дисс... канд. юрид. наук. М., 1997. — 215 с.
3. Бортновська З. Реалізація права на свободу і особисту недоторканність в українському кримінальному процесі // Право України. — 2003. — № 10. — С. 104—107.
4. Корчева Т.В. Проблеми діяльності захисника у досудовому провадженні та в суді першої інстанції: Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. — Харків, 2006. — 208 с.

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.В. Забучинська,

старший викладач кафедри фінансового права, заступник завідувача кафедри з наукової роботи
Університету державної фіскальної служби України

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання фінансової незалежності місцевих органів влади має виняткове значення у зв'язку із становленням та зміцненням у нашій державі інституту місцевого самоврядування в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування, що була прийнята під егідою Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи і була відкрита для підписання державами-членами Ради Європи.

Вважається, що головною ознакою фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є володіння і самостійне розпорядження фінансовими ресурсами, розмір яких відповідає функціям і завданням, що покладаються на ці органи. Такі фінансові ресурси необхідні місцевій владі для реалізації намічених цілей і програм економічного і соціального розвитку території у відповідності з обраними пріоритетами. Фінансову незалежність також розуміють як незалежність від загальнодержавних органів влади у прийнятті певних рішень щодо місцевих проблем і, головне, як забезпечення їхнього розв'язання з допомогою коштів.

Місцеві бюджети є основним джерелом, фінансовою базою органів місцевого самоврядування, активною формою акумуляції певної частини фонду фінансових ресурсів, бо саме тут концентрується більше 70% загального обсягу фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Вони є основною ланкою бюджетної системи держави, утворюючи систему фінансових відносин, що формуються між місцевими та державними бюджетами і в середині між місцевими бюджетами.

Питання державного і місцевих бюджетів, міжбюджетних відносин, а також фінансової самостійності місцевих бюджетів досліджували вітчизняні вчені-науковці О.Д. Василик, Л.К. Воронова, А.Є. Буряченко, М.П. Палій та інші. А проблемами децентралізації бюджетних ресурсів України досліджували і продовжують цю роботу такі науковці, вчені як І.О. Луніна, О.О. Бойко-Слободжан, Ю.І. Ганущак, Ю.В. Пасічник та інші.

Саме досконале нормативно-правове регулювання питань наповнення місцевих бюджетів є першою необхідною умовою ефективності реформування бюджетних відносин, бюджетної децентралізації, яка нині відбувається в Україні. Більшість політичних та соціально-економічних проблем окремих регіонів часто пов'язана саме зі слабкою фінансовою базою місцевого самоврядування, основою ефективного формування та використання якої, насамперед, має бути правова база. Європейська інтеграція й перспектива членства України в ЄС зумовлюють необхідність гармонізації національного законодавства з нормами європейського

права, зокрема з питань бюджетного планування, ефективності виконання місцевих бюджетів, адже якщо кожна складова держави є сильною у вирішенні своїх місцевих завдань, сильнішою стане й держава в цілому. Саме із цим пов'язані активні реформаційні перетворення, які відбуваються в Україні.

Метою нашого дослідження є розкриття проблем правового регулювання децентралізації місцевих бюджетів, їх вирішення з метою забезпечення успішного соціально- економічного розвитку територій шляхом зміцнення системи місцевого самоврядування України.

Структура витрат місцевих бюджетів до реформування в юридичній практиці була малодосліджуваною та була нездатна забезпечити фінансову спроможність органів місцевого самоврядування, оскільки, дозволені місцеві податки і збори не є й не можуть бути достатнім джерелом доходів місцевого бюджету через їхній незначний податковий потенціал і, відповідно, незацікавленість місцевих рад у їх запровадженні, оскільки чинна практика свідчить про те, що вирішальне значення для забезпечення матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування у більшості випадків мають доходи місцевих бюджетів відтак виникла потреба в докорінному реформуванні [5].

На думку Катерини Юрченко, експерта з питань економіки, бюджетна децентралізація — це перерозподіл завдань, повноважень і ресурсів на національному, регіональному та місцевому рівнях задля підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. Тому механізм формування доходів місцевих бюджетів при здійсненні реформ і є запорукою її успішності [6].

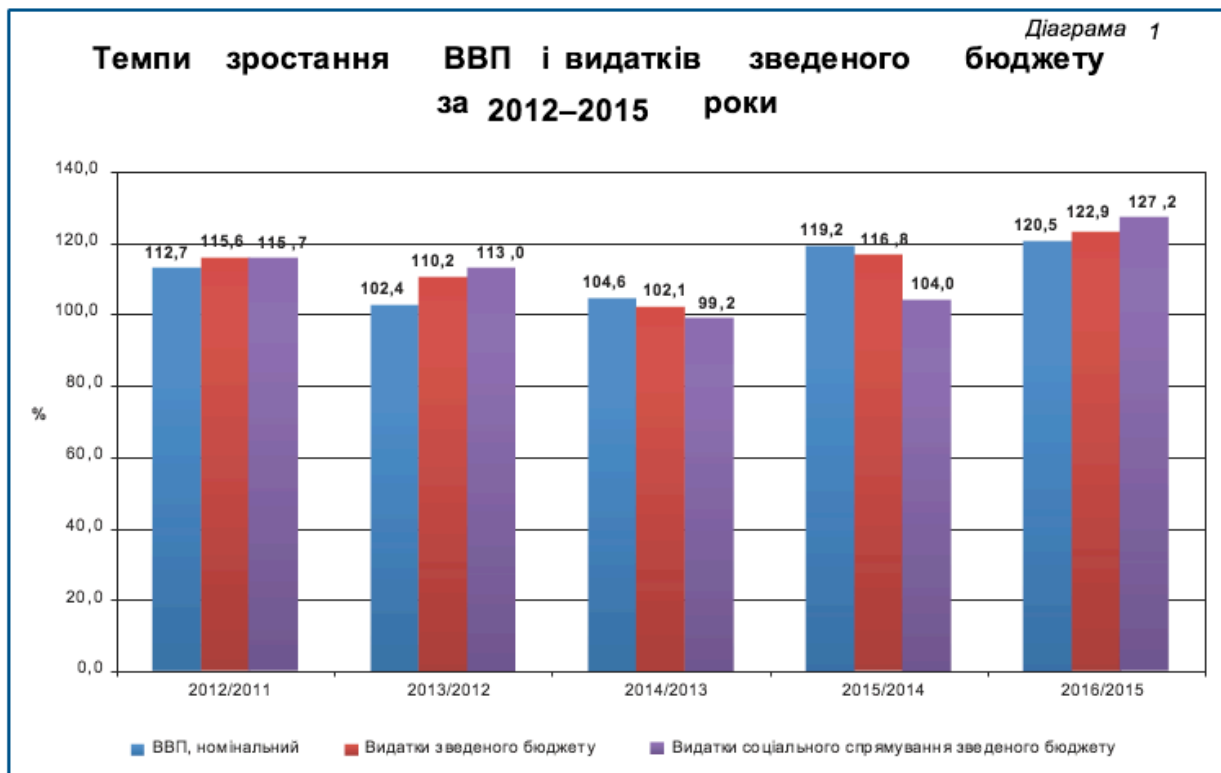
Для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, в Україні відбуваються процеси децентралізації місцевих фінансів, починаючи з кінця 2014 року. Перед прийняттям Закону України “Про Державний бюджет України на 2015 рік”, Верховна Рада України прийняла ряд змін до Податкового і Бюджетного кодексів щодо реформи міжбюджетних відносин і був розпочатий новий етап бюджетної децентралізації [1].

Проведення бюджетної децентралізації в Україні у формі збільшення повноважень місцевих органів влади на ресурсів місцевих бюджетів триває вже кілька років і щоразу декларується в Основних напрямках бюджетної політики [2].

Темпи зростання видатків зведеного бюджету збільшилися на 6,1 в. п. порівняно з минулорічним показником і становили 122,9 % (див. Діаграму 1). У I півріччі 2016 року вони перевищували темпи зростання ВВП, які, незважаючи на надзвичайно складне становище в економіці України, збільшилися порівняно з минулим роком (більш детально див. розділ 2 «Аналіз макроекономічних показників за січень — червень 2016 року»). Так, темп приросту видатків у поточному році на 2,4 в. п. більше приросту ВВП.

Зважаючи на наведене, частка видатків зведеного бюджету у ВВП збільшилась і склала 35,6 %, що на 0,7 в. п. більше минулорічного рівня [3].

Із графіка видно, що частка таких видатків у місцевих бюджетах залишається досить високою високою (86,6 %). Зазначене обмежує виконання окремих функцій органів місцевого самоврядування, в першу чергу — щодо підтримки в належному стані існуючої інфраструктури та її розбудови.

Ще однією важливою новацією є можливість розміщувати тимчасово вільні кошти спеціального фонду місцевих бюджетів в комерційних банках. З однієї сторони це вирішує проблему затримки виплат з казначейства, з іншої — позбавляє можливості місцеву владу отримувати безвідсоткові кредити на покриття тимчасових касових розривів в місцевих бюджетах [1].

Першим кроком на шляху реалізації низки реформ — стало завдання щодо фінансової децентралізації, яка розпочалася з прийняття змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Щодо позитивних результатів фінансової децентралізації — це щорічне зростання обсягів власних ресурсів місцевих бюджетів, їх частки в структурі зведеного бюджету України, можливість органів місцевого самоврядування спрямовувати кошти на видатки розвитку, реалізація інфраструктурних проектів та ін.

Також, крім передачі органам місцевого самоврядування додаткових видаткових повноважень та стабільних джерел доходів для їх реалізації, було закладено законодавчі основи для стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з ресурсним забезпеченням і повноваженнями, як для міст обласного значення.

Крім того, держава фінансово підтримала об'єднані територіальні громади та передбачила в державному бюджеті субвенцію на формування інфраструктури їх територій.

Законодавчі умови, засновані на принципі добровільності, сприяли тому, що у 2015 році об'єдналося 794 сільських, селищних та міських рад у перші 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та вже у 2016 році вони перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державою і отримали повноваження та відповідні фінансові ресурси для їх здійснення.

Таким чином, наявність достатніх фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування дозволила їм протягом року, за виключенням поодиноких випадків, не звертатися до органів державного казначейства за отриманням короткотермінових позичок. ОТГ в повному об'ємі виконали свої видаткові повноваження та акумулювали на казначейських рахунках залишки коштів, які на 1 січня 2017 року загального фонду склали 1,1 млрд грн. Це майже у 4 рази більше, ніж на початку 2016 року (0,3 млрд грн).

Література

1. Русін В.М. Вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні./ Збірн.тез доповідей Першої Інтернет-конф./ Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків. — Тернопіль, 2015. — 274 с.
2. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю. О. Набатова, Т. В. Ус. // Ефективна економіка. — 2015. — № 5. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_68
2. Моніторинг основних індикаторів бюджетної системи України за січень-червень 2016. / Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень. — 2016.
3. Бюджет місцевої ради в умовах децентралізації / Центр політичних студій та аналітики. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.cpsa.org.ua/povyny/byudzheth-mistsevojirady-v-umovah-detsentralizatsiji/>
4. Структура витрат місцевих бюджетів: правовий аспект / О. О. Бойко-Слобожан // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). — 2013. — № 4. — С. 78–82. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpudpsu_2013_4_12
5. Які ризики децентралізації / К. Г. Юрченко // Ліга.Блоги. — 10.02.2015. — Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx>

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.М. Супрун,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ: АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Складність, неоднозначність, нормативна невизначеність та пробільність правового регулювання діяльності ЗМІ свідчить про необхідність детального дослідження та розробки ефективних пропозицій щодо вдосконалення галузевого законодавства в цій сфері. Відтак, актуальним є доповнення законодавства в частині врегулювання відносин, які виникають у процесі забезпечення свободи думки і слова, вільного вираження своїх поглядів і переконань, та встановлення гарантій їх незалежності.

Проблеми злочинів у сфері професійної діяльності журналістів, на сьогодні, належать до тих, що активно вивчаються в Україні. Помітним внеском у їх розроблення є праці таких вітчизняних науковців, як: Р. В. Вереша, С. Я. Лихова, І. Б. Медицький, В. І. Павликівський, Н. А. Савінова, Л. В. Ярмол та ін. Незважаючи на численність, теоретичну й практичну значущість наукових праць названих та інших авторів, залишаються дискусійними питання подальшого розвитку законодавства в частині кримінально-правового забезпечення охорони законної професійної діяльності журналістів.

Метою дослідження є з'ясування наявного стану та повноти забезпеченості охорони законної професійної діяльності, а також проаналізувати статистику діянь, вчинених щодо журналістів під час здійснення професійної діяльності.

Події листопада 2013 – лютого 2014 рр., нинішня ситуація на Сході країни засвідчують про незадовільний стан правового забезпечення захисту свободи слова та діяльності ЗМІ. Неодноразовими є випадки перешкоджання професійній діяльності журналістів, пошкодження їх майна, погроз, викрадень та фізичної розправи над ними. Саме тому, нагальним стало встановлення на законодавчому рівні додаткових гарантій безпеки законної професійної діяльності журналістів, зокрема, і в частині посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти професійної діяльності журналістів. В зв'язку з цим, у 2015 р. реформа медіасфери не лише зрушила з місця, а й продовжує набирати обертів. Одним із основних викликів стало проектування та запровадження у життя сучасних медіареформ.

Сучасні форми протидії кримінальним практикам журналіста стали важливою формою державного захисту представників ЗМІ від протиправних дій з боку окремої кримінально активної частини населення.

На жаль, на сьогодні, перешкоджання професійній діяльності журналістів і працівників ЗМІ залишається однією з головних перешкод для свободи ЗМІ та вільної роботи журналістів. Попри криміналізацію таких діянь, правоохоронні органи в Україні рідко застосовують відповідні положення КК України, кількість кримінальних проваджень є низькою порівняно з кількістю випадків перешкоджання, застосовуються неадекватні міри покарання, які не забезпечують попередження нових порушень [4, с. 15].

Професія журналіста в Україні за останнє десятиріччя стала однією із найнебезпечніших, так за 2015 р. Інститут масової інформації (далі – ІМІ) з початку 2016 р. по березень 2016 р. зафіксував вже 17 випадків перешкоджання, 7 випадків побиття і нападів на журналістів та 2 випадки цензури [1]. Окрім того, з початку 2017 року правоохоронці зареєстрували 113 кримінальних правопорушень за статтею 171 («Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів») Кримінального кодексу України, з яких 35 були закриті; 30 кримінальних проваджень за статтею 345-1 («Погроза або насильство щодо журналіста») ККУ, з яких 4 закрито; 5 кримінальних проваджень за статтею 347-1 («Умисне знищення або пошкодження майна журналіста») ККУ. Також правоохоронні органи зареєстрували 1 кримінальне провадження за статтею 348-1 («Посягання на життя журналіста»)[2].

Отже, наведені дані свідчать про стійкі негативні тенденції у зазначеній сфері, перешкоджання законній професійній журналістській діяльності є найрозповсюдженішою формою порушення свободи слова в Україні.

18 грудня 2013 року на своїй 68-й сесії ГА ООН прийняла резолюцію 68/163, в якій постановила проголосити 2 листопада Міжнародним днем припинення безкарності за злочини проти журналістів.

Дата була обрана в пам'ять про двох французьких журналістів, убитих у Малі 2 листопада 2013 року. Ця знакова резолюція засуджує всі акти насилля щодо журналістів і працівників засобів масової інформації. Вона також настійно закликає держави-члени ООН зробити все можливе для попередження насилля й притягнення до відповідальності винних у здійсненні злочинів проти журналістів і працівників ЗМІ, а також ужити заходів задля того, щоб жертви мали доступ до належних засобів правового захисту.

В зв'язку з цим, простежується тенденція щодо значних порушень прав журналістів, а питання захисту професійної діяльності журналістів в Україні залишається резонансним і досі.

В зв'язку з цим, для підвищення ефективності розслідування злочинів проти журналістів, членами Комітету пропонується такі злочини віднести до підслідності Державного бюро розслідувань, а також розглянути можливість запровадження обов'язкового страхування професійної діяльності журналістів у зоні проведення антитерористичних операцій, бойових дій, надзвичайних ситуацій [4, с. 15].

Таким чином, оновлене законодавство ліквідує цілу низку проблемних моментів, оскільки деякі норми вже не відповідають журналістським реаліям та потребують корегування. Сподіваємось, що створення Ради з питань захисту професійної діяльності журналістів та свободи слова, та застосування нових положень КК України, в тому числі з використанням нової примітки в аспекті визначення та кваліфікації журналістської діяльності та статусу журналіста в рамках проведення досудового слідства, стануть лакмусовим папірцем для надання оцінки успішності цієї частини медіареформи в Україні та посилять гарантії законної професійної діяльності журналістів.

Література

1. Барометр свободи слова за грудень 2016 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://imi.org.ua/monitorings/barometr-svobodi-slova-za-berezen-2016-roku/>
2. Барометр свободи слова за березень 2017 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://imi.org.ua/monitorings/barometr-svobody-slova-za-berezen-2017-roku>
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за 2017 рік // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo
4. Стратегія розвитку законодавства України з питань свободи слова та діяльності ЗМІ відповідно до європейських стандартів: Схвалено на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики 27 січня 2016 р. — 27 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://komsvobslova.rada.gov.ua/komsvobslova/control/>

О.О. Марущак,
студент Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

В.В. Кудрявцева,
науковий керівник, кандидат юридичних наук, асистент кафедри господарського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИТОРАМИ

Часто при провадженні господарської діяльності виникають ситуації, коли економічні та інші інтереси виходять за межі можливості одного суб'єкта господарювання, а тому виникає необхідність у співробітництві з іншими суб'єктами господарювання, або ж, іншими словами, у спільній господарській діяльності, під якою розуміється спільне об'єднання фінансових ресурсів, майна, праці, знань, технологій, інших факторів для досягнення певної спільної господарської мети відповідно до законодавства.

Як зазначають В. Рєзнікова та Н. Пацурія, у чинному законодавстві України відсутнє загальне (комплексне) визначення спільної господарської діяльності, яке охоплювало б усі форми її здійснення, характерні риси. Наприклад, легальне визначення поняття спільної підприємницької (господарської) діяльності як діяльності, що базується на співробітництві суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності і на спільному розподілі результатів та ризиків від її здійснення, міститься у ст. 1 Закону України від 16.04.1991 «Про зовнішньоекономічну діяльність». Ще одне нормативне визначення поняття спільної діяльності міститься у п. 3 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000: спільною діяльністю визнається господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними [1, с. 128].

Слід зазначити, що спільна підприємницька діяльність між вітчизняними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами належить до видів зовнішньоекономічної діяльності [2, с. 312].

Відповідно до ч. 23 ст. 5 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», господарська, в тому числі зовнішньоекономічна діяльність іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України, регулюється законами України щодо порядку здійснення іноземними особами господарської діяльності на території України. У разі, якщо зазначена діяльність пов'язана з іноземними інвестиціями, вона регулюється відповідними законами України [3].

Можливість участі в спільній діяльності іноземних юридичних осіб (нерезидентів) передбачена ст. 23 Закону України «Про режим іноземного інвестування». Так, іноземні інвестори мають право укладати договори (контракти) про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво тощо), не пов'язану із створенням юридичної особи, відповідно до законодавства України [4].

Варто зазначити, що договір про спільну діяльність за участю іноземного інвестора підлягає державній реєстрації. Картку державної реєстрації договору (контракту) видають суб'єктові зовнішньоекономічної діяльності України у трьох примірниках [5, с. 16].

Порядок подання документів, їх розгляду та здійснення державної реєстрації договорів (контрактів) про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності за участю іноземного інвестора визначається Положенням про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 р. № 112 [6].

З метою подальшого вдосконалення правової регламентації спільної господарської діяльності в Україні є необхідним вироблення нового підходу до державної політики в господарській сфері. До таких підходів можна віднести: реструктуризацію економіки, стимулювання кооперації та спільної господарської діяльності в таких галузях економіки, що особливо потребують капіталовкладень; мотивація суб'єктів господарської діяльності до довгострокових коопераційних зв'язків, забезпечення економічної безпеки учасників спільної господарської діяльності; залучення зовнішнього капіталу до України при здійсненні спільної господарської діяльності за участю іноземних інвесторів тощо [7, с. 13].

Слід підкреслити, що законодавство, яке регулює спільну господарську діяльність між суб'єктами господарювання України та іноземними інвесторами є дещо застарілим, а тому не відповідає вимогам сьогодення. Тому наразі перед законодавцем стоїть завдання приведення правового регулювання вищевказаного питання до стандартів ЄС задля заохочення іноземних інвесторів до співпраці.

Література

1. Резнікова В.В., Пацурія Н.Б. Спільна господарська діяльність в Україні: економіко-правовий аспект // Актуальні проблеми економіки. — 2015. — № 12 (174). — С. 125—135.
2. Кучер В.О. Господарське право: курс лекцій / В.О. Кучер, В.М. Парасюк. — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. — 380 с.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
5. Лучко М. Р., Шестерняк М. М. Спільна діяльність: правове забезпечення, облік та оподаткування: Навчальний посібник. — Тернопіль: ТАЙП, 2009. — 126 с.
6. Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора, затверджене Постановою

Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 р. № 112 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF>

7. Антонюк Н.Б. Правове регулювання спільної господарської діяльності в Україні // Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах близького зарубіжжя (теоретичні аспекти приватного та публічного права): Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми правового регулювання в Україні та країнах близького зарубіжжя (теоретичні аспекти приватного та публічного права)», Львів: 2013. – С. 12–15.

Т.В. Ніконова,

студентка Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

І.В. Юревич,

науковий керівник, кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

«ЕЛЕКТРОННИЙ СУД» ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

Беззаперечним є той факт, що при розбудові та удосконаленні судової системи, зростатиме й якість забезпечення судового захисту конституційних прав, свобод та інтересів осіб. Переломний етап в реформуванні судової гілки влади розпочався з 2014 року і триває дотепер. Нещодавно Верховною Радою було прийнято закон “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів”, який, за словами парламентарів, сприятиме подоланню процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні.

Даний нормативно-правовий акт містить безліч нововведень, серед яких – запровадження системи «Електронний суд», завданням якої є спрощення доступу до правосуддя, забезпечення прозорості правосуддя та прискорення розгляду справ. Інформаційні технології – ключовий інструмент для поліпшення доступу до правосуддя, підвищення ефективності судів та управління судовими справами. У широкому розумінні «Електронний суд» як елемент інформаційного суспільства – це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі [1, с. 25]. Електронне судочинство не є чимось абсолютно новим для вітчизняного судочинства. Першим кроком до імплементації такої системи було запровадження з червня 2013 року у всіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції порядку щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді. Вказаний порядок було запроваджено у 15 судах загальної юрисдикції.

Система електронного судочинства є одним з елементів електронного урядування, що сьогодні розглядається як спосіб організації державної влади за

допомогою інформаційних мереж, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій. У цьому контексті електронне судочинство можна визначити як використання у судочинстві сучасних інформаційних технологій. Це передбачає автоматизацію та здійснення он-лайн таких функцій, як подача позовної заяви, додатків до неї і надання відгуків на позови в електронному вигляді, доступ до судових актів, надання «електронних» доказів, розгляд справи он-лайн, розсилка учасникам процесу через Інтернет або через sms-повідомлення інформації щодо поточної справи, функціонування сайтів судів, на яких можна знайти інформацію з конкретного розгляду [2, с. 140].

Отже, розглянемо основні аспекти, відповідно до прийнятого закону “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів”.

Для того аби обмінюватися документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу адвокатам, нотаріусам, приватним виконавцям, арбітражним керуючим, судовим експертам, державним органам, органам місцевого самоврядування та суб'єктам господарювання державного та комунального секторів економіки в обов'язковому порядку необхідно зареєструвати у Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (далі — ЄСІТС) офіційні електронні адреси. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси у добровільному порядку. Вказані особи можуть подавати процесуальні та інші документи, вчиняти процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою ЄСІТС з використання власного електронного цифрового підпису. При цьому закон передбачає, що представник, який подає документи у справі в електронній формі, додає до них довіреність або ордер в електронній формі, підписані електронним цифровим підписом. По-друге, законом визначено, що суд проводить розгляд справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі мають бути переведені у електронну форму, матеріали справ будуть зберігатися, як правило, в електронному вигляді. Вказана новела є дуже позитивною, і реалізація цих положень має стати одним з пріоритетних напрямків удосконалення системи судочинства, оскільки електронне судочинство значно спрощує доступ до справи її учасників, скорочує часові, фінансові та організаційні витрати, пов'язані з пересилкою матеріалів з одного суду до іншого та ознайомленням з ними учасників. Також про економію фінансів можна говорити і при подачі заяв, скарг: сума збору зменшується на 20%. Ще однією новелою даного закону є запровадження поняття електронних доказів. Такими визнається інформація у електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, котрі мають значення для справи, зокрема електронні документи (у т.ч. текстові файли, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані у електронній формі. Вони можуть зберігатися, зокрема, на

портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах та ін.), серверах, у системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в т. ч. у мережі Інтернет). Електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом.

Закон також містить нововведення стосовно оформлення і видачі виконавчих документів — вони викладаються у електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи і підписуються електронним цифровим підписом судді. Протягом 5 днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу або рекомендованим чи цінним листом. Крім вищевказаного передбачається, що у судах функціонуватиме система автоматизованого арешту коштів, яка є складовою ЄСІТС і повинна у встановлених законом випадках забезпечити негайне накладення арешту на грошові кошти, що знаходяться на банківських рахунках. Інформація щодо арешту коштів вноситься суддею до системи автоматизованого арешту коштів на підставі відповідної ухвали суду.

Очевидно, можна вважати, що вітчизняне правосуддя виходить на новий рівень розвитку. Електронна система правосуддя має безліч переваг, зокрема, вона більшою мірою гарантуватиме доступ до правосуддя, швидкість розгляду справ судами, підвищення якості судових рішень, забезпечить оперативність, прогнозованість та зручність взаємодії між учасниками судового процесу і судом, контроль сторін за розглядом справи та економію судових витрат, посилення змагальності та публічності судових процесів для громадян, допоможе зробити правосуддя більш прозорим і менш корумпованим.

Література

1. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи : монографія / О.В. Бринцев. — Х. : Право, 2016. — 72 с. — (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»).
2. Кушакова-Костицька Н.В. Розвиток електронного судочинства в Україні: проблемні питання / Н.В. Кушакова-Костицька // Науково-інформаційний вісник “Право” — №7. — 2013. — С. 139—145.

Н.М. Обушенко,
кандидат юридичних наук, науковий співробітник секретаріату Вченої ради
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ

Право як особливе, специфічне явище також має свої принципи, що являють собою керівні засади, ідеї, які зумовлені об'єктивними закономірностями існування, рівнем розвитку суспільства і визначають зміст та спрямованість правового регулювання. Значення принципів права полягає в тому, що вони у стислому вигляді, концентровано відображають найсуттєвіші риси комплексу правових норм у конкретній сфері суспільних відносин. За допомогою юридичних принципів виявляються закономірності та властивості права як самостійного соціального явища, удосконалюються система, структура права і правове регулювання. Правові принципи важливі для нормотворчої і правозастосовної діяльності.

Без встановлення конкретних, чітко визначених принципів здійснення діяльності у будь-яких правовідносинах призведе до хаотичного розвитку. Принципи застосування норм трудового права, за своєю сутністю є не чим іншим, як знанням, тобто вони нематеріальні, їх не можна торкнутися рукою, вони формуються та існують у свідомості людей.

О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко у своїх дослідженнях, присвячених теорії права, дійшли висновку, що принцип законності — це система керівних положень та ідей, що визначають природу законності, її місце у суспільстві та у системі інших правових категорій. Ці ідеї обумовлені закономірностями суспільного розвитку, є засобом формування мотивів правомірної поведінки та переконання суб'єктів з приводу необхідності дотримання законів, вони відображають ставлення суспільства до нормативно-правових актів; опосередковано регулюють суспільні відносини, сприяють дотриманню та виконанню правових приписів всіма суб'єктами права; забезпечують єдину ідейну основу законності та єдність її природи; характеризують місце законності у системі правових категорій та призначення у системі регулювання суспільних відносин [1, с. 251].

На законодавчому рівні найбільш яскравим прикладом принципу законності є стаття 19 Конституції України, в якій закріплено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [2].

Отже, спираючись на вище викладене, можемо дійти висновку, що принцип законності полягає у тому, що суб'єкти, здійснюючи правозастосування, повинні діяти строго в межах норм трудового законодавства.

Значення даного принципу для механізму правозастосування дуже важко

переоцінити, адже його функціонування завжди пов'язане із виявленням владної волі правозастосовного суб'єкту, а принцип законності, так би мовити, зв'язує цю волю, встановлюючи у законодавстві певні рамки (межі) її практичної реалізації. Тобто принцип законності сприяє попередженню можливого зловживання владою з боку суб'єкта правозастосування і захищає трудові права та інтереси особи, по відношенню до якої здійснюється правозастосовна діяльність.

Зауважимо, що у даному випадку, коли ми вживаємо термін поняття «законодавство» то маємо на увазі його широке тлумачення, тобто не лише Конституцію та закони, а й різноманітні підзаконні нормативно-правові акти (укази, постанови, накази, розпорядження тощо).

Слід відзначити, що досліджуваний принцип вже доволі давно викликає науковий інтерес правників. Більшість із них підтримують точку зору про те, що принцип законності являє собою складне юридичне (правове) явище, яке включає у себе ряд положень (вимог). Обґрунтовуючи необхідність виокремлення в межах принципу законності окремих вимог О.Б. Лисюткін наголошував, що принципи надають соціальним суб'єктам більш широкий вибір шляхів можливої діяльності (поведінки), оскільки не містять чітких розпоряджень слідувати цілком визначеній, конкретній вимозі. Іншими словами, принципи не передбачають заздалегідь ніяких дій, а створюють можливість учасникам суспільних відносин робити визначені дії (вчинки) стосовно ідеї, закладеної в них [3, с. 67].

Однак єдиної точки позиції серед дослідників стосовно того, які ж власне вимоги становлять основу принципу законності, не має. Так, наприклад, О.Т. Боннер писав, що до центральних вимог законності слід віднести: 1) загальність права; 2) верховенство Конституції і закону; 3) рівність усіх перед законом; 4) наявність соціальних і юридичних механізмів, що забезпечують реалізацію права; 5) «якісне» застосування права; 6) рішучу боротьбу з правопорушеннями, невідворотність юридичної відповідальності; 7) стійкість правопорядку, ефективну роботу всього механізму правового регулювання [4, с. 8].

Як видно із вище приведеного думки дослідників з приводу того, які вимоги складають принцип законності різняться. Кожна із точок зору має своє раціональне зерно та заслуговує на увагу, однак з нашої точки зору найдоречніше буде відзначити наступні основоположні вимоги, що складають ядро досліджуваного принципу:

- законності (належного додержання законних процедур):

- верховенство закону. Правозастосовна діяльність регламентується положеннями нормативно-правовими актами різного рівня та, відповідно, різної юридичної сили. Найвищу ланку у системі законодавства займають закони, які являють собою нормативно-правові акт вищого представницького органу державної влади (парламенту) або народу, який приймається в особливому порядку, регулює найважливіші суспільні відносини, виражає волю, інтереси більшості населення, має найвищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів, загальнообов'язковий для всього населення і держави та охороняється державною владою [5, с. 132]. Однак закони містять, як правило,

загальні вказівки щодо тих чи інших питань певної сфери суспільно-державного життя. Тому їх положення потребують уточнення та конкретизації. Саме для цього відповідними органами видаються підзаконні нормативно-правові акти.

Отже, з урахуванням вищевикладеного, верховенство закону як центральне положення принципу законності вимагає, щоб усі суб'єкти права без виключення, здійснюючи застосування норм трудового права керувалися перш за все вимогами законів, а не підзаконних нормативно-правових актів. Нажаль слід констатувати, що сьогодні досить часто трапляються випадки, коли владні органи здійснюючи правозастосування посилаються саме на відомчі (підзаконні) нормативні документи, які подекуди суперечать нормам відповідних законів;

- наступною вимогою законності є обов'язок суб'єктів правозастосування діяти виключно в межах своєї компетенції, тобто така вимога законності, як здійснення правозастосовної діяльності органами чи посадовими особами в межах їх компетенції, покликана гарантувати, що вони будуть приймати відповідні рішення лише з питань, які віднесені законодавством до предмету їх відання.

Слід відзначити, що компетенція також передбачає наявність у суб'єкта правозастосування необхідних знань, вмінь, навичок, досвіду. Відтак принцип законності, у контексті його реалізації в правозастосовній діяльності, вимагає, щоб у суб'єкта, який застосовує норми трудового права, був високий рівень правової та професійної культури. Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що не слід недооцінювати значення саме цієї сторони компетенції, оскільки як свідчить практика доволі часто саме недостатність необхідних знань та професійного досвіду у суб'єкта правозастосування не дозволяють йому правильно вирішити певну юридичну ситуацію.

В якості наступної вимоги принципу законності, слід вказати недопустимість протиставлення законності та доцільності. Сутність даної вимоги полягає в тому, що під час застосування норм права суб'єкти повинні діяти ініціативно та обирати найбільш доцільні, та оптимальні в кожній конкретній ситуації рішення, проте виключно у тій мірі, в якій це дозволяє закон. Тобто, коли йдеться про доцільність застосування тих чи інших норм права, завжди, як правило, мається на увазі необхідність їх застосування, проте така необхідність аж ніяк не може приносити законність в жертву доцільності. Тому, яким би доцільним не здавалося органу чи посадовій особі застосування тих чи інших норм трудового права у певній конкретній ситуації, воно не може здійснюватись, якщо не відповідає вимогам законодавства, ні за яких умов, в тому числі з мотивів справедливості, доцільності, ефективності тощо.

Тож для того, щоб доцільність під час правозастосовної діяльності виступала синонімом законності, тобто не протирічила їй, держава має ретельно слідкувати за процесами та явищами, що відбуваються у суспільстві, встановлювати його потреби та запити, й у зв'язку із цим вносити відповідні зміни та корективи у діюче законодавство.

Ще однією вимогою принципу законності виступає єдність. Зміст даної вимоги розкривається через одноманітність застосування норм трудового законодавства. Тобто приписи цих норм повинні застосовуватися повноважними

органами однаково на всій території держави.

Особливістю правозастосування є те, що суб'єкт, який його виконує, фактично здійснює індивідуалізацію певної норми трудового права по відношенню до чітко визначеної особи та конкретних обставин. Однак, незважаючи на те, що правозастосування базується на індивідуальному підході до кожного окремого суб'єкта та пов'язаної із ним ситуації, воно не може відрізнятися в окремих різних випадках за наявності однакових умов, якщо тільки певні виключення не передбачені законодавством.

Ще однією важливою складовою принципу законності виступає невідворотність покарання за вчинення правопорушення норм трудового законодавства. Дана вимога у рівній мірі стосується як безпосередніх суб'єктів правозастосування, так і тих по відношенню до кого воно здійснюється.

Отже, зауважимо, що даний принцип є свого роду гарантією (запорукою) правильного виконання усіх вищевикладених вимог законності. Тобто даний принцип вступає в дію в тому випадку, якщо під час застосування норм трудового права були допущені порушення принципів верховенства закону, компетентності, єдності законності та ін. Тож даний принцип є гарантією того, що, так би мовити, міра (сила) правозастосування відповідатиме конкретним існуючим реаліям і буде достатньою для ефективного вирішення відповідної ситуації. Виходячи із того, що наша держава позиціонує себе як правову, очевидно, що універсальним мірилом справедливості є право, яке об'єктивуючись у відповідних джерелах встановлює певні критерії справедливості. Особливого значення принцип законності набуває під час реалізації правозастосовної діяльності пов'язаної з притягненням осіб до відповідальності за порушенням норм трудового законодавства.

Література

1. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.
2. Конституція України від 28. 06. 1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141.
3. Принципы законности и их реализация в условиях формирования правового государства. Дис. ... канд. юрид. наук: Специальность 12.00.01. — Теория и история государства и права; История политических и правовых учений / Лисюткин Александр Борисович, — Саратов, 1992. — 199 с.
4. Боннер А.Т. Законность и справедливость в правоприменительной деятельности. - М., 1991. — 320 с.
5. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник. — 3-тє вид., змін, й доп. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — 247 с.

В.А. Питель,
студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
О.О. Овсяннікова,

науковий керівник, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ: ЗА І ПРОТИ

Проект Закону України №6232 “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” [1] продовжує судову реформу в Україні. Так, згаданий законопроект істотно змінює «правила гри» у суді, оскільки ним запроваджується низка новел у нормах процесуальних кодексів. Його положення охоплюють не лише питання судочинства та судоустрою, а й реформування так званих суміжних правових інститутів — адвокатури, прокуратури, системи виконання судових рішень, які, безумовно, є невід’ємними складовими судової системи.

Питання щодо «монополії адвокатури» перебуває у центрі уваги значного кола дослідників, серед яких: Т. В. Варфоломеева, О. М. Дроздов, І. В. Головань, Д. А. Гудима, О. Л. Жуковська, О. Г. Яновська й інші. Аналіз публікацій та обговорень проекту показав, що найбільш дискусійним у питанні реформування адвокатури є положення законопроекту про те, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення». Саме ця норма, з легкої руки деяких критиків, отримала назву «адвокатська монополія».

Відповідно статті 131² Конституції України, [2] яка визначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура та виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Водночас Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02.06.2016 (далі — Закон) [3] визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Відповідно до Закону [3] адвокатська монополія вводиться поступово: з 1 січня 2017 року передбачається виключне право адвокатів на представництво у Верховному Суді України та вищих спеціалізованих судах, з 1 січня 2018 року — в апеляційних судах, а з 1 січня 2019-го — в судах першої інстанції. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюватиметься з 1 січня 2020 року.

Однак, ініціатива щодо наділення адвокатів виключним правом на представництво в судах викликала дискусію, оскільки не всі сприймаються дане нововведення позитивно. Дане питання і досі залишається спірним, але тим не менше є, як палкі прихильники, так і впевнені скептики.

Ідея впровадження адвокатської монополії на судове представництво вже реалізована і вся адвокатська спільнота очікує на її подальший розвиток. Оскільки від її реалізації виграють не лише адвокати, але й суспільство та держава, котра гарантує якісну правову допомогу. З першого погляду дане положення є логічним і правильним, адже саме запровадження, в розвиток конституційних змін, виключного права адвоката на представництво іншої особи у суді разом з удосконаленням механізмів доступу до адвокатської діяльності та дисциплінарної відповідальності адвоката має сприяти підвищенню якості судочинства в цілому.

Якщо брати до уваги точки зору прихильників даної новації, то вони стверджують, що дана реформа тільки покращить якість надання правничих послуг та і правосуддя в цілому. Оскільки буде здійснено запровадження єдиних високих професійних стандартів судового представництва, що сприятиме ефективному забезпеченню прав і гарантій учасників процесу та реалізації права на справедливий суд. Які, в свою чергу, сприятимуть підвищенню репутації адвокатури в суспільстві та посилить її незалежність і вплив на державні та суспільні процеси. Це все стане важливим кроком до створення не лише сильної адвокатури, але й сильної єдиної правничої професії.

Щоб аргументувати таку позицію прихильників реформи, варто зробити посилення на європейські та міжнародні стандарти судочинства, наводячи як приклади норми законодавства деяких європейських країн, зокрема Австрії, Німеччини, Чехії, тощо. Адже схожі тенденції розвитку законодавства пострадянських країн, помилково чи навмисно змішуючи при цьому представництво в судах та захист у кримінальних справах, «монополія адвокатів» на який де-факто вже існує в Україні. Також слід згадати і про позитивний Висновок щодо Законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) [4] Конституційного Суду України (незважаючи на наявність десяти окремих думок, у шести з яких містяться застереження щодо нововведень стосовно адвокатури та правової допомоги) і схвалення даного Законопроекту в частині адвокатури та правової допомоги Венеціанською комісією.

Але більшість приходить до висновку про те, що у такий спосіб буде обмежуватися доступ громадян до правосуддя, адже в країні недостатня кількість адвокатів, та є питання до якості їхньої роботи. Негативне ставлення скептиків стосовно нововведення в частині адвокатури та правової допомоги обґрунтовується тим, що повністю нівелюється усталений конституційний термін «правова допомога» шляхом заміни його на невизначений та незрозумілий термін «професійна правнича допомога». Зокрема експерти вказують на пряме порушення чинного законодавства та норм Основного Закону, адже всупереч ст. ст. 22 та 59 Конституції України [2] звужується зміст та обсяг конституційного права кожного на правову допомогу, таким чином це ускладнює доступ громадян та юридичних осіб до правової допомоги та правосуддя, зокрема, через звуження права кожного на вибір захисника своїх прав та ймовірно збільшення витрат на правову допомогу.

Стосовно бізнесу, то скасовують здатність юридичних осіб особисто здійснювати процесуальні права через представництво в судах їх керівними органами та штатними юрисконсультами, штучно нав'язуючи юридичним особам договірне представництво адвокатів. Якщо аналізувати становище так званих «корпоративних юристів», то на юрисконсультів та їх роботодавців буде покладений невиправданий тягар, пов'язаний із необхідністю значних витрат часу та коштів для набуття статусу адвоката та подальшого його підтриманням (складання кваліфікаційних іспитів, участь в адвокатському самоврядуванні зі сплатою щорічних внесків, підвищення кваліфікації тощо).

Це все може стати інструментом скасування незалежності адвокатури через посилення контролю над адвокатами з боку адвокатської бюрократії та держави. Є серед критиків і ті, хто вважає, що будуть створюватись умови для корупції при доступі до професії адвоката через штучне підвищення попиту на отримання статусу адвоката серед значної кількості юристів.

Аналізуючи ці дискусійні думки, то можна дійти до висновку про те, що проте у такій ситуації, наведені зміни породжують кілька істотних проблем.

По-перше, відмова від усталеного конституційного терміна «правова допомога» на користь невизначеного та незрозумілого терміну «професійна правнича допомога»: а) нівелює майже двадцятилітню практику застосування терміна «правова допомога» в законодавстві України, який тричі був предметом тлумачення Конституційного Суду України (справи: про вільний вибір захисника, про право на правову допомогу, про відшкодування витрат на юридичні послуги у господарському судочинстві); б) призводить до необхідності офіційного тлумачення статті 131², зокрема у системному зв'язку зі статтею 59 (на що звернув увагу в окремій думці до Висновку суддя КСУ, визнаний фахівець з конституційного права С. В. Шевчук) [5]; в) зумовлює необхідність внесення змін до величезної кількості законів України, багатосторонніх та двосторонніх міжнародних договорів, інших нормативних актів.

По-друге, виключне право адвокатів на представництво інших осіб в судах, передбачене законодавчими змінами, не призведе до об'єднання в єдиній юридичній професії всіх юристів-практиків та зникнення юридичного підприємництва. Дана новація лише примусить частину юристів-підприємців, працівників юридичних фірм та юрисконсультів, діяльність яких пов'язана з представництвом у судах, отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та, всупереч бажанню, приєднатися до адвокатури. В іншому Закон, [3] за всіх його недоліків, законсервує наявне, нічим не регульоване юридичне підприємництво та дозволить юристам-підприємцям переключитися, наприклад, на представництво в державних органах.

З іншої сторони, необхідно визнати і те, що так звана «монополія адвокатури» справді може стати поштовхом для підвищення якості юридичної допомоги й надасть можливість реального стягнення компенсації за роботу адвоката.

На нашу думку, новели стосовно конституційного регулювання адвокатури — це, перш за все, потреба для здійснення реформування і створення нової

ефективної судової системи. Дана новація є певним підґрунтям, що сприятиме її подальшому розвитку судочинства та імплементації європейських стандартів забезпечення права на правову допомогу і справедливий суд. На даний момент продовжується робота з реформування та внесення змін до поточного законодавства, що регулює порядок надання правової допомоги, діяльність адвокатури, системи безоплатної правової допомоги.

Безперечно, реформуючи законодавство, потрібно враховувати, що все це, з одного боку, допоможе розвіяти численні міфи, створені навколо тези про «запровадження адвокатської монополії», а з іншого — надасть можливість створити в Україні сильну адвокатуру та забезпечити ефективне виконання ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

Література

1. Проект Закону “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” реєстр. №6232 в редакції від 30 жовтня 2017 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.- №30. — Ст. 141.
3. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) реєстр. № 3524 в редакції від 26 січня 2016 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209
4. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 року № 1в/2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001v71016/print1459262616155274>
5. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С. В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/nf01d710-16>

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БДЖІЛЬНИЦТВА

Сьогодні Україна є однією з провідних держав світу, яка має розвинуте бджільництво. Бджільництво забезпечує виробництво меду, воску, бджолиного обніжжя, прополісу, бджолиної отрути, бджолиного маточного молочка для потреб населення, харчової, медичної, хімічної та інших галузей.

Водночас відсутність ефективного організаційно-правового забезпечення державного регулювання викликає у галузі негативні процеси, які полягають у зменшенні чисельності бджолиних сімей, недоотриманні продукції бджільництва.

У зв'язку з цим актуальним є посилення адміністративної відповідальності у цій сфері. Говорячи про юридичну відповідальність в галузі бджільництва, необхідно зазначити, що згідно ст. 38 Закону України «Про бджільництво» відповідальність за порушення законодавства в галузі бджільництва тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність згідно із законодавством України.

Шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про бджільництво, відшкодовується в порядку та розмірах, встановлених законодавством України. Спори, що виникають у галузі бджільництва, вирішуються судом у встановленому законодавством порядку.

Відповідальність за правопорушення в галузі бджільництва відповідно до статті 38 Закону України «Про бджільництво» повинна наставати за:

- неповідомлення (приховуванні) або надання неправдивої інформації про виникнення загрози бджолам при застосуванні засобів захисту рослин;
- порушення технології вирощування рослин сільськогосподарського та іншого призначення, що призвело до погіршення умов в ареалах розселення бджіл;
- реалізацію продуктів бджільництва та їх сумішей, що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи;
- ухилення від обов'язкової ветеринарно-санітарної експертизи продуктів бджільництва та їх сумішей;
- порушення правил ввезення на територію України та вивезення за її межі бджіл та продуктів бджільництва;
- реалізацію на території України не зареєстрованих в Україні засобів захисту бджіл.

Однак реалізація адміністративної відповідальності щодо адміністративних правопорушень в галузі бджільництва фактично є неможливою через ряд причин, а саме:

1) відсутність відповідних правових норм щодо адміністративних правопорушень в галузі бджільництва в Кодексі України про адміністративні правопорушення;

2) відсутність органів (посадових осіб) уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі бджільництва;

3) невизначеність підвідомчості справ про адміністративні правопорушення в галузі бджільництва;

4) відсутність правових норм щодо визначення осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення в галузі.

Разом з тим, посилення адміністративної відповідальності в галузі бджільництва є досить актуальним. Необхідно зазначити, що світовий досвід ведення галузі бджільництва вказує на досить поширену практику високого рівня адміністративної відповідальності за порушення законодавства в галузі бджільництва.

Так, наприклад, законодавство штату Іллінойс (США) передбачає стягнення з бджолярів, що порушили Акт про попередження хвороб і паразитів бджіл адміністративних штрафів в розмірах від 50 до 500 доларів. Згідно із законом Болгарії «Про бджільництво» передбачається адміністративна відповідальність за порушення норм і правил ведення галузі бджільництва, в тому числі за отруєння бджіл при проведенні робіт по захисту рослин від шкідників.

В законодавстві України, зокрема, в Кодексі про адміністративні порушення відсутні правові норми щодо адміністративної відповідальності в галузі бджільництва. Хоч внесення відповідних доповнень є вкрай актуальними.

Говорячи про суб'єктів адміністративної відповідальності в галузі бджільництва то, на нашу думку, до їх переліку необхідно віднести і юридичних осіб. Оскільки застосування адміністративного стягнення, наприклад, у вигляді штрафу буде більш дієвим по відношенні до юридичних осіб ніж до посадових осіб організацій. Це пов'язано з ширшим колом потенційних відповідачів що входять у склад юридичної особи, а отже дієвість і запобіжний вплив адміністративного стягнення буде значно вищим. Це стосується і галузі бджільництва де формування інфраструктури ринку продукції знаходиться в стадії розвитку і потребує державного впливу в тому числі і щодо посилення адміністративної відповідальності за перераховані вище правопорушення.

Таким чином, хоча бджільництво в Україні є досить розвинутим, існує ряд проблем, які необхідно вирішити на законодавчому рівні вже в найближче майбутнє. Зокрема, віднесення юридичних осіб до суб'єктів адміністративної відповідальності в галузі бджільництва; врегулювання підвідомчості справ про адміністративні правопорушення в галузі бджільництва та доопрацювання процедури складення протоколів про адміністративні правопорушення в даній галузі. Вважаємо, що лише після приведення законодавства в належний стан, бджільництво в Україні вийде на новий рівень, який лише закріпить Україну як провідну державу у сфері бджільництва.

В.В. Пророченко,
студент юридичного факультету
Навчально-наукового інституту права та соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету

Н.В. Шакун,
науковий керівник, кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету

ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ У ВИМІРАХ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ТА ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ

В умовах розбудови громадянського суспільства в Україні неабиякої актуальності набуває проблема правового захисту громадянина, а відтак - створення належних умов забезпечення моральної свободи особистості та ствердження її цінності.

Тема людської гідності здавна привертала увагу філософів, юристів, релігійних діячів. На сучасному етапі аксіологічні, морально-етичні, юридичні, психологічні, релігійні аспекти гідності людини досліджують О. Дробницький, Е. Колобкова, П.Кравченко, І.Луцький, Д. Шимановський. Разом з тим, подальшого дослідження потребує філософський вимір людської гідності як важливий компонент внутрішнього світу людини та ціннісна засада громадянського суспільства.

На особистісному рівні гідність — це особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні нею своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, в якому визнається її безумовна цінність. Гідність часто ототожнюють з честю. Проте це різні моральні якості людини. Гідність людина одержує від народження, а честь треба заслужити своїми справами та вчинками. Гідність ґрунтується на принципі рівності всіх людей у моральному відношенні, незалежно від її соціального стану, расової, релігійної, національної чи професійної належності, незалежно від її репутації. Гідністю володіє кожна людина. Очевидно, і заборона смертної кари за найтяжчі злочини, якої дотримуються чимало держав, випливає із принципу гідності, який передбачає право кожної людини на життя (хоча буденна свідомість і не може примиритися з такою несправедливістю) [1], [2, с. 94–95].

Право на гідність кожної людини-громадянина закріплене в конституціях багатьох держав та міжнародних організацій. “Гідність” є одним із ключових понять конституції України (ст. 3, 21, 28, 41, 68, 105). У ній, зокрема, визнано гідність (поряд з життям, здоров'ям, честю, недоторканністю і безпекою) “найвищою соціальною цінністю” в Україні (ст. 3), задекларовано, що “усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах” (ст. 21) та що “кожен має право на повагу до його гідності” (ст. 28) [3]. Гідність громадян охороняється Цивільним та Кримінальним кодексами України [4], [5], зокрема у Цивільному кодексі читаємо: “Гідність визнано особистим немайновим благом”; “задекларовано право на

повагу і недоторканність “гідності та честі” фізичних осіб”; “зафіксовано право фізичних осіб звернутися до суду з позовом про захист їх гідності”; “припинення “честі та гідності фізичної особи” визнано моральною шкодою, яка підлягає відшкодуванню”. В Україні також діють міжнародні конвенції, що стосуються захисту людської гідності, зокрема Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню”, та Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що порушують гідність, видів поводження і покарання. Щоправда, зазначені норми нерідко порушуються, про що свідчать, зокрема факти, коли представники правоохоронних органів “вибивають у громадян свідчення проти самих себе”.

Визнання з боку суспільства гідності людини позитивно впливає на розвиток цього почуття у особистості. Дане визнання людина сприймає, як своєрідний об’єктивний доказ існування її гідності, навіть у випадку відсутності у неї моральних чеснот. А це в свою чергу є поштовхом до формування самовимогливості і самоконтролю людини, які є передумовами її самовдосконалення. Гідність людини знаходить свою конкретизацію та реалізацію в моральних чеснотах особистості. Самореалізація людини, як особистості пов’язана з умінням людини орієнтуватися серед існуючих у сучасному світі моральних цінностей.

Гідність є основоположною частиною кожної особистості, вона індивідуальне і йому не можна навчити. Гідність варто віднести до однієї з найважливіших цінностей в житті та поведінці особистості. Поняття людської гідності говорить нам про особливу цінність особистості. Почуття власної гідності — це переживання власної цінності та її утвердження іноді навіть всупереч обставинам.

Людина є і духовною особистістю, яка не терпить морального насилля, насилля над своїм внутрішнім світом, тим самим захищаючи власну унікальність. Поняття «гідність» універсальне.

Маючи гідність, людина заради самоповаги не допускає відступів від своїх обіцянок, зберігає мужність у важких життєвих умовах. Гідність людини підлягає захисту, незалежно від її соціальної цінності. В християнській традиції поняття «гідність» має в першу чергу моральний сенс, а поняття про те, що гідно, а, що негідно сильно пов’язано з моральними, чи аморальними вчинками людини. Гідність є абсолютною духовною цінністю для особистості [2, с. 94].

Гідність є одним із способів усвідомлення людиною своєї відповідальності перед собою, як особистістю. Людина, котра бере на себе відповідальність і стає повноправним автором свого життя, не дозволяючи обставинам і мотивам зламати себе, посягнути на його цінності, є носієм почуття гідності. Необхідно визнати гідність як цінність, котра реалізується у вчинку, за умови, що людина не тільки реалізує суверенне право вибору вчинку, але й приймає на себе моральну відповідальність за його результати.

Таким чином, морально-етичний вимір людської гідності пов’язаний із уявленням про унікальність людини як носія моральної свідомості з усім багатством його внутрішнього світу. В етичному сенсі гідність є не що інше, як

слідування моральному закону і вказівкам праведної совісті. Осягнення правового виміру людської гідності передбачає врахування прав та свобод людини та формування правової культури суспільства, всієї системи загальнозначимих цінностей: від рівності та свободи до гідного життя людини по прийнятним соціально-економічним стандартам.

Література

1. Кравченко П.А. Гідність людини як ціннісний принцип її соціального буття / П.Кравченко // Філософські обрії : наук.-теорет. часопис / Інститут філософії імені Г. С. Сковороди ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. — К. ; Полтава : ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2003. — Вип. 9. — 296 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/1984>
2. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник / М.Г. Тофтул. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. — 416 с.
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Документ 254к/96-вр. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>
5. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 №2341-III // Відом. Верхов. Ради України. — 2001. — 29 черв. (№25—26). — Ст. 131.

Я.А. Саєнко,

студент обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського торговельно-економічного університету

А.М. Гаврилюк,

науковий керівник, асистент кафедри права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського торговельно-економічного університету

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Після проголошення України незалежною суверенною державою перед народом України, її Парламентом та Урядом постало питання про створення законодавчих та організаційних засад, які б забезпечили життєздатність нової держави. Ці процеси охопили всі сфери діяльності і не оминули сферу захисту прав інтелектуальної власності.

Міжнародний досвід функціонування систем охорони інтелектуальної власності нараховує декілька сторіч. Наприклад, прийнято вважати, що в Англії система охорони інтелектуальної власності почала діяти з 1709 р., у Сполучених Штатах Америки — з 1790 р., у Франції (яка на відміну від більшості країн має кодифіковане законодавство у сфері інтелектуальної власності) — з 1791р. [2, с. 89].

Згідно статті 418 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншими законами [1].

До суб’єктів права на захист прав інтелектуальної власності чинне законодавство дає підстав віднести:

- творців (авторів, винахідників) результатів інтелектуальної діяльності;
- власників прав на ці результати;
- осіб, які використовують об’єкти права інтелектуальної власності на підставі ліцензійних договорів (якщо такі умови визначено відповідними ліцензійними договорами);
- а також спадкоємців та інших правонаступників прав інтелектуальної власності.

Правові норми, які регулюють суспільні відносини у сфері створення та використання результатів творчої діяльності, утворюють окрему підгалузь цивільного права — право інтелектуальної власності, яка включає до себе декілька інститутів: авторське право та суміжні права, патентне право, інститут правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг [3, с. 10].

Згідно з чинним законодавством наслідком порушення інтелектуальних прав або посягання на них можуть бути різні види юридичної відповідальності в залежності від тяжкості порушення та його суспільної небезпеки. Так, незаконне використання об’єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторських прав на такий об’єкт або інше умисне порушення прав на нього тягне адміністративну відповідальність.

Кримінальна відповідальність встановлена за умисне порушення авторського права і суміжних прав у вигляді незаконного відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп’ютерних програм і баз даних, виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення, а також за порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин і т. д. [4].

Захисту права інтелектуальної власності на результати інтелектуальної діяльності згідно статті 432 ЦК говорить, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього Кодексу. Суд у випадках і в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;

– вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, що використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;

– застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

– опублікування у засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення [1].

Якщо ж Вашу інтелектуальну власність було використано, то згідно ЦК Ви маєте невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі п'яти відсотків від суми кожного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору. Але Кримінальний кодекс України значно розширює перелік порушень і посилюються покарання на них. Згідно статей 176–177, що присвячені захисту авторських прав та суміжних прав інтелектуальної власності, порушення прав творців об'єктів карається штрафом у розмірі від 200 до 1000 мінімальних зарплат, виправними роботами на строк до 2 місяців або тюремного ув'язнення на той же строк. При повторному порушенні штраф і строк тюремного ув'язнення зростає вдвічі.

Отже, на сьогодні законодавство України становить цілісну систему правових норм, що регулюють відносини щодо набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. Разом з тим, робота над удосконаленням законодавства і механізмів його реалізації наразі триває. З огляду на те, що Україна проголосила одним із стратегічних напрямів зовнішньоекономічної політики інтеграцію до Європейського Союзу, на часі стоїть завдання адаптації законодавства України до законодавства ЄС, яка здійснюється відповідно до прийнятої Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року №435-IV (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України – 2003.
2. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
3. Право інтелектуальної власності України: Конспект лекцій / Авт. : В.М. Крижна, Н.Є. Яркіна.; За ред. В.І. Бо- рисової. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2014. – 112 с.
4. Кримінальний кодекс України від 6 квітня 2001 р. – №16. – Ст.176.

Я.А. Саєнко,

студент обліково-фінансового факультету
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського торговельно-економічного університету

Т.А. Дзюба,

науковий керівник, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського торговельно-економічного університету

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ УМОВАМИ ТА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

На сьогоднішній день в умовах євроінтеграційної особливого значення набуває управління умовами та охороною праці, яке полягає у: вивченні, узагальненні та впровадженні світового досвіду з організації охорони праці, поліпшенні умов і безпеки праці; виконанні міжнародних договорів та угод з охорони праці; проведенні й участі в наукових та науково-практичних конференціях і семінарах з охорони праці.

Як показує світовий досвід, безпека праці є основною гарантією стабільності та якості будь-якого виробництва. До того ж відсутність нещасних випадків позначається позитивно на професійній діяльності працівників, на моральному кліматі в колективі, а отже на продуктивності праці, що в свою чергу зменшує кількість компенсацій працюючим.

В усіх країнах Західної Європи перші трудові закони, установлені майже 100 років тому, спрямовувались на захист здоров'я робітників. З роками заходи з охорони праці в країнах Європи змінились. На сьогодні завданням охорони праці є не тільки підтримка здоров'я робітників, обмеження робочого часу для роботи у шкідливих умовах праці, заборона використання праці дітей, молоді й жінок на деяких видах діяльності, а й привертання уваги на психологічні аспекти та психічний стан людей на робочих місцях [1, с. 369].

У структурі Європейського Союзу (далі - ЄС), а також і окремо у європейських країнах, є організації, які займаються проблемами виробничого життя. В Австрії у 2001 р. створено спеціальний підрозділ (Всесвітня служба страхування від нещасних випадків на виробництві – AUVA) для обслуговування підприємств з чисельністю працюючих менше ніж 50 осіб. В іспанському місті Більбао діє Європейське агентство з безпеки праці та охорони здоров'я на робочому місці. У Дубліні (Ірландія) працює Європейський фонд поліпшення умов життя та праці, що веде дослідження з широкого кола пов'язаних з цим питань [2].

Державні органи управління охороною праці в різні часи були створені у більшості країн світу: Австрія — Комісія з охорони праці при Міністерстві соціального управління; Іспанія — Вища рада з безпеки та гігієни праці; США — Національне управління з безпеки праці та управління з охорони праці; Франція — Вища рада з запобігання нещасним випадкам; Фінляндія — Міністерство соціального забезпечення та охорони здоров'я; Японія — Департамент норм праці.

Керування охороною праці здійснюють комітети, центри, фонди та інші спеціальні організації [3, с. 454].

З кожним роком увага до проблем безпеки та охорони праці стає дедалі актуальною. Це передусім пояснюється тим, що з кожним роком зростає рівень виробничого травматизму, зокрема із смертельними наслідками, та кількість професійних захворювань. Так, у країнах ЄС щорічно жертвами нещасних випадків і профзахворювань стають близько 10 млн осіб; з них майже 8 тис. гинуть. В Україні щоденно на виробництві травмуються в середньому 140-180 осіб, з них 20 % стають інвалідами, а 3-4 % гинуть.

З огляду на це представниками Міжнародної асоціації соціального забезпечення було представлено 5 ключових «особливостей» міжнародних та європейських стратегій з безпеки праці та здоров'я:

- скорочення кількості нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- підвищення обізнаності, розвитку професійних якостей трудового потенціалу;
- співпраця між системами охорони громадського здоров'я та безпеки праці;
- здоров'я та безпека як невід'ємна частина способу життя;
- інтеграція питань запобігання нещасним випадкам у систему соціального забезпечення [4, с. 4].

До сфери безпеки праці все більшою мірою залучаються питання, пов'язані з самопочуттям працівника, і фактори, що побічно впливають на трудову діяльність, — вживання алкоголю, наркотиків і навіть інтернет залежність.

У Німеччині розроблена програма боротьби з синдромом «емоційного згорання на роботі». Німецькі вчені стверджують, що кожен третій німець, який достроково йде на пенсію, робить це тому, що психологічно не справляється з вимогами роботодавця. Більшість з них йдуть з роботи ще до 50 років, що є великою втратою як для компаній, так і для суспільства. Аналіз показує, що на компенсацію за робочі дні (лікування і дострокові пенсії) витрачається мільярди євро на рік. При цьому роботодавцю загрожує покарання штрафом і навіть тюремним ув'язненням, якщо він порушує законодавство з охорони праці, зокрема щодо психологічного стану підлеглих [5].

Світовий досвід показує що умови праці європейських працівників є значно кращими з точки зору охорони праці, рівень травматизму на порядок нижчий, тому Україні необхідно враховувати помилки та позитивні аспекти врегулювання трудових відносин у світі.

Необхідно більше звертати увагу на:

- удосконалення вітчизняної нормативної бази в галузі охорони праці;
- створення інформаційного центру агітації та пропаганди з питань охорони праці;
- відпрацювання механізму економічних розрахунків на підприємстві, спрямованих на створення безпечних і здорових умов праці працюючим [1, с. 374].

На думку світових експертів кількість українських підприємств, які прагнуть покращити умови праці, зростає. Багато підприємств дотримуються стандартів ISO 9001 (стандарт якості), багато впроваджують ISO 14001 (стандарт для покращення екології). Також збільшується кількість підприємств, які беруть до уваги і сферу соціальної відповідальності та методи ризик-менеджменту. Все це свідчить про те, що на українському ринку є підприємства, які прагнуть забезпечити своїм працівникам безпечні умови праці.

Література

1. Горностай О. Б. Діяльність міжнародних організацій з охорони праці / О. Б. Горностай // Науковий вісник НЛТУ України. — 2014. — Вип. 24.9. — С. 368—375.
2. «Гідна робота це безпечна робота» Хуан Сомавія / Juan Somavia Генеральний директор МОП. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://kk.convdocs.org/docs/index-206371.html>
3. Зуб В. Документальні ресурси з питань охорони праці в системі безпеки функціонування бібліотек Великобританії та США / В. Зуб // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : зб. наук. праць. — 2012. — Вип. 33. — С. 453—461.
4. Литвинюк О. На підтримку Сеульської декларації / О. Литвинюк // Охорона праці : зб. наук. праць. — 2011. — № 3. — С. 6—7.
5. У Німеччині боротимуться із емоційним згоранням на роботі [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://health.unian.ua/worldnews/588272-u-nimechchini-borotimutsya-iz-emotsiynim-zgorannnyam-na-roboti.html>

Д.Ю. Тимошенко,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.М. Сунрун,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК ПЕРЕДУМОВА КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

Корупція є одним із основних чинників, які створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави. Вони негативно впливають на всі сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини.

Тільки за даними всесвітньої організації Transparency International, у 2016 р. за індексом корупції Україна посіла «почесне» 131 місце із 176 країн-учасниць [1]. За даними іншої міжнародної неурядової організації The World Justice Project у 2016 р. за показниками відсутності корупції Україна зайняла 89 місце із 113 країн загалом [2, с. 31].

Відповідно до ст. 45 Кримінального кодексу України (далі — КК України) до корупційних правопорушень можна віднести злочини, передбачені статтями 191,

262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-1 Особливої частини [3].

Особливу увагу в даному випадку привертає склад злочину, передбачений ст. 364 КК України — зловживання владою або службовим становищем як один із найнебезпечніших та проявів корупції в Україні.

Кримінально-правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти протидії зловживанню владою або службовим становищем розглядали у своїх дослідженнях С. А. Алтухов, П. П. Андрушко, М. І. Ануфрієв, О. Ф. Бантишев, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. Ф. Волобуєв, Б. В. Волженкін, А. В. Галахова, О. Ф. Гіда, В. Г. Гончаренко, О. О. Дудоров, Є. В. Додін, А. А. Жижиленко, Б. В. Здравомислов, А. Ф. Зелінський, А. В. Іщенко, В. Ф. Кириченко, М. Й. Коржанський, В. П. Коваленко, В. О. Коновалова, Г. А. Матусовський, М. І. Мельник, М. М. Михеєнко, А. В. Савченко, Т. М. Супрун, В. В. Топчій, М. І. Хавронюк, В. Ю. Шепітько.

Зловживання владою або службовим становищем — це умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

З точки зору кримінології, корупціонером в даному злочині є особа, яка постійно чи за спеціальним повноваженням здійснює функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймає в цих органах посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій. Саме тому, розглядаючи суб'єкта корупційної діяльності за вказаними ознаками, необхідно брати до уваги саме його соціальний статус.

Особи, що зловживають владою, характеризуються також і специфічними моральними властивостями та психологічними особливостями. До них слід віднести: психологічну «установку» використовувати посаду з корисливою метою, готовність проігнорувати закон, пожертвувати професійною честю заради вигоди, впевненість у владі грошей, переконаність у можливості та доцільності вирішувати життєві питання незаконним шляхом. Вказані особи володіють такими рисами, як жадібність та заздрість, амбіційність, користолюбство, кар'єризм, здирництво і зажерливість. Великий вплив на формування таких характеристик має соціальне середовище особи, наявність у ньому осіб з високим рівнем матеріального достатку, зазвичай, досягнутого за рахунок корупційної діяльності [4].

Варто зазначити, що наявні дані та характеристики особи, що зловживає владою, не в змозі повністю відобразити особливості даної категорії осіб злочинців. Це пов'язано, перш за все, із надзвичайно високим ступенем латентності даних видів злочинів, що має наслідком відображення лише часткової картини корупційних проявів у сфері протидії зловживанню владою чи службовим становищем. Відповідно, першочерговим завданням є реформування системи

кримінальної юстиції та створення більш ефективних заходів для боротьби із зловживанням службовим становищем.

Тому, можна представити висновки у вигляді заходів саме запобігання корупційним діям службових осіб, шляхом зловживання владою, які могли б запобігти порушенню цього негативного явища.

На рівні загально соціального запобігання злочинності доцільним буде покращення матеріального рівня життя службових осіб, підвищення їхньої заробітної плати до рівня, який би відповідав належному існуванню в суспільстві.

На рівні спеціально кримінологічного запобігання — кримінологічна профілактика, а саме — відвідування службовими особами колоній, призначених для державних службовців та працівників правоохоронних органів, які вчинили кримінальні правопорушення. Доречною буде також профілактика захисту у вигляді додаткового контролю за рішеннями службових осіб з боку громадських організацій, які здійснюють боротьбу з корупцією; відвернення злочинів, які найдоцільніше здійснювати у вигляді переконання щодо необхідності відмовитися від незаконного використання владних повноважень у власних чи інших приватних інтересах.

На рівні індивідуального запобігання найефективнішим способом запобігання корупційній злочинності є переконання. До прикладу, встановлення шефства над службовою особою, які вже якимось чином себе дискредитувала, з боку більш старшого та досвідченого керівника. Досить цікавим видається також стимулювання участі в громадській діяльності, такий як правова допомога населенню, яка проводиться громадськими організаціями тощо.

Література

1. Corruption Perceptions Index 2016 // Transparency International [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
2. WJP Rule of Law Index 2016 by the World Justice project // The World Justice Project [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://worldjusticeproject.org/our-work/wjp-rule-law-index/wjp-rule-law-index-2016>
3. Кримінальний кодекс України: станом на 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. — Офіц. видання — Київ: Парлам. вид-во 2001 р. — 164 с. — (Бібліотека офіційних видань)
4. Михайленко Д. Кримінологічна характеристика особи корупціонера / Д. Михайленко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/664/3.%20Mychailenko%20D.%20Kriminalog%20karakter.pdf?sequence=1>

Д.Ю. Тимошенко,
студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.П. Яцик,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університету державної іскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВІДВОДУ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Існування інституту відводу в кримінальному судочинстві України є гарантією справедливого, неупередженого та об'єктивного правосуддя. Він складається із комплексу охоронних заходів, пов'язаних з усуненням зацікавлених осіб від досудового розслідування та судового розгляду. Сформульована у главі 4 КПК України 1960 р. та параграфі 6 глави 3 КПК України 2012 р. система заборон гармонійно вписується в загальну стратегію розвитку кримінального процесуального права України, що спрямована на захист інтересів особистості, надаючи інституту відводів додаткове значення.

Відвід — це правовий інститут, тобто сукупність норм, які забезпечують об'єктивність та неупередженість осіб, які беруть участь у розслідуванні та судовому розгляді провадження, а також виконання інших вимог кримінального процесуального та іншого законодавства, що визначає, які особи і за яких обставин не можуть брати участь у кримінальному процесі [1, с. 15—16].

Безпосередньо питанням відводу в кримінальному судочинстві присвячені дисертаційні дослідження В.Г. Задерако [2] та Х.А. Мамедової [1]. Проте в сучасних умовах, коли Україна згідно з Конституцією 1996 р. проголосила себе правовою державою (ст. 1) і ратифікувала низку міжнародних правових актів з прав людини і судочинства, прийняла нові процесуальні кодекси, тема інституту відводу є досить актуальною та недостатньо дослідженою.

Сутність відводу у кримінальному судочинстві полягає в усуненні (самоусуненні) окремих суб'єктів від участі у кримінальному провадженні за наявності обґрунтованих сумнівів в їх неупередженості виключно на підставі постановленої слідчим суддею, суддею (судом) вмотивованої ухвали.

Акцентуючи увагу на кримінальному процесуальному законодавстві України, у цілому погоджуємося із думкою Л.М. Лобойка, що у практиці застосування КПК України 1960 р. простежувалися, із поміж іншого, наступні спірні положення: невідповідність кримінально-процесуального законодавства у частині регламентації прав суб'єктів процесу європейським стандартам правового положення особи у кримінальному судочинстві, високий ступінь формалізму у кримінально-процесуальній діяльності та нерівність сторін обвинувачення та захисту [3, с. 4].

Чинні положення КПК України 2012 р., відносно інституту відводу, у кримінальному провадженні свідчить про намагання законодавця забезпечити таке застосування норм кримінального процесуального права, при якому законні

інтереси учасників процесу були б реально гарантовані та надійно захищені від необґрунтованих обмежень.

Учасники процесуальних відносин здійснюють свої права та виконують свої обов'язки шляхом здійснення певних дій. Закріплений обов'язок професійних учасників усунутися від кримінального провадження реалізується шляхом заявлення самовідводу. Здійснення даної дії ініціює порядок розгляду самовідводу (ст. 81 КПК України 2012 р.). Якщо ж обставини для відводу є, але професійний учасник кримінального судочинства не усунувся від даного провадження, то ініціюється інша норма, яка встановлює право визначеному колу учасників заявити відвід. Дане право також реалізується шляхом спеціальних дій: заявлення клопотання про відвід, котре підлягає обов'язковому розгляду.

За наявності підстав, передбачених ст.ст. 75–79 КПК України, заявлення самовідводу слідчим, прокурором, захисником, представником, експертом, спеціалістом, перекладачем, слідчим суддею, суддею, присяжним, секретарем судового засідання є не їх правом, а обов'язком.

При розгляді відводу має бути вислухана особа, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думка осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті вмотивованою ухвалою слідчого судді, судді (суду).

Існуючий механізм правового регулювання, який встановлює порядок заявлення та розгляду відводів учасників кримінального судочинства, зіштовхується на початкових стадіях з двома проблемами: 1) проблема реалізації обов'язку професійного учасника усунутися від даного кримінального провадження; 2) проблема реалізації права заявити відвід, котра полягає у складності встановлення (виявлення) суб'єктами, що володіють даним правом, тих обставин, що виключають таку участь.

Проблема реалізації обов'язку професійних учасників усунутися від кримінального провадження (тобто заявити самовідвід) пов'язана, перш за все, з відсутністю такого додаткового правового явища, як юридична відповідальність за невиконання вказаного обов'язку. Юридична відповідальність повинна виступати як додаткова гарантія виконання наявних обов'язків. Додаючи юридичну відповідальність до системи юридичних гарантій забезпечення нормального функціонування державного управління, І.А. Галаган відмічав, що вони «здійснюють свій організаційно-превентивний та інший вплив не лише у випадку порушення правових норм, але і значно раніше. Вони направлені на регламентування нормального функціонування та розвитку правовідносин, діяльності суб'єктів - і у цьому їх головна соціальна цінність. Ототожнювати функції юридичних гарантій з їх подальшою (після порушення норм права) впливовою роллю — значить зменшувати їх призначення у загальній системі головних явищ» [4, с. 9–10].

Друга вищезазначена проблема пов'язана з відсутністю правового механізму встановлення обставин, що виключають участь у кримінальному судочинстві, яка в свою чергу, є частиною (підсистемою) загального механізму правового регулювання інституту відводів. При заявленні самовідводу подібної проблеми не

виникає, оскільки професійний учасник знає про наявність підстав, що виключають його участь у справі. Інші ж суб'єкти кримінального процесу є сторонніми людьми і, як правило, не обізнані про дані обставини. Ось тут і виникають складнощі реалізації встановленого законом їх права заявити відвід.

Можна зробити висновок, що значення інституту відводу у сучасному кримінальному провадженні визначається його сутністю і зосереджене в тому, що він відповідає за врегулювання суспільних відносин щодо забезпечення об'єктивності й неупередженості осіб, які здійснюють кримінальне судочинство або сприяють йому, що, в свою чергу, дає підстави розглядати ці відносини як умову прийняття законного, обґрунтованого та справедливого рішення у кримінальному провадженні, а також є суттєвою гарантією правосуддя, забезпечення прав і законних інтересів учасників кримінального процесу.

Як показує практика, інститут відводу в сучасному кримінальному процесі України є бездієвим та таким, що потребує корінних змін, які б упередили непрофесійність, непорядність та зловживання своїм процесуальним становищем учасників кримінального процесу.

Література

1. Магомедова Х.А. Институт отводов в советском уголовном судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.09 / Магомедова Хава Абриевна. — Москва, 1984.
2. Задерако В.Г. Институт отводов в советском уголовном процессе: дис. ... канд. юрид. наук 12.00.09 / В.Г. Задерако. — Харьков, 1978. — 170 с.
3. Лобойко Л.М. Цілі реформування кримінально-процесуального законодавства України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць, 2009. — №2 (43). — 320 с.
4. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР (государственное и материальное исследование) / Галаган И.А. — Воронеж, 1970. — 198 с.

Д.Ю. Тимошенко,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.В. Забучинська,

заступник завідувача кафедри, старший викладач кафедри фінансового права
Університету державної фіскальної служби України

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Бюджетно-фінансова децентралізація й створення чітких та прозорих взаємовідносин між державними та місцевими бюджетами є наслідком демократичного розвитку країни й розбудови та подальшого становлення інституту місцевого самоврядування. Беручи до уваги те, що Україна раніше перебувала на етапі становлення ринкової економіки, а процеси бюджетної децентралізації відіграють у цьому не останню роль, слід посилювати механізми

державної регіональної політики. Це зумовить стабільний розвиток та економічне зростання і сприятиме розширенню демократичних процесів на місцях.

Фінансова децентралізація означає не тільки наповнення бюджету. Вона робить прозорими фінансові потоки (отже, завдається нищівний удар по корупції) та збільшує зацікавленість органів місцевого самоврядування в реалізації податкового потенціалу своєї адміністративно-територіальної одиниці. Крім того, децентралізація значно розширює можливості місцевої влади у здійсненні зовнішніх запозичень — своєрідних «підйомних» коштів.

Фінансова (точніше, фінансова) децентралізація дала громадам той необхідний стимул, який дав їм змогу набратися сил і визначитися, як формувати самодостатні об'єднані територіальні громади [3].

Зараз в Україні відсутні надійні джерела надходження коштів до регіонів, громад. В різних регіонах існують податки надходжень до місцевих бюджетів, які суттєво відрізняються і іноді зовсім необґрунтовані.

*Довідка про виконання місцевих бюджетів за доходами станом на
01.10.2017
(без урахування міжбюджетних трансфертів)*

грн коп.

№ п/п	Назва території	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
1	Вінницька	4 528 306 738,07	913 648 458,20	5 441 955 196,27
2	Волинська	2 407 537 081,97	802 436 868,71	3 209 973 950,68
3	Дніпропетровська	14 902 417 829,10	1 550 581 540,78	16 452 999 369,88
4	Донецька	6 473 213 579,53	1 813 381 321,42	8 286 594 900,95
5	Житомирська	3 364 044 079,90	533 137 615,96	3 897 181 695,86
6	Закарпатська	2 599 491 565,50	507 337 542,23	3 106 829 107,73
7	Запорізька	6 765 113 419,05	913 864 710,37	7 678 978 129,42
8	Івано-Франківська	2 970 211 643,73	624 107 846,64	3 594 319 490,37
9	Київська	7 286 182 194,74	2 280 086 116,22	9 566 268 310,96
10	Кіровоградська	2 978 640 847,05	404 198 301,00	3 382 839 148,05
11	Луганська	1 876 963 534,80	421 696 169,02	2 298 659 703,82
12	Львівська	7 640 863 349,94	1 488 345 715,79	9 129 209 065,73
13	Миколаївська	3 582 922 309,84	578 580 777,16	4 161 503 087,00
14	Одеська	8 556 522 090,33	2 625 820 262,20	11 182 342 352,53
15	Полтавська	5 647 907 155,07	970 931 746,51	6 618 838 901,58
16	Рівненська	2 617 792 941,12	490 265 284,69	3 108 058 225,81
17	Сумська	3 311 255 615,55	629 485 863,22	3 940 741 478,77
18	Тернопільська	2 164 430 089,11	307 925 410,06	2 472 355 499,17
19	Харківська	9 495 690 763,05	1 126 904 674,32	10 622 595 437,37
20	Херсонська	2 683 221 048,51	380 615 185,11	3 063 836 233,62
21	Хмельницька	3 381 107 375,47	598 566 843,53	3 979 674 219,00
22	Черкаська	3 787 518 159,01	646 280 944,10	4 433 799 103,11
23	Чернівецька	1 769 117 640,51	329 327 717,90	2 098 445 358,41
24	Чернігівська	3 012 521 099,30	482 745 543,36	3 495 266 642,66
25	м.Київ	21 701 767 945,68	3 114 728 197,22	24 816 496 142,90
Всього		135 504 760 095,93	24 535 000 655,72	160 039 760 751,65

(Рис.1)

Станом на 1 жовтня 2017 року, слідуючи статистичним даним (див. рис.1), можна побачити, що внаслідок фінансової децентралізації стан виконання місцевих бюджетів не є однаковим. Існує суттєва різниця між деякими регіонами України. Значний фінансовий ресурс отримали місця обласного значення, а саме місто Київ.

Для цього місцеві та районні податки повинні бути стабільними, не змінюватись щомісяця. Як вважає В.М. Опарін, з чим ми можемо погодитися, це дозволить здійснювати на перспективу планування та прогнозування надходжень

податків до регіону, а за рахунок отриманих фінансових ресурсів впливати на зростання, або навпаки скороченню обсягів виробництва (у випадку екологічно небезпечних підприємств), їх модернізації [2].

Бюджетно-фінансова децентралізація залежить від розподілу повноважень і їх узгодження між виконавчою та представницькою владою. Для оцінки ступеня бюджетно-фінансової децентралізації використовують показник частки регіональних (місцевих) рівнів управління в доходах і видатках консолідованого бюджету. У більшості країн світу ці показники зростають.

Процес бюджетно-фінансової децентралізації в Україні свідчить про неузгодженість і дублювання повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, зокрема у сфері розробки та ухвалення місцевих бюджетів. Децентралізація, яка відбувається, полягає в зміні агентів, що виконують загальнодержавні функції але не в отриманні автономії в прийнятті податково-бюджетних рішень. Залишається важливою сильна цілеспрямована політика центрального уряду, а органам виконавчої влади на місцях відводиться роль реалізаторів стратегії центру.

Також, не розроблені принципи розподілу субвенцій, їх відсутність може також народжувати корупційні схеми. На 2017 рік передбачалося надання 1 млрд. грн. субвенцій для 159 громад [1].

Наголосимо, що повинні бути здійсненні дослідження по взаємозв'язку регіональної влади і громад, передача фінансових ресурсів і повноважень громадам. Мабуть, коли у регіоні одна громада взаємовідносини з владою повинні відрізнятись там, де є декілька громад.

Збільшення фіскального навантаження на нерухомість повинно здійснюватися від якості та вартості житла, а не тільки від площі. В Україні значна кількість будівель знаходяться у аварійному стані, вимагають значного фінансування на ремонт або будівництва нового житла. В умовах збільшення комунальних платежів здійснювати фіскальне навантаження буде також невірним і малоефективним. Тому вважаємо, що лише за рахунок податків сьогодні наповнити місцеві бюджети разом підняти добробут громади неможливо.

Слід відзначити, що якщо ефективність підприємства визначається обсягами прибутку, то ефект від децентралізації повинен оцінюватись показниками бюджетного навантаження, дефіциту і в першу чергу соціальним ефектом (зменшенням безробіття, збільшенням тривалості життя, покращенням екологічного становища у регіоні). Потрібно також враховувати структуру економіки регіону, його потенціал, а це передбачає визначення пріоритетів його розвитку.

На нашу думку, доцільно розраховувати доходи місцевого бюджету на кількість населення, що дозволить враховувати достатність коштів на одну особу в регіоні. Чим менше населення і більше доходи регіону, тим більше буде це відношення. За допомогою цього відношення можна оцінювати можливості регіону у соціальному розвитку, а разом необхідність субвенцій, розробляти заходи по підвищенню ефективності потенціалу, який знаходиться на території громади.

Сприяти розвитку фінансової децентралізації у майбутньому (коли завершиться економічна криза) буде створення за допомогою НБУ регіональних банків розвитку, які стануть не тільки акумулювати, а й витрачати і контролювати кошти місцевих бюджетів, а в деяких випадках надавати для особливо важливих інвестиційних проєктів пільгові кредити. Таким чином децентралізація повинна сприяти розвитку економіки регіону, структурним її змінам, зробити інвестиційно-інноваційно привабливою. Забезпечити реалізацію цих завдань зобов'язаний контроль, який виступає функцією управління в регіоні.

Беручи до уваги вищенаведене, необхідно ще раз підкреслити, що фінансова незалежність місцевого самоврядування є можливістю самостійного вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного й соціального розвитку конкретної території, коли ці питання входять до компетенції відповідного рівня місцевого управління.

Український законодавець повно використав успішний досвід східноєвропейських країн, тому подальше просування України до європейської спільноти слід проводити за умови завершення конституційної реформи на рівні територіальної організації влади, проведення у відповідність до Європейської хартії місцевого самоврядування перетворення владних відносин у державі на основі принципів субсидіарності та децентралізації.

Ми вважаємо, що фінансова децентралізація повинна бути одним із головних пріоритетів уряду в діяльності бюджету кінця 2017 року та як наслідок початку 2018 року. Адже проведення послідовної політики у сфері реформування місцевих бюджетів, забезпечення їхньої стійкої дохідної бази та підвищення ступеня фінансової незалежності, результативність, ефективність та прозорість використання бюджетних коштів, вирішення питань соціально-економічного розвитку регіонів дадуть змогу територіальним громадам на місцях розв'язувати гострі проблеми різноманітного характеру.

Отже, в Україні процес фінансової децентралізації відбувається досить активно, послідовно, з достатньо повною нормативною законодавчою розробкою цього процесу, що є позитивним кроком України в історичному розвитку, як місцевості, так і держави. Правове регулювання фінансової діяльності місцевих органів самоврядування в умовах змін міжбюджетних відносин потребує подальшого розвитку й дослідження з метою створення чіткого правового механізму фінансової системи України.

Література

1. Ткачук А. С конституцией или без, децентрализация началась. Теперь только не навреди! [Электронный ресурс] / А.Ткачук // Зеркало недели. — 31.01.2016. — Режим доступа: <http://gazeta.zn.ua/internal/anatoliytkachuk-s-konstituciey-ili-bez-decentralizaciya-nachalas-teper-tolko-ne-navredi-.html>
2. Опарин В.М. Финансовая система Украины: Теоретико-методологические аспекты: [монографія] / В.М.Опарин. — К.: КНЕУ, 2005. — 247 с.
3. Фінансова децентралізація: «підйомні» для громад. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://constitution.gov.ua/publications/item/id/47>

Н.В. Хіміч,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.В. Забучинська,

заступник завідувача кафедри, старший викладач кафедри фінансового права
Університету державної фіскальної служби України

ВІДНОСИНИ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ФІНАНСОВИМ ПРАВОМ

В умовах реформування суспільства, страхування як один із найважливіших елементів ринкової інфраструктури, є універсальним засобом захисту всіх форм власності, майнових інтересів окремих громадян і господарюючих суб'єктів в цілому. Оскільки саме завдяки страхуванню тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб можуть перетворюватись у інвестиційні ресурси, які є необхідними економіці, що розвивається. Діяльність страховиків має великий «плюс» серед інших типів фінансових посередників, оскільки їх можна віднести до установ, яким притаманна можливість продукувати, насамперед, довгострокові інвестиційні ресурси, дефіцит яких спостерігається в українській економіці протягом фактично всіх років незалежності нашої держави. Різноманітність і складність відносин у сфері страхування, зумовили необхідність їх правового регулювання нормами різних галузей права, зокрема цивільного та фінансового. У зв'язку з цим, досить актуальним є на сьогодні вивчення фінансово-правових відносин, що мають місце у сфері страхування.

Українська правова наука традиційно розглядає страхування, як інститут цивільного права, але при вивченні страхування не завжди враховується його публічно-правова складова.

Деякі вчені досліджуючи юридичну природу страхування в радянські часи не вважали, що відносини в системі обов'язкового страхування, рівно як і добровільного виникають на підставі цивільно-правового договору, а різниця міститься лише в тому що обов'язкове страхування виникає незалежно від згоди сторін на підставі закону [1, с. 32–33].

Схожої точки зору дотримуються деякі сучасні дослідники. Так основним аргументом Майданника на користь цивільно-правового регулювання відносин соціального страхування є те, що законодавство про страхування має комплексну природу, об'єднуючи норми як приватного, так і публічного права. До останніх відносяться, зокрема, правила про ліцензування та страховий нагляд, що містяться у Законі України «Про страхування» [2, с. 7].

До ознак, які дозволяють відносини обов'язкового страхування віднести до фінансово-правових, можна віднести й те, що обов'язок сплати страхових внесків встановлюється законом. Ці правовідносини мають грошовий характер; виникають щодо утворення, розподілу та використання публічних фондів соціального призначення; їх виникнення зумовлено публічними цілями вирішення проблем фінансового забезпечення громадян у разі настання страхового випадку. Фінансові ресурси формуються за рахунок платежів фізичних чи юридичних осіб

як окремого виду платежу чи у складі єдиного соціального внеску - податку. Саме вказані характеристики таких правовідносин визначають їх до тих видів страхування, які складають публічне страхування в Україні.

Особливістю правових відносин обов'язкового страхування є те, що на законодавчому рівні встановлюється перелік учасників страхових правовідносин; види об'єктів, що підлягають обов'язковому страхуванню; ризики, від яких вони повинні бути застраховані, мінімальні розміри страхових сум. Інші умови визначаються за угодою сторін, зокрема, страхувальник має право самостійно вибрати собі контрагента — страховика.[3, с. 123—128].

Крім того, характерною ознакою страхових відносин, інтегруючою їх до складу предмету фінансового права є їх соціально-економічна спрямованість на захист окремих групи населення, збереження державного майна і культурних цінностей, безпеку окремих видів професійної діяльності, тощо. Іншими словами, мета інституту страхування співпадає з фінансово-правовою політикою держави, що виявляється у тому числі створенні комплексу заходів по підвищенню матеріального благополуччя суспільства і забезпечення економічної безпеки.

Також, через таку ознаку як формування страхового фонду, розв'язується проблема інвестицій тимчасово вільних засобів в банківські та інші комерційні структури, вкладення грошових коштів в нерухомість, придбання цінних паперів, тощо. З розвитком страхового ринку удосконалюється і розширюється механізм використання тимчасово вільних засобів. Значення страхових фондів зростатиме та їх вплив на фінансову систему України буде збільшуватись [4].

Постає питання, чи можна віднести усі види обов'язкового страхування до публічного страхування? Виходячи з наведених вище ознак публічного страхування, можна стверджувати, що ні, оскільки право на здійснення обов'язкових видів страхування може отримати будь-який страховик, якщо він має відповідну ліцензію. Тому лише відносини з приводу отримання ліцензії можна визнати публічними, а не обов'язкове страхування в цілому.

Таким чином відносини з публічного страхування досить тісно пов'язані з фінансовими правовідносинами, оскільки держава відіграє особливу роль в їх організації та регулюванні. Саме держава встановлює види й умови обов'язкового страхування, порядок функціонування соціальних страхових фондів, джерела фінансування та виплати страхових відшкодувань, контроль використання акумульованих коштів та конкретно визначені цілі дотримання законодавства страховиком і страхувальником. Усе це свідчить про регулювання державою відносин з публічного страхування з використанням імперативного методу, що підкреслює фінансово-правову природу цих відносин.

Література

1. Цыпкин С.Д. Финансово-правовые институты, их роль в совершенствовании финансовой деятельности Советского государства / С.Д. Цыпкин. — М.: Изд-во МГУ, 1983. — 80 с.
2. Майданик Р. Співвідношення галузей публічного і приватного права [Текст] / Р. Майданик // Юрид. вісн. України. — 2010. — № 13, 14.

3. Заєць О.М. Примусове укладення договорів страхування — грубе порушення законодавства України / О.М. Заєць // Вісник Луганськ. держ. ун-ту внутр. справ ім. Дідоренка — 2011. — № 4.
4. Острогляд О. В. Визначення відносин у сфері страхування, що входять у предмет фінансового права [Текст] / О. В. Острогляд // Право і безпека : Науковий журнал. - 2010. — № 3. — С. 231—235.

Н.В. Хіміч,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.М. Супрун,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП ВИБОРЦЯ, УЧАСНИКА РЕФЕРЕНДУМУ

Як показує практика проведення виборів в Україні на різних рівнях, останнім часом підкуп — найтипівіше правопорушення в розглядуваній сфері. Особливого розголосу й міжнародного резонансу набувають дані правопорушення у сфері виборчих відносин й, передусім, на тлі мобілізації ресурсів суспільства у напрямку протидії корупції. Отже, в сучасних умовах виникає нагальна потреба розроблення адекватного кримінально-правового захисту суспільних відносин у сфері реалізації виборчих прав. Зважаючи на необхідність виконання Україною взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань, актуалізується проблема повноти входження положень базових міжнародних антикорупційних конвенцій у частині встановлення кримінальної відповідальності за підкуп, зокрема у сфері реалізації виборчих прав. Актуальність зумовлюється також тим, що без ефективного механізму юридичної відповідальності за порушення прав і свобод громадян їх виборчі права навряд чи будуть захищені й гарантовані належним чином. Тому важливо, щоб кримінальне законодавство встановлювало кримінальну відповідальність за найбільш суспільно небезпечні посягання на виборчі й референдумні права громадян.

14 жовтня 2014 р. парламентом було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян», який набрав чинності 23 жовтня 2014 р. і яким в новій редакції викладено ст. 160 Кримінального кодексу України (далі — ККУ), що нею раніше встановлювалась кримінальна відповідальність за порушення законодавства про референдум, а тепер — за підкуп виборця чи учасника референдуму. Таким чином, положення ст. 160 ККУ не просто зазнали редакційних змін, а були замінені іншими за змістом правовими нормами. У зв'язку з цим зазнала змін і ст. 157 ККУ.

У новій редакції ст. 160 ККУ передбачено три склади злочинів:

1) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи

невчинення будь-яких дій, пов'язаних із безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування (ч. 1 ст. 160 ККУ);

2) пропозиція, обіцянка або надання виборцю чи учаснику референдуму неправомірної вигоди за вчинення або невинення будь-яких дій, пов'язаних із безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права чи права на участь у референдумі (ч. 2 ст. 160 ККУ);

3) здійснення передвиборчої агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг (ч. 3 ст. 160 ККУ).

Зазначені діяння посягають на встановлений законом порядок реалізації громадянами права голосу шляхом вільного волевиявлення.

Слід зазначити, що у ч. 1 ст. 160 ККУ встановлено кримінальну відповідальність за діяння, які раніше не вважалися злочинами, тоді як ч. 2 ст. 160 ККУ визначає караність діяння, яке раніше (до 23 жовтня 2014 р.) охоплювалося змістом ч. 1 ст. 157 ККУ, що визнавала злочином, окрім іншого, перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, поєднане з підкупом. Однак відповідно до нового закону слово «підкуп» з тексту ч. 1 ст. 157 ККУ було виключене [1].

Нові зміни до кримінального кодексу стосовно відповідальності за порушення виборчих прав фактично декриміналізували перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого пасивного виборчого права, поєднане з підкупом. Якщо раніше кримінально караними були лише дії особи, яка підкупляла виборця чи учасника референдуму, то з дня набрання чинності нововведень злочином визнається також прийняття пропозиції, обіцянки або одержання виборцем, учасником референдуму для себе чи третьої особи неправомірної вигоди за вчинення чи не вчинення будь-яких дій, пов'язаних із безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права або права голосу, незалежно від фактичного волевиявлення особи та результатів голосування.

Іншою новелою є те, що чинна редакція ч. 3 ст. 160 ККУ визнає злочином здійснення передвиборної агітації (агітації референдуму) шляхом надання підприємствам, установам, організаціям неправомірної вигоди або надання безоплатно товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення найменування, символіки, прапора політичної партії, вартість яких не перевищує розміру, встановленого законодавством), робіт, послуг. Необхідність запровадження кримінальної відповідальності за такі дії зумовлена тим, що протягом останніх років такий вид агітації набув значного поширення попри те, що він заборонений законом [2; 3]

Згідно з ч. 4 ст. 160 ККУ караються дії, передбачені ч. 2 або ч. 3 цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом або його довіреною особою на виборах, представником політичної

партії чи місцевої організації політичної партії у виборчій комісії чи комісії з референдуму, уповноваженою особою політичної партії чи місцевої організації політичної партії, офіційним спостерігачем на виборах або референдумі. Для порівняння: ч. 3 ст. 157 ККУ у попередній редакції встановлювала менший перелік кваліфікуючих ознак: вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища.

Оскільки санкція попередньої редакції ч. 3 ст. 157 ККУ передбачала більш м'яке покарання, ніж санкція ч. 4 ст. 160 ККУ, тому перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі, поєднане з підкупом, скоєне до 22 жовтня 2014 р. включно за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням свого службового становища, має бути кваліфіковано за ч. 3 ст. 157 ККУ та не підлягає перекваліфікації на ч. 4 ст. 160 ККУ.

Таким чином, результати проведеного дослідження дають змогу в цілому позитивно оцінити виділення законодавцем в окрему статтю складів злочинів щодо прямого та непрямого підкупу виборців, учасників референдуму. Підсумовуючи викладене, треба зазначити, що згідно з положеннями чинного кримінального законодавства України, підкуп виборця, учасника референдуму є окремим видом підкупу, що має свої особливості, з огляду на специфіку реалізації виборчих правовідносин. Дослідження родових ознак підкупу у сфері реалізації виборчих прав дозволило дійти висновку, що підкуп виборця, учасника референдуму є корупційним злочином, що є досить актуальним явищем у наш час та потребує ще більшої уваги з боку держави.

Література

1. Понад 400 справ порушило МВС за підкуп виборців — Аваков [Електронний ресурс]. URL: http://espreso.tv/news/2014/10/24/ponad_400_sprav_porushylo_mvs_za_pidkup_vyborcivavakov.
2. Інтернет-видання «КУРС» URL: http://kurs.if.ua/news/na_prykarpatti_kandydat_v_nardepy_podaruvav_tserkvi_hrest_za_8_tysyach_gryven_yakyy_bude_osvyacheno_u_den_vyboriv_8129.html.
3. Громадянська мережа ОПОРА [Електронний ресурс]. — URL : <http://opora.ua.org/news/6529-kyjiv-kandydat-v-stolar-podaruvav-dytjachomu-sadochku-suchasnu-tehniku-video>.

Н.В. Хіміч,

студентка Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної служби України

Т.П. Яцик,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Університету державної фіскальної служби України

ТИМЧАСОВЕ ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Відсторонення від посади підозрюваного (обвинуваченого) відіграє досить важливу роль заходів забезпечення кримінального провадження, оскільки передбачає обмеження конституційного права кожного на працю. Одним із актуальних питань, яке потребує належного правового регулювання є ефективне та неупереджене здійснення правосуддя. Це зумовлено тим, що нині досить часто ми спостерігаємо правопорушення, вчинені суддями під час своєї професійної діяльності. Кримінально процесуальне законодавство виділяє тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя — як один із механізмів забезпечення кримінального провадження. Питання притягнення суддів до відповідальності є досить гострим та важливим за будь-якого політичного режиму та державного устрою.

В Україні судді відповідають за вчинення злочинів на загальних підставах. Кримінальним кодексом передбачено злочини, які можуть бути вчинено суддями як посадовими особами, що здійснюють правосуддя. Так, наприклад, виключно суддями може бути вчинено такий злочин, як постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, постанови або ухвали [1, с. 987].

Реформування в 2012 році кримінального процесуального законодавства зумовило посилення гарантій прав та свобод особи у кримінальному судочинстві. Суттєвих змін зазнали механізми застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Розширення їх переліку, а також суттєва зміна порядку їх застосування стало необхідним кроком у наближенні національного законодавства до європейських зразків, а також утвердження верховенства права у кримінальному процесі. Особливе місце серед заходів забезпечення кримінального провадження займає — відсторонення від посади.

Відсторонення від посади — захід забезпечення кримінального провадження, сутність якого полягає у тимчасовому недопущенні підозрюваного, обвинуваченого до виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків протягом певного строку, який за загальним правилом здійснюється за рішенням слідчого судді, суду з метою припинення кримінального правопорушення, припинення протиправної поведінки, запобігання протиправній поведінці особи, яка перебуваючи на посаді, зможе знищити чи підробити речі або документи, що мають значення для досудового розслідування, незаконними способами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати кримінальному провадженню іншим способом [2, с. 256]. У більш вузькому значенні — це захід забезпечення кримінального провадження, який

полягає у тимчасовому, вимушеному недопущенні посадової особи до виконання своїх функціональних обов'язків та застосовується щодо особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочину [3, с. 200].

У 2016 році на підставі Закону України «Про вищу раду правосуддя» з'явилося доповнення до Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України) : а саме, засіб забезпечення кримінального провадження - тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя. Ми вважаємо, що все більша кількість порушень законодавства під час здійснення правосуддя суддями, зумовило потребу такого механізму забезпечення прав і свобод особи.

Згідно КПК України рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності ухвалюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом [4].

Однак, постає питання чи можна покладати на Вищу раду правосуддя функції, які у кримінальному провадженні є судовими? І чи матиме вона достатню кількість повноважень, необхідних для цього?

В Законі України «Про вищу раду правосуддя» передбачено випадки, за якими рішення Вищої ради правосуддя може бути оскаржено, зокрема це: коли склад Вищої ради правосуддя не мав повноважень; коли рішення не підписано членом Вищої ради, який брав участь у його ухваленні; рішення не містить визначені законом підстави його ухвалення або мотиви, з яких Вища рада дійшла відповідних висновків [5].

Тобто дані підстави передбачають певні випадки некомпетентності Вищої ради правосуддя стосовно відсторонення від посади судді.

Питання компетентності Вищої ради правосуддя у процесі тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя обґрунтовують у своїх наукових працях С.В. Гладій, С. В. Завада, В.І. Фаринник, Р.Д. Арланова.

Зокрема В.І. Фаринник пропонує відсторонення від посади судді здійснювати слідчому судді, або суду на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України [7, ст. 166]. Р.Д. Арланова вважає, що ухваленням рішення про відсторонення судді від посади повинен займатись Верховний Суд України.

Ми вважаємо, що розглядати скарги на дії і бездіяльність суддів в Україні та складати рішення про тимчасове відсторонення судді має Верховна Рада України.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), виконавцем судової функції може бути не тільки суд, а і парламент та адміністративні органи. ЄСПЛ виробив низку критеріїв, на основі яких визначається, чи виконує той чи інший орган судову функцію. Такими критеріями є: наявність організованої процедури; наявність в органі який вирішує спір, так званої «повної юрисдикції»; обов'язковість рішення для обох сторін спору.[12]. Верховна Рада — парламент, може бути виконавцем судової функції.

Якщо ми розберемо більш детально ці критерії на прикладі Вищої ради правосуддя, то побачимо що так, дійсно раніше, до появи ст. 155-1 КПК України, коли діяльність відсторонення судді була врегульована відповідним регламентом

Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, були наявні ознаки організованої процедури, зокрема визначались порядок проведення засідання, порядок розгляду питання, особлива процедура прийняття рішень. Теперішній порядок розгляду тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, передбачений Законом України «Про вищу раду правосуддя» не свідчить, про наявність організованої процедури, яка була б наближена до судового розгляду.

Можливість оскарження більшості рішень Вищої ради правосуддя свідчить про те, що її діяльність не відповідає критерію «повної юрисдикції».

Отже, на основі вищевикладеного можемо зробити висновок, що Вища рада правосуддя, не має наявну кількість критеріїв, яких достатньо було б, щоб вважати її, як орган, що виконує судові функції, а отже немає достатньої компетенції для вирішення даної проблеми. Тому, ми вважаємо, що передача компетенції ухвалення рішень до Вищої ради правосуддя не є доцільною та обґрунтованою, і потребує більшого вивчення та удосконалення законодавства в даній сфері.

Література

1. Мельник М. І. Науково-практичний коментар Кримінального Кодексу України. — Київ, 2012. — 1184 с.
2. Грошев Ю. М. Кримінальний процес. — Харків. — Право, 2013. — 824 с.
3. Удалов Л. Д. Кримінальний процес. — Київ, 2013. — 544 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс. Київ, 2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
5. Про вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 7/8 — ВР. Київ: Парламентське видавництво, 2017.
6. Вісник національного університету ДПС України: загальнонауковий журн. / Засн.: Нац. унів. ДПС України. 2014. Ірпінь. 2 (265).
7. Аналіз судової практики у справах про відсторонення судді від посади у зв'язку з притягненням до відповідальності, продовження строку від посади/вищий адміністративний суд Україн, відділ узагальненої практики. 2015.

БІОЛОГІЯ

Я.О. Векленко,

студент факультету природничо-географічної освіти та екології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

О.В. Пархоменко,

науковий керівник, кандидат біологічних наук, доцент
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

ВЕСНЯНА ДИНАМІКА ГОРОБЦЕПОДІБНИХ МІСТА ОБУХОВА

Ряд Горобцеподібних (*Passeriformes*) — найчисельніший (понад 5 000 видів) ряд птахів. В Україні зустрічається 130–135 видів горобцеподібних, які є важливою частиною природних екосистем. Вони відіграють важливу роль у природі та житті людини - комахоїдні види регулюють чисельність шкідників культурних рослин, горобцеподібні, які харчуються зерновими культурами і фруктами - допомагають в поширенні їх насіння. Деякі види займаються опиленням рослин, а самців багатьох видів люди цінують за красивий мелодійний спів (соловейко, дрізд співочий, щиглик). Варто відзначити, що ці птахи прекрасно пристосовується до трансформування ландшафтів, тому дуже часто горобці, ластівки, ворони і шпаки є безпосередніми сусідами людини [2, с. 165].

Фауна горобцеподібних в Україні вивчена досить добре, але рівень її вивченості в регіональному плані дуже різноманітна. У літературі ми можемо знайти лише згадки про видовий склад родини Горобцеподібних на окремих територіях м.Обухова, наприклад орнітофауна ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Козинський», гідрологічний заказник місцевого значення Урочище «Гощів», ландшафтний заказник місцевого значення «Обухівський».

Підвищення інтересу до питання вивчення та збереження біорізноманіття різних груп живих організмів, обумовлюють важливість та актуальність вивчення горобцеподібних птахів, у тому числі й у містах обласного значення.

Метою нашого дослідження є вивчення весняної динаміки ряду Горобцеподібних (*Passeriformes*) міста Обухів.

Спостереження проводилися в парках м.Обухів протягом трьох місяців 2017 року — березень, квітень, травень. Для визначення видового складу птахів використовували загальноприйняті методи: маршрутний метод, та метод точкових обліків, використовуючи бінокль 10-кратного збільшення [1, с. 124].

За весняний період у м.Обухів Київської області було зареєстровано 15 видів горобцеподібних птахів (див. табл.1). Можемо спостерігати таку динаміку: в березні і першій половині квітня були наявні сім видів трьох родин: родина Синицеві — Синиця велика *Parus major*, Синиця блакитна *P.caeruleu* L.; родина Горобцеві — Горобець хатній *Passer domesticus* L., Горобець польовий *P.montanus* L. та родина Воронові — Сорока *Pica pica* L., Ворона сіра *Corvus cornix* L., Сойка *Garrulus glandarius* L. У другій половині квітня кількість зареєстрованих видів збільшилася до тринадцяти, а саме: представники родини Мухоловкові — Горихвістка чорна *Phoenicurus ochruros* G., Дрізд співочий *Turdus philomelos*, родина Воронові — Крук *Corvus corax* L., родина Кривіт'янки — Вівчарик весняний *Phylloscopus trochilus* L., родина В'юркові — Зяблик *Fringilla coelebs* L. та родина Плискові — Трясогузка біла *Motacilla alba* L. В середині травня до попередніх видів додалися ще два представники, які належать до родини Ластівкові - Ластівка міська *Delichon urbicum* L., родина Шпаківі — Шпак звичайний *Sturnus vulgaris* L. (див. Рис. 1)

Таблиця 1

Видовий склад та кількість
Горобцеподібних птахів м. Обухів у весняний період 2017 р.

Назва виду	2-га половина березня	1-ша половина квітня	2-га половина квітня	1-ша половина травня	2-га половина травня
Синиця велика <i>P. major</i>	67	70	72	66	63
Горобець польовий <i>P. montanus</i> L.	71	78	80	79	73
Горобець хатній <i>P. domesticus</i> L.	74	76	77	80	75
Сорока <i>P. pica</i> L.	5	6	5	4	2
Горихвістка чорна <i>Ph. ochruros</i> G.			15	27	43
Ворона сіра <i>C. cornix</i> L.	45	51	55	44	37
Трясогузка біла <i>M.alba</i> L.			21	30	26
Ластівка міська <i>D. urbicum</i> L.				68	96
Сойка <i>G. glandarius</i> L.	2	4	5	8	6
Дрізд співочий <i>T. philomelos</i>			8	43	66
Шпак звичайний <i>Sturnus vulgaris</i> L.				27	32

Крук <i>C. corax</i> L.			3	4	2
Синиця блакитна <i>P. caeruleu</i> L.	6	4	2	6	10
Вівчарик весняний <i>Ph. Trochilus</i> L.			37	87	79
Зяблик <i>F. coélebs</i> L.			44	77	89
Загальна кількість представників видів	268	289	424	650	699

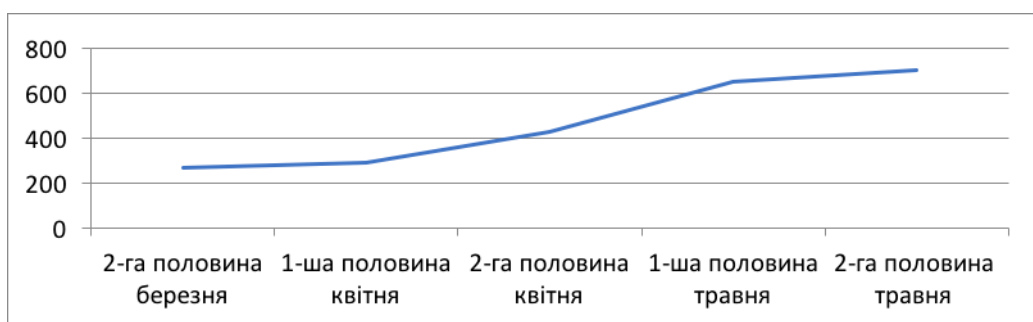

Рис. 1. Динаміка чисельності горобцеподібних у весняний період 2017 року.

Таким чином, фауна горобцеподібних на досліджуваній території представлена 15 видами, які належать до 9 родин. Найбільша кількість видів представлена родиною Воронові — *P. pica* L., *C. cornix* L., *G. glandarius* L., *C. corax* L. Родини Синицеві, Горобцеві, Мухоловкові налічують по 2 види відповідно; інші три родини представлені одним видом.

Література

1. Равкин Ю.С. К методике учета птиц лесных ландшафтов во внегнездовое время: Организация и методы учета птиц и вредных грызунов / Ю. С. Равкин, Б.П. Доброхотов. — М.: Наука, 1963. — 256 с.
2. Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Птахи фауни України: польовий визначник / Г. В. Фесенко, А. А. Бокотей, — Київ, 2002. — 416 с.

Н.М. Юркуц, А.І. Шупенюк,

студенти інженерно-екологічного інституту

Івано-Франківського національного університету нафти і газу

М.В. Галярник, М.В. Штогрин,

наукові керівники, асистент кафедри землевпорядкування та кадастру,

старший викладач кафедри нафтогазової геофізики

Івано-Франківського національного університету нафти і газу

ВИЗНАЧЕННЯ ВИСОТНИХ МЕЖ РОБОТИ ГЕОДЕЗИЧНИХ ПРИЛАДІВ

Актуальність даної проблеми виходить із положень про зміну магнітного поля і температури з висотою, і важливістю їх впливу, а також зміни їх величини, на роботу геодезичних приладів, при виконанні робіт на висотному об'єкті, і не тільки.

Магнітне поле Землі досягає висоти 80—90 тис. км від її поверхні воно приблизно в 100 000 разів слабкіше магнітного поля Землі. До висоти 44 тис. км магнітне поле постійне, його величина зменшується з віддаленням від земної поверхні поступово [1].

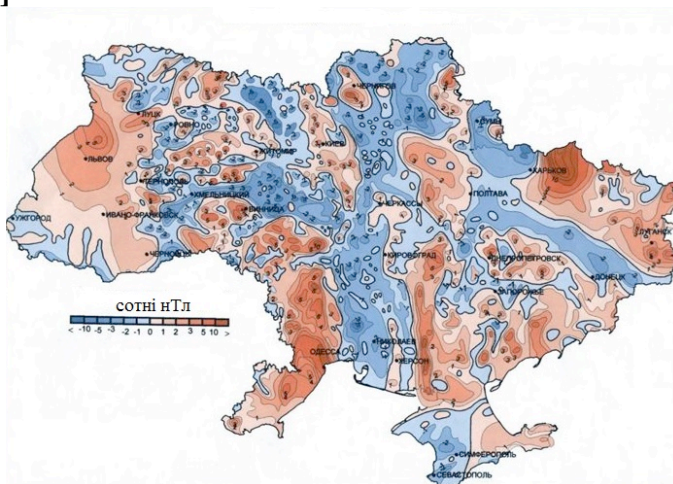

Рисунок 1. Карта геомагнітного поля України.

З цього рисунку можна визначити значення магнітного поля на території України, для того щоб врахувати похибку за вплив розмагнічення на виміри електронних геодезичних приладів.

Із властивості магнітного поля до зменшення із висотою, можна припустити що розмагнічення, спричинить до погіршення роботи електроніки в геодезичному приладі, а це в свою чергу призведе до похибки у вимірювання [2].

З праці [2] можна встановити, що електронний геодезичний прилад виробляє своє магнітне поле при виконанні вимірів, це дає чітке представлення про магнітні властивості будь-яких електронних геодезичних приладів. Дана діагностика була виконана на цифровому нівелірі LeicaSPRINTER [3] і також за допомогою квантового магнітометра.

Також зі зміною висоти у напрямку зростання, змінюється температурний режим, який характеризується зменшенням температури. Це призводить до обмеження користування електронних геодезичних приладів, із-за використання в них мікросхем, а саме мікропроцесора, який від охолодження починають втрачати свою продуктивність під час вимірів. Також від зменшення температури до граничної, відбувається обмеження користування оптичних приладів, із-за використання в них клею, який від охолодження до -35° починає втрачати свою властивість до скріплення матеріалів, а саме призм оптичного геодезичного приладу. Звідси виникає похибка за перевищення температурного режиму приладу в результаті вимірювання.

Авторами публікації було встановлено що температура із глибиною нарощується, в середньому 3°C на 100 м, ця величина, відраховується від поясу з постійною температурою, залягання якого залежить від географічного положення місцевості і змінюється в межах 15–40 м [4]. Звідси можна визначити граничну нижню висоту вимірювання для геодезичних приладів, при максимальній зафіксованій температурі в місті Івано-Франківська становила $+34^{\circ}\text{C}$, нижня висота була дорівнювати 207 м від рівня Кронштадського футштока.

Виходячи із даних метеослужби можна припустити, що при мінімальній зафіксованій температурі можна проводити виміри на висоті в місті Івано-Франківськ, 426 метра від рівня Балтійського моря. Також від температурного режиму ми можемо встановити і граничну висоту роботи для електронних геодезичних приладів виходячи із значень магнітного поля, яка буде така сама як і при врахуванні впливу температури, тому що якщо температурний режим опуститься до граничного це призведе до повної відсутності роботи приладу, а вплив магнітного поля лише спричинить велику похибку у вимірювання [5].

Отже нами було встановлено висотну границю роботи геодезичних приладів виходячи із двох важливих чинників впливу на геодезичні виміри, а саме впливу магнітного поля і величини температури.

Література

1. Кочетов Ф.Г. Физические поля и точность геодезических измерений. Геодезия и Картография №7. 2002. — Ст. 6—9.
2. Геомагнітна діагностика режимів роботи цифрового нівеліра. І. Тревого, Є. Ільків, М. Галярник, М. Дутчин, М. Новосільський.
3. Leica Geosystems [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://leica-geosystems.com/products/levels/digital-levels/leica-sprinter-250m-and-150m>.
4. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/geologiya/1.2.htm>.
5. Матвеев Л.Т. Курс общей метеорологии: Физика атмосферы. — Л.: Гидрометеиздат, 1984. — Ст. 751.

МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.В. Корінчук,

викладач математики Луцького вищого професійного училища будівництва та архітектури

Н.Ю. Корінчук,

викладач математики Луцького педагогічного коледжу

ІНТЕГРОВАНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ

Проблема інтегрованих зв'язків тісно давно пов'язана з використанням математичних знань у практичній діяльності людей, що пояснюється не тільки тим, що сфера застосування математики постійно розширюється, але й є потребою ознайомлення учнів з методами математичного моделювання складних процесів, з раціональними способами використання обчислювальної та комп'ютерної техніки.

Інтеграція знань учнів та студентів з математики, інших загальноосвітніх предметів та спеціальних дисциплін в професійно-технічних навчальних закладах та коледжах є основним фактором організації процесу навчання математики, яке забезпечує не тільки засвоєння знань, але й є базою для оволодіння спеціальними знаннями, вміння розв'язувати прикладні задачі, самостійно організовувати свою діяльність, шукати і знаходити раціональні способи, переносити їх в умови, які не задані безпосередньо навчанням, а пов'язані з професією, тобто в ті, які ми називаємо нестандартними.

Проблема інтегрованих зв'язків у навчально-виховному процесі професійно-технічних навчальних закладах та педагогічному коледжі є дуже важливою. Від успішного її розв'язання багато в чому залежить підвищення ефективності навчання і виховання учнів та студентів. Вони мають засвоїти систему знань не тільки з даного предмета загальноосвітньої підготовки, а й пізнати зв'язки його не тільки із спеціальними дисциплінами, але й іншими предметами, які вивчаються в училищі та коледжі. Реалізація принципу інтегрованих зв'язків — один з основних резервів подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу, оскільки це сприяє систематизації знань учнів, забезпечує формування світогляду, підвищує ефективність навчання і виховання, забезпечує наскрізне застосування й закріплення знань, умінь і навичок, що їх набули студенти та учні на уроках з різних предметів. Нарешті, реалізація міжпредметних зв'язків дає змогу підвищити ефективність (одночасно сприяє полегшенню) роботи самих учнів та студентів. Усім цим і зумовлена виняткова важливість і актуальність проблеми інтегрованих зв'язків у навчально-виховному процесі.

Поняття «міжпредметні зв'язки» розглядається ученими у різних аспектах: філософському, педагогічному, психологічному, логічному тощо. У педагогіці міжпредметні зв'язки розглядаються як: по-перше, міжнаукові зв'язки; по-друге, принцип дидактики; по-третє, умова, що забезпечує послідовне відображення у змісті предметів об'єктивних взаємозв'язків, які діють у природі; по-четверте, умова виховуючого і розвивального навчання тощо. Враховуючи, що поняття «міжпредметні зв'язки» є знанням суттєвих властивостей предметів і явищ навколишньої дійсності, а також знанням суттєвих зв'язків між ними, Г.М. Варковецька дає таке визначення поняттю «зв'язки»: це «те, що об'єднує поняття у різних предметах, характеризує їх відношення». Тому, на її думку, міжпредметні зв'язки можна розглядати як одну з форм інтеграції знань, яка зводить знання у систему. Як зазначає І.М. Козловська, розвиток досліджень з міжпредметних зв'язків є лише «спробою відремонтувати недосконалу систему освіти, перенести частину знань з одного навчального предмета в інший, встановити зв'язки між близькими поняттями, що вивчаються у різних предметах», але вони є першим рівнем інтеграції, комплексні зв'язки — другим, цілісність — третім (Р.С. Гуревич, І.М. Козловська). Суть інтеграції у навчально-виховному процесі полягає у взаємопроникненні елементів одного об'єкта в структуру іншого, внаслідок чого одержується повністю новий об'єкт зі своїми властивостями організованості (М.М. Берулава, Р.С. Гуревич, М.І. Махмутов). Саме інтеграція знань і вмінь спроможна забезпечити єдиний підхід до пізнавальних прийомів під час вивчення суміжних предметів.

Враховуючи складну природу міжпредметних зв'язків, за основу можна брати різні ознаки їх класифікації. За змістовною ознакою виділяють наступні типи міжпредметних зв'язків:

1. Теоретичні, засновані на єдності закономірностей, що вивчаються і використовуються в різних предметах та дисциплінах.

2. Об'єктні зв'язки, тобто один і той же об'єкт вивчається в різних предметах та дисциплінах.

3. Зв'язки, засновані на єдності наукового підходу, методу та використання при вивченні різних предметів та дисциплін.

4. Міжпредметні зв'язки, засновані на використуванні одного і того ж прийому діяльності при вивченні різних предметів та дисциплін.

Для виявлення міжпредметних зв'язків і визначення їх типів проводиться порівняльний дидактичний аналіз навчальних планів і програм, підручників і навчальних посібників із даних предметів. Необхідність тимчасового узгодження тем розділів і тем різних предметів та дисциплін, між якими встановлюються необхідні міжпредметні зв'язки.

Так, теоретичні міжпредметні зв'язки не повинні використовуватися як перспективні, тобто розгляд питань застосування певних законів, теорій не повинне випереджати вивчення суті самого закону. Звідси витікає, що вивчення загальноосвітніх предметів повинне передувати вивченню дисциплін професійного циклу. У зв'язку з цим можлива перебудова структури навчального матеріалу.

Ефективність міжпредметних зв'язків можлива лише при системному їх використуванні. Для цього необхідне встановлення взаємозв'язків не тільки двох якихось предметів, але і встановлення зв'язків між загальноосвітніми предметами, спеціальними дисциплінами і виробничим навчанням. Це досягається попарним розглядом всіх взаємозв'язаних предметів з метою виявлення і відбору найважливіших в науково-технічному і методичному аспектах, які мають важливе значення для здобування умінь і навиків міжпредметних зв'язків. З окремих зв'язків, що охоплюють пари навчальних предметів, складається система міжпредметних зв'язків.

Для виявлення міжпредметних зв'язків і визначення шляхів їх здійснення використовують тематичний і по елементний аналіз змісту навчальних предметів. Аналіз змісту проводять найчастіше побудовою структурно-логічних схем, мережових графіків навчального плану, внаслідок чого виявляються схожі за змістом теми різних предметів.

Слід зазначити, що в результаті тематичного аналізу неможливо виявити всієї глибини взаємозв'язків даних предметів. Результати аналізу дозволяють погоджувати послідовність вивчення тем різних предметів (або самих предметів), які тісно пов'язані між собою в часі і більш цілеспрямовано планувати міжпредметні зв'язки. Виявлені в результаті порівняльного аналізу навчальних планів і програм взаємопов'язані теми даних предметів піддають потім детальнішому по елементному аналізу з метою встановлення аналогії в змісті. Метод по елементного аналізу змісту навчальних предметів приводить до визначення структурних елементів знань, умінь і навиків, виявлення їх підпорядкування і встановлення внутрішньопредметних і можливих міжпредметних зв'язків на основі тотожності елементів. Це досягається при здійсненні порівняльного аналізу підручників, навчальних посібників даних предметів, при цьому виявляється їх наступність, ступінь єдності тотожних елементів знань, визначається тип можливих зв'язків. Далі розглядається роль навчального предмета, що має міжпредметний характер, у внутрішній і міжпредметній системі знань.

Все частіше серед учнів звучить запитання: «Навіщо вивчати математику?». Дуже часто говорять просто: «Математику вивчають, щоб її знати». Але зараз, в умовах найгострішого дефіциту часу при вивченні математики на рівні стандарту, загального розвитку сучасних технологій, така відповідь не може задовольнити. Іноді посилаються на те, що вивчення математики сприяє розвитку логічного мислення. Ця відповідь, звичайно, справедлива. Однак, логічне мислення можна розвивати на найрізноманітнішому матеріалі. Який же вибрати? До того ж, якщо «знати», то — що саме, в якому обсязі? Адже математика зараз настільки велика, що будь-який обсяг, відібраний для викладання, становить її маленьку частину.

Питання інтегрованих зв'язків загальноосвітніх предметів та спеціальних дисциплін є основною темою дисертаційного дослідження авторів протягом останніх п'яти років. Кінцевим результатом такого науково-експериментального дослідження стали розповсюдження своїх напрацювань у широкій мережі інтернет, зокрема, участі у міжнародних інтернет-конференціях та публікаціях у

збірниках фахових видань, розміщення статей у фаховому журналі «Математика», проведення заходів, відкритих уроків та підготовка доповідей для учасників обласних секцій, проведення відкритих інтегрованих занять в рамках декади відкритих уроків.

Одним із таких кінцевих продуктів з питань інтеграції стала участь в дискусії на секційному засіданні математичного факультету Східноєвропейського університету імені Лесі Українки на тему: «Застосування інноваційних та комп'ютерних технологій при проведенні інтегрованих занять з вищої математики», тези якого були опубліковані у науковому збірнику Східноєвропейського університету імені Лесі Українки. В них розглядались задачі прикладного змісту, для прикладу такого, «столяру необхідно із бруска довжиною b м виготовити віконний блок, який би пропускав найбільше світла», відома задача селянина Пахома, який мав оббігти геометричну фігуру найбільшої площі (він оббіг трапецію, а найбільшу площу має квадрат) та інші.

Як відомо задачі практичного змісту відіграють важливу роль в підготовці спеціалістів робітничих професій. Вони активізують навчальний процес і викликають інтерес до поглибленого вивчення математики. Найкращим способом здійснення професійної спрямованості в процесі викладання математики є розв'язування задач з практичним змістом. Спільно із майстром виробничого навчання провели відкритий інтегрований урок на тему: «Розрівнювання розчину. Розв'язування задач професійної спрямованості». На прикладі цього уроку було показано проектну методику і продемонстровано тісний зв'язок математики з шістьма предметами, зокрема, технологією штукатурних робіт, економікою, геометрією, фізикою, охороною праці та матеріалознавством. На уроці виробничого навчання учні оштукатурили поверхню у вигляді прямокутного паралелепіпеда, а потім зробили заміри цієї поверхні і записали їх в умову задачі. При знаходженні об'єму виконаної роботи з учнями була проведена актуалізація опорних знань, зокрема, повторили формули площ трикутника та чотирикутників, а також формулу об'єму прямокутного паралелепіпеда.

Так, із геометрії була використана формула для знаходження об'єму прямокутного паралелепіпеда, а з економіки термін вартість виконаної роботи. Для визначення маси використаного розчину учні пригадали знання з предмету фізики, а саме формулу, яка пов'язує масу, об'єм та густину розчину.

І на кінець, учні пригадали ще знання з охорони праці про граничні норми ваги вантажу при підйманні і переміщенні під час короткочасних роботах для неповнолітніх підлітків. З охорони праці відомо, що для підлітків до 16 років такою граничною нормою ваги вантажу при підйманні і переміщенні під час короткочасних роботах є максимальний вантаж до 14 кг. В задачі у відповіді вийшло 19 кг. Скажімо, якби вище знайдену масу розчину помістити в одне відро, чи можна учням його переносити з одного місця на інше? Відповідь учнів на це була негативною.

На уроці було систематизовано навчальний матеріал щодо застосувань знань учнів із спеціальних дисциплін та загальноосвітніх предметів при розв'язуванні прикладних задач. Розглянуто схему застосування математичних та фізичних

формул, а також термінів і відомостей із предметів економіки та охорони праці при розв'язуванні задач професійної спрямованості.

Фізика та інші дисципліни вивчають залежності між величинами та описують їх мовою математики; а математика в свою чергу систематизує та узагальнює способи розв'язування різноманітних в тому числі професійних задач, створюючи математичні моделі та методи їх дослідження.

Центральним напрямом дослідження проблеми міжпредметних зв'язків у навчанні є вивчення їх освітніх функцій. Взаємне узгодження й інтеграція в нових програмах систематизованих знань, умінь і навичок, які включаються до навчальних предметів, стало можливим, завдяки численним дослідженням конкретних взаємозв'язків між предметами всередині циклу.

Розвиток ідеї міжпредметних зв'язків пов'язаний із поглибленням загальних методологічних основ навчання і відбивається в розширенні й поглибленні взаємозв'язків навчальних предметів, у підвищенні рівня узагальненості навчального пізнання. Нові дидактичні дослідження, які націлені на формування творчої особистості учня, все більше доводять принципову необхідність інтегративного підходу до навчання.

Предметна система навчання, яка існує сьогодні, відбиває поділ предметних галузей знань, що традиційно склався в науці, на природничі, технічні і гуманітарні. Розвиток наукового пізнання підсилює диференціацію наук. Цей процес, оголюючи суміжні грані в пізнанні природи й суспільства, техніки та людини, її праці, культури та мистецтва викликає нерозривно пов'язаний з ним процес інтеграції наукового знання. У зв'язку з цим стає необхідним здійснення більш детального аналізу основних компонентів методичної системи навчання математики з метою використання більших потенційних можливостей для реалізації інтегрованих зв'язків математики.

Література

1. Возна М. Про встановлення взаємоузгодженості програм з математики та суміжних дисциплін / М. Возна, М. Гром'як // Математика в школі. — 2003. — №6. — С. 8—11.
2. Козловська І. Прикладна спрямованість шкільного курсу математики. Розвиток життєвої компетентності школярів / І. Козловська // Математика. — №3. — 2008.
3. Удосконалення навчально-виховного процесу в професійних закладах. Науково-методичний збірник АПН України. — К., 1993 р.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

І.М. Вінчук,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

А.О. Вінчук,

аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

О.М. Коваленко,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Н.М. Воробйова,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСУРСИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Функціонуючи в умовах жорсткої конкуренції, що постійно загострюється, оператори телекомунікаційних технологій зіштовхуються з проблемою підвищення конкурентоспроможності своїх послуг та компанії в цілому. Результатом цієї конкурентної боротьби стає велике різноманіття товарів, послуг та рішень, як на споживчому, так і на промисловому ринку.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних телекомунікаційних технологій суттєво впливає на соціально-економічний розвиток України. Впровадження інформаційних технологій створює підґрунтя для розвитку нової культури праці і одночасно призводить до стратегічної переорієнтації підприємства. З розвитком нових комп'ютерних та телекомунікаційних технологій багаторівневий маркетинг збагатився сучасними бізнес-інструментами [5].

Аналіз останніх досліджень. Дослідження регулювання телекомунікаційних послуг на ринку України відображені в роботах учених: В. Андріанова, В. Афанасьєв, А. Бойко, В. Бірюков, П. Голишко, В. Дубчак, В. Казимир, В. Коломієць, Б. Малиновський О. Матвієнко, В. Литвинов, І. Петраш, В. Поздняков, Є. Риндич, А. Соколова, В. Орлова, А. Орехов, А. Щуровська та інші. Проблемам визначення стану та перспектив розвитку сфери телекомунікаційних технологій як фактора виробництва, відображено в роботах вчених: А. Богачевського, В. Василенка, Л. Варакіна, С. Воробієнко, В. Гранатуров, О. Габовда, А. Джипа, М. Дем'янчук, І. Кораблінова, О. Князева, І. Литовченко, І. Седікова, Т. Садовнікова та інші. Дослідження конкурентоспроможності на ринку телекомунікаційних послуг присвячені праці таких вчених, як І. Булах, А. Дзюбинський, Л. Захарченко, І. Кораблінова та інші.

На даний час можна передавати інформацію через дротові та бездротові мережі. На даний момент існує вже п'ять основних стандартів Wi-Fi — це 802.11a, 802.11b, 802.11g, 802.11i та 802.11n. З них в Україні використовують три: 802.11b, 802.11g та 802.11n. На думку експертів, Wi-Fi в найближчому майбутньому стане стандартною функцією для будь-якого мобільного телефону, подібно до функції відправки SMS або будильника. Падаючий попит на низько-технологічні моделі стільникових телефонів змушує виробників наділяти свої апарати максимальною кількістю функцій, в тому числі і вбудованим модулем Wi-Fi. З використанням Wi-Fi пов'язано кілька мобільних сервісів, наприклад, мобільне телебачення. З Wi-Fi технологією пов'язують ще один сервіс- VoIP (Voice over IP-«голос через Інтернет») - це загальна назва для технологій, що дозволяють оцифрувати мову, спеціальним чином закодувати її і передати оцифрований сигнал по стандартних каналах Інтернету. Використання Wi-Fi технології залежить не тільки від характеристик вашого телефону, але від того в якій місцевості ви знаходитесь. Постійне збільшення швидкості, розширення зони обхвату і поліпшення захищеності роблять застосування безпроводних мережевих рішень дуже вигідними як в плані фінансового вкладення, так і в плані мобільності [2]. Тепер немає необхідності прив'язувати робоче місце до мережевої розетки чи ж тягнути безліч дротів. Постійний розвиток технологій в першу чергу направлений на забезпечення максимальної безпеки, поліпшення можливостей роумінга і поліпшення зручності розгортання і застосування. Україна належить до найбільш перспективних країн у плані розвитку IP-телефонії, маючи значний потенціал у збільшенні кількості користувачів Internet. Проблема врегулювання відносин між операторами, провайдерами та споживачами, що стосується тарифного регулювання та порядку взаєморозрахунків залишається відкритою. Перспективами подальших досліджень цьому напрямку є розробка науково-прикладних засад формування просторово-часових моделей інноваційного розвитку телекомунікаційних послуг на ринку України [3].

Із розвитком електронної комерції у світі і появою аббревіатур, що позначають певні її напрями (наприклад, B2C, B2B), для взаємодії компанії зі співробітниками через Інтернет була виділена аббревіатура - B2E - business to employees (бізнес - службовцям). До систем, що реалізують даний напрям електронної комерції, можна віднести системи віртуальних офісів. Існує цілий ряд комерційних програмних продуктів, що дозволяють їх створювати: eRoom, HotOffice, Netopia Virtual Office, Netscape Virtual Office by Concentric, Microsoft Office Live Workspace, Google Docs, Google Docs&Spreadsheets, ZOHO, Adobe ConnectNow, SAI, Системне програмне забезпечення співробітництва та ін. Присутність у мережі Інтернет уже не є розкішшю для малого бізнесу, це необхідність. В Microsoft Office Live Small Business можна легко створювати професійні сайти, розміщати на них логотип фірми, додавати графіку, документи, і налаштовувати зовнішній вигляд сайту. Користувач може керувати контактами, обслуговувати клієнтів і створювати он-лайнні робочі простори для співробітництва, обміну інформацією з колегами й діловими партнерами. На сьогодні передові компанії у своєму «електронному офісі» використовують такі

рішення, як: централізовані бази даних, комунікаційні пакети, засоби мобільного зв'язку. Віртуальний офіс відтворює загальну структуру підприємства та забезпечує доступ до загальних баз, організації складського обліку, бухгалтерії, тощо. Таким чином, віртуальний офіс - це насамперед система електронного документообігу для віддалених користувачів. На даний час найбільші концерни України мають свої філіали в інших містах, з якими зв'язуються за допомогою комутаційних ліній в режимі off-line. Один з найбільш вдалих прикладів у новому класі рішень для віддаленої роботи - система Groove Virtual Office американської компанії Groove Networks. Заснував її Рей Оззі, що працював раніше на корпорацію IBM у якості одного з головних архітекторів системи Lotus Notes [4].

Вже зараз у телефонних інтерактивних додатках все частіше стали застосовувати системи автоматичного розпізнавання й синтезу мови. Оскільки набір у ньому може бути здійснений не тільки за допомогою тонового набору, але й голосових команд, то спілкування з голосовим порталом, зрозуміло, стає більше природним. При цьому системи розпізнавання є незалежними від дикторів, тобто розпізнають голос будь-якої людини. Основною перевагою голосових систем є сприятливий інтерфейс користувача. Його застосування звільняється від потреби продиратися крізь складні й заплутані лабіринти голосових меню. Розвиток так званих Silent Speech Interfaces (SSI) (інтерфейсів безмовного доступу) можна вважати наступним кроком інформаційних технологій розпізнавання мови. Ці системи оброблення мови базовані на одержанні й обробленні мовних сигналів на ранній стадії артикуляції. Даний етап розвитку розпізнавання мови спричинений двома суттєвими недоліками сучасних систем розпізнавання: надмірна чутливість до шумів, а також необхідність чіткої і ясної мови при звертанні до системи розпізнавання. Підхід, заснований на SSI, полягає в тім, щоб застосовувати нові сенсори, що стійкі до впливу шумів, як доповнення до оброблених акустичних сигналів. Голосовий пошук реалізується в наступних напрямках:

- алфавітний довідник, пошук компанії за її номером, або категорією пошук людини за списком;
- пошук такої інформації, як новини, фінанси, об'їзди напрямом руху, погода або інформація з кінотеатрів (при цьому часто використовується керування багаторівневим голосовим меню);
- пошук в мережах Інтернет, аналогічний тому, якби запит був надрукований у пошуковому рядку, але здійснюваний голосом (іноді приводить до текстової видачі результатів пошуку на мобільний телефон замовника);
- вибір опцій з довгого списку служб мобільного сервісу, на портативному пристрої або в автомобільній системі (пісні або повідомлення радіостанції).

Всі ці форми пошуку має бути ініційовано голосовим запитом, результатом чого є або вибір потрібної дії, або доставки інформації у вигляді синтезованої мови. Характерним параметром цих основних додатків є швидкий доступ до інформації, що зводить до мінімуму зусилля по її пошуку. Мотивом для застосування голосу часто служить те, що пристроєм який застосовують при цьому, може бути стільниковий телефон, в якому текстове введення незручне або небезпечно відволікає увагу, і де важко переглядати довгі списки у маленькому

пристрої відображення. Інша категорія додатків, які можна вважати частиною голосового пошуку — «голосовий набір номера» - пошук контакту в каталозі. Сервіс полягає в тому, що після голосового звертання до системи й визначення нею елементу, що розшукується, вона робить дзвінок по обраному контакту. Іноді під поняттям «звуковий пошук» розуміють пошук по аудіо (або аудіо-доріжці відео-фрагмента) для знаходження фрагментів мови й перетворення їх у доступний для пошуку зміст. Цю технологію базують на мовних інформаційних технологіях, що сприяють аналізу голосового змісту файлів. В разі застосування цих технологій в call-центрах їх номінують як «мовні аналітики», що доповнює розпізнану мовну інформацію, щоб зробити деякий статистичний і мовний аналіз, використовуючи готовий текстовий і фонетичний матеріал. Такі додатки сприяють пошуку певних звукових фрагментів за необхідними атрибутами. Цей спосіб має значні перспективи в забезпеченні швидкого доступу до інформації, особливо на мобільних пристроях. Він має деякі з переваг писемної мови, зберігаючи переваги розмовної мови. В цьому сенсі стає актуальною проблема оцінювання якості подання інформації у мовному форматі за таким параметром, як розбірливість мовних повідомлень (правильна артикуляція). Швидкий розвиток телефонії і радіо спонукали до створення теорії розбірливості мови, на основі якої здійснюють акустичну експертизу каналів зв'язку.

Використання Internet-технологій пов'язують із розвитком нових технологій. Звідси виникають і ті зміни у світі технологій, свідками яких ми є: стрімке зростання пропускної спроможності каналів та присутності у мережі більшості корпорацій. На основі цих технологій вирости нові напрями бізнесу, а поширеність Internet росте небаченими темпами (швидше телефонії і телебачення). Все це зумовлює швидке проникнення Internet-технологій і в процеси автоматизації діяльності органів державного управління. Саме потреби електронної комерції в інструменті для здійснення платежів є однією з основних причин появи та розвитку систем електронних грошей програмного виду як в Україні, так і в інших країнах [1].

Ситуація на світовому ринку складається так, що найбільші комп'ютерні й телекомунікаційні компанії вкладають величезні кошти в розвиток IP-телефонії. Так, наприклад, компанія Cisco Systems, що має сьогодні торговий оборот у десятки мільярдів доларів і штат більш як 35 тис. працівників, пріоритетним напрямом обрала саме IP-комунікації. Іншими прикладами є компанії Intel, Avaya, Alcatel, Motorola, Nokia та багато інших. Одним з найсучасніших та найперспективніших протоколів IP-телефонії є SIP — «протокол ініціювання сесії», розроблений організацією IETF та рекомендований для використання у телекомунікаційних мережах з метою надання послуг телефонного зв'язку, відео зв'язку та конференцій. На сьогоднішній день IP-телефонія або VoIP (Voice over Internet Protocol — «передача мови по протоколу Internet») стає основною технологією передавання мови у телекомунікаційних мережах, а до 2020 року може повністю витіснити традиційний телефонний зв'язок.

Література

1. Багиев Г. Л. Маркетинг. — М.: Экономика, 2001. — 341 с. RAN, WLAN, WiMAX, Wireless Mesh Equipment Sales all Up in 3Q06.
2. Cellular News. 4 Dec 2006. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cellular-news.com/story/20742.php>
3. Вектор, Киев. VoIP-оборудование DYNAMIX. VoIP шлюзы. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.vector.kiev.ua/product/all/viop.htm>.
4. Гранд Сервис. Телекоммуникационное оборудование. VoIP оборудование. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gsc.com.ua/network/?sec=56>.
5. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посіб. — К.: МАУПІ, 2004. — 228 с. VoIP / IP Telephony Statistics. ICM/Call Center Magazine Network, 10/15/2002. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.callcentermagazine.com>.

Н.В. Юрчак,

вчитель інформатики та фізики

Хмельницького навчально-виховного об'єднання № 28

«ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС» – ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ

Інформаційне суспільство спонукає сучасного вчителя працювати на випередження. У час інформаційної епохи сучасне навчання потребує змін і креативу, а стандартне мислення відходить у небуття. Щоб спілкуватися з сучасними учнями, які живуть в світі цифрової культури однією мовою, вчителю необхідно володіти новими освітніми технологіями. Однією з таких технологій є методика «Перевернутого класу»

Перевернутий клас (англ. *flipped classroom*) — принцип комбінованого навчання, за яким основне засвоєння нового матеріалу учнями відбувається вдома, а час аудиторної роботи виділяється на виконання завдань, вправ, проведення лабораторних і практичних досліджень, індивідуальні консультації вчителя тощо. Принцип був запропонований у 2007 році учням Вудландської школи в штаті Колорадо (США) двома вчителями природничих наук — Джонатаном Бергманом та Аароном Самсом. Вони почали створювати короткі відеоподкасти з матеріалами лекцій, які учні мали переглядати вдома. Уроки ж присвячувались лабораторним роботам, а також відповідям на питання від учнів.

З тих пір інтерес до «перевернутого класу» постійно росте. Перенесення подачі теоретичного матеріалу за межі класної кімнати допомагає виділити більшу кількість часу на уроці для розвитку важливих в сучасному світі навичок — ведення дискусії, критичного мислення і створення власних проєктів.

Пропоноване «перевернуте навчання» передбачає відмову від таких прийомів: виступи учнів біля дошки, фронтальне опитування, диктування конспектів, перегляд тривалих навчальних фільмів і презентацій тощо. Натомість запроваджуються елементи педагогіки співробітництва: учитель виступає скоріше в ролі колеги й консультанта. Учні опановують навчальний матеріал, значною

мірою, за допомогою самонавчання, що сприяє розвитку пізнавальної активності та самостійності.

Суть цієї технології зводиться до заміни традиційної схеми навчання «звичайний урок — домашні практичні завдання» до схеми «домашнє засвоєння теоретичного матеріалу, який подано в вигляді відео, схем, ілюстрацій, презентацій — практична робота вчителя з учнями в класі». Такий тип навчання спонукає учнів вчитися один у одного, ділитись власним досвідом.

Учні дивляться вдома короткі відео лекції, у той час, як у класі відводиться час на виконання вправ, обговорення проектів і дискусії. Відео лекції часто розглядаються як ключовий компонент у «перевернутому» підході, вони створюються вчителем і розміщуються в Інтернеті, використовуючи різні інструменти хмарних сервісів. Оцінювання засвоєння нового матеріалу проводиться в кінці того ж самого уроку за допомогою виконання завдань у робочому зошиті, комп'ютерного тестування тощо.

У контексті «перевернутого навчання» постає питання: як зацікавити дітей вивчати матеріал на випередження вдома, коли і звичайне домашнє завдання учні виконують не завжди якісно. Мабуть, єдиний спосіб вирішення цієї проблеми полягає в тому, що відео уроки, відео лекції чи підручники, які використовуються в даній методиці, повинні бути цікавими, насиченими та зрозумілими не лише вчителю, а і школяреві. Підручник, в ідеалі, повинен відповідати віковим особливостям сприйняття інформації учнями, враховувати міжпредметні зв'язки. При «перевернутому навчанні» вчитель бачить рівень успішності кожного учня в процесі виконання практичних завдань і може вчасно надати методичну допомогу.

Для впровадження «перевернутого класу» доцільно використовувати такі форми та методи роботи:

Синхронні (в класі):

- Практичні роботи;
- Міні-проекти;
- Індивідуальна робота;
- Практична частина вебінару;
- Парна та групова робота.

Асинхронні (вдома):

- Відео лекції;
- Вебінари;
- Блоги;
- Форуми;
- Соціальні сервіси;
- Електронна пошта;
- Освітні платформи;
- Skype, чат.

Переваги технології «Перевернутий клас»:

▪ Учень отримує знання тоді, коли йому зручно, а не тільки за умови появи на уроці. Це може бути і відео, завантажене на смартфон чи планшет, аудіолекція, завантажена на плеєр.

▪ Учень засвоює матеріал у своєму темпі, може подивитися відео або прослухати аудіо стільки, скільки вважає за потрібне, зробити паузу для конспекту або простого сприйняття нової інформації.

▪ Формат індивідуальних консультацій з учителем допомагає дітям позбутися страху не зрозуміти новий матеріал. Це також допомагає вчителю бачити прогрес і рівень розуміння кожного окремого учня.

▪ На уроках час не витрачається на виклад нового матеріалу, завдяки чому створюється більше можливостей для застосування знань.

▪ Методика не вимагає спеціальних дорогих технічних пристроїв. Для реалізації роботи в межах «перевернутого класу» може знадобитись звукозаписний пристрій (диктофон, мікрофон), камера або вебкамера, комп'ютер зі стандартним програмним забезпеченням.

▪ Учні можуть використовувати більшу кількість додаткових джерел при самостійній підготовці вдома: інтернет, домашні книги, словники і т.д.

«Перевернути» клас не так просто, як може здатися на перший погляд: недостатньо записати відео лекцію, завантажити її на YouTube і дати посилання на неї своїм учням. Після того, як ви приберете з уроку елемент читання і конспектування, перед вами постає набагато складніше завдання, як вивільнений на уроці час організувати найбільш ефективно. Тут знадобиться як довгострокова, так і короткострокова підготовка, сміливість та креативність учителя.

Література

1. Міністерство освіти і науки України. Концепція нової української школи. 2016.
2. Лучшие рекомендации по организации “перевернутого класса” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.edu-trends.info/best_practices_flipped_classroom/
3. Перевернутий клас: відмінності від звичайного уроку, переваги та складності реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://metod-portfolio.blogspot.com/2015/10/blog-post_89.html
4. Вебінар: Перевернутий клас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=cH10_MXIR30
5. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wikipedia.org>

FEATURES AND VARIETIES OF APRIORI ALGORITHM

The Apriori algorithm determines the frequently occurring sets in several stages. At i -th stage, all frequently encountered i -element sets are determined. Each stage consists of two steps: the formation of candidates (candidate generation) and candidate counting. Consider the i -th stage. At the stage of formation of candidates, the algorithm creates a lot of candidates from i -element sets, whose support is not yet calculated. At the candidate counting step, the algorithm scans the set transactions, calculating the support of candidate sets. After scanning candidates that support less than the user-defined minimum are discarded, and only the frequently occurring i -element sets are stored. During the 1st stage, the selected set of candidate sets contains all 1-element frequent sets. The algorithm calculates their support during the candidate counting step.

The described algorithm can be written in the form of the following pseudocode:

```

 $L_1 = \{\text{frequently occurring 1-element sets}\}$ 
for ( $k = 2$ ;  $L_{k-1} \neq \varnothing$ ;  $k++$ )
     $C_k = \text{Apriorigen}(F_{k-1})$  // generation of candidates
    for all transactions  $t \in D$  execute
         $C_t = \text{subset}(C_k, t)$  // delete redundant rules
    for all candidates  $c \in C_t$  execute
         $c.\text{count}++$ 
    end for everyone
end for everyone
 $L_k = \{c \in C_k \mid c.\text{count} \geq \text{Suppmin}\}$  // selection of candidates
end for

```

Let's describe this algorithm in steps.

Step 1. Assign $k = 1$ and select all 1-element sets, which support more than the minimum set by the user Suppmin.

Step 2. $k = k + 1$.

Step 3. If you can not create k -element sets, then complete the rhythm, otherwise perform the next step.

Step 4. Create a set of k -element sets of candidates in frequent sets. For this, it is necessary to combine into k -element candidates $(k-1)$ - elemental frequent sets. Each candidate $c \in C_k$ will be formed by adding to the $(k-1)$ - elemental frequent set p an element of another $(k-1)$ - elemental frequent set is q .

This can be written in the form of the following SQL-like query.

```

insert into  $C_k$ 
select  $p.\text{item}_1, p.\text{item}_2, \dots, p.\text{item}_{k-1}, q.\text{item}_{k-1}$ 
from  $L_{k-1} p, L_{k-1} q$ 
where  $p.\text{item}_1 = q.\text{item}_1, p.\text{item}_2 = q.\text{item}_2, \dots, p.\text{item}_{k-2} = q.\text{item}_{k-2},$ 

```

$$p.item_{k-1} < q.item_{k-1}$$

Step 5. For each transaction T from the set D , choose candidates C_t from of the set C_k present in the transaction T . For each set of the constructed set C_k , delete the collection if at least one of its $(k-1)$ subsets are not often encountered.

Step 6. For each candidate from the set C_k , increase the support value by one.

Step 7. Select only candidates L_k from the set C_k , for which the value support more than the user-defined Suppmin. Go back to step 2. The result of the algorithm is the union of all the sets L_k for of all k .

To count the support of candidates, you need to compare each transaction with each candidate. Obviously, the number of candidates can be very large and need an effective way of counting. Much faster and it is more effective to use the approach based on keeping the candidates in hash tree. Internal nodes of the tree contain hash tables with pointers to descendants, and leaves - for candidates. This tree is used for fast counting support for candidates [1, p. 94].

The hash tree is built every time the candidates are formed. Initially, the tree consists only of the root, which is a leaf, and does not contain any candidate sets. Every time a new candidate, it is entered into the root of the tree, and so on until the number candidates in the root list will not exceed a certain threshold. As soon as this happens, the root is converted to a hash table, that is, it becomes an internal node, and leaves are created for it. All candidates are the descendant nodes according to the hash values of the elements in the set. Each new candidate is hashed on internal nodes until it reaches the first node-sheet, where it will be stored, until the number of sets again does not exceed the threshold.

After each transaction from the original data set is "skipped" through the tree, you can check whether the candidate support values meet the minimum threshold. Candidates for whom this condition is fulfilled are transferred to the category of frequent ones. In addition, remember to support the set, which is useful when extracting the rules.

The AprioriTid algorithm is a variation of the Apriori algorithm. A distinctive feature of this algorithm is the calculation of the value of support candidates not when scanning the set D , but using the set C_k , which is the set of candidates (k -element sets) potentially frequent, in accordance with which the TID of transactions is put, in which they are contained [2, p. 226].

Each member of the set C_k is a pair of the form $\langle TID, F_k \rangle$ where each F_k is a potentially frequent k -element set represented in transactions with the TID. The set $C_1 = D$ corresponds to the set of transactions, although each object in the transaction corresponds to a single-object set in the set C_1 containing this object.

A subset of collections in C_k with the same TID (that is, they are contained in one and the same transaction) is called a record. If the transaction does not contain any k -element candidate, then C_k will not have an entry for this transaction. That is, the number of entries in C_k can be less than in D , especially for large values of k . In addition, for large values of k , each record can be less than the corresponding transaction, since, the transaction will contain few candidates. However, for small

values of k , each record can be larger than the corresponding transaction, since C_k includes all candidates for k -element sets contained in the transaction.

Another variation of the Apriori algorithm is the MSAP (Mining Sequential Alarm Patterns), specially designed to perform a sequential analysis of telecommunications network failures [3, p. 447].

It uses the following sequence support property: for any sequence L_k its support will be less than support sequences from the set L_{k-1} . The MSAP algorithm for searching events that follow one another uses the term "urgent window" (Urgent Window). This makes it possible to identify not simply the same sequence of events, and the next one after the other. Otherwise, this algorithm works on the same principle as Apriori.

References

1. Leung, Y.F. and Cavalieri, D., Fundamentals of cDNA microarray data analysis. Trends Genet, 2003.
2. Chowdhury GG. Template mining for information extraction from digital documents. Library Trends, 1999.
3. Bate A, Lindquist M, Orre R, Edwards IR, Meyboom RH. Data-mining analyses of pharmacovigilance signals in relation to relevant comparison drugs. Eur J Clin Pharmacol, 2002.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

УДК 368.1

О.Б. Пономарьова,

старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування
Університету митної справи та фінансів

О.С. Гребенюк,

студент фінансового факультету Університету митної справи та фінансів

Р.О. Сидорчук,

студент фінансового факультету Університету митної справи та фінансів

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Стаття присвячена питанню медичного страхування в Україні, сучасному стану медичного страхування та перспективам його розвитку. Проаналізовано сучасний стан ринку медичного страхування України та чинники які впливають на медичне страхування, а також проблеми розвитку ринку медичного страхування в Україні. Наведено основні проблеми цього виду страхування та пошук шляхів його вдосконалення.

Ключові слова: страховий ринок, страхова компанія, медичне страхування, добровільне медичне страхування.

Summary. The article is devoted to the issue of health insurance in Ukraine, the current state of health insurance and prospects for its development. The current state of the Ukrainian health insurance market and factors influencing medical insurance, as well as problems of the development of the health insurance market in Ukraine, are analyzed. The main problems of this type of insurance are given and ways of its improvement are found.

Keywords: insurance market, insurance company, medical insurance, voluntary medical insurance.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових ефективного функціонування системи охорони здоров'я та формою захисту від ризику, який загрожує здоров'ю і життю людини є медичне страхування. На сьогодні, такий вид страхування виступає реальною альтернативою бюджетному фінансуванню, яке вже неспроможне забезпечити конституційне право громадян на отримання безоплатного медичного обслуговування.

На даний момент, в Україні діє недосконала система медичного забезпечення, яка, крім того, перебуває ще й в кризовому стані. Недосконалість даної системи виявляється у недостатньому фінансуванні, що призводить до низького рівня медичної допомоги населенню. Даному процесу передують нерівномірний розподіл

ресурсів та низька частка видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП. Таким чином, саме медичне державне страхування може стати основним джерелом відшкодування витрат системі медичного забезпечення.

Розвиток медичного страхування є необхідністю в умовах нестабільної ситуації в країні для покращення життя суспільства в майбутньому. В наш час, в Україні діє недосконала система медичного забезпечення, яка, крім того, перебуває в кризовому становищі. Недосконалість цієї системи виявляється у недостатньому фінансуванні, що призводить до низького рівня медичної допомоги населенню. Цьому процесу передуює нерівномірний розподіл ресурсів та низька частка видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП. Тому, саме медичне державне страхування може стати основним джерелом відшкодування витрат системі медичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних проблем теорії та практики медичного страхування присвячено чимало праць таких українських учених, як: А.Р. Окунський, О.П. Сонгаль, О.І. Білик, А.А. Болдова, Н.Б. Бідник та багато інших. Саме ці науковці та фахівці однозначно підтримують думку про гостру необхідність негайного впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні, яке вирішить низку проблем в цій галузі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених проблемі медичного страхування, залишається низка невирішених питань про сучасний стан охорони здоров'я та фінансування цієї галузі, що вимагає додаткових досліджень.

Зокрема, що стосується системи фінансування охорони здоров'я в Україні, то слід відмітити, що бюджетне фінансування не задовольняє існуючі потреби населення, а введення обов'язкового медичного страхування за рахунок держави також не є ефективним. Це робить медичне страхування непривабливою та неперспективною галуззю економіки країни.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в аналізі розвитку медичного страхування в Україні задля виявлення основних проблем цього виду страхування та пошук шляхів його вдосконалення.

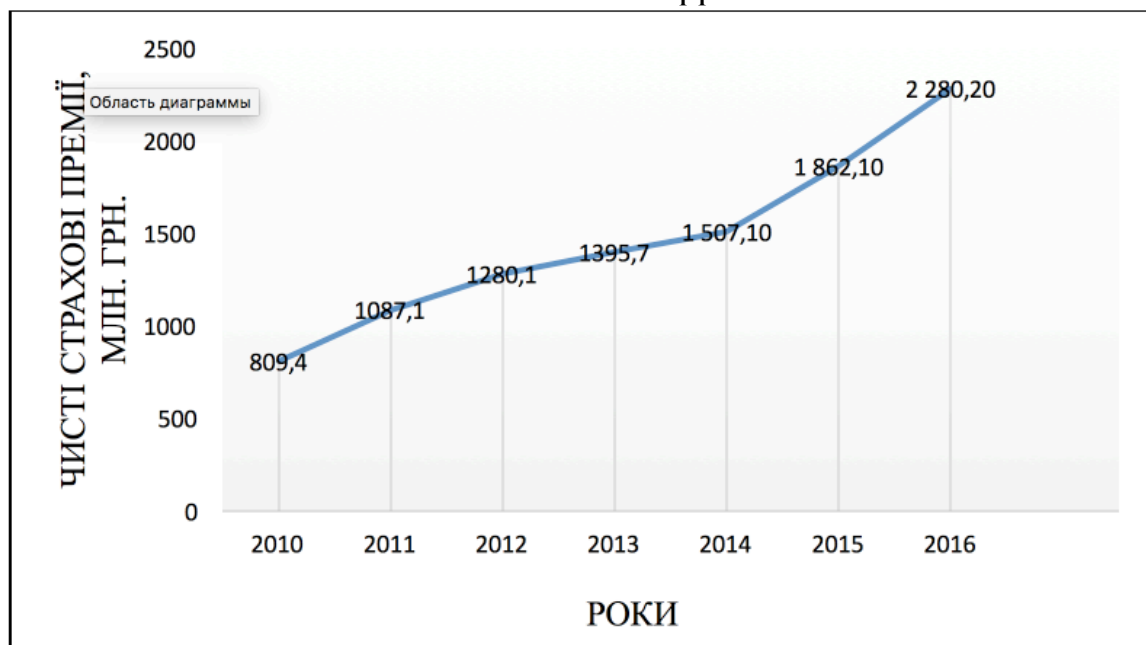
Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан охорони здоров'я України є вкрай незадовільний. Його фінансування потребує значного поліпшення, оскільки здійснюється, як правило, за залишковим методом, що не створює передумов для здійснення якісної медичної допомоги у необхідних обсягах, особливо, для соціально незахищених верст населення.

Частка фінансового забезпечення медичної галузі в Україні становить 3% ВВП. У той час відомо, що за показника, меншого як 5% ВВП, медична галузь фактично неієздатна. Невелика частина витрат на охорону здоров'я покривається через добровільне медичне страхування (ДМС), а інша — за рахунок неофіційних платежів населення [2, с. 24].

Добровільне медичне страхування (ДМС) є одним із сегментів вітчизняного страхового ринку, який досить активно розвивається в Україні. Протягом 2010—2016 рр. спостерігається його позитивна динаміка за показником чистих страхових премій (рис. 1).

Рисунок 1

Динаміка чистих страхових премій на ринку ДМС України
за 2010–2016 рр.

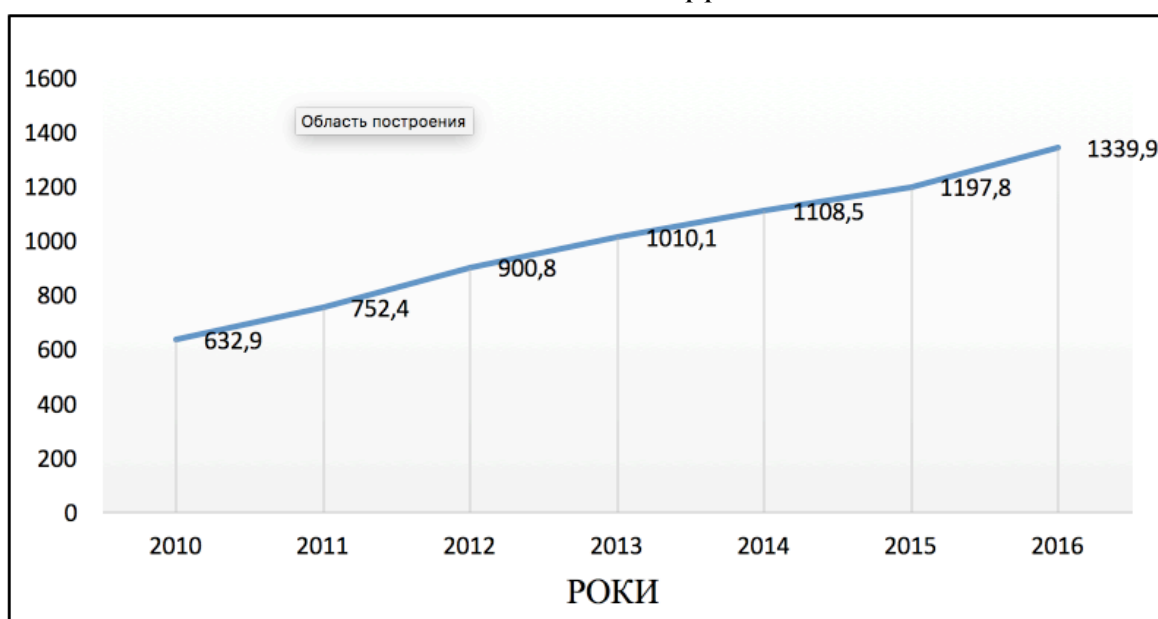
Джерело: складено авторами на основі [17]

За даними рисунка 1, можна спостерігати позитивну динаміку обсягу чистих страхових премій. Так ,за період з 2010–2016 рр. обсяг чистих премій виріс на 1 470,8 млн. грн., і в 2016 року становив 2 280,2 млн. грн.

Відповідними показниками за цей період характеризується динаміка чистих страхових виплат на ринку добровільного медичного страхування (рис. 2).

Рисунок 2

Динаміка чистих страхових виплат на ринку ДМС України
за 2010–2016 рр.

Згідно даних рисунка 2, середньорічні темпи приросту чистих страхових виплат на ринку ДМС України становлять 0.17 %. Головною причиною цього є те, що за даний період підвищився рівень виплат за договорами ДМС, одним з чинників якого є щорічне зростання кількості врегульованих страхових випадків.

Наведені дані свідчать, що медичне страхування належить до класичних видів страхування з яскраво вираженою соціальною спрямованістю. Це підтверджується й аналізом рівня виплат, який демонструється за підсумками 2016 р.

В Україні передбачено лише добровільну форму медичного страхування. Слід зазначити, що страховий ринок перебуває на стадії формування та на ньому функціонує станом на 30.06.2017 р. 374 страхові компанії, які декларують свій інтерес до ДМС й понад 100 страхових компаній пропонують оформити поліс ДМС в Україні, проте насправді зацікавлені у цьому виді страхування й роблять ставку на нього лише близько 10 компаній, які, власне, й тримають цей ринок (табл. 1)[5].

Вітчизняні страховики стверджують, що за останні роки структура попиту на добровільне медичне страхування зазнала великих змін. По-перше, диференціюється структура покупців. Цей вид страхування стає все досконалішим не тільки для іноземців, а й для вітчизняних підприємств, що турбуються про соціальний захист своїх працівників. По-друге, поліси ДМС активно продаються не тільки у Києві, а й в інших регіонах України. Усе більше страховиків долучаються до цього виду страхових послуг [5, с. 90].

Таблиця 1

Топ – 10 вітчизняних страхових компаній, що надають послуги медичного страхування (станом на 01.10.2017 р.)

№	Страхова компанія	Премії, тис.грн.	Виплати, тис.грн.	Рівень виплат, тис.грн.
1	ПРОВІДНА	195 295,5	107 752,0	55,17
2	НАФТОГАЗ-СТРАХ	150 975,0	104 904,9	69,48
3	УНІКА	122 822,2	88 108,7	71,74
4	АХА СТРАХУВАННЯ	93 102,0	47 834,0	51,38
5	ІНГО Україна	85 027,9	50 709,9	59,64
6	PZU Україна	70 191,3	33 547,0	47,79
7	УКР.СТРАХОВА ГРУПА	55 636,0	35 300,7	63,45
8	ІНТЕР ПОЛІС	54 241,9	37 582,8	69,29
9	ІЛІЧІВСЬКА	53 815,7	28 195,6	52,39
10	АЛЬФА-СТАРХУВАННЯ	43 993,0	36 812,7	83,68

Відповідно до таблиці 1, станом на 01.10.2017 рік перше місце серед вітчизняних страхових компаній, що спеціалізуються на наданні послуг медичного страхування, займає страхова компанія «ПРОВІДНА», загальна сума виплат якої становить 107 752 тис. грн., на другому місці опинилася компанія «НАФТОГАЗ-СТРАХ» – 104 904,9 тис. грн.

Усі страхові компанії пропонують практично одні й ті самі програми медичного страхування зі схожим набором послуг, при- кріплення до одних і тих

самих клінік із приблизно однаковим сервісом з організації медичної допомоги (табл. 2) [9-12]. За таких умов страхувальники закономірно обирають демпінгові ціни на послуги з медичного страхування, оскільки незрозуміло, чим обумовлена різниця в ціновій політиці страховиків.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика програм ДМС лідерів вітчизняного ринку медичного страхування

Критерії порівняння	Страхова компанія (назва програми з ДМС)			
	ПРОВІДНА	НАФТОГАЗ-СТРАХ	УНІКА	ІНГО Україна
Види послуг, що надаються:				
швидка та/або невідкладна допомога	+	+	+	+
екстрена стаціонарна допомога	+	+	+	+
медикаментозна допомога	-	-	-	-
амбулаторно-поліклінічне лікування	+	-	+	-
Категорія застрахованих осіб	3–50 років	17–60 років	9–65 років	17–60 років
Строк дії договору, роки	1	1	1	1
Розмір страхової суми, грн	15 - 70 тис. грн	75 000	75 000	75 000
Вартість полісу, грн	2 500–4 500	н/д	7 500	н/д

Відповідно до даних таблиці 2, програми СК "Нафтогазстрах", СК "Провідна", СК «Уніка» та СК «ІНГО Україна» схожі за пакетами. При цьому вартість поліса та розмір страхової суми у СК "Уніка" є найвищими серед запропонованих. СК "ІНГО Україна" за програмою "Невідкладна допомога" пропонує надання швидкої, невідкладної та екстреної стаціонарної допомоги у клініках державного та відомчого підпорядкування строком на 1 рік (як і інші СК) та страховою сумою в розмірі 75 000 грн. Пропозиція щодо медичної страховки СК "ПРОВІДНА", спрямована на сімейні послуги, але передбачає суттєву різницю між мінімальною та максимальною страховими сумами.

За доволі схожих програм, які представлені компаніями на ринку добровільного медичного страхування, головним аргументом, здатним залучити страхувальників, має стати якість їх обслуговування.

Слід зазначити, що до основних проблем існуючої системи охорони здоров'я в Україні можна зарахувати: недостатнє фінансування системи охорони здоров'я

України, низька якість медичних послуг та медичної допомоги, низька якість та високі ціни на фармацевтичну продукцію [2, с. 265].

Також, до одних з головних проблем можна віднести неефективність структури медичного обслуговування. Так, як кількість стаціонарних закладів в Україні є надлишковою. Чисельність стаціонарів більше ніж у 2 рази перевищує аналогічний показник у країнах Європи, а це призводить до розпорошення ресурсів та низької якості медичного забезпечення.

На нашу думку, дана проблема потребує досконалого рішення з урахування потреб кожного з регіонів держави. Потрібно збільшити кількість закладів первинної допомоги, а не лікувально-стаціонарних.

Дуже проблемним для України є й низька якість медичних послуг та медичної допомоги. За даними експертних оцінок, рівень якості медичної допомоги є дуже низький. Населення незадоволене якістю наданих їм послуг, щодня 30% діагнозів ставиться неправильно, у деяких випадках неправильне лікування призводить до летальних наслідків. У державних медичних закладах техніка застаріла на 60–70%, обладнання використовується 20–25 років, що у 2–3 рази перевищує можливий термін його використання. Найбільше це стосується рентгенівської, наркозо-дихальної техніки, лабораторного та дезинфікаційного обладнання [2, с. 266].

Також, слід зазначити, що соціально — політична криза в Україні призвела до кризи в системі охорони здоров'я та погіршення якості медичного обслуговування населення. Для прикладу, у складеному Всесвітньою організацією охорони здоров'я рейтингу національних систем охорони здоров'я Україна посіла лише 79 місце із 191 країни світу, а за показником витрат на охорону здоров'я в розрахунку на одного жителя, Україна займає 111-те місце серед 191 країни світу та восьме — серед країн СНД (пропустивши вперед не лише країни Балтії і Білорусь, а й Молдову) [6, с. 56].

За 25 років незалежності був запропонований 21 проект страхової медицини, і не один з них не пройшов через Верховну Раду.

Тому було прийнято рішення вводити страхову медицину через підтримку системи охорони здоров'я через оплату її із загальних податків, що перераховуються до державного бюджету. Така система діє у Великобританії, скандинавських країнах, Іспанії та Італії.

Мається на увазі наступне: всі громадяни - працюють офіційно і неофіційно, а також непрацюючі взагалі — платять ряд податків, що перераховуються до Державного бюджету України. Це — ПДВ при купівлі будь-яких товарів в магазинах, акциз на автомобільне паливо, вартість якого закладена в ціну проїзду в автобусах, ряд інших платежів, частина яких йде в бюджет у вигляді податків і зборів. Цей захід дозволяє уникнути введення додаткових податків на покупку страхових медичних полісів або обов'язок роботодавців при нарахуванні зарплати працівникам додатково автоматично перераховувати якусь суму їх заробітку на страховку [5, с. 28].

До кінця цього року при Кабміні буде створено Національну службу здоров'я, завданням якої буде укладати договори між сімейними лікарями та

державою в особі МОЗ України на користування бюджетними коштами за програмою страхової медицини. Оскільки, починаючи з 2017 року, сімейним лікарям буде оплачуватися робота не за ставкою лікаря загальної практики, а за кількістю обслуговуваних їм пацієнтів [4, с. 18]. Детальніше медики з текстами таких договорів вже можуть ознайомитися на офіційному сайті МОЗ України.

Контроль за реально виконуваною роботою сімейного лікаря буде здійснюватися через електронну картку пацієнта, яку сімейний лікар повинен реєструвати в МОЗ на кожного пацієнта, якого він обслуговував.

Введення страхової медицини в інших ланках медицини буде проводитися в 2018–2019 роках. У 2017 році вони будуть фінансуватися по-старому. Тобто, треба розуміти, що за аналізи і все таке інше в більшості випадків громадянам доведеться доплачувати з власної кишені. А як воно буде далі, в МОЗ України поки не знають.

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Незважаючи на соціальну важливість та суспільну значимість охорони здоров'я, система медичного страхування в Україні на сьогодні є малорозвиненою. Закон про обов'язкове медичне страхування досі не прийнятий, існуючі програми добровільного медичного страхування направлені більшою мірою на корпоративних клієнтів, а висока вартість стандартних медичних полісів обмежує їх придбання більшою частиною населення.

Аналіз стану та проблем розвитку ринку медичного страхування в Україні свідчить, що необхідні подальші пошуки шляхів оптимізації вартості послуг добровільного медичного страхування, які б забезпечили баланс інтересів страховиків і страхувальників та сприяли розвитку цього соціально значимого й необхідного для нашої країни сегмента страхового ринку. Основною проблемою, що постала у сфері медичного обслуговування, є невідповідність існуючим потребам обсягів коштів, що спрямовуються на фінансування цієї галузі з офіційних джерел. Це явище сприяє розвитку корупції, розвитку тіньової економіки, оскільки змушує пацієнтів брати участь у фінансуванні закладів охорони здоров'я у непередбачений законами України спосіб.

Перш за все, в Україні необхідно сформувати ґрунтовну законодавчу базу, яка включатиме всі аспекти та затвердить офіційно медичне страхування. Слід також пам'ятати про розвиток конкуренції серед чинних страхових компаній, що дозволить створити умови для зниження ціни купівлі страхового поліса з ДМС, а також для підвищення рівня якості медичних послуг.

Також, можна відзначити, що ринок добровільного медичного страхування в Україні має перспективи розвитку: питома вага ДМС на ринку страхових послуг має тенденцію до зростання; страховики, які надають послуги з ДМС стають все більше конкурентними; підвищується інтерес населення до даного виду страхування. Закордонний досвід у галузі медичного страхування підтверджує ефективність змішаної моделі медичного страхування. Враховуючи наведене, пропонуємо проведення з боку страховиків ряду заходів організаційного характеру із застосуванням інструментів реінжинірингу бізнес-процесів, що дозволять швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

На нашу думку, для зростання тривалості ділових відносин з клієнтами першочерговим є удосконалення супроводження страхових договорів, а саме: сервісу медичного асистансу (контроль звернень на гарячу лінію або онлайн-сервіс за терміном очікування на відповідь оператора контакт-центру, кількості не прийнятих дзвінків, технічних збоїв, тощо); оцінка та оперативне реагування на частоту звернень страхувальників, не тільки згідно рахунків медичних закладів, а й за рахунок побудови власної моделі прогнозованої поведінки клієнтів; розширення співпраці із сучасними клініками та незалежними експертами; здатність страховика пропонувати застрахованій особі деякі рішення по ризикам, які не оплачуються роботодавцем, на добровільних засадах у зручній формі; поліпшити внутрішні комунікації та побудувати модель персонального обслуговування клієнтів, що призведе до скорочення внутрішніх взаємозв'язків між окремими групами співробітників страхової компанії та процедурних умов, розробка гнучкої корпоративної культури страхової компанії, підвищення кваліфікації персоналу та впровадження CRM-систем.

Чинна система медичного забезпечення в Україні перебуває в глибокій організаційно — структурній і фінансовій кризі, що характеризується нерівномірним розподілом ресурсів у цій системі, низьким рівнем розвитку надання первинної медичної допомоги та низькою часткою видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП [2].

Ми вважаємо, що одним із шляхів до забезпечення належної організації охорони здоров'я, яка забезпечувала б право кожного громадянина на одержання медичної допомоги, є розвиток системи страхової медицини, за допомогою якої можливо вирішити численні питання гарантованості доступності медичних послуг для широких верств населення, залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я [1].

Отже, існуюча на сьогодні в Україні система охорони здоров'я потребує негайного реформування. Чітке виконання «Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 — 2020 років» дозволить впровадити ефективну систему соціального медичного страхування та підняти вітчизняну систему охорони здоров'я на новий рівень. При проведенні реформ в галузі охорони здоров'я та введення соціального медичного страхування можна звернутися до досвіду зарубіжних країн, зокрема Грузії, яка за п'ять років повного перезапуску системи охорони здоров'я досягла позитивних результатів для своїх пацієнтів.

Література

1. Азрапкіна К. Ф. Основні засади формування загальнообов'язкового державного медичного страхування в Україні / К. Ф. Азрапкіна, К. Ю. Молчанова // Наукове товариство Івана Кушніра. — 2012. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=34047>
2. Бідник Н. Б. Медичне страхування в Україні / Н. Б. Бідник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2013. — № 767. — С. 263–269. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_39
3. Білик О. І. Переваги та недоліки введення обов'язкової форми медичного страхування в Україні / О. І. Білик, С. А. Качмарчик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2013. — № 767. — С. 270–276. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2013_767_40
4. Болдова А. А. Особливості медичного страхування в Україні / А. А. Болдова, В. Ю. Мойко // Збірник науко-вих праць Національного університету державної податкової служби України. — 2012. — № 2. — С. 33–39. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2012_2_5
5. Заволока Л. О., Задорожна В. В. Впровадження та гармонізація європейських стандартів в системі українського страхування / Л. О. Заволока, В. В. Задорожна // Економіка Фінанси Право: щомісячний інформаційно-аналітичний журнал. — 2015. — № 4/1. — С. 35–38.
6. Консолідовані звітні дані по страховому ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/734.html>
7. Обов'язкове медичне страхування впровадять через 3 роки. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/2011/09/04/250575>
8. Офіційний сайт інтернет-журналу «Forinsurer» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com>.
9. Офіційний сайт Товариства з обмеженою відповідальністю «Нафтогазстрах». — Режим доступу: <http://ngs.biz.ua>.
10. Офіційний сайт Приватного акціонерного товариства «ІНГО Україна». — Режим доступу: <http://ingo.ua/ua>.
11. Офіційний сайт Приватного акціонерного товариства «ПРОВІДНА». — Режим доступу: <http://providna.ua>.
12. Офіційний сайт страхової компанії «УНИКА». — Режим доступу: [http:// https://unika.ua](http://https://unika.ua).

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Л.О. Василенко,

студентка факультету соціальних технологій, оздоровлення
та реабілітації ННІ права та соціальних технологій
Чернігівського національного технологічного університету

О.В. Герасименко,

науковий керівник, доцент, кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Чернігівського національного технологічного університету

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Проблема безробіття як на регіональному, так і на загальнодержавному рівнях, набуває особливої актуальності в сучасних умовах, коли в Україні склалася вкрай складна і напружена ситуація в політичній і, як наслідок в соціально-економічній сфері. Через анексію Криму та неоголошену війну із Російською Федерацією, яка триває четвертий рік, із вказаних територій до інших регіонів України виїхало, за останніми даними управлінь соцзахисту населення, 1 млн 584 тисяч осіб або майже 1,3 мільйона сімей [4]. Це призвело до додаткового навантаження на ринок праці, і як наслідок, чисельність безробітних зросла до 2 млн осіб [10, с. 3].

Дослідження феномену безробіття дає підстави стверджувати, що дана проблема перебуває в центрі уваги не лише фахівців економічної теорії, а й є актуальною у сфері соціальної роботи та соціальної політики, оскільки безробіття є головною передумовою знецінення людського капіталу, воно сприяє відстороненню людини від ринку праці, породжує професійну декваліфікацію, зниження мотивації до праці, спричиняє зростання злочинності.

Аналіз сучасних напрацювань вчених у сфері дослідження категорії «безробіття» свідчить про неоднозначність тлумачення цього соціально-економічного явища. Зазначимо лише, що хоча різні вчені по-різному трактують змістовну сутність поняття «безробіття», проте практично всі вони використовують словосполучення, що належать до одного синонімічного ряду. Так, М. Г. Акулов розуміє безробіття як соціальне явище, при якому певна кількість працездатних людей не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати [1, с. 119]. Дослідниця О. А. Грішнова безробіттям називає соціально-економічну ситуацію в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлена переважанням пропозиції праці над попитом на неї [3, с. 126]. О. В. Волкова відповідно

розглядає безробіття як соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки [2, с. 145].

«Економічна енциклопедія» за загальною редакцією С. В. Мочерного тлумачить безробіття як соціально-економічне явище, за якого частина працездатного населення хоче працювати, але не може знайти роботу, стає надлишковою, поповнюючи резервну армію праці [5, с. 278].

Фактично такі визначення містяться й у вітчизняному законодавстві. Так, у статті 1 Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI безробіття трактується як «соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування» [6].

У методологічних положеннях щодо класифікації та аналізу економічної активності населення Державною службою статистики України безробіттям називається явище, коли частина економічного населення є бездіяльною (не працює) через відсутність відповідної роботи [8].

Таким чином, безробіття — це соціально-економічне явище, при якому певна частка економічно активного працездатного населення перебуває у безперервних пошуках роботи та пов'язане з відсутністю відповідних робочих місць для даного контингенту незайнятих громадян, через невідповідність їх кваліфікації, рівня освіти та інших якісних характеристик трудового потенціалу сучасним вимогам національного і регіонального ринків праці.

До загальних причин безробіття в Україні більшість фахівців відносять: зменшення чисельності суб'єктів господарювання, що пропонують працевлаштування, втрату промислового потенціалу східних областей країни, невідповідність системи підготовки фахівців потребам ринку праці, недоліки економічного і фінансового стимулювання розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в селі; фінансову кризу, яка позначилася не лише на малих підприємствах, але так само і на великих галузевих комплексах тощо. До зазначених причин Т.В. Чатченко додає ще такі причини як: недосконалі програми розвитку молоді в Україні; диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці (державне замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці); недосконалість законодавства з питань зайнятості; недостатня поінформованість абітурієнтів про потреби ринку; недостатній рівень взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями; високий рівень корупції під час вступу на «престижні» вакансії [9, с. 252]. Окремо зазначимо, що сучасні роботодавці пропонують надзвичайно низькі заробітні плати фахівцям, що теж певним чином сприяє поширенню безробіття серед населення.

Численні дослідження свідчать, що відстороненість людини від ринку праці протягом тривалого часу зумовлює зростання небажаних наслідків як у соціальній та економічній сферах, так і в сфері особистого життя безробітних. Тривале безробіття спричиняє професійну деградацію працівника, послаблення мотивації до праці, руйнування професійних навиків та втрату трудової дисципліни, що має негативний ефект на якість робочої сили.

Окрім того, варто зауважити, що будь-яка людина, опинившись безробітною, зазнає масштабної психологічної травми. Тож дуже часто безробіття провокує появу психічних розладів, призводить до аутоагресії.

Для психологічного осмислення безробіття останнім часом науковці використовують поняття «індивідуальна криза зайнятості». Втрата роботи призводить до послаблення зв'язків особистості з соціумом, який першочергово розкривається через відносини у сфері зайнятості. У більшості випадків безробітний почуває себе зайвим, надлишковим резервом праці, опиняється сам на сам з проблемами забезпечення себе та своєї сім'ї, а звичайне життя, у такому випадку, перетворюється на процес виживання.

У ситуації втрати роботи людина не має готових культурно-нормативних варіантів адаптивної поведінки, тому «зустрівшись» з досить вагомими життєвими складнощами, за відсутності можливості забезпечити собі гідний рівень життя за допомогою офіційного заробітку люди досить часто звертаються до незаконних й дуже легких способів отримання грошей. В свою чергу це призводить до зростання злочинності, поширення девіантних форм поведінки.

Економічними наслідками безробіття є: скорочення податкових надходжень, зниження ВВП держави, збільшення видатків з держбюджету та Фонду соціального страхування на випадок безробіття, недовикористання трудового потенціалу суспільства, падіння життєвого рівня населення, зменшення доходів і сукупного попиту, поширення зовнішніх трудових міграцій.

Підсумовуючи зазначимо, що безробіття — це масштабна суспільна ситуація в країні, спричинена економічними, політичними або соціальними чинниками, за якої значна частина працездатного населення не спроможна реалізувати свій трудовий і творчий потенціал через обмежену кількість вакантних робочих місць або через свою неконкурентоспроможність на ринку праці.

Наслідки безробіття становлять загрозу економічному розвитку і національній безпеці країни, можуть бути головною причиною соціально-економічної дестабілізації. Безробіття сприяє тому, що втрачається соціальна цінність і значущість особистості, руйнуються її моральні і духовні орієнтири, людина перестає бути центром суспільно-економічного розвитку.

Література

1. Акулов М. Г. Економіка праці і соціально-трудові відносини / М.Г. Акулов, А. В. Драбаніч, Т. В. Євась. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 328 с.
2. Волкова О. В. Ринок праці / О. В. Волкова. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 624 с.
3. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини / О. А. Грішнов. — К.: То-в «Знання», КОО, 2007. — 559 с.
4. За рік кількість переселенців істотно зменшилася [Електронний ресурс] // Історична правда. — 2017. — Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/05/30/7145386/>.
5. Економічна енциклопедія / Під ред. С. В. Мочерного. — К.: Видавничий центр «Академія». — Т. 1. — 2000. — 863 с.
6. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.1991 № 803-XII (зі змінами та доповненнями). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

7. Куліш Н. В. Проблеми та наслідки молодіжного безробіття / Н.В.Куліш // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2011. — Вип. 19. — С. 169 — 176.
8. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення. Наказ Державного комітету статистики України від 19.01.2011 р. №12. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm
9. Чатченко Т.В. Молодіжне безробіття як одна з визначальних проблем соціально-економічного розвитку України та шляхи його вирішення / Т.В. Чатченко // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — Вип. 14. — С. 250—253.
10. Шекета Є. Ю. Механізм попередження довготривалого безробіття: імперативи формування та напрями розвитку (на прикладі Карпатського регіону України): автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.07 — демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика / Є.Ю. Шекета. — Хмельницький: Хмельницький нац. ун-т, 2015. — 20 с.

Розділ 13

ТРАНСПОРТ

С.В. Кузьмінський,

студент Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій

Л.М. Минко,

науковий керівник, старший викладач кафедри менеджменту та адміністрування
Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню перспектив розвитку річкового транспорту в Україні. Проаналізовано ресурсний потенціал річкового транспорту в Україні, запропоновано практичні заходи задля його розвитку.

Ключові слова: Річковий транспорт, ресурсний потенціал, внутрішні водні шляхи.

Постановка проблеми. Україна, завдяки своєму географічному положенню і розгалуженій мережі різних видів транспорту, займає визначне місце в світовій транспортній системі. На економічний, соціальний та культурний розвиток українських земель, з давніх часів, значно впливав рівень розвитку річкового водного транспорту. Але з появою і активним збільшенням питомої ваги у всьому обсязі перевезень, залізничного, а потім і автомобільного видів транспорту в IX–XX ст., економічне значення річкових перевезень почало знижуватися. Та на сьогоднішній день, ситуація почала змінюватись: значна вартість енергоносіїв, приєднання України до європейських програм захисту довкілля, в зв'язку з євроінтеграцією, створює передумови для перспективного розвитку річкового транспорту, особливо на внутрішніх водних шляхах.

Стан дослідження. Взаємозв'язок усіх видів транспорту та їх ефективне функціонування досліджували такі вітчизняні вчені: С. Дугіна, Л. Кириленко, А. Волошенко, Л. Марценюк, Т. Мукмінов, Невзорова. Проте в Україні й досі залишається невирішене питання ефективного вибору способу перевезення.

Виклад основного матеріалу. Рівень розвитку транспортної системи в країні відображається на забезпеченні виробничими і невиробничими потребами господарства та населення в усіх видах перевезень. Завдяки транспорту здійснюється товарообмін між регіонами на внутрішньому ринку та економічний взаємозв'язок з іншими країнами.

Позитивними особливостями цього виду транспорту є висока провізна спроможність (на глибоководних ріках), досить невисока собівартість перевезень

і незначні витрати на організацію судноплавства.

Річковий транспорт використовує судноплавні річки, канали, озера та інші внутрішні водойми, тому його розвиток і географія багато в чому визначаються природними умовами. З огляду на це, великими можливостями для організації річкового судноплавства мають багато країн, серед яких і Україна, яка володіє значними й протяжними річковими ресурсами, які не до кінця використовуються в якості зручного та дешевого способу для доставки вантажів, як по країні, так і за її межі.

В Україні є три великі судноплавні річки: Дунай, Дніпро та Південний Буг. Всі вони мають вихід до Чорного моря, а Дунай і Дніпро належить до п'яти найбільших річок Європи. Загальна довжина судноплавних річок в Україні становить 4 400 км. Традиційними у використанні є судноплавні шляхи Дніпра — 1,205 тис. км і його проток (Десни — 520 км і Прип'яті — 60 км), а також Дунаю — 160 км, Бугу — 155 км та інших, так званих, малих річок. Природні умови для транспорту на українських річках досить сприятливі. Гірських річок небагато, тому спад річок переважно невеликий і допускає плавання майже по всій довжині. Вихідний напрям річок — з півночі на південь, і вони пов'язують різні природні, а одночасно господарські райони [2].

Дніпром і його найбільшим притокам — Десні та Прип'яті — здійснюється до 90% загального обсягу перевезень річковим транспортом. Решта 10% — припадають на Дунай та інші річки, серед них: Десна (на північ від Чернігова), Стир, Горинь, Дністер, Самара, Південний Буг, Сіверський Донець, Інгулець, Ворскла, Псел, Орель, які також є судноплавними річками, але суттєвої ролі не грають. Однак, незважаючи на наявний потенціал для розвитку транспортного сполучення, за допомогою річкового транспорту в Україні перевозиться лише 0,5 % товарів. Для порівняння: серед країн ЄС цей показник доходить до 16,3% — в Болгарії, 12,3% — в Німеччині, в цілому у країнах ЄС цей показник становить 6,7%.

Розвиток внутрішніх водних шляхів декларується як пріоритетний напрям діяльності Міністерства інфраструктури України, а відновлення у повному обсязі судноплавства на Дніпрі та Дністрі — одна з основних його задач [1].

Річковий транспорт України представлений міжгалузевим державним об'єднанням. «Укррічфлот», яке було перетворено в акціонерну судноплавну компанію, складається з головного підприємства та 290 структурних одиниць [2].

Протягом останніх декількох років майже стабільним залишається обсяг перевезених річковим транспортом будівельних, зернових та вугільних вантажів [3].

Аналіз ресурсного потенціалу річкового флоту України показав, що 80,8% (1 647 од.) річкових суден придатні до експлуатації, решта 19,2% (393 од.) — непридатні до експлуатації [2].

Для забезпечення розвитку річкових перевезень необхідно прийняти низку заходів, які б підвищили конкурентоспроможність річкового транспорту, зокрема:

— розробити й прийняти галузеві транспортні стратегічні програми з метою збалансування розподілу вантажопотоків між авто, залізничним і річковим

транспорт;

- ввести конкурентний підхід до тарифоутворення на залізничному транспорті;

- змінити принцип оплати зборів за проходження річковими суднами шлюзів, акваторій морських портів;

- знизити збори за прохід суден під іноземними прапорами внутрішніми водними шляхами України.

Міністерством інфраструктури був підготовлений проект державної програми розвитку внутрішнього водного транспорту на 2014–2020 рр. У перелік головних короткострокових планів, які мали би бути виконані за трирічний період, входили інтеграція внутрішнього водного транспорту до європейських внутрішніх водних шляхів, входження в систему транс'європейської транспортної мережі TEN-T, а також прийняття закону «Про внутрішній водний транспорт». У плани десятиріччя увійшла розробка програми будівництва національного річкового флоту, участь у відродженні європейського річкового шляху Е-40, орієнтованого на транзитний потенціал Дніпра.

Для ефективного розвитку внутрішнього водного транспорту, потрібно відкрити галузь для іноземних компаній, що миттєво підвищить конкуренцію, якість послуг, зрештою, стане драйвером розвитку цієї сфери. З іншого боку, запровадити систему цільового пільгового державного кредитування та інших можливих ринкових стимулів. Це підтримає вітчизняного виробника і дасть можливість українським компаніям інвестувати в розвиток галузі. Таким чином, права українських та іноземних компаній буде збалансовано, а з часом завдяки гармонізації цих відносин саме здорова конкуренція та виважена державна політика дадуть шанс на відродження та подальший розвиток річкового транспорту в Україні.

Розвиток річкового транспорту повинен привести до низки позитивних моментів, таких як: розвантаження залізничного вузла біля Великої Одеси; річковий транспорт більш екологічно чистий, ніж інші види перевезень, вища і його енергоефективність; розвиток річкового транспорту зміцнить позиції України в міжнародних транспортних коридорах.

Висновки. Розвиток річкового транспорту залежить від наявності річкової мережі та повноводності річок. В річкову систему Країни входять: річкові системи Дніпра, Південного Бугу, Дунаю, Вісли, Дністра, Сіверського Дінця та малих річок. Україна володіє досить високим рівнем судноплавним потенціалом річок. За наявності державного сприяння та залучення відповідних інвестицій внутрішні водні шляхи можуть стати гарною альтернативою існуючим транспортним схемам, що сприятиме розвитку конкуренції на транспортному ринку, підвищенню рівня транспортного забезпечення відправників та диверсифікації ризиків на етапі транспортування.

Література

1. Міністерство інфраструктури України — офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mtu.gov.ua>
2. Український річний флот [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrrichflot.ua/ua>.
3. «Укррічфлот» ініціює дії з відновлення вантажоперевезень річковим транспортом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrrichflot.ua/ua/novosti/%C2%ABukrrichflot%C2%BB-inicziyu%D1%94-diii-zvidnovlennya-vantazhoperevezen-richkovim-transportom>.

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

Н.М. Вовненко, РОЗВИТОК ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ПРИ ВИВЧЕННІ СТЕРЕОМЕТРІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ GEOGEBRA.....	3
С.В. Дорошенко, ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ – НЕОБХІДНА УМОВА СВІДОМОГО ЗАСВОЄННЯ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ МАТЕМАТИКИ	5
Н.С. Дражан, ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ	9
О.М. Дутко, ОСОБИСТІСТЬ ПЕДАГОГА І ВИКЛАДАЧА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ М. І. КОСТОМАРОВА (1817–1885).....	14
Д.В. Дюрба, Ю.Ф. Лебедь, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	19
С.В. Єфремов, ВПЛИВ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ НА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	20
А.В. Кордонська, Т.В. Асмоловська, Л.Б. Галушак, РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ОСОБИСТІСНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА	22
О.С. Куца, ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ТА В ГУРТКОВІЙ РОБОТІ	25
І.О. Кушнерчук, ВПРОВАДЖЕННЯ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТУ СЬОГОДЕННЯ	30
О.В. Музичук, ВИКОРИСТАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	34
Т.О. Назарук, ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ У ПРАЦЯХ І.О. СИНІЦІ.....	39

<i>Д.Г. Оленєв, О.І. Вальченко, Л.А. Сергєєва,</i> ІНТЕГРАЦІЯ СТАТИСТИЧНИХ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ У ВИКЛАДАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ, БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ	42
<i>Yuliia Samoilova,</i> THE ROLE OF MULTILINGUAL TRAINING IN HIGHER EDUCATION	44
<i>Ю.О. Саєнко, Ю.А. Кірчева,</i> ПРОЕКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ: РОЛЬ КОУЧИНГУ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ.....	46

Розділ 2 КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

<i>М.М. Волосюк,</i> ХАТНЯ ІКОНА – КУЛЬТУРНО-САКРАЛЬНЕ ЯВИЩЕ	49
---	----

Розділ 3 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ ФІЛОЛОГІЯ

<i>В.Ю. Блошко,</i> ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>GOD</i> В ТВОРІ ФІЛІПА ЛАРКІНА «CHURCH GOING»	51
<i>В.Ю. Блошко,</i> ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «СМЕРТЬ» В ТВОРІ ФІЛІПА ЛАРКІНА «AMBULANCES»	56
<i>А.С. Печена,</i> ДЖЕРЕЛА ВИНИКНЕННЯ ТА СФЕРИ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ	58

Розділ 4 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

<i>Н.О. Гаращук, Л.М. Маршук,</i> ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ	60
<i>Н.О. Гаращук, Л.А. Майстер,</i> ОБЛІКОВА ОЦІНКА ПОТОЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ.....	63
<i>Н.В. Грицик, М.Ю. Мироненко,</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	65

С.В. Грищук, ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВOSTI НА СВІТОВОМУ РИНКУ	71
М.А. Демидюк, СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	74
Д.Р. Жолудь, Н.М. Каменчук, Л.П. Середницька, АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЗДІЙСНЕННЯ ІМПУЛЬСИВНИХ ПОКУПОК СПОЖИВАЧАМИ	78
Н.М. Каменчук, І.І. Поліщук, ОСОБЛИВОСТІ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ ПОПИТУ	83
Н.М. Каменчук, С.Д. Супрун, ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	86
К.І. Крапівіна, МАКСИМІЗАЦІЯ ПРИБУТКУ ЧЕРЕЗ ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	88
С.М. Контурова, М.В. Сідненко, АЛГОРИТМ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ ДЕРЖАВИ	92
К.Г. Філь, В.І. Фоміних, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	95
К.Г. Філь, О.М. Ісхакова, РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	99

Розділ 5 УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТ

Т.С. Бойчук, І.В. Бутирська, СУЧАСНИЙ БЕНЧМАРКІНГ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ.....	102
---	-----

Розділ 6

ПРАВО

М.А. Крот, В.В. Заботін, ПРИНЦИП ГЛАСНОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЗА НОВИМ ЦПК УКРАЇНИ	107
О.І. Манзюк, Т.П. Яцик, ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСІБ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС НАДАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	109
О.І. Манзюк, Т.В. Забучинська, ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	112
О.І. Манзюк, Т.М. Супрун, ПОСИЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ: АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	115
О.О. Марущак, В.В. Кудрявцева, ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ ТА ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИТОРАМИ	118
Т.В. Ніконова, І.В. Юревич, «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД» ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ СИСТЕМИ	120
Н.М. Обушенко, ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ	123
В.А. Питель, О.О. Овсяннікова, МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ: ЗА І ПРОТИ	127
М.В. Полюхович, ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БДЖІЛЬНИЦТВА	131
В.В. Пророченко, Н.В. Шакун, ЛЮДСЬКА ГІДНІСТЬ У ВИМІРАХ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ТА ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ	133
Я.А. Саєнко, А.М. Гаврилюк, ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	135

Я.А. Саєнко, Т.А. Дзюба, СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ УМОВАМИ ТА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ	138
Д.Ю. Тимошенко, Т.М. Супрун, ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ ЯК ПЕРЕДУМОВА КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ.....	140
Д.Ю. Тимошенко, Т.П. Яцик, ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ВІДВОДУ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	143
Д.Ю. Тимошенко, Т.В. Забучинська, ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	145
Н.В. Хіміч, Т.В. Забучинська, ВІДНОСИНИ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ ФІНАНСОВИМ ПРАВОМ	149
Н.В. Хіміч, Т.М. Супрун, ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПІДКУП ВИБОРЦЯ, УЧАСНИКА РЕФЕРЕНДУМУ	151
Н.В. Хіміч, Т.П. Яцик, ТИМЧАСОВЕ ВІДСТОРОНЕННЯ СУДДІ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	154

Розділ 7 БІОЛОГІЯ

Я.О. Векленко, О.В. Пархоменко, ВЕСНЯНА ДИНАМІКА ГОРОБЦЕПОДІБНИХ МІСТА ОБУХОВА.....	157
---	-----

Розділ 8 ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Н.М. Юркуц, А.І. Шупенюк, М.В. Галярник, М.В. Штогрин, ВИЗНАЧЕННЯ ВИСОТНИХ МЕЖ РОБОТИ ГЕОДЕЗИЧНИХ ПРИЛАДІВ.....	160
---	-----

Розділ 9 МАТЕМАТИКА ТА СТАТИСТИКА

В.В. Корінчук, Н.Ю. Корінчук, ІНТЕГРОВАНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ.....	162
---	-----

Розділ 10 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

І.М. Вінічук, А.О. Вінічук, О.М. Коваленко, Н.М. Воробйова,
ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕСУРСИ В КОНТЕКСТІ
РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА 167

Н.В. Юрчак,
«ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС» – ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ
СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ 171

Iryna Zhelizniak,
FEATURES AND VARIETIES OF APRIORI ALGORITHM..... 174

Розділ 11 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

О.Б. Пономарьова, О.С. Гребенюк, Р.О. Сидорчук,
МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ,
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 177

Розділ 12 СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Л.О. Василенко, О.В. Герасименко,
БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ..... 186

Розділ 13 ТРАНСПОРТ

С.В. Кузьмінський, Л.М. Минко,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ..... 190

Підписано до друку 30.11.2017. Формат 60х84/16. Папір офсетний білий.
Гарнітура «Literaturna». Друк цифровий. Ум. друк. арк. 12,55.
Зам. № 3011-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Москвін А.А.
м. Запоріжжя, пр. Леніна, 109, моб. 38 (067) 259-11-89

Інститут інноваційної освіти. Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України
e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40**